

II-14.462

Aceste constatate dupa dobele mele
puteri, cu respect le aduc la cu-
nostinta S-voastra.

1875 Juniu 18.

P. Creangz.

DOCUMENTE

precum și de apăratele intestinale, care ajută
 mult la desvoltarea scolarelor, mai um-
 rând intra cărua și munca învățătorului.
 Cu toate aceste în maniera și răspun-
 sile scolarelor am putut constata, că din
 institutori de la unuita școală s-au fă-
 ent datorice conștiințios; numai pare-
 mi-se că limbajul finit cu cei mici,
 d. es. malad, recompensa etc, etc, este
 prea îngreunător pentru fragila lor mințe,
 ba chiar de prisos; și ar fi de dorit ^{la} graun-
 tatei și al mamei — curățit numai de
 envințele dialectice — să aibă mai multă
 trecere macar în școlile începătoare...
 În privința igienică unuita școală
 este bine îngrijită.

Auete constatate după stabele mele
 puteri, cu respect la adre la cu-
 nostința d. noastre.

1875. Iunie - 18.

J. Creangă

19-VI-1965

Recunoștință

'de Popescu Daniela

În toată lumea asta mare,
 Omul e-o barcă pe-un ocean
 Și viața-ntruaga eată drumul
 'Spre cel mai însovit lîman.

Pionitul drum înspre lumină
 Nouă cu drag ne-ati arătat
 Ce este omul, ce-i dreptatea
 Și ce-n lume stau și-au stat.

Cu dragoste ca de părinți,
 Ce-adine în suflet ne-a pătruns,
 Ne-ati luminat căpătări
 L-a cărei capăt am ajuns.

De azi încînti valori sînt
 În barca vieții noastre-or lat;
 Dar faruri sîi în drumul nostru
 Și-ntotdeauna vom răzbat.

Recunoștința noastră-i mare
 Și-n față-vă noi ne-meli năm.
 'Urîm va fi ca vetii cal
 Nici unul noi n-o să vă uităm.

Dim. portia clujului VIII C.

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ
ȘI STUDIU INTRODUCȚIV DE
GHEORGHE UNGUREANU

II-14.462

ION CREANGĂ

DOCUMENTE

Edificiu dăruita bibliotecii
Arhivelor Naționale Ion în memoria
lui Gh. Ungureanu.

Rosiu Cătic

STUDII ȘI DOCUMENTE

1964

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Ion, februarie 2023

Ion Creangă. După o fotografie din 1877 (originalul se află la Casa memorială „Ion Creangă” de la Golia)

ARHIVELE NAȚIONALE IAȘI
BIBLIOTECA
INV. 26.528

Satele Humulești și Pipirig

Humulești și Pipirig, două denumiri de sate din multele așezări de munte pe care pana iscusită a nemuritorului Creangă le-a immortalizat în neasemuita sa operă literară.

Istoricul acestor sate, ca și al multor altora, dintre care unele așezări străvechi, este prea puțin cunoscut.

În amintirea celor bătrâni stăruie firul legendei, împletit cu crîmpeie din ce a fost odată, dar adevărul istoric stă încă nedezvăluit în arhivele bogate ale țării. Cu ajutorul documentelor vom încerca să aducem o contribuție la cunoașterea trecutului acestor sate.

Satul Humulești, înființat în preajma vechiului târg al Neamțului, uneori fiind socotit ca o mahala a acestuia, ca și satele Pîrăul-Ursului sau Pometele, a purtat toate caracteristicile unor astfel de sate. Dacă multe din ele s-au contopit cu târgurile vecine, satul Humulești a reușit să se mențină ca sat așa cum îl vom găsi pomenit în documentele secolului al XIX-lea. Obligațiile sătenilor care nu aveau dugheni „la uliță” nu puteau fi aceleași cu ale târgoveților, deși și unii, și alții trăiau pe aceeași moșie a Mănăstirii Neamț. Unii locuitori din satul Humulești, puțini la număr, care se îndeletniceau cu oarecare meserie, erau trecuți totuși între categoriile fiscale ale târgului, nemaifiind trecuți în catagrafia satului. Așezarea lângă târg dădea posibilitate unor locuitori ai satului Humulești să aibă o sursă de câștig venind la zi de târg sau iarmaroace pentru vânzarea diferitelor lucruri de mînă, vite sau alimente din producția casnică, fără ca aceasta să fie preocuparea lor principală, care rămînea, pînă la urmă, tot munca pămîntului cu obligațiile de boieresc față de proprietarul moșiei.

Satul Humulești, în care s-a născut și și-a petrecut copilăria Nică a lui Ștefan a Petrii, a fost pînă la 1864 un sat de clăcași pe moșia Mănăstirii Neamț.

Satul Pipirig, care ținea de Ocolul-Muntelui, din ținutul Neamț, așezat la loc prielnic pentru creșterea turmelor de oi, se aseamănă tuturor satelor de la munte, unde ocupația de căpetenie a locuitorilor este oieritul.

Plaiurile întinse ale munților, apele bune, vetrele de sat străjuite de codri de nepătruns au determinat din timpuri vechi așezări statornice. Oameni plecați cu turmele din Țara Birsei, din Brețcu, din Tilișca-Sibiului sau Sadova-Cîmpulungului-Moldovenesc

au făcut aici popas și n-au mai plecat. Aflînd vești de bine de la aceștia, au venit și alții, înființînd sate noi, ca Boboeștii, Plotunul și altele.

Așezarea sratornică a satului Humulești nu este prea veche. Pe locul unde se află astăzi satul a fost pe vremuri o prisacă, pe care documentele o pomenesc cu numele de „prisaca lui Buliga“, proprietate a Mănăstirii Secu, obținută prin actul domnesc¹ de donație din anul 1738, martie 31. În acel loc prielnic de prisacă, „cu lazuri împrejur lîngă Tg.-Neamț“, se aflau așezați „niște oameni ce le zic humulești“, care, aflînd că locul prisăcii lui Buliga fusese rupt din moșia domnească a Tîrgului-Neamț, nu voiau să asculte de călugări, sub cuvînt că ei țin de moșia tîrgului. Nesupunerea lor era legitimă, deoarece noua situație îi obliga la munca istovitoare a boierescului.²

În urma pîrei călugărilor de la Secu a urmat, din porunca domniei³, aspră cercetare, „acei humulești“ fiind siliți să se supună. Hotărîrea domnească a fost consemnată într-o nouă carte domnească de întăritură⁴ dată Mănăstirii Secu peste locul „ci-au zis că au, anume la Buliga, loc dî prisacă cu lazuri și cu pomăt și cu alte locuri de prisăci, care sânt tot în hotarul tîrgului Neamțul, iarăși cu pămînt și cu vad de moară și cu poeni de finaț“. Porunca domnească mai hotărăște ca „oamenii ce vor șădea pe aciste moșii a mănăstirii să aibă a asculta și a face slujba la mănăstire după hotărâria ce s-au făcut de tot omul 12 zile într-un an, și nimeni să nu stea împotrivă cărții noastre“. Clăcași și dijmași călugărilor au rămas humuleștenii pînă la Cuza-vodă.

Humuleștii ca sat nu-l găsim decît spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Un document din 1798 ne arată că se făcuse harta Tîrgului-Neamț „cînd au fost giudecată cu satele Humulești, Blebea, Pîrăul-Ursului și Pometele pentru adetiu de casă“⁵. Încă din 1766, puținii locuitori de atunci, din prisaca lui Buliga, între care majoritatea o formau membrii familiei Humă, își făcuseră o bisericuță de lemn, căreia, la sfințirea ei de către mitropolitul Gavril Calimah, i s-a dat hramul sf. ierarh Nicolaie.⁶

În catagrafia⁷ din 1774 încă nu era recunoscut de Vistierie ca sat, și locuitorii erau trecuți cu birul între locuitorii Tîrgului-Neamț. Între aceștia găsim locuitori cu numele Humă (Humu) și Ciubotaru.

¹ Arh. St. București, colecția „Documente“, pachet LIII, nr. 20.

² În anul 1749 și moșia domnească a Tg.-Neamț, împreună cu tîrgul, a fost dăruită Mănăstirii Neamț de către M. Racoviță-voievod.

³ Arh. St. București, colecția „Documente“, pachet LIII, nr. 24.

⁴ *Idem*, nr. 25.

⁵ Arh. St. Bacău, fond Mănăstirea Neamț, nr. 1/1798, f. 1.

⁶ Reparată în 1832 și 1835, aceasta a fost biserica de lemn a satului Humulești din vremea copilăriei lui Creangă.

⁷ Arhiva centrală de stat a actelor vechi (T.G.A.D.A.), Moscova, fond nr. 293, mapa 187, f. 321. O microfotocopie de pe acest important document se găsește la Arhivele Statului din Iași.

Satul Humulești îl găsim trecut în toate cataografiile Moldovei făcute în secolul al XIX-lea pînă la 1860 ca sat așezat pe moșia Mănăstirii Neamț. În catagrafia anului 1820, cea mai veche care se păstrează în Arhivele Statului de la Iași, se face următoarea mențiune relativă la locuitorii satului, care erau în număr de 119 familii : „Șăd pe moșia M-rei Neamț, loc de cîmp, chivernisala lor munca cu mîinile. Să hrănesc și pe alte moșii streine, neavînd loc cu îndestulare ; starea lor, proastă.“¹ O „statisticească știință“² a satului Humulești, din anul 1829, ne dă date importante : satul avea acum abia 127 capi de familie, din care mulți erau scutiți ca hrisovuliți și slugi. Erau și cîțiva slujitori ai Căpitaniei Țîrgului-Neamț și ai „ocolășiei“. Satul avea 130 case. Cele 127 familii birnice, la care se mai adăugau slugile, sudiiții și breslele, în număr de 32, numărau 661 bărbați, femei și copii. Aveau 139 vaci și 234 oi. Despre ocupația locuitorilor humuleșteni importantul document ne spune că era „lucrarea pămîntului, ciubotăria, dubălăria, cojocăria“. Un tabel statistic³ din următorul an, 1830, al Țîrgului-Neamț ne arată că între meseriașii Țîrgului erau trecuți și meseriașii din satele socotite ca mahalale. La rubrica „ciubotarii ce sînt la mahala și n-au dugheni și vin numai la ziua Țîrgului cu ciubote la uliță“, sînt trecuți 7 ciubotari⁴ și 6 talpalari din Humulești.

O statistică economică⁵ din anul 1849 făcută de Mănăstirea Neamț cu privire la satele care erau pe moșiile ei ne dă știri importante asupra Humuleștilor copilăriei lui Creangă. Documentul consemnează numărul și numele fiecărui locuitor — cap de familie și numărul membrilor fiecărei familii. Se dau birnicii separat, 180 familii, apoi nevolnicii, văduvele, numărul vitelor, oilor și stupilor ce avea fiecare familie, suprafața moșiei Țîrgului cu a Humuleștilor. Satul este destul de sărac. Sînt multe familii care nu au nici boi, nici vaci, nici oi. Cele 180 familii au abia 57 vaci. La nr. 141 este trecut Ștefan a Petrii, care avea trei băieți și două fete, iar ca avere — afară de casă — o vacă, 10 oi și 2 stupi. Din punct de vedere economic, satul Humulești era mult mai sărac decît în 1830. Loc pentru sămănături era puțin, fînețele și le rezervase mănăstirea, obligațiile locuitorilor atît către stat, cît și față de proprietar⁶ erau multe și grele. Pentru a se

¹ Arh. St. Iași, fond Vistieria Moldovei, tr. 166, op. 184, condica nr. 8, f. 68.

Condica Vistieriei din 1803, cunoscută sub numirea de „condica liuzilor“, la ținutul Neamț, Ocolul-de-Sus, are trecut și satul Humulești, cu 109 liuzi (*Uricar*, 7, p. 264).

² *Idem*, fond Isprăvnicia Neamț, dosar nr. 141/1829.

³ *Idem*, dosar 223, f. 12.

⁴ Între aceștia se află trecuți și Vasile Ciubotaru cu doi fii ai săi. Numele familiei Ciubotaru se trage de la meseria pe care o exercitaseră cîndva înaintașii după tată ai lui Creangă.

⁵ Arh. St. Bacău, fond Mănăstirea Neamț, dosar nr. 17/1849, f. 154—162.

⁶ O statistică din 1849 ne dă numele următoarelor sate din ținutul Neamț, Ocolul-Muntelui și Ocolul-de-Sus, așezate pe moșiile Mănăstirii Neamț : Humuleștii, Vînătorii-de-Sus și de-Jos, Nemțisorul, Oglinzile, Răuceștii-de-Sus și de-Jos, Preuteștii, Timișăștii, Pipirigul, Boboeștii, Plotunul, Gura-Dreptului, Galu, Gura-Largului (Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 20/1849).

putea achita de ele, locuitorii erau siliți să se împrumute cu bani, pe care cu greu îi puteau plăti.¹

Așezarea satului în imediata apropiere a Țîrgului-Neamț dădea posibilitate locuitorilor să se îndeletnicească și cu exercitarea unor meserii sau neguțătorii care pentru unii deveneau ocupația de căpetenie. Această situație o arată însuși „vornicelul cu toată gramada satului” Humulești într-o jalbă din anul 1849 prin care, referindu-se la abuzurile făcute de privighitorul de ocol, arătau că „*Satul lăcuinții noastre mai sus numit fiind megieșit în apropiere cu Țîrgul-Neamțului, și ca unii ce îndeletnicirile noastre le învebuințăm mai mult pe lângă Țîrg cu lucrare de lînă în sucmani și altele, precum putem chivernisi*”².

Obligațiile locuitorilor satului Humulești către proprietara moșiei pe care era așezat le cunoaștem încă din 1743, cînd au fost obligați să muncească 12 zile pe an și să dea zeciuală din venitul locului „din pîine, din fînaș, din poeni, din prisăci cu stupi și din tot locul după obicei”³.

Mai tîrziu, Țîrgoveții din Neamț au obligat pe locuitorii satelor Humulești, Blebea, Pîrăul-Ursului și Pometele, pe care ei le socoteau mahalale, să contribuie la un loc cu dînșii la obligațiile ce le aveau către mănăstirea proprietară. Locuitorii satelor pomenite nu s-au supus⁴, deoarece ei neavînd „dugheni la uliță”, venitul lor ca săteni nu le îngăduia să contribuie în mod egal cu Țîrgoveții. În judecata ce a urmat sătenii au cîștigat, separîndu-se de Țîrg. Actul⁵ de învoială din 1820, pe care vechiii mănăstirii au avut grijă să-l întărească cu iscăliturile marilor boieri și ale marelui cler, în frunte cu mitropolitul Veniamin Costache, stabilea că fiecare locuitor era obligat să dea mănăstirii Neamț cite 11 lei pe an, „adetiul casei”, să dea dijmă „din toate după obicei, fără nici o împotrivire” și, totodată, să o ducă, cu mijloacele lor, acolo unde va hotărî mănăstirea. Fiecare locuitor era obligat, de asemenea, să ducă la mănăstire, la data hotărîită, cite două care cu lemne pe an. Din pădure aveau voie a tăia numai lemn de foc, fiind opriți a lua ceva pentru vînzare. Chiar și pentru curățuri locuitorii trebuiau să dea dijmă, înpotriva vechiului obicei⁶.

---

¹ La multe sate de la munte locuitorii erau obligați să plătească proprietății de fiecare cap de familie „98 lei analoghie pentru lucrul boierescului”.

² Arh. St. Iași, fond Ministerul Dinlăuntru al Moldovei, tr. 1.772, op. 2.020, dosar nr. 16.349. Dosarul este intitulat *Lăcuitorii satului Humulești cu clucerul Gheorghe Popazoglu pentru mai multe jașuri*.

³ Arh. St. București, colecția „Documente”, pachet LIII, nr. 25.

⁴ *Idem*, fond Mănăstirea Neamț, pachet LIV, nr. 53, 59.

⁵ *Idem*, pachet XII, nr. 2.

⁶ Obiceiul vechi era ca omul care transforma, în urma unei munci grele, un loc sălbatic, plin de copaci, care nu fusese niciodată lucrat, în pămînt bun de grădină, ogor sau de

Locuitorii satului Humulești au luptat de-a lungul anilor cu aviditatea călugărilor și cu tendința acestora de a încălca an de an învoiala și așa împovăraătoare. În anul 1838, după îndelungate judecăți, se stabilește din nou învoiala impusă de mănăstirea proprietară satelor Humulești, Pometele și Pîrăul-Ursului.¹

Un document² din anul 1841 ne arată că în lăcomia lor călugării „s-au depărtat nu numai de făgăduințele date către noi și de îndatoririle schimei monahicești, dar și de cel mai întâi al omenirii haractir, propuind ca lăcuiorii să plătească bani și pe văzduh și deosebit apoi să se învoiască pentru locurile de hrană ce li se vor da”.

Ca să poată face față nevoilor, în lipsa pământului pentru semănătură, unii locuitori mai împovărați, printre care și Ștefan a Petrii Ciubotaru, se străduiau să cîștige cîte ceva din ce le putea aduce „negustoria din picioare” în zile de iarmaroc, cu sumane și altele. Locuitorii satelor de la munte avînd pămînt puțin pentru agricultură, se duceau și luau pămînt pentru lucru la șes, ajungînd astfel pînă în părțile Iașilor. Vom găsi humuleșteni sau pipirigeni lucrînd ogoare în dijmă tocmai pe la Belcești, Cioara, Tg.-Frumos sau Hodora, din ținutul Iași. Cei bătrîni povestesc următoarele cu privire la munca pe ogoarele îndepărtate de sat. În luna aprilie, îndată după Sf. Gheorghe, porneau din sat 40—50 care cu bărbați, flăcăi și fete la moșia unde știau că pot lua în dijmă pămîntul necesar pentru semănătură. Satul rămînea aproape pustiu, doar pe la unele case, cîte un bătrîn sau cîte o bătrînă căutau de cele de pe lîngă casă. Copiii mici erau luați de mamele lor. Drumul îl făceau greu, cu dese popasuri la Timișești, Blăgești, Ruginoasa și în alte locuri, după cum le era drumul. Ajunși la ogoare, începeau lucrul, care de multe ori se continua și noaptea. Munca istovitoare, hrana proastă, odihna puțină secătuiau puterile oamenilor, încît se întorceau în sat, pe la Sf. Ilie, cu totul sleiți de puteri.³

Pipirigul, satul în care a trăit familia Creangă, este așezat în unul din cele mai pitorești locuri de munte. Oamenii chipeși, apele cristaline ale izvoarelor, pîraiele limpezi ale Pipirigului și Ozanei, codrii de nepătruns, plaiurile întinse și înflorite, bogatele

---

așezat casa, devenea stăpîn pe el și nu era obligat să dea nici dijmă, nici boieresc. Aceste locuri, numite curături sau secături, le găsim adesea pomenite în documentele vechi ale satelor, mai ales ale acelor de la munte.

¹ Ca să poată constrînge mai ușor pe locuitori, mănăstirea proprietară încheia învoieli cu fiecare locuitor. Pentru aceasta a tipărit un formular de învoială, care era completat cu numele locuitorului respectiv. Această învoială era întărită și de isprăvnicia ținutului. Un original din acest formular se găsește în păstrarea Arhivelor Statului București, fond Mănăstirea Neamț, pachet LIV, nr. 107.

² Arh. St. Iași, tr. 1.764, op. 2.013, dosar nr. 1.424, f. 1—2.

³ După însemnările făcute de Vasile Vasiliu din satul Boboești, într-o încercare de monografie asupra satului.

turme de oi ale căror ciobani cîntă din fluier doina străveche, toate ne fac să credem că aici ar fi putut lua naștere perla literaturii noastre populare, *Miorița* :

„Pe-un picior de plai,

Pe-o gură de rai“...

Locuri bune pentru pășuni au găsit ciobanii bîrsani și alții, care au înălbit cu turmele lor plaiurile Hălăuca, Poiana-Lungă sau Piatra-lui-Epure, care se întindeau pînă în Tarnița, Bivolu sau Cotnărel.

Așezarea statornică au făcut-o pe vale, lîngă pîrău, durînd case, pive și mori. Mai tîrziu, peste ani, alți oameni au pășit munții dincoace, întemeind cotune și sate noi în preajma vechiului Pipirig. Astfel s-au întemeiat cotunele Boboeștii, Plotunul, Agapenii, Cujbenii, Pițilăgenii și altele.

Cu denumirea de Pipirig, satul se găsește trecut în catagrafia ¹ din anul 1774, cînd avea 38 familii. Condica liuzilor din 1803 ne dă cifra de 121 familii și totodată ne arată că „*au loc îndestul*“. Catagrafia ² din 1820, pe lîngă numărul locuitorilor — 122 familii — ne mai arată și starea lor : „Șad pe moșia M-rei Neamț, loc de munte, *brînin-du-se pe alte moșii străine*. Chivernisala și alișveriușul lor cu vite, lucrul mîinilor, starea lor de mijloc“. Constatăm că într-un timp relativ scurt — 1803—1820 — țărani obțin din ce în ce mai puțin pămînt de la proprietar pentru folosința lor, fapt care îi determină să muncească și pe alte moșii.

Pe măsură ce înaintăm în secolul al XIX-lea, asistăm la o sărăcire a frumosului sat Pipirig. Locurile de hrană erau luate de proprietara moșiei sau de arendașii hrăpăreți, care, în goana nesăbuită după cîștiguri cît mai mari, înăspreau peste măsură obligațiile locuitorilor clăcași. ³ La exploatarea crescîndă din partea mănăstirii și a arendașilor se adaugă aceea a statului feudal, prin biruri și havalele. În 1830, locuitorii satului Pipirig reclamă „că mulți din numărul lor au murit sau au fugit sau s-au supus la unii și alții în aparare de bir și havalele“ ⁴.

În anul 1833, locuitorii satului Pipirig și ai celui de peste muntele Petru-Vodă, Galu, situat pe aceeași moșie, Munții, a Mănăstirii Neamț, arendată din anul 1830 lui Dumitrache Stan, fiul ispravnicului de Neamț, se plîng împotriva arendașului, care, profitînd de faptul că tatăl lui era ispravnic și el însuși „canțaler“, „cea ce au vroito acee au închipuit asupra noastră“ ⁵. El nu ține seama de obligațiile locuitorilor stabilite prin în-

---

¹ Arhiva centrală de stat a actelor vechi (T.G.A.D.A.), Moscova, fond nr. 293, mapa nr. 187, f. 534.

² Arh. St. Iași, fond Vistieria Moldovei, tr. 166, op. 184, nr. 8, f. 1—3.

³ Gh. Platon, *Despre exploatarea țăranilor din regiunea de munte a Moldovei, în vremea Regulamentului Organic*, în *Revista Arhivelor*, nr. 2/1960, p. 177.

⁴ Arh. St. Iași, fond Ispravnicia ținutului Neamț, dosar nr. 42/1830.

⁵ Arh. St. Iași, colecția „Litere“, dosar lit. G, nr. 30, f. 1.

voială, ci, în goana după un profit cât mai mare, întrebuițează pentru realizarea lui „răpire și bătăi cumplite cu harapnicile” asupra locuitorilor. Ei arată, în aceeași jalbă, că „sântem pe perit și nu mai sîntem vrednici a mai întîmpina cererile dumisale și cumplitele bătăi”. Rezultatul reclamației locuitorilor se reduce la faptul că ei au fost siliți să dea arendașului un act prin care declară că „de ne vom mai ridica cu asemenea pretenții, să nu fim ascultați de nimine”. Actul este întărit cu punerea degetelor de către împuterniciții obștii satului Pipirig, printre care și David Creangă. De altfel, în toate actele pe care le făcea obștea satului nu lipsea David Creangă, care în mai mulți ani fusese ales pacinic.

Obligațiile locuitorilor din satul Pipirig către Mănăstirea Neamț ne sînt arătate de un document din anul 1841 : să plătească Mănăstirii Neamț în bani prețul boierescului 89 lei și 30 parale de fiecare gospodar. Peste acești bani, ca să poată avea locuri de fînaț, să nu mai dea dijmă și să poată lua lemne de foc sau de casă, locuitorii mai trebuiau să plătească mănăstirii o sumă de zece mii trei sute lei, adică mai reveneau fiecărui cap de familie încă 50 lei și 10 parale pe an, deci, în total, 140 lei de om, ceea ce reprezenta o sumă deosebit de mare. Locuitorii mai erau obligați să dea mănăstirii două stoguri de fîn „în măsură de 12 stînji împrejur”, să ducă 150 care cu lemne de foc oricînd se va cere, să facă reparațiile la „acareturile” proprietății de pe moșie — mitocul, morile, crîșmele — și să dea gratuit oameni „spre paza venitului mănăstirii sau a posesorului și la dusul banilor la mănăstire”.

Aceste obligații destul de împovărătoare au fost cu mult depășite de arendașul moșiei, care, pentru a storce profituri cât mai mari, întrebuița cele mai barbare mijloace de constrîngere. Văzîndu-se ajunși la marginea suferințelor, locuitorii au cerut, în 1849, să vină la fața locului o comisie de anchetă. Comisia a venit, cercetarea s-a făcut, dar din activitatea ei dreptate pentru oameni nu a rămas, ci doar un voluminos dosar¹, din care spicuim cîteva exemple de suferințele îndurate de înaintașii lui Creangă : „Gheorghe a Ungurencii bătîndu-se întîiași dată de către vechilul moșiei Iorgu Zgrof au fugit ; prins fiind în urmă, s-au bătut două zile de-a rîndul, dîndu-i-se treizeci bice și, udîndu-se cu apă, îi mai da iarăși 30 bice și apoi trimețînd și plăeși ca să caute miere să-l ungă ca să-l mănînce muștele”. „Gheorghe Cealpău s-au bătut în două rînduri, cu pielea goală, în vremea ernii, și, nefiind apă, s-au pus omăt peste trup și s-au făcut omătul negru tot bătîndu-l.” „Petrea Iftime atît de cumplit au fost bătut, încît ș-au eșit din minte, de s-au dus și s-au înecat la podul Hangului.” Pe Grigore Gherbe, găsindu-l în braniște la „herăsăi”, „l-au legat în vremea ernii, și țîindu-l de funie l-au tras prin toate pîrăile, mergînd călare d-l Zgrof și bătîndu-l în două rînduri pe drum, după care aducere a lui în sat, îndată au și murit din acea pricină”.

---

¹ Arh. St. Iași, fond Ministerul de Justiție, tr. 1.785, dosar nr. 7.004, f. 6 v. Vezi Gh. Platon, *op. cit.*

Intr-o jalbă ¹ din 9 iulie 1849, obștea satului ² Pipirig arată că „cu mare silnicie au pus zapcii asupra noastră, pînă și cu picioarele ne-au băgat în gîrla morii în vreme de iarnă și, după ce ne-au scos din gîrlă, ne-au pus de am mutat bolovani din loc în loc ; și nici așa nu ne-au lăsat și ne-au băgat în zemnice și ne-au închis, și ne-au dat fum de potloage și abie de n-am murit. Și, nemaiputînd noi răbda, i-am dat zăpis că vom face butuci cu preț cum au voit dumnealui.“

Exploatarea fără margini, sîngeroasele metode întrebuițate pentru stoarcerea unui profit cît mai mare de la țărănimea clăcașă confirmă cele arătate de Marx : „Capitalul vine pe lume mînjit de sînge și cu murdărie pe tot trupul din cap pînă în picioare“ ³.

Locuitorii satelor Humulești și Pipirig, între care și înaintașii lui Creangă după tată și mamă, au trăit și robii ca dijmași și clăcași pe moșii străine, suferind adesea pe spatele lor năprasnicul harapnic al arendașilor sau vechililor lor.

Aspectul trist al satelor din trecut contrasta izbitor cu așezarea bisericească sau boierească între zidurile cărora se adunau, cu sprijinul aparatului represiv burghezo-moșieresc, averi fabuloase rezultate numai din exploatarea cruntă a țărănimii.

Lupta țăranilor din satele Pipirig și Humulești face parte din lupta necurmată a țărănimii din țara noastră împotriva asupritorilor și exploataților.

Viața chinuită în trecut a țăranilor nu s-a putut ridica pe culmile dreptății sociale decît în zilele noastre, și aceasta a fost cu puțință prin munca entuziastă a întregului popor, care a trecut la traducerea în fapt a liniei politice a partidului de construire a socialismului în toate domeniile.

„Răzășia“ lui Ion Creangă

În ale sale *Amintiri din copilărie*, Creangă scrie că satul în care s-a născut și și-a petrecut copilăria, Humulești, era „sat vechi, răzășesc“. Această afirmație a lui Creangă, spusă în treacăt, fără nici o documentare istorică, care de altfel nu a știrbit cu nimic imensa valoare artistică a operei, a fost folosită de unii cercetători, care i-au dat porții și valoare de document. Vorbindu-se astfel despre „răzășia“ humuleștenilor, ni se înfățișează gospodăria țăranului *Clăcaș Ștefan a Petrii Ciuboraru* ca a unui chiabur cu oi multe, cu cîrd de vaci păscute de văcarul satului, cu pămînt pe care-l lucra cu țiganii lingurari etc. Ștefan a Petrii, cum obișnuit i se spunea, tatăl lui Creangă, stăpînul acestei gospodării „destul de cuprinsă“, s-ar fi ocupat și cu negustoria de lemne din pădurea Dumesnicu, și cu aceea de sumane, pe care „le croia și le lucra“ însăși Smaranda,

¹ Arh. St. Iași, fond Ministerul de Justiție, tr. 1.785, dosar nr. 7.004, f. 64. Vezi Gh. Platon, *op. cit.*

² Din familia Creangă iscălesc prin punerea degetului următorii membri : Nică sin Ion Creangă, Dumitru sin Ion Creangă, Ion sin David Creangă, David Creangă pacinic.

³ K. Marx, *Capitalul*, vol. I, Ed. P.M.R., 1948, ed. a II-a, p. 672.

soția lui. Pornindu-se de aici, în lipsă de alte documente de arhivă, s-a spus în legătură cu concepția lui Creangă despre lume că ea se explică prin „situația oarecum independentă a răzășimii moldovenești, a acelei răzășimi mîndre și colțoase, hître și viclene“¹...

Astfel privind lucrurile, folosind o operă de creație drept memorial în care autorul ar fi consemnat evenimentele gospodăriei părintești, concluziile pe care le putem trage denaturează adevărata viață a locuitorilor humuleșteni și pipirigeni, care, în gingășia și dragostea lor pentru copii, specifică țăranelui român în general, i-a ferit pe aceștia să cunoască din fragedă vîrstă amărăciunile și suferințele părinților.

Această copilărie fericită, creată din doine și povești, din dragostea nețărmurită a mamei și tatii și ocrotită cu sacrificii de durerile ce le-or fi pricinuit traiul greu de țărani clăcași, din amintirea scumpă a celor dragi, de mult îngropați sub glie, a plaiurilor înșorite și înmiresmate a satului Humulești, de unde plecase de atîta amar de ani, a imortalizat-o Creangă în opera sa, făurită cu o neasemuită măiestrie artistică.

Documente autentice, păstrate cu grijă în bogatele noastre arhive, ne arată situația reală a locuitorilor din Humulești și Pipirig, sate care niciodată n-au fost răzeșești, așa după cum reiese clar din scurtul istoric arătat mai înainte.

Ca să poată face față nevoilor, Ștefan a Petrii, locuind în preajma târgului, se străduia să cîștige cîte ceva din ce îi putea aduce „negustoria din picioare“ în zile de iarmaroc, cu sumane și altele. Dar și pentru aceasta a trebuit să plătească, deoarece nimeni nu era liber să facă nici chiar acest fel de negoțătorie „din picioare“, adică fără dugheană. Și iată-l pe Ștefan a Petrii silit să-și scoată patentă și să se înscrie în breasla „precepușilor“, pentru care trebuia să plătească 70 lei pe an.

Părinții lui Creangă cu greu puteau face față nevoilor, avînd, pe lîngă obligațiile către mănăstirea proprietară, unde, pe lîngă muncă, trebuia să dea și bani, și dijmă din puținele produse pe care le puteau realiza pe mica bucată de pămînt dată în folosință, și obligații față de stat, care constau în plata unei patente.

Pentru păpușoi necesari gospodăriei, puținel pămînt pe care-l avea în folosință în Humulești nefiind arabil, tatăl lui Creangă era silit să caute să ia în dijmă, la cîmp, un ogor tocmai pe moșia Făcuții, din ținutul Iași. În luna iunie fiind la prășit păpușoi, a murit pe ogor, și l-au îngropat oamenii în cimitirul bisericii satului vecin, Prigoreni², lăsînd o casă de copii și o datorie de peste 1.500 lei.

Aceasta reiese dintr-o jalbă a Smarandei, venită la Iași să ceară Vistieriei scăderea din bir, ca patentar, a soțului ei. Jalba intitulată „Lăcrămătoare suplică“, la care se găsește anexat documentul eliberat de Vistierie cu numire de patentă, precum și „adeverința“ eliberată de parohia bisericii din Prigoreni, doveditoare morții lui Ștefan a

¹ Zoe Dumitrescu-Buşulenga, *Ion Creangă*, București, E.P.L., 1963, p. 31, 126.

² La biserica din Prigoreni a fost înmormîntat și cronicarul Ion Neculce.

Petrii, au fost recent găsite în voluminoasele dosare¹ ale Vistieriei Moldovei, la un loc cu alte multe jalbe ale acelora încărcăți cu greutatea peste măsură.

După grafie și compoziție, scriitorul jalbei este tânărul Ion Creangă, care în vreo cocioabă de-a bisericii 40 de Mucenici, unde se adăpostise fiind numit cîntăreț, găzduia pe mama lui la 1 iulie 1859, îi asculta durerea și așternea pe hîrtie cele ce i se spunea : a fost silită să plătească birul un an pe nedrept, „prin cea mai extremă muncă a mîinilor mele și a sărmanilor mei șapte² orfani, care sînt toți nevîrstnici, fără a-și putea ocupa cele trebuitoare pentru zilnica hrană a vieții“.

Copilăria fericită a lui Creangă se terminase. Aceia care i-o făcuseră frumoasă, cu grijă și duioșie, cu cîntec de leagăn și basme, dar și cu multe sacrificii — tatăl — își încheiase viața zbuțuită și trudită departe de casă, iar pe mama cu șapte copii, nemaiputînd să-și ascundă lacrimile ca atunci cînd îi adormea pe cuptorul din Humulești, Creangă o vedea acum gîrbovită de trudă și boală, jăluindu-i-se și rugîndu-l să o ajute.

Fiul, primind din mîna mamei „patenta“ pe care o găsisese în sumanul soțului și mărturia dată de preotul satului Prigoreni privitoare la moartea lui Ștefan a Petrii Ciubotaru, împletindu-și durerea cu a mamei, a înveșnicit acest moment trist într-o „Lăcrămătoare suplică“³.

II

Famiile Creangă și Ciubotaru

Cele mai vechi știri privitoare la familia tatii — Ciubotaru — și a mamei — Creangă — le găsim în catagrafia ținuturilor Moldovei din anul 1774. Între locuitorii satului Pipirig din ținutul Neamț găsim trecut pe *Ștefan Creangă birsanul*. Este neîndoiios faptul că acesta era strămoșul ce venise din Țara Bîrsei. Tot în acea catagrafie mai este trecut încă un locuitor cu numele de Stan birsanu. Pînă la valoroasa catagrafie a Moldovei din 1820, care ne dă toate satele, cu numele fiecărui locuitor pe categorii fiscale, nu mai avem nici o știre despre coborîtorii acestui strămoș. Ștefan Creangă birsanul. În anul 1820 îi găsim trăind în satul Pipirig pe Ion Creangă și pe fiii lui, David sîn (= fiul) Ion Creangă, Ion și Vasile. Mai găsim pe Coman Creangă și Gheorghe Creangă. Mai tîrziu, descendenții din David Creangă vor forma familia David, iar cei din Coman Creangă, familia Coman.

David Creangă, bunicul după mamă, cunoscut nouă din *Amintiri*, s-a născut pe la anul 1796, în satul Pipirig. S-a însurat tot acolo, luînd de soție pe Anastasia, cunos-

¹ Arh. St. Iași, tr. 1.768, op. 2.017, dosar nr. 2.583, f. 324—325.

² Între aceștia se numără și Ion.

³ Arh. St. Iași, tr. 1.768, op. 2.017, dosar nr. 2.583, f. 340.

cută sub numele de Nastasia, născută pe la 1799 în cotuna Boboești, fiică a lui Ion Lupu Baboi, venit din Sadova-Cîmpulungului prin anul 1774 și căsătorit cu fata lui Ciubuc, și acesta venit de peste munți, de la satul Ciubucanii, aproape de Toplița. Acest Ciubuc era meșter în turnarea clopotelor, oamenii zicîndu-i și Clopotarul. Clopotul din Pipirig și cel din Gura-Largului sînt făcute de el. Un clopot mic din clopotnița de lemn, povîrnită spre cădere, de la bisericuța din Gura-Largului, poartă, pe lîngă data facerii lui, și următoarea inscripție, scrisă în litere latine : *Homo, memento mori*. Văzuse Ciubuc Clopotarul pe undeva, prin Ardeal, această inscripție și i-a plăcut să o pună pe clopotul de la Largu.

Despre Nastasia, bunica după mamă a lui Ion Creangă și soră cu diaconul Vasile Baboi, din cotuna Boboești, satul Pipirig, s-a păstrat în sat pînă nu demult amintirea unei femei nespuse de bune, săritoare la nevoile altora.

Familia lui David Creangă ne-o arată catagrafia ¹ bisericească din 1829. Aceasta, spre deosebire de cele financiare ale Vistieriei, care nu dădeau decît capul de familie — birnicul — dă și pe membrii familiei, și chiar vîrsta lor. Astfel, David Creangă avea vîrsta de 33 de ani, soția sa, Anastasia, 30 de ani ; copiii lor : Smaranda, 11 ani, Ion, 10 ani, Ioana, 8 ani, și Maria, 5 ani. ²

În recensămîntul populației Moldovei, cunoscut sub numele de *Catagrafia din 1831* ³, găsim în condica ținutului Neamț, la Ocolul-Muntelui, trecuți între locuitorii satului Pipirig pe următorii membri ai familiei Creangă : *Ion Creangă, Vasile sîn Ion Creangă, David sîn Ion Creangă, Ion sîn Ion Creangă, Coman Creangă și Gheorghe Creangă*. Ion Creangă, bătrînul, tatăl lui David Creangă, este trecut la „nevolnici“ și scutit de bir pentru motivul că era „trecut cu vîrsta“.

O revizuire făcută în 1832 îl găsește „în putere“ și este din nou trecut la „bir cu satul“ ⁴.

În anul 1835, David Creangă căsătorește pe Smaranda, care trebuie să fi avut atunci 17 ani, cu flăcăul Ștefan a Petrii Ciubotaru din satul Humulești. ⁵

---

¹ Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, Condica vedomostiilor pentru toate stările, protopopiatul protopresviterului Gheorghe, din ținutul Neamțului, pe 1829.

² Mai tîrziu s-au născut și copiii Gheorghe și Dumitru.

³ Arh. St. Iași, tr. 644, condica nr. 33, f. 1.

⁴ *Idem*, nr. 39.

⁵ La Filiala Arhivelor Statului de la Piatra-Neamț se găsesc mai multe condici de mitrice privitoare la cei născuți, căsătoriți, sau morți din ținutul Neamț pînă în anul 1864, cînd s-au introdus registrele de stare civilă. În condica mitricelor, partea a 2-a, căsătoriți pe anul 1835, la fila 53, rubrica 2, se găsește trecut următorul act de căsătorie : „La 14 ianuarie s-au căsătorit Ștefan sîn Petru Ciubotaru, de 29 ani ; au luat pe Smaranda sîn Ioniță Cujbă, naș lor Ion Cojocariu“. În rubrica nr. 3, în care este trecut alt act de căsătorie, mireasa se cheamă Maria sîn David Creangă. Greșeala preotului este evidentă, preotul trecînd în loc de Smaranda pe sora ei numai de 11 ani, Maria.

Dintre copiii ¹ lui David Creangă, afară de Smaranda, mama lui Creangă, vom da mai multe date despre Gheorghe, ajuns preot, ca unul care a avut un rost în viața lui Ion Creangă.

Gheorghe Creangă a învățat la școala din Broșteni pînă în anul 1848, avînd învățator pe Nicolae Nanu. Se căsătorește în același an cu fiica preotului Vasile Răzmiriță din satul Pipirig și cere să fie numit diacon la cotunul Plotun. Noile dispoziții privitoare la pregătirea acelor care doreau să intre în cler cereau candidaților și o pregătire catihetică, pentru care tînărul Gheorghe Creangă trebui să urmeze Școala bisericească din Piatra-Neamț, pe care o termină în 1850, dînd examen la catihis, aritmetică, citire și rînduiala bisericii. Aceleași noi dispoziții prevedeau pentru candidat obținerea unui atestat și de la Seminarul central de la Socola. La Iași fiind acum, candidatul la preoție Gheorghe Creangă, pentru obținerea atestatului, pe lîngă intervenții și ceva daruri, trebui să dea și un examen. La lucrarea scrisă i s-a dat să scrie un citat din cele învățate. După multă gîndire și trudindu-și mult degetele, a reușit să scrie oarecum caligrafic doar atît : „Mare ești, Doamne, și minunate sînt lucrurile tale !“ A fost declarat reușit cu calificativul „de mijloc“ și a fost hirotonit, în 1852, preot la paraclisul spitalului din Tg.-Neamț.²

Smaranda, sora lui, soția lui Ștefan a Petrii, credea că tot așa de ușor va ajunge preot și fiul ei Ion. Puțină învățătură la școala lui Balș din Broșteni, ceva învățătură pe la părintele catihet, un examen de formă la Iași, stăruință cu ceva păstrăvi, culbeci și ceva caș de la munte, pe la fețele bisericești și iață-l pe Nică preot în Humulești, sprijin al fraților mai mici și al părinților la bătrînețe. Cît de fericiți însă ar fi închis ochii trudiții părinți dacă ar fi putut bănui măcar de ceea ce îi rezerva viitorul fiului lor iubit Nică, pe care popa Gheorghe și prietenul său, popa Conta, catihetul de la Fălticeni, îi vor da numele în primul catalog și pentru totdeauna Ion Creangă.

Familia Ciubotaru este mult mai numeroasă. O găsim și în Humulești, și în Tîrgul-Neamț. Numele familiei trăgîndu-se de la un strămoș care exercita meseria de ciubotar, ne este greu să precizăm înainte de Petre Ciubotaru bunicul care erau în linie di-

---

¹ În anul 1838 se căsătorește Ioana cu Zahai Bucur, iar în 1841, Ion cu Catrina, fiica lui Gavril Vrînceanu.

² Pentru a fi hirotonit preot în 1852 a avut nevoie și de o mărturie de la locuitorii satului Pipirig. Acest document, cu data de 20 octombrie 1852, este întărit cu pecetea satului, cu iscălitura prin punerea degetului a locuitorilor, între care și David Creangă, fratele său cel mai mare, și de vornicul satului Miron Anastasiei.

Pe preotul Gheorghe Creangă, nepotul său, scriitorul, l-a respectat și ajutat cînd a fost nevoie. La 13 iunie 1888 Ion Creangă se găsea la Tg.-Neamț și redacta o petiție a preotului Gheorghe către Epitropia Sf. Spiridon, de care depindea spitalul și paraclisul din Tg.-Neamț, pentru aranjarea drepturilor la pensie.

Cînd se ducea la Humulești, unde desigur va fi fost și Eminescu, trăgea în gazdă la preotul Gheorghe. În anul 1897, luna noiembrie, preotul Gheorghe Creangă a murit. Elena Creangă, fiica acestuia, a trăit necăsătorită la Tg.-Neamț.

Arh. St. Iași, fond Epitropia Sf. Spiridon, dosar nr. 1.138/1888.

rectă înaintașii. În catagrafia din 1774 a Țîrgului-Neamț, la sfîrșit, sînt trecute familiile Humă și Ciubotaru. Găsim aici un *Ion Ciubotaru*, un *Ștefan* și un *Andrei Ciubotaru*. Nu este exclus faptul că însuși un membru al familiei Humă, din acei „humulești” înființătorii satului, să fi îmbrățișat meseria de ciubotar, și urmașilor să le rămînă numele de familie Ciubotaru. S-a arătat că în 1830 în satul Humulești erau 7 ciubotari „ce n-au dugheni, ci vin numai la ziua Țîrgului cu ciubote la uliță”, între care și un Vasile Ciubotariu, cu doi fii ai săi. Din acești 7 ciubotari, 3 erau „de frunte” și 4 „de mijloc”¹.

Un important document² din 1814 ne arată în Humulești 44 locuitori frunțași, între care Maftei Ciubotar, Luca Ciubotar, Vasile Ciubotar și Luca Humă, 22 mijlocași, între care *Petre Ciubotar*, Sandu Humă și Ștefan Humă, și codași 47. Printre locuitorii care au grădini și curături din vechi în Humulești sînt trecuți următorii : Luca Ciubotar, Ion a lui Gavril a Ciubotarului, Onofrei Humă, *Petre Ciubotar*, Vasile Ciubotar, David Ciubotar, preotul Iordachi, Ștefan Humă și Luca Humă, Andrei Humă, Ion Humă, Fote Cojocar, Gavril Humă, Ioniță Ciubotar și preot Oșlobanu. În general, în sat predomină numele de Humă și Ciubotaru.

Petre Ciubotaru avea 54 de ani în anul 1829³, prin urmare, nașterea lui poate fi fixată în anul 1775. Ar putea fi fiul unora din cei trei Ciubotaru — Ion, Ștefan sau Andrei — din catagrafia anului 1774. Soția lui Petre Ciubotaru se numea Acsinia, născută la anul 1779, socotindu-se că la anul 1829 avea 50 ani.

Ca să scape de obligațiile către stat — bir și havalele — și totodată să aibă și oarecare libertate pentru a merge la iarmaroace sau zile de Țîrg, Petre Ciubotaru intră în numărul oamenilor ce-i avea ca scutiți, sub numire de bejănari hrisovuliți, maica Agafia de la Mănăstirea Varatec, din familia marilor boieri Balș. În această categorie fiscală îl găsim pe Petre Ciubotaru trecut în catagrafia⁴ din anul 1820 și în aceeași situație cît timp va fi menținut în evidența financiară ca „volnic”.

Familia lui Petre Ciubotaru, între care și fiul Ștefan, tatăl lui Creangă, ne este cunoscută din același important document citat, din anul 1829 ; tot de aici și frații bucnului și alte neamuri⁵, unele pomenite în opera lui Creangă.

---

¹ Arh. St. Iași, fond Isprăvnicia Neamț, dosar nr. 223, f. 12.

² Arh. St. București, fond Mănăstirea Neamț, pachet nr. LIV, doc. nr. 49 din anul 1814, noiembrie 7. Izvod de măsurătoarea moșiei Țîrgului-Neamțului, locul de hrană, arături și cosire ce are să se împartă fieștecăruia locuitor de pe numita moșie.

³ Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, condica nr. 1.

⁴ *Idem*, fond Vistieria Moldovei, tr. 166, nr. 8.

⁵ *Vasile Ciubotar* de 58 de ani, femeia lui, Paraschiva, de 54 de ani, cu copiii Chiriac, Gheorghe, Ecaterina și Zamfira. Vasile moare în 1841 ; *Ioniță Ciubotar* de 56 de ani, mort în 1831 de holeră ; soția lui, Todosia, pleacă în Iași, unde se angajează spălătoare ; un fiu era, în 1832, cu oile la Tăutești ; *Luca Ciubotar* de 56 de ani, cu soția *Safta* și patru copii ; *Miron Ciubotar* de 40 de ani ; *Ipate Ciubotar* etc. Tot în această catagrafie se găsește trecut și Fote Cojocar, în vîrstă de 50 de ani.

Familia bunicului era următoarea : *Petre Ciubotar*¹ de 54 de ani ; femeia lui, *Acsinia*, de 50 de ani ; copiii lor : *Vasile*² de 22 de ani, *Ștefan* de 15 ani, *Chiriac* de 13 ani, *Nastasia* de 20 de ani, *Ancuța* de 14 ani și *Andrei*.

În documente, de multe ori feciorilor lui *Petre Ciubotaru* li se spune numai *Vasile* a Petrii, *Andrei* a Petrii, sau *Ștefan* a Petrii.

Ștefan a Petrii s-a căsătorit în anul 1835 cu *Smaranda*, fiica lui *David Creangă* de la *Pipirig*. Familia întemeiată de *Ștefan* a Petrii *Ciubotaru* a fost numeroasă. Din cei „șapte copii”, cu câți a rămas văduvă *Smaranda*, cunoaștem pe *Ion*, *Zabei*³, *Maria*, *Ecaterina*, *Iliana*, *Teodor*, *Vasile*.

---

¹ Despre *Petre Ciubotaru* nu avem prea multe date. Îl găsim atestînd cu degetul diferite acte date de bătrîni, vornicul și pacinicii satului *Humulești*. Apare în actele de stare civilă măritîndu-și fetele sau însurîndu-și feciorii și se stinge, se pare, de holeră, la 1848.

² *Vasile*, fiul mai mare, se căsătorește cu *Maria*, fiica lui *Iftimi Cucu*, și la anul 1833 au un copil, *Ion*. Acesta este vărul lui *Creangă*, poreclit *Mogorogea*. *Chiriac*, alt fecior, se căsătorește în 1839 cu *Catrina*, fiica lui *Ion* din *Bălățești*. *Nastasia* se căsătorește cu *Ion Cojocaru* din *Humulești*, acela care-i va fi naș la botez lui *Ion Creangă*. *Andrei* s-a căsătorit în 1842 cu *Maria*, fiica diaconului *Grigore* din *Grumăzești*. *Ancuța* se căsătorește în 1836 cu *Gheorghe*, feciorul lui *Luca Humă*, din *Humulești*. În anul 1843 se naște alt copil al lui *Vasile*, fiul lui *Petrea Ciubotaru*, „fratele tatei cel mai mare” — scrie *Creangă*. Acest copil, numit *Zaharia*, a fost botezat de *Zaharia Cojocaru* din *Humulești*.

³ După moartea prematură a lui *Ștefan* a Petrii, *Ion Creangă* s-a străduit să-și ajute mama și pe frații lui mai mici cu puținele mijloace pe care le avea. *Zabei*, născut în anul 1842, a venit după 1859 la Iași, unde devine cantor la biserica Sf. Spiridon, iar din 1868, la biserica *Frumoasa*. Se căsătorește în 1874 cu o văduvă, *Maria Dumitriu*. Cu prilejul căsătoriei lui, s-a format un dosar la Primăria orașului Iași, în care se găsește și un act de naștere făcut cu martori, necesar pentru căsătorie. După spusele lui *Zahei*, martorii declară că „*Zaheu Creangă* este născut în Iași la anul 1842, luna ianuarie în 2 zile, fiul lui *Ștefan Creangă*”. Chiar în cererea scrisă cu mîna lui, *Zahei* arată că este fiul lui *Ștefan Creangă* și al *Smarandei Creangă*. Știind că pentru căsătorie actul de naștere se poate face cu martori și că legea înlesnește căsătoria, *Zahei* a declarat cum a voit. Tot el declară că părinții sînt morți în Iași, *Ștefan* în 1856, iar *Smaranda* în 1859 (Arh. St. Iași, dosar de căsătorie oraș Iași, nr. 3.219 pe anul 1874). În 1893 *Zahei* vrea să iasă la pensie. I se cere actul de naștere. Trebuie să se facă mai bătrîn, și atunci își face alt act de naștere, cu martori, prin tribunal. *Zahei* declară că este născut în Iași, în august 1839. Un martor afirmă că *Zahei* este născut în Iași în 1839, cînd veniseră părinții lui la iarmaroc și trăsese în gazdă la un han pe *Podul-Lung*. Sentința, bazată pe declarațiile martorilor, dă lui *Zahei* act de naștere precum că este născut în Iași, în anul 1839, luna august, cu prilejul venirii părinților la iarmaroc. Cine poate pune temei pe asemenea acte ? *Mitrica* satului pe 1842 arată că în acel an s-a născut un fiu al lui *Ștefan* a Petrii, care s-a numit *Ioan*, iar în rubrica următoare scrie că s-a născut un fiu al lui *Ion Cojocaru*, cumnatul lui *Ștefan* a Petrii, cu numele *Zaheu*. Această eroare a preotului atunci cînd trecea pe curat notele luate la botezuri este evidentă.

Maria s-a căsătorit cu *P. Cozma*, *Ecaterina* cu *M. Vasiliu*, *Iliana* cu *Gh. Achiței* din *Gal*, *Teodor* a învățat la Iași, susținut de fratele său *Ion* și a murit de tînră, ca și *Vasile*.

Pe Ștefan a Petrii Ciubotaru îl găsim trecut în catagrafia¹ anului 1845 a Țîrgului-Neamț la breasla precupeților. El plătea patentă ca neguțător de treapta a III-a, și nu a mai fost trecut în catagrafia satului Humulești, deși locuia în sat. El nu avea dugheană în târg, însă era tovarăș la „negustorie“ cu alt precupeț, Grigore Negel, tot din breasla precupeților, care locuia în târg, la casa cu nr. 27. În Țîrgul-Neamț era și breasla sumănarilor, adică cei care lucrau haine din suman, care se numeau tot sumane. Tatăl lui Creangă nu vindea sumane lucrate, ci sumanul ca postav, pe care-l cumpăra de pe la locuitorii satelor de la munte. Plătind patentă ca neguțător, era scutit de a mai plăti birul ca sătean și de a mai face havalele (corvezi) la care erau siliți locuitorii satelor de către aparatul de stat (ispravnici, ocolași, panțiri).

Loc pentru semănat era puțin, și cât mai era fie că era rezervat de proprietara moșiei — Mănăstirea Neamț —, fie că era arendat cu prețuri mari. Locuitorii săteni erau siliți, așa după cum am arătat, să ia în dijmă ogoare pe moșii de câmp. Astfel, Ștefan a Petrii lua un ogor pe moșia Făcuții, de lângă satul Prigoreni, ținutul Iași. În anul 1858, venind la prășit, s-a îmbolnăvit și a murit în ziua de 28 iunie.² A fost înmormântat de săteni în cimitirul bisericii satului Prigoreni.³

Smaranda, „văduva soției a lui Ștefan a Petrei“, cum o vom întâlni de aici înainte în documente, a rămas împovărată cu multe nevoi, încît nu avea nici hrana zilnică. Cei șapte copii orfani, toți nevîrstnici, între care și Ion, aveau nevoie de multă cheltuială. Pe deasupra, de pe urma lui Ștefan a Petrii mai rămăsese și o datorie de vreo 1.500 de lei, sumă colosală în sarcina unei familii nevoiașe. Cu tot ajutorul ce-l va fi primit de la frații ei, între care „popa Gheorghe din târg“, Smaranda a trăit zile grele. A ajutat-o mult fiul său Ion, luînd pe unii dintre frați în grija lui la Iași.

Smaranda se stinge puțini ani după 1870 în satul Humulești.

III

Cu privire la data nașterii lui Ion Creangă

Creangă s-a născut într-o vreme cînd pentru evidența celor născuți, căsătorii sau morți nu se țineau în mod regulat acte de stare civilă. Dispoziții au fost, încă de la 1829, ca toți preoții parohi să completeze la zi așa-numitele „mitrice“, dar puțini le-au

¹ Arh. St. Iași, fond Vistieria Moldovei, tr. 1.423, op. 1.619, condica nr. 885, f. 33 ; vezi și condica nr. 892, f. 21.

² G. Călinescu, *Viața lui Ion Creangă*, București, 1938, p. 25.

³ Arh. St. Iași, fond Vistieria Moldovei, tr. 1.768, op. 2.017, dosar nr. 2.583, f. 325.

pus în practică. După anul 1832 s-au lucrat mitrice anual, dar multe au fost distruse de-a lungul anilor. Neștiința de carte a preoților, neglijența, incapacitatea și uneori chiar reaua-voință, atât în ce privește completarea în mod regulat, cât și buna păstrare a acestor valoroase documente, au lipsit pe cercetători de o sursă importantă de documentare.¹ În lipsa acestora, sau din cauza neclarității lor — dacă existau — legea a îngăduit oamenilor născuți în acea vreme să se folosească de mărturii sau „atestare“ făcute cu martori, care, așa cum am văzut chiar în cele expuse mai sus despre Zahei Creangă, erau alcătuite în raport cu necesitatea lor. Vom asista, prin urmare, în această vreme, la crearea multor acte în locul mitricelor pierdute, și care, vădit neexacte, totuși au fost utilizate în diferite ocazii și au fost oprite în diferite arhive, iar azi produc mare bătaie de cap cercetătorilor nu numai în ce privește datele de stare civilă, dar chiar și numele de familie pe care l-au purtat unii oameni mai târziu. Câte mărturii care se găsesc în dosarele de căsătorii — mai ales acele de naștere pentru femei — conțin date exacte ?

Astfel stînd lucrurile, în ceea ce-l privește pe Creangă putem afirma, cu credința că nu greșim, că în tot timpul vieții el nu a știut exact cînd s-a născut și nici nu s-a străduit să caute un document sau mărturii care să arate data exactă. Ne întrebăm : pentru ce ar fi făcut asta ? A întîmpinat vreo piedică neavînd o dovadă, măcar de la biserica din Humulești, doveditoare nașterii lui ? O dată a avut nevoie de actul de naștere, cînd în 1858 a vrut să fie hirotonit diacon, și mitricele cercetate de Mitropolie nu l-au ajutat, ci, dimpotrivă, l-au împiedicat, deoarece i se arăta că este trecut în mitrica pe 1839 și, prin urmare, nu avea „vîrsta legiuită“ pentru a fi hirotonit. Orice protest din partea tînrului cleric că ar fi născut în alți ani, de mai înainte, și că ar putea fi hirotonit, nu a putut determina Mitropolia, care i-a scos în față condicile de mitrice aduse de la Isprăvnicia Neamț și pe anii anteriori anului 1839. A trebuit să aștepte un an, pînă în 1859, spre toamnă, cînd a fost hirotonit. A fost prima dată cînd Creangă a cunoscut un act care arăta data nașterii lui, dar pe care ulterior l-a ignorat.

Condicile de mitrice nu au mai fost restituite la Neamț, iar la Iași, unde fuseseră aduse, nu aveau nici o evidență în arhiva din beciul Mitropoliei ; biserica din Humulești risipise originalele — ca de altfel cum au făcut toate parohiile. Dar Creangă nu a avut nevoie să-și caute actul în nici unul din aceste locuri, deoarece era suficientă o simplă declarație, sau vreo atestație făcută cu martori de ocazie. O astfel de „atestație“ a scos Creangă în 1865 de la Mitropolie — deși mitrica pe 1839 zăcea plină de praf pe vreun raft al arhivei — pe baza mărturiilor făcute de prieteni din Iași, care știau „pe a lor răspundere“, nici mai mult, nici mai puțin, că petiționarul s-a născut la Humulești, la 2 martie 1837.

---

¹ Gh. Ungureanu, *Actele de stare civilă în Moldova sub regimul Regulamentului Organic* (1832—1864), în *Revista Arhivelor*, 2/1959, p. 58. În 1851 „catagrafierii“ ținutului Dorohoi arătau că „se vede o mare neorînduială în acte, cei mai mulți nici că se vîd trecuți în zisele mitrice, și alții sînt scriși de cîte două ori“.

În același an, Creangă și Enăchescu iscălesc și ei, la rîndul lor, o atestație, și declară „pe a lor răspundere precum că știu că Manoli Soteanu este născut la Turnu-Severin în anul 1819, august 16 și botezat în același an”¹. Ca martori, au procedat, în acest caz, ca și aceia care au dat mărturie pentru ei.

Oamenii care s-au născut înainte de 1865 au folosit aceste acte care erau admise de legislația timpului pe simplul și comodul motiv că „înainte vreme nu se țineau cu exactitate actele de stare civilă”², iar instituțiile au consemnat datele respective în documentele oficiale³. Niciînd nu s-a pus problema că unele din aceste acte peste ani vor produce atîtea controverse.

---

¹ Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, „Atestații mitricale” pe 1865.

² Acest motiv este arătat în toate mărturiile „ținînd loc de act de naștere” care se utilizau în special la căsătorii, succesiuni sau înscrieri la școală.

³ Catihetul N. Conta de la Fălticeni, în adevărîța cu nr. 9 din 29 august 1855 pe care o dă „cliricului” Ion Creangă, trece vîrsta de 15 ani. Socotit exact, ar ieși anul nașterii 1839. Catihetul nu s-a servit de vreun act la fixarea vîrstei, ci, ori de declarația preotului Gheorghe Creangă, cînd l-a adus la școală, sau de declarația tînărului, ori de aprecierea părintelui catihet. Într-un fel sau altul, această vîrstă fixată într-un act oficial i-a produs supărare mai tîrziu, cînd a cerut să fie hirotonit în 1858, deoarece se constata „că nu avea vîrsta legiuită” pentru hirotonire.

Trecînd această piedică, și acest act a fost ignorat în arhiva Seminarului de la Socola. La căsătoria din 1859, Creangă va declara că are 23 ani, vîrstă care va fi consemnată în mărturia dată la 21 august 1859 de către preotul Constantin Agapi de la biserica 40 de Sfinți și în actul de căsătorie din 23 august 1859.

Ca să nu fie discutat mai mult în probleme de genealogie, afirmă că este fiul lui „Ștefan Creangă din Eși, răposat” și cu aceasta căsătoria și-a urmat, fără piedici, drumul croit de socrul său, părintele Grigoriu de la 40 de Mucenici. După aceste documente, Creangă s-ar fi născut la 1836, dar, numai după cîteva luni, în cererea pe care o face pentru hirotonire, Creangă scrie că are „24 ani trecuți”. Atît pentru căsătorie, cît și pentru hirotonire, Creangă avea nevoie să arate că este mai în vîrstă decît îl arăta înfățișarea. Acum, atît după cererea lui, cît și după actele oficiale de hirotonire, am putea afirma că s-a născut în 1835. La înscrierea în facultatea teologică, în 1860, declară că are 24 de ani, într-o catagrafie a preoților din Iași, din 1862, declară că are 27 de ani, în „Lista candidaților la școala preparandală din Eși” — listă scrisă de Maiorescu la 10/22 februarie 1864 — Creangă declară că are 27 de ani, fiind născut „la anul 1837, aprilie 2”, într-un tablou din 1863 al preoților din Iași, alcătuit de Protoieria Iași, Creangă declară că are 27 de ani, iar într-o statistică făcută de Mitropolie la 1863, Ion Creangă, diacon la Bărboi, este trecut cu vîrsta de 25 de ani. Mai tîrziu, pe o fotografie făcută la fotograficul Nestor Heck din Iași, Creangă scrie : „pozat în 19 decembrie 1877, în etate de 42 ani”, prin urmare, data nașterii ar fi 1836. (Pentru aceste date, a se vedea : Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și a Sucevei, dosar nr. 1.507/1861, nr. 41, 98/1862, nr. 1.911/1863 ; fond Comitetul de inspecțiune școlară, dosar nr. 1.863/64 ; fond Protoieria Iași, dosar nr. 41/1862 ; M. Sadoveanu, *Comemorarea lui I. Creangă*, Acad. Rom.,

Cu privire la data nașterii lui Creangă rămân în discuție două date, dintre care una este cea aleasă de însuși Creangă mai cu temei, și anume, anul 1837, *martie 1*¹, și a doua, 1839, *ianie 10*², pe care ne-o dă mitrica anului 1839, susținută și de alte documente. G. Călinescu are dreptate când spune că „data de 1 martie 1837, aleasă de povestitor însuși, trebuie încă păstrată”, dar totuși nici cea pe care ne-o indică documentele nu o putem ignora, deoarece „cele dintii epoche a vieții omului, adică a nașterii, a căsătoriei și a mutării din viață”, așa cum se exprimă prima instrucțiune³ în ce privește necesitatea înființării actelor mitricale în 1832, nu se pot fixa prin date „alese” după voința și plăcerea omului.

Data nașterii de 1837, martie 1, pe care Creangă s-a hotărât să o lase posterității, scriind-o în scurta biografie, nu este susținută de nici un document la care să nu fi contribuit el cu vreo declarație mai mult sau mai puțin interesată. Dimpotrivă, faptul că declarațiile anterioare sînt contradictorii ne face să ne îndoim în aceeași măsură și de aceasta.

Data nașterii de 1839, iunie 10 ne-o dă o „mitrică” de născuți, creată în anul 1839 de Protoieria ținutului Neamț, de a cărei autenticitate nu ne îndoim. Erorile strecurate în cursul anului în mitrică sînt mai frecvente, însă, de la an la an, foarte rare. În aceeași mitrică este trecută și Smărăndița, colega de bancă la școala din Humulești, prin urmare, erau de aceeași vîrstă. Se găsesc mitricele și pe anii 1837 și 1838, însă în ele nu se găsește trecută nașterea lui Ion, fiul lui Ștefan a Petrii.

În adevărta trimisă Seminarului de la Socola pentru clericul Ioan Creangă, ca-tihetul Conta, la data de 29 august 1855, îi trece vîrsta de 15 ani — ceea ce ne indică anul 1839 ca an al nașterii.

În iunie 1858 Creangă termină 4 clase de seminar și, voind să fie hirotonit, nu i se eliberează certificatul, „neavînd vîrsta legiuită”, adică avea — fiind născut la 1839 — numai 19 ani. Dacă ar fi fost născut la 1837 ar fi avut 21 de ani și ar fi putut fi hirotonit, deoarece vîrsta legiuită era 21 de ani. Dacă ar fi fost născut în 1837, Creangă nu ar fi așteptat un an, ci ar fi adus mărturii de la toți locuitorii Humuleștilor ca să dove-

---

Mem. Secț. Lit., S. III, t. VIII, mem. 9, p. 233—239, Buc. 1938 ; G. Călinescu, *op. cit.*, p. 419—420.) Sîntem siguri că dacă am mai cerceta arhivele, am mai găsi și alte date. Dar socotim că nu e nevoie, cele arătate fiind concludente.

¹ Data este luată din *Fragment de biografie*, scris de mîna lui Creangă și găsit după moarte printre hîrțile rămase de la el. S-a publicat în ediția de Iași, 1890. Și aici se găsesc unele date care se contrazic cu cele din *Amintiri*.

² Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și a Sucevei, Condică partea I, pentru născuți în anul 1839 în ținutul Neamțului, p. 22, act nr. 5. În aceeași condică, la nr. 9, se găsește și actul de naștere al Smărăndiței, colega de bancă a lui Creangă la școala din Humulești.

³ Gh. Ungureanu, *op. cit.*

dească acest lucru. Dar, fiind pus față în față cu documentele, adică mitrica de naștere și botez din 1839, a tăcut molcom și a așteptat pînă în 1859, cînd, în iunie, împlinea vîrsta legiuită.

Deși unii ar putea afirma că strădania noastră de a stabili data exactă a nașterii lui Creangă constituie o problemă minoră și că nu are importanță dacă s-a născut la o dată sau alta, noi ne luăm îndrăzneala de a susține că pentru Creangă sau Eminescu, cît și pentru oricare mare scriitor al nostru, nu este un fapt minor acela de a le cunoaște cu exactitate datele biografice. Cîtă discuție s-a făcut pe tema datei nașterii și locului unde s-a născut Eminescu, pînă ce tot o „mitrică de naștere și botez“ a bisericii Uspenia din orașul Botoșani din 15 ianuarie 1850, descoperită ulterior discuțiilor, și-a spus definitiv cuvîntul.

IV

Ion Creangă școlar

La școlița din Humulești. Pînă în anul 1847 nu putem vorbi despre o școală în satul Humulești la care să poată veni să învețe copiii locuitorilor. Preoții, diaconii sau dascălii de la bisericile satelor, făcînd parte și dintr-o categorie fiscală privilegiată, nesupusă birului, își pregăteau copiii pentru a deveni și ei, la rîndul lor, slujitori bisericești, pentru care nu era nevoie decît de „o mîină de carte“, care consta în a ști să citească, să cînte din ceaslov sau psaltire și, pe cît se putea, să știe să scrie. Această pregătire se făcea în familie uneori, dar de obicei un dascăl sau diacon al bisericii respective se ocupa, în schimbul unei răsplătiri în hani sau alimente, cu pregătirea copiilor viitori candidați la slujbe bisericești. Unii dascăli de biserică își făceau o ocupație specială cu asemenea pregătiri ale copiilor, încît le mergea vestea și veneau la ei și copiii preoților din alte sate, formînd o mică școliță bisericească, de pe urma căreia dascălul respectiv trăgea și foloase materiale mulțumitoare.

În statistica bisericească a anului 1829, în care se arată numele fiecărui locuitor al satului Humulești, începînd cu slujitorii bisericii, nu găsim pentru copiii locuitorilor nici o însemnare din care să reiasă că învățau ceva. În schimb, pentru slujitorii bisericii ni se dau amănunte prețioase : avem patru preoți, un diacon și un dascăl. Se dă numele și vîrsta fiecărui copil și la ce învăța. Unii învățau la „vecernie“, alții, mai mari, la „ceaslov“, iar alții, între 15—18 ani, la „psaltire“ și la „glasuri“.

Aceasta era toată învățătura pe care, terminînd-o, așteptau, în calitate de „candidați“, vreun post vacant fie în satul respectiv, fie în altele. De obicei, căsătoria se făcea tot în legătură cu viitorul post pe care-l șinteau candidații respectivi.

Aceeași statistică din 1829 ne dă numele dascălului Iordache, „fecior de preot de neam moldovan“, numit dascăl din 1828. La observații scrie „bețiv“. Se pare că aceasta nu era ceva rău pe acea vreme, ci normal, deoarece în rubrica „observațiuni“ se scrie la unii preoți și diaconi : „bun și bețiv“.

Acest dascăl Iordache, „fîrnițul de la strana mare“, care „clămpănea de bătrîn ce era“ și care „mai avea și darul suptului“, era unul din dascălii care învăța pe copiii slujitorilor bisericești la „obiectele“ care se numeau „vecernie, ceaslov, psaltire și glasuri“.

Cu învățătura căpătată la dascălul Iordache, „candidații“ ajungeau preoți și diaconi, dintre care unii nu știau să scrie mai tîrziu nici actele mitricale.

Că la dascălul Iordache din Humulești își făceau ucenicia în învățătura necesară slujbei bisericești copiii de preoți și din alte sate, și că această învățătură era luată în seamă cînd „candidatul“ cerea să fie numit preot sau diacon, ne-o dovedesc mărturiile prezentate de „candidați“, între care putem cita chiar pe aceea a tînărului Ioan, fiul preotului Grigore din Humulești, care va deveni preotul Ioan, cel „care avea o mîină de învățatură, un car de minte și multă bunătate de inimă“, după cum ni-l descrie Creangă, sau a altora din satul Vînători sau Borca, ținutul Sucevei.

În mărturii se arată : „Carte au învățat a citi și a cînta la dascalul Iordache din satul Humulești“. Firește că acest gen de învățatură nu începea acum la Humulești, cu dascălul Iordache, ci de bună seamă că de veacuri așa se pregăteau cei ce trebuiau să citească în biserici din vechile ceasloave și psaltiri. Același drum l-ar fi urmat și Creangă dacă nu ar fi venit alte vremuri, cu alte întocmiri. Să nu uităm că, de la 1831 încă, toți dregătorii de la ținuturi, inclusiv ispravnicul de la Neamț, primeau ordine ca să înceapă pregătirile pentru înființarea școlilor publice pe la ținuturi în târgurile de reședință, iar mai tîrziu s-au înființat și prin unele sate mai mari, de exemplu în 1841 cea de la Broșteni ¹.

În anul 1844 se înființează un nou organ de administrare a bisericii, și anume, Departamentul averilor bisericești, care se unește cu cel al învățăturilor publice. În acest an se întocmește „Așezămîntul pentru învățătura clirosului“, iar în februarie 1847 se precizează, într-o anafora a mitropolitului, întărită de domn, căile de învățatură pe care trebuia să le urmeze acel ce voia să ajungă preot ².

Tot acum se hotărăște „ca locuitorii satelor să-și trimită copiii la preoții parohieni, de la care fără plată să învețe de-a rostul toți delaolaltă împărăteasca rugăciune Tatăl nostru, iar unii din copiii și altăceva, după osîrdia ce ar avea“ ³.

---

¹ Gh. Ungureanu, *Contribuție la istoricul școlii publice din Piatra-Neamț*, în *Anuarul liceului de băieți Piatra-Neamț*, 1935—1936.

² *Manualul administrativ al Moldovei*, Iași, 1856, tom. II, p. 355.

³ *Idem*, p. 357. Vezi și Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 10 pe 1846, f. 5.

Această hotărîre nu a întârziat să vină și preotului Ioan¹ din Humulești, care de îndată începe pregătirile necesare pentru organizarea acestei învățături în comun, care nu se mai putea face acum la casa vreunui dascăl sau preot, ci trebuia găsită o casă, sau măcar o odaie.

Lîngă „șintirumul bisericii“ se găseau două „chilii“², care, reparîndu-se de oameni la stăruințele preotului Ioan, au fost destinate ca loc unde să se adune copiii locuitorilor să învețe, pe lîngă rugăciuni, „și altăceva, după osîrdia ce ar avea“. Acest „altăceva“ depindea, în afară de „osîrdie“, și de felul cum vedea învățătura acel ce le va preda, care nu a fost preotul Ioan cel „cu o mîină de învățătură“, ci un nou dascăl, „bădița Vasile“, acel flăcău „zdrăvăn, frumos și voinic“, care va trece de la învățarea „de-a rostul“ a cîntărilor din ceaslov sau psaltire la exerciții de scriere, ceea ce însemna un progres simțitor în școala vremii.

După obiceiul vremii, obștea satului Humulești fiind obligată să dea un tînăr pentru „slujbă în Miliția pămîntească“, unde se cerea și oarecare știință de carte, l-a desemnat pe dascălul Vasile a Vasiichii³. Școala întreruptă un timp din lipsă de dascăl, dar și de epidemia de holeră, care a bîntuit cu furie în Moldova în anul 1848, a fost redeschisă peste vreun an, avînd dascăl pe bătrînul Iordache, „care, fiind cam chilaci“⁴ și întrebuițînd cam des pe spinarea elevilor biciul de curele cu care fusese înzestrată școlita la înființarea ei, a determinat pe unii școlari, printre care și Creangă, să rărească mersul la școală și să umble „huciu-marginea“. Rezultatul învățămîntului în această școlită a fost, după cum arată însuși Creangă, că „deprinsesem a ceti oleacă“.

Cu această învățătură Creangă nu putea pătrunde în școlile destinate pregătirii „clirosului“, iar singura școală primară existentă la acea vreme, și care elibera școlarilor la terminarea a patru ani de învățătură și „atestată“, era aceea de la Broșteni, unde și fu dus de bunicul David Creangă și dat pe mîna „primului învățător de pe valea Bistriței“, Neculai Nanu.

---

¹ Era fiul bătrînului preot din Humulești, Grigore. A fost făcut diacon la biserica din Humulești în 1839, iar în 1844, preot, în locul tatălui său. Mărturiile date de obștea satului Humulești, atît acea din 1838, care i s-a cerut la hirotonie, cît și cea din 1844, poartă și iscălitura prin punerea degetului a lui Petre Ciubotaru. În anul 1839 are o fiică, Smărăndița. În 1862, în seminarul de la Iași, învața Humulescu Gheorghe, fiul preotului Ioan Humulescu din satul Humulești. Mult timp i s-a spus preotul Ioan din Humulești, apoi, cu vremea, i s-a spus Ioan Humulescu.

² Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar A/20/1849, f. 115—116.

³ Era fiul locuitorului din Humulești Ilie a Vasiichii, care la 1851 se jăluia Vistieriei ca să fie scăzut din dare, deoarece este bătrîn de 75 de ani și singurul fiu pe care-l avea, Vasile, „pentru satul Humulești slujește în Miliția pămîntească“. Era singur și împovărat de nevoi, „într-o jalnică stare“. Casa din Humulești îi fusese stricată de Mă-năstirea Neamț, care avea nevoie de locul casei „pentru mașină“, și locuia în mahalaua Tg.-Neamț (Arh. St. Iași, fond Vistieria Moldovei, tr. 1.621, op. 1.834, dosar nr. 421, f. 1).

⁴ I. Creangă, *Opere*, Buc., 1957, *Fragment de biografie*, p. 88.

Școala din satul Broșteni, din ținutul Sucevei, la loc de munte, pe apa Bistriței, una din primele școli sătești înființate în Moldova, ne este cunoscută atât din cele scrise de Creangă ¹, cât și din unele publicații ².

Sînt încă multe date necunoscute despre viața acestei școlițe din creierul munților. Documentele de arhivă care se mai găsesc din cînd în cînd vor ajuta pînă la urmă la elucidarea istoricului acestui mic așezămînt cultural din bogatul trecut istoric al școlii romînești.

Cunoaștem acum trei „atestate” ³ eliberate de această școliță, care ne oferă date privitoare la funcționarea ei, precum și la obiectele care s-au predat, un dosar din arhiva Isprăvniceii Suceava ⁴ din 1849 în legătură cu școlile din ținut, și un raport însoțit de un tabel de elevi din anul școlar 1850—51 ⁵.

Unele documente ne spun că la această școală au fost elevi încă din anul 1841, luna septembrie, ceea ce ne determină să afirmăm că școala și-a început activitatea în toamna anului 1841.

Cursurile durau patru ani, la sfîrșitul cărora se elibera un „atestat” ⁶ iscălit de fondatorul școlii, Alecu Balș, și de profesorul N. Nanu. În școală se învăța, pe lîngă Vechiul și Noul Testament și alte obiecte necesare pregătirii viitorilor preoți, și „citirea și scrierea”, „geografia îndeopște, Evropa și Asia în general ; la gramatică, partea etimologică ; la aritmetică cele patru speșii a numerilor întregi și înșoțite, fracțiile și regula de trei cu tovărășia simplă”. În aceleași documente se mai arată că la cîmările bisericesti se învăța „pe muzichie și pe dinafară”.

Venirea lui Creangă la această școală, căreia îi mersese vestea datorită zelului depus de profesorul N. Nanu, care învăța pe copii și altceva decît cîntări ale psaltichiei și rînduiala slujbei bisericesti, dar care nu avea nici un fel de autorizație oficială pentru acest fel de școală, și mai ales să adune copii ori de unde ar fi venit, afară de satul sau cel mult ocolul respectiv, se întîmpla chiar în anul 1849, cînd, încă din luna februarie, se fac cercetări și verificări ale modului de funcționare a tuturor școlilor, și mai ales asupra acelor particulare, numite „pansioane”. Să nu uităm că sîntem îndată după evenimentele anului 1848.

---

¹ Ion Creangă, *Povești, amintiri, povestiri*, București, 1964, p. 205.

² Bianca Bratu, *Învățătorul Ion Creangă*, Buc., 1958, p. 24—29 ; Gh. Ungureanu, *Din viața lui Ion Creangă, Documente inedite*, Buc., 1940, p. 28—29.

³ Unul din aceste documente se găsește la familia Vasiliu din Boboești-Neamț, descendentă din Vasile Baboi, care a învățat între anii 1841—45 la școala lui Nanu din Broșteni.

⁴ Arh. St. Iași, fond Isprăvnicia Suceava, tr. 1.763, op. 2.012, dosar nr. 2.431.

⁵ Arh. St. Iași, fond Comitetul de inspecțiune școlară, dosar nr. 15 — cataloage pe 1850—51.

⁶ Constatăm că Nanu ținea și o registratură — un registru de intrare și ieșire. Atît corespondența școlii, cît și atestatele purtau cîte un număr.

Departamentul averilor bisericești și al învățăturilor publice cere tuturor „comitetelor de inspecțiune școlară” care funcționau în orașele-capitală ale fiecărui ținut să facă cercetări asupra școlilor din ținutul respectiv. Astfel, la 17 februarie 1849 acest comitet din orașul Fălticeni primește înștiințarea că la Broșteni „funcționează o școală în limba națională, la care profesor s-ar afla dumnealui Nicolai Nanu”. Funcționarea în creierul munților a unei școli „în limba națională” dădea de gândit Isprăvniciei de Suceava, care acționase energic în reprimarea pașoptiștilor. Comitetul, deși organ superior școlar, intervine la Isprăvnicie pentru a-l obliga pe „numitul profesor” să vină la „cancelaria comitetului pentru a fi întrebat de postul ce ocupează la numita școală”.

Din răspunsul privighitorului (subprefectului) Ocolului-Muntelui, din care făcea parte satul Broșteni, deducem ce întrebări au fost puse profesorului Nanu și, totodată, printre rînduri se poate citi îngîmfarea și prostia de care erau stăpîniți privighitorii și zapcii. Școliița sătească la care se adunau să învețe carte și copiii țăranilor, pentru că, după spusele lui David Creangă, redade prin minunata pană a lui Creangă, „din cărți culegi multă înțelepciune”, și astfel țăranul poate ajunge să nu mai fie „o vacă de muls pentru fiecare”¹, era tratată ca „pansion”, din care erau multe² în acea vreme, dar cu totul departe de a contribui la învățătura copiilor locuitorilor de prin sate, majoritatea clăcași, și mai ales de a cultiva limba națională.

După raportul pomenit, profesorul Nanu ar fi răspuns că „are în pension copii de creștini din cuprinsul ocolului acestuia și învață limba națională a scrie și a ceti, cîntări a psaltihiei și rînduiala slujbei bisericii”. Atît despre învățatură. Era plătit de Balș, „iară de la copii ce-i învață nu ia nimică”, spunea înfricoșat profesorul. Din răspunsurile lui, redade în raportul privighetorului, reiese că profesorul nu arăta exact activitatea școlii, ci pentru a nu fi tratată ca pension, o limita la ceea ce obișnuit se preda prin școlile bisericești, așa cum am constatat la Humulești, și că elevi avea numai din

---

¹ Ion Creangă, *Povești, amintiri, povestiri*, Buc., 1964, p. 207.

² Documentele din acea vreme ne arată un mare număr de acest gen de școli numite „pansioane”, înființate, în majoritatea lor, de foștii profesori de limbi străine de prin curțile boierești, rămași disponibili după creșterea elevilor respectivi, și care nu se mai întorseseră în țara lor văzînd că problema deschiderii unor școli cu titlu de pension, unele cu titlu pompos de „pansion de nobile demoazele”, era foarte rentabilă. Astfel, la Iași găsim pansioanele : Aywas, Katz, Cunin, Jordan, Frey, Malgouverné, Vinterinit, Bar, Gall, Haddig, Meissner, Perey, Righetti, Sachetti, Chambonneau, Wroblewski ; la Bacău : Franț Edinachevici, Lecour, Koppel, Meyer ; în tîrgul Piatra : Iavorschi, Leocardie Frici ; la Roman : Luiza Biton ; la Galați : Gros, Keantos, Perey, Scotti, Plareno ; la Botoșani : Jean Blanchin, Dinber, Ferderber, Kwitnicki, Salini, Zielinski, Werner etc. După o statistică școlară din 1854, în toată Moldova la acea dată erau 28 școli publice cu 2.762 elevi și 20 pansioane particulare cu 3.077 elevi (Arh. St. Iași, fond Comitetul de inspecțiune școlară Iași, dosare de cancelarie, nr. 3 : Conспект general de școalele publice și private din principatul Moldovei, anul 1854).

cuprinsul ocolului respectiv. De asemenea, profesorul Nanu nu știa dacă fondatorul școlii are învoire de la cîrmuire. În realitate, el predă încă de la înființarea școlii geografie, aritmetică, gramatică, și avea școlari și din alte ținuturi, de exemplu pe fiul lui David Creangă și pe Nică a lui Ștefan a Petrii, primul din Pipirig, iar al doilea din Humulești, sate care făceau parte, pe vremea aceea, din ținutul Suceava, Ocolul-Muntelui.

Ordinul departamentului către Isprăvnicia Sucevei că dumnealui „Neculai Nanu, profesorul ce se găse în satul Broștenii, că mai mult nu este pozvolit (îngăduit, n.n.) de a mai învăța copii în acel pansion“ a fost pus în aplicare prin închiderea școlii „de îndată, cu totul“ de către privighetorul Ocolului-Muntelui, la data de 10 august 1850. În toamnă, școala nu se mai deschide. Profesorul Nanu desigur că a înștiințat pe Balș, dar formele de deschidere încă nu le avea nici la 8 decembrie. Abia în semestrul de iarnă s-a redeschis, iar la 26 martie 1851 profesorul raporta departamentului, conform noilor obligații, obiectele ce se predau și lista elevilor limitați acum numai la copiii din satele vecine ale ocolului respectiv. Din lista anexată raportului se constată că urmaseră 39 școlari, din satele Broșteni, Borca, Farcașa, Cotîrğași.

Trimis acasă de profesorul Nanu încă din primăvara anului 1849, după cele câteva luni de școală, timp în care „ori s-a prins cartea de mine, ori nu, dar rîia căprească știu că s-a prins“, Creangă — după stăruința necontenită a mamei — este dat să continue învățătura psaltichiei la un psalt de la biserica cu hramul Adormirea, din Tîrgul-Neamț, unde se duce în iarna anului 1850—51.

Înființîndu-se școala zisă domnească din Tîrgul-Neamț și începîndu-se cursurile, printre primii elevi a fost înscris și Nică a lui Ștefan a Petrii, care, după obiceiul vremii, capătă un nou nume : Ion a lui Ștefan a Petrii Ciubotaru fiind prea lung, în catalog a fost trecut Ion Ștefănescu.

Școala domnească din Tîrgul-Neamț. În anul 1849, noiembrie 30¹, Departamentul averilor bisericesti și al învățăturilor publice face cunoscut arhimandritului Neonil, starețul Mănăstirilor Neamțul și Secul, că „Comunitatea locuitorilor tîrgului Neamțu, prin o jalbă iscălită de mai multe persoane, face cerere acestui departament ca să se înființeze o școală publică în acel tîrg pentru învățătura tinerimei de acolo“. Aducînd aceasta la cunoștința starețului Neonil, îl roagă, ca pe unul „carile totdeauna ați dat dovezi de plecare cătră tot ceia ce privește folosul public, și vă roagă ca să binevoiți a însemna pentru înființarea unui așezămînt atît de mîntuitor un local cu încăpere în numitul tîrg — proprietate a mănăstirii, n.n. — carile să fie pentru totdeauna în dispoziția școlaei ce să va înființa“.

La 18 aprilie 1850 starețul Neonil răspunde că „monastirea cu bucurie să primește ca împreună a făptui la întemeierea unei școli naționale în Tîrgul-Neamțului“ și că s-a și cumpărat o casă potrivită pentru înființarea școlii, cît și pentru locuința profesorului, „pregătind totodată și cuvenita mobilație școlastică“. Face cunoscut departa-

---

¹ Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 236/1849.

mentului că pînă la 1 iulie 1851 nu poate da ca ajutor la ținerea școlii decît o mie de lei, iar de la 1 iulie 1851, cîte o sută galbeni

Starețul pune însă o condiție, și anume, „ca Monastirea Neamțului să aibă dreptate de a alege profesorul școalei și, totodată, de a avea și inspecție asupra școlii, după instrucțiile obștești“. Această condiție va fi cauza întîrzierii deschiderii școlii, cît și a încercărilor, de cîteva ori, de a fi desființată.

La 1 mai 1850, departamentul propune mănăstirii ca profesor pe profesorul din Iași A. Koșula.

În acest an, 1850, se „pune temelia școalei din Tîrgul-Neamțului, iar în anul 1852, după solenela deschidere a spitalului, s-au deschis și școala, supt auspițiile înălțimii“-sale domnitorului Grigore Ghica-vodă.

La 9 decembrie 1850, rectorul Seminarului din Socola recomandă starețului Neonil pe preotul Nicolai Conta ¹, „carele au săvîrșit învățăturile seminaricești și se află acum așezat la o moșie din acel ținut al Neamțului“.

În aceeași recomandare, rectorul adaugă că „părintele ieromonahul catihetul seminariei mi-au spus despre bunavoință ce aveți de a înființa o școală în Tîrgul-Neamțului, dupre cum aceasta cu laudă am văzut publicat și prin gazete și cum că însuș preaînălțatul nostru domn au binevoit a pune și temelia acelei școli“.

Rectorul seminarului mai arată că „numitul preot ce va avea cinste a se înfătoșa cu aceasta pe lîngă învățătura are și bune purtări : este smerit, supus și ascultătoriu, încît eu închizășluesc că va răspunde îndeplin îndatoririlor ce i s-ar pune asupra-i“.

Starețul scrie rectorului că „deși preotul N. Conta ar avea calități, totuși, școala fiind înființată de acea sf. lavră, ar dori ca profesorii să fie dintre monahi, și nu dintre mireni“ ; în consecință, roagă pe rector să încuviințeze pe ieromonahul Ieremia, catihetul seminariei, ca să fie acolo profesor.

La 7 ianuarie 1851 i se răspunde că ieromonahul Ieremia nu primește să vie, întrucît „nu-l văd plecat a-și schimba statornicita și vechea carieră pe alta nouă, a căriia viitoriu nu-l vede statornicit pe niște pravile“.

La 1 iunie 1853, Mănăstirea Neamțului angajează cu contract ² ca profesor pe ieromonahul *Isaia Teodorescu*, cu leafă de 5.000 lei pe fiecare an, și locuința „înăluntru școalei, încălzită și luminată“, cu obligația „ca și sfinția-voastră să vă siliți cu toată sîrguința spre învățatura tinerilor copii, bine încredințat că la întîmplare cînd sfinția-voastră ați conteni de la această însărcinare, mănăstirea vă va îmbrățișa și căuta cu cele de trebuință, ca pe unul din adevărații săi fii“ ³.

Școala a început la 1 iunie 1853 și cursul era de la 8—11 dimineața și 2—3 după amiază.

¹ Preotul Nicolai Conta, care va fi puțin mai tîrziu catihetul lui Creangă de la Fălticeni.

² Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 322/1853.

³ *Ibidem*.

Avea patru clase. Se vede că în 1853 a început numai clasa I, deoarece am găsit numai programul pentru această clasă, și anume :

1. *Cetirea, gramatica și compunerea* (cunoștința literilor, silabisirea, cetirea).
2. *Aritmetica* (numerarea și scrierea numerilor).
3. *Religia* (rugăciuni).
4. *Caligrafia* (formarea literilor și scrierea simplă).

Îndată după deschiderea școlii, starețul Mănăstirii Neamț cere domnului ca să-i asigure „viitoria despre orice lovire sau prefacere din afară“ ; totodată, mai cere ca „sistemul învățăturilor și organizația trebuie dar neapărat ca să aibă un caracter bisericesc, iar administrația ei nu poate să atîrne decît de sfînta Mănăstire Neamțul, cari au zidit această școală și cari îi și poartă cheltuiala“¹.

Puțin după deschiderea școlii, starețul Neonil, susținătorul acesteia, moare ; la 13 noiembrie 1853 noul stareț, invocînd multe greutăți, cere Mitropoliei ca să desființeze școala. Mitropolia nu aprobă, iar majoritatea școlarilor s-au împrăștiat auzind despre nesiguranța existenței acelei școli și au plecat la altele. Astfel, la deschiderea școlii s-au înscris 303 elevi, mai apoi au rămas foarte puțini.

Într-un raport al său despre situația școlii, Isaia Teodorescu spune : „În matricula generală a școlerilor să văd 303, adică la auzire de veste bună de școala Monastirei Neamțului ei s-au adunat cu mare grăbire și, din potrivă, la auzire de veste ră, de stricarea școlii, cu aceiași grăbire s-au împrăștiat“.

Greutățile care au stat împotriva bunului mers al acestei școli au fost multe, încît la 1855 Isaia Teodorescu spune într-un raport² : „Mică este școlicica aceasta la vedere, precum o arată hrisovul ei din 22 august 1853, dară pedicile, greutățile și strigățile asupra ei au fost mari și pre mari, judeci-i Domnul pre toți în zioa dreptei sale judecăți, că eu nu vreu a le mai descoperi ascunsurile inimei, fără numai zic că după așa de grozave împotriviri, să deie Domnul și folosuri mari pentru nenorocita nație romînă și pentru sfînta biserică-sa“.

Slujitor la paraclisul spitalului din Tîrgul-Neamț era în 1853 și preotul Grigore Conta, care îndată după deschiderea școlii își dă fiul, pe Vasilică, în clasa I. În catalogul „semestrial clasificatoriu de notele meritate de studinții clasei III elementare de la școala din Tîrgul-Neamțului la esamenele semestrului al doilea, anul 1856, iulie“, este trecut și Conta Vasile, născut la 1845, în vîrstă de 11 ani, fiul preotului Grigore Conta, locul nașterii, Ghindăoani ; în clasa a III-a se înscrisese la 12 octombrie 1855.

Dacă Creangă a fost coleg cu Conta, nu putea fi decît în clasa I în anul 1853.

---

¹ Întărirea privilegiului Mănăstirii Neamț asupra școlii se face cu hrisovul domnesc din 22 august 1853 (*Buletin, foaia publicațiilor oficiale*, Iași, 1853, nr. 69).

² Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 236/1849. Pentru alte date privitoare la învățămîntul din această școală vezi Bianca Bratu, *op. cit.*, p. 30.

Din acei înscriși o dată cu începerea școlii în 1853, în anul 1855 mai erau — în clasa a III-a — numai 12 elevi. Ei erau de vârste diferite, între 8 și 19 ani.

În toamna anului 1854 Ion Creangă pleacă la școala catihetică din Fălticeni.

Profesorul Isaia Teodorescu (Popa Duhu). La școala domnească din Tîrgul-Neamț Creangă a avut profesor pe părintele Isaia Teodorescu, care, pentru multele și usturătoarele „vorbe cu duh” spuse pe seama unora și altora, ignoranți ai vremii sale, nesfiindu-se să șfichiuiască chiar unele înalte fețe bisericești, i se spunea „Popa Duhu”, nume care se va oficializa, întîlnindu-se și în documentele vremii. Astfel, ziarul *Secolul*, nr. 5 din 1870, criticînd starea mizerabilă în care se găsea biserica Sf. Neculai domnesc, găsește că de vină este părintele „*Isaia Duhu*”. Acesta răspunde imediat, arătînd că a făcut nu mai puțin de 68 rapoarte la organele de stat, cerînd sprijin ca să repare monumentul istoric zidit de Ștefan cel Mare, dar că nu primise nici un răspuns. Ziarul este silit să recunoască, scriînd: „Adevărul este că talentul sfinției-sale nu poate fi contestat”.

Isaia Teodorescu — sub haina cernită de călugăr — s-a străduit întreaga sa viață pentru școală, pentru învățătura „junimei”. El a luptat să introducă lumina învățaturii și în întunericul ignoranței ce domnea în chiliile mănăstirilor, stîrnind multă ură împotriva-i. Într-un memoriu din 1858 arată că, prezentîndu-se la Mănăstirea Neamțului ca profesor, starețul nu i-a primit numirea ce i-o arăta, ci „au împins-o cu dispreț și cu vorbe îndrăznețe și mărețe, fiindcă nu vor școli ! Nu vor lumină !”¹.

Născut în satul Cogeasca-Veche, județul Iași — „mica mea patrioară”, cum obișnuia să-i spună părintele Duhu, și unde se va strădui mai tîrziu să facă și o „școliță” — învață în Seminarul de la Socola, iar în 1836 este numit pedagog și profesor suplinitor la limba latină ; în 1840—1843 este profesor de istoria universală, iar în 1843—1846, profesor de teologia morală și limba latină ; în anul 1853 este numit profesor și conducătorul Școlii domnești din Tîrgul-Neamț cîțiva ani, apoi profesor și rector al Seminarului din Iași. „Și din școlar profesor a ajuns la Socola, și duh din duhul său a dat școlarilor săi o bucată de vreme”, scrie Creangă în minunatul portret ce ni l-a lăsat despre profesorul său „Popa Duhu”.

Multe rapoarte și hîrtii a scris Isaia Teodorescu, din care o parte s-au păstrat în dosarele din arhiva Mitropoliei². Cititorul trebuie să depună oarecare efort pentru a-i citi slovele aruncate în mare neregulă. Nu era meșter la caligrafie și nu degeaba își bătea degetele cu piatra, în seminar, ca să scrie mai bine, dar nu credem să-l fi întrecut cineva în tăria expresiilor și a formei de redactare a rapoartelor sale. Sinceritatea se vede în fiecare cuvînt, fraza îi era nemeșteșugită și nefățarnică. Recomandînd Mitropoliei pe un tînăr, mitropolitul îl întreabă dacă cel recomandat este vrednic. Mitropolitul primește

¹ Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar A, nr. 10/1846, f. 118. Date despre viața lui Isaia Teodorescu vezi în Bianca Bratu, *op. cit.*, p. 37—41.

² Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosare nr. 258/1859, 1.076/1860, 2.321/1864, 3.041/1868, 3.336/1870.

răspunsul prompt : „Au oare, înaltpreasfințite, ce gândiți, că Isaia își pune așa ușor condeiul pe hîrtie ?“.

Într-un raport arată că diaconii nu cîntă bine, „ci numai tulbură văzduhul“. Cere Mitropoliei „să întrebuițeze vreun chip spre vindecarea acestui scandal vătămător“. Într-o recomandare pentru un tînăr care nu avea nici un mijloc de trai, Isaia scrie „spre a avea tînărul acesta o cărare pînă cînd i s-ar găsi un drum“. Descriind starea de neîngrijire în care se găseau bisericile și cimitirile, scrie Mitropoliei, referindu-se la biserica din marginea Iașilor, Aroneanu : „Cîte zile de la Aron-vodă, atîția murdării pe mormintele răposașilor“. Fiind întrebat de comitetul școlar de un raport, el răspunde scurt că „a fost dat în mîna d-lui Maiorescu, pentru care i-a zis mersi“.

Citea foarte mult, și în special cărți și reviste privitoare la învățămînt. Dragostea lui cea mare era pentru învățămîntul primar. Și la Mănăstirea Aroneanu din marginea Iașului, unde fusese un timp îngrijitor, a înființat o „școliță“ sătească, el însuși fiind singurul învățător. Voia organizarea școlilor primare rurale mai ales, deoarece, spunea el, „din observările că clasele colegiale nu merg tocmai cu bun succes din cauză că pregătirea elevilor în clasele primare nu este solidă“. Accentul îl punea pe clasa I primară, care pentru dînsul era „*cheia și lacata, ba și belciugele întregului învățămînt*“. Vom observa în rapoartele lui Creangă, ca institutor, expresii luate de la profesorul său. Nu o dată va întrebuița cuvîntul „școliță“, sau „clasa I primară este cheia și lăcata învățămîntului“.

Era împotriva învățaturii pe de rost. În 1864 scria : „Din natură am fost și sînt caracterizat contra învățaturii de rost prin școale, a învățaturii de rost fără de folos“. Creangă va scrie și el mai tîrziu, „învățămîntul pe de rost e fără rost“. În aceeași problemă, părintele Isaia arată că doctorul Basero, vizitînd seminarul împreună cu el, „au pus mîinile alătura și ochii au ridicat, și în extazul său, în uimirea sa, au zis : mă mir cum de nu nebunesc tinerii din acest institut de atîta învățare de rost“, „iar eu — scrie Isaia — m-am armonizat cu d-lui, zicînd : eu împreună cu d-ta mă mir, sunt acum 20 de ani“.

Protestează împotriva manualelor netipărite care circulau sub formă de manuscris, elevii fiind obligați să le copieze în timpul liber. „Unul dintre cele mai mari obstacole la progresul luminării prin institutele de învățatură — scria Isaia — este lipsa de manuale tipărite ; aicea în seminarii se întrebuițează manuscrise spre nimicirea timpului, este un *ce* regretabil, este un *ce* dureros și chiar un *ce* de doliu, căci se omoară timpul cel prețios al juneței, o pierdere de timp și de trecerea vrîstei de aur a tinerilor fără folos.“

„Mare de inimă, iar de gură și mai mare — scrie Creangă — duh neastîmpărat și cutezător, în predicile sale de pe amvoanele bisericilor înțepa ca viespea“, reușind prin aceasta să-și facă mulți dușmani, care nu întîrziară să-l lovească. Prin 1866 rămăsese pe

drumuri : „Mizeria — scria Isaia — lipsa și nevoia în care am ajuns este mare, prea mare. De la anul 1836, de când am început a fi suplent profesor, nici într-un an n-am fost în așa calamitate ca în anul acesta. Luna septembrie și octombrie am umblat gol, desculț și flămînd. Incepeam a tinde mîinile să cerșesc, însă școlarii cu recunoștință m-au ajutat și am putut puțin să mă înciripez.“

De la școlarii lui dragi, părintele Isaia a avut milă și recunoștință. De la școlarii ridicăți de pe băncile „școlișelor“ din Tîrgul-Neamț, Aron-Vodă sau Cogeasca-Veche, părintele Isaia a avut mîngîiere. Și Creangă, care a sorbit cu nesaț din izvorul acesta nescecat de inteligență, care a luat duh din duhul profesorului său, va fi fost printre aceia. Și pătruns de înțelepciunea profesorului său, înțelegînd rostul pe care îl are școala primară și mai ales pentru copiii satelor noastre, ajuns institutor, va pune în aplicare cele văzute și învățate.

Dragoste mare va avea Creangă pentru „școliște“ și va înțelege mai mult ca oricine pe vremea aceea că școala primară, și mai ales clasa I, este „cheia și lăcata, ba și belciugele învățămîntului“, așa cum le spunea profesorul Isaia Teodorescu. Iar drept mare recunoștință, l-a imortalizat în *Popa Duhu*.

La școala catihetică din Fălticeni. Cercetarea materialelor documentare, cite se mai păstrează astăzi la Arhivele Statului din Iași din vechea arhivă a Seminarului de la Socola, sau a Mitropoliei din Iași, a scos la iveală știri importante privitoare atît la Creangă ca școlar la catihetul din Fălticeni, cît și însăși asupra istoricului acestor școli, înființate tocmai în vremea cînd părinții lui Creangă sperau să-l vadă pe fiul lor ajuns preot pe calea ușoară urmată de Gheorghe, fiul lui David Creangă și fratele Smarandei. Cunoașterea istoricului acestor școli și a noilor reforme în ramura învățămîntului clerical ne va ajuta să înțelegem mai bine de ce Nică a lui Ștefan a Petrii a trebuit să urmeze un an de zile această școală, de ce a fost înscris sub numele de Creangă, și nu Ciubotaru sau Ștefănescu, cum s-a mai spus, învățătura lui acolo pe baza căreia a fost primit în Seminarul de la Socola în clasa a II-a.

Rostul înființării acestor școli catihetice sau bisericesti în capitalele tuturor ținuturilor din Moldova reiese clar din anafōraoa (raportul) mitropolitului Meletie, din anul 1845, noiembrie 23, către domn : „*Două au fost nevoile ce au îndemnat pe epitropia seminariei de a înființa pe la ținuturi cîte un clas de învățături bisericesti. Cea întii, spre a înlesni pregătirea candidașilor pentru preoșie, fiind aceasta foarte cu îngreuiere din pricina depărtării locului de a se urma precum pînă acum în seminarie ; și a doua, pentru a pregăti pe la ținuturi clerici destoinici spre a putea intra în seminarie, după cum și Academia are ale sale școli ținutale, de unde, ca din niște rasadnițe își completează clasele academicești ; cînd seminaria, dinpotrivă, este nevoită de a primi și a ține cu cheltuiala sa pe fiii de preoși, neavînd nici cea mai mică pregătire pentru urmarea claselor seminaricești, încît din aceasta nu se poate face înaintirea dorită în învățăturile*

teologice și ritoricești, pierzându-se cea mai multă vreme în seminar numai cu învățăturile pregătitoare.”¹

În 1845 s-a hotărât ca acești catiheți să funcționeze la școlile publice ținutale, pe lângă profesorul rînduit de Epitropia învățăturilor, „pentru paradosirea învățăturilor religiei”. Apoi, ivindu-se încurcături din cauză că Epitropia învățăturilor publice voia să aibă ea drepturi de numire și control asupra acestor catiheți, iar Epitropia Seminariei Veniamine voia ea, ca una ce crescuse cu cheltuiala ei acei tineri și totodată îi și plătea, prin anafora către domn, mitropolitul a cerut ca să fie separați acești catiheți de la școlile publice ținutale și „să-și fie clasele lor ce au a fi alcătuite din candidați și din fii de preoți în casele pe cari ei ca preoți cu parohie a acelor tîrguri le vor avea pe lângă deosebite biserici”. Domnul aprobă la 23 noiembrie 1845, și astfel iau naștere școlile catihetice pe la ținuturi.

O dată cu acest raport, mitropolitul înaintează și un proiect de lege și regulament² pentru funcționarea acestor școli, intitulat : „Despre catiheți îndeosebi”, 1845. Aici, în 15 articole, era prevăzut amănunțit modul de funcționare a acestor școli.

Catihetul era obligat cu „paradosirea” catihisului și în școala publică.

Articolul 4 prevede că „În școlile catiheților de prin ținuturi nu au a să primi decît numai fii de ai celor bisericesti (de preoți, diaconi și dascăli)”. Cei care intrau erau împărțiți în două : 1. căsătoriți și 2. necăsătoriți. Cei căsătoriți se numeau *candidați*, și după ce urmau școala erau trimiși la seminar „pentru a să puté hirotonisi mai în grabă, după nevoile ce ar urma de preoți” ; aceștia nu mai urmau cursurile în seminar. Cei necăsătoriți și mai tineri se chemau *clirici*, care, după ce urmau cursurile școlilor catihetice, trebuiau să vină să urmeze cursurile seminarului.

Vremea învățaturii nu era mărginită, „ci atîrnă de la sîrguința și pregătirile ce vor fi avînd tinerii la intrarea lor în școală”.

Articolul 11 din regulament punea obligație asupra fiecărui catihet ca „în timpul vacanței de vară a face alegere și a trimite pe cei mai vrednici din tinerii necăsătoriți... la seminarie, spre urmarea mai departe a științelor în acest institut, mai vîrtos că acesta este scopul înființării acelor școli cliricești pe la ținuturi”³.

La 23 noiembrie 1845 au fost examinați, față fiind mitropolitul, episcopul de Roman și „alte fețe duhovnicești și mirenești”, 9 tineri care terminaseră învățăturile și urmau să fie numiți catiheți. Rezultatul a fost consemnat într-un „jurnal”⁴ din care re-

---

¹ Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar nr. 25, f. 21, „Acta îndeobște a catiheților de prin ținuturi”.

² *Ibidem*.

³ În categoria acestora a intrat și clericul Ion Creangă cînd a fost trimis la seminar, la 29 august 1855.

⁴ Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar nr. 25, f. 25.

iese că cei care au dat examen și erau desemnați de catihetii pe la ținuturi erau bine pregătiți, și „nimeritele lor răspunsuri aducînd mulțumire episcopului”.

În ceea ce privește pe tînărul *Vasile Arhipescu* — viitorul catihet de la Fălticeni — s-a hotărît atunci „să se propească în Seminarie pentru a să mai practisi pe vreme de un an”.

De altfel, nici o școală din aceste catihetice nu și-au început cursul în anul 1845, și nici catihetii nu au fost numiți atunci, ci abia la 1 aprilie 1846 s-au deschis școlile din Huși, Vaslui, Botoșani, Roman, Bacău, Piatra și Bîrlad ; în celelalte ținuturi nu se orînduieră catihetii.

Școala catihetică din Fălticeni a început a funcționa abia în anul 1847, primul catihet fiind iereul *Vasile Arhipescu*.

În anul 1851 este numit catihet preotul *Neculai Conta*, același care la 9 decembrie 1850 era recomandat profesor la Școala domnească din Tîrgul-Neamțului și care va ocupa acest post pînă în anul 1856.

Catihetul *Neculai Conta*, din timpul cît a învățat Creangă la Școala catihetică din Fălticeni, s-a născut în anul 1828, în satul Bodeștii-Precistei, ținutul Neamț, din părinții preotul *Nistor Conta* și soția sa, *Ana*. La 2 octombrie 1843 — un an înainte ca fratele său *Grigore*¹ — tatăl filosofului *Vasile Conta* — să fie hirotonit diacon la Ghindăoani — tatăl său, preotul *Nistor Conta*, îl aduce la Iași, la „Seminaria Socolei” ; era atunci în vîrstă de 15 ani. În cererea de înscriere bătrînul *Nistor Conta* arăta scopul principal pentru care își dădea copilul la seminar : „de a fi următor mie, părintelui său”².

La 1848 termină și i se dă un atestat în care se pot vedea note foarte bune și „vrednica de laudă purtare”. În anul următor, 1849, se căsătorește cu *Ana*, fiica preotului *Ioan* din satul Bodeștii-Precistei, și cere de îndată să fie hirotonit preot pentru acel sat ; i se dă și mărturie iscălită de preoți și săteni.

După ce a fost hirotonit, s-a așezat la moșia Bodeștii-Precistei, poate în locul tatălui său. Înființîndu-se Școala domnească din Tîrgul-Neamț și fiind nevoie de profesor, rectorul seminarului își aduce aminte de el — fusese bun elev — și îl recomandă starețului *Neonil*, starețul Mănăstirii Neamțului, care însă nu-l primește pe motiv că mănăstirea dorește să fie numit un monah.

La anul 1851 este numit catihet la școala din Fălticeni, în locul preotului *Vasile Arhipescu*, demisionat.

---

¹ În arhiva Seminarului Veniamin se găsesc documente privitoare la *Grigore Conta* ; în anul 1844, la 29 noiembrie, obține „politeasca învoire” de la Vistierie ca să se poată hirotoni în satul Ghindăoani, jud. Neamț. La 6 dec. 1844 este examinat la seminar și apoi hirotonit la Ghindăoani. Documentele corectează afirmațiile eronate ale unor scriitori din trecut asupra datei și locului nașterii lui *Vasile Conta*, cît și alte date privitoare la familia *Conta*.

² Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar nr. 6/1843, f. 91.

De la anul 1851 și pînă în luna iunie 1856, preotul Neculai Conta a condus școala catihetică din orașul Fălticeni. În 1856 a fost numit protopop al ținutului Sucevei, și demisionînd, în locul său a fost numit catihet preotul Vasile Grigorescu, pe care îl avea ca „suplent”. În 1864 îl găsim pe fostul catihet Conta, protopop la Neamț, cu locuința în Piatra-Neamț, în locul lui protopop la Fălticeni fiind numit preotul Vasile Creangă.

În timpul cît a învățat Creangă la școala catihetică din Fălticeni, pe lîngă catihetul Neculai Conta, a mai avut ca profesor pe tînărul absolvent al Seminarului de la Iași Vasile Grigorescu, care fusese numit „suplent” în septembrie 1854.

Vasile Grigorescu s-a născut la anul 1828 din părinții preotul Grigore și soția sa, Maria, din satul Petea. Intră în Seminarul Veniamin în anul 1848 și învață pînă în anul 1854, cînd era în clasa a VI-a. În iarna anului 1853 se îmbolnăvește de ochi din cauza cititului la luminare, și doctorii îi interzic cititul. La 7 mai 1854 cere să i se elibereze un certificat, întrucît nu poate continua învățătura. La 13 mai 1854 obține acest certificat.

La 14 septembrie 1854 rectorul „Seminariiei Veniamine” raportează episcopiei că *„posturile de suplenți la unii din catiheții ținutului fiind pînă acum ținute vremelnicește de către unii din candidați, neaflindu-se alte persoane mai vrednice, acum, cu eșirea a unui număr de clirici din seminarie, comitetul socoate de datorie a recomendui pe cei mai de frunte din ei pentru asemenea posturi”*. Cliricul Vasile Grigorescu este numit la Fălticeni, unde își ia postul în primire puțin după data de 14 septembrie 1854. În catalogul trimis la Iași cu situația școlii pe lunile septembrie și octombrie, iscălește și el ca „suplent”.

La 2 noiembrie 1854, „suplentele Vasile Grigorescu de la Fălticeni” cere „Seminariiei Veniamine” să i se permită să țină „particularnic un clas de psaltichie în ceasurile cînd nu am ocupație la școală, atît cu străinii, cît și acei din școală copii care ar dori și părinții lor și ei a învăța”.

La 10 decembrie 1854 i se răspunde că *„spre mai mare podoabă a bisericeii, dacă se află doritori, nu să află împiedecat”*. Se poate că la acest „clas de psaltichie particularnic” ținut de „suplentele” Grigorescu, să fi luat parte și tînărul cleric de la școala catihetică, Ion Creangă.

În anul 1855, octombrie 16, se căsătorește, luînd de soție pe Ecaterina, fiica economului Grigore, din satul Băneștii, ținutul Botoșani.

În anul 1856 cere să fie hirotonit preot la biserica cu hramul Adormirea Maicii Domnului din Fălticeni. O dată cu cererea, prezintă Mitropoliei din Iași și o mărturie dată de către preoții bisericii pomenite, pe care o iscălește și episcopul, postelnicul Gane, și C. Cocea, învățătorului de la școala primară a orașului. În sfîrșit, la 18 martie 1856 cliricul Vasile Grigorescu este hirotonit preot în biserica Mănăstirii Socola de către Filaret Stavropoleos. S-a reîntors la Fălticeni și îndată a fost numit catihet în locul catihetului N. Conta, care fusese numit protopop.

O dată cu începerea noului an școlar 1856-1857, noul catihet Vasile Grigorescu, cu raportul nr. 18 din 10 septembrie 1856, face cunoscut „Onorabilului comitet al Seminariei centrale“ că a primit toate ale școlii „precum sînt însămnate în ofisul alăturat, făcînd și un altul de asemenea subiscălit de sfinția-sa părintele Conta“ ; totodată, noul catihet nu uită să mulțumească făcătorilor săi de bine. „Mă voi sili de a aduce fructuri bune — spune părintele catihet — și cu fapta, prin care să fac cinste și mie, și acelora carii nu m-au dat uitării și au stăruit pentru mine spre a mă pune într-o poziție unde să am cu ce trăi.“

În anul 1860 se desființează școlile catihetice, iar catiheții și supleanții urmau să fie întrebuințați la școlile primare din orașele respective.

Într-un raport din 2 august 1860, printr-un referat al secțiunii școlilor din minister, se spune : „Întrebuințarea tuturor catiheților și suplenților districtuali ce se aflau pînă acum la desființatele școli catihetice“ ; în același raport se face și distribuția lor ; în ceea ce privește școala din Fălticeni, se constată că „de la desființata școală catihetică, catihetul V. Grigorescu s-au trecut la clasa II-a și a III-a de fete, iar suplentul Savel — la clasa I a școlii primare“.

Calea ușoară pe care ajunsese preot Gheorghe Creangă, fiul lui David Creangă și fratele Smarandei, ca și alți „candidați“ din acea vreme, oameni în vîrstă, dintre care unii „pe la casele lor“, cu familie, pentru Nică a lui Ștefan a Petrii Ciubotaru a fost mult mai grea. Pe lîngă faptul că era încă un copil, „un ghibirdic și jumătate“, apucase și anii nu numai de reorganizare a învățămîntului clerical, dar și o limitare a numărului de hirotoniri de preoți și diaconi, deoarece se constatase de organele fiscului, prin creșterea numărului celor făcuți preoți, diaconi sau dascăli, o evaziune fiscală care trebuia oprită ¹.

Se știe că slujitorii bisericii erau scutiți de obligațiile pe care le avea un „birnic havalegiu“ al satului respectiv. În consecință, altă cale nu avea acum Nică a lui Ștefan a Petrii ca să ajungă în categoria celor scutiți de bir, ca cleric, decît urmînd școala catihetică un an, apoi, dacă învăța bine, „ca dintr-o rasadniță“ să fie ales și trimis la seminar

---

¹ În anul 1853 Departamentul de finanțe, cum se numea acum vechea Vistierie, a făcut cunoscut Departamentului cultelor și instrucțiunii publice, că „numărul candidaților ce s-au hirotonit preoți și diaconi în cursul aceluia an au agiuns a fi peste 200, încît cu vremea, după comparația numărului locuitorilor cunoscuți în acest prințipat, parte vor fi numai clerici, și prin urmare fiscul poate rămîne lipsit de oamenii care după reglement să cuvin a intra la dare“. S-a hotărît ca orice hirotonire de preot sau diacon și chiar numiri de dascăli să nu se facă decît în urma aprobării date de Departamentul de finanțe, cu specificarea expresă că „este liber sau nu din dările statului“. Pentru aceasta se făcea o cercetare în catagrafiile și tăblițele satelor și totodată și locuitorii satului respectiv dădeau o mărturie pentru candidatul respectiv că „este fiu de preot sau față bisericească“ și „în nici un amestec de bir cu noi, sau alte havalele“ (Arh. St. Iași, fond Vistieria Moldovei, tr. 1.768, op. I—2.017, dosar nr. 1.746, f. 5, 64).

în clasa a II-a, considerându-se anul I făcut la școala catihetică și, în sfârșit, urmînd seminarul, să-și găsească un loc vacant pentru a fi hirotonit preot sau diacon.

Fiind obligat să urmeze acest drum pentru a ajunge „față bisericească”, iată-l pe Nică a lui Ștefan a Petrii pornit pe drumul Fălticenilor, să se înscrie la școala catihetică, unde preotul Gheorghe avea cunoscut pe catihetul Conta.

În arhiva Seminarului Veniamin din Iași se găsesc dosarele de corespondență cu școlile catihetice, printre care și acela cu școala din Fălticeni¹. Aici se află diferite rapoarte ale catihetului în problemele școlii, între care și cite un exemplar din cataloagele școlii. Între acestea se găsește și „*catalogul clasificatoriu de sîrguința clericilor aflători în Școala bisericească din Fălticeni pe semestrul de iarnă al anului 1854/1855, luna noiembrie*”². În acest important document citim, pe lîngă celelalte date importante, pentru prima dată numele de *Creangă Ioan*.

Această schimbare de nume, atît de frecventă în această vreme³, este ușor de explicat dacă ținem seamă că numele familiei de *Ciubotaru* nu-i îngăduia, conform art. 3 din instrucțiunea de înființare a școlii catihetice, primirea la această școală; cu numele de Creangă, pe care-l purta și preotul Gheorghe Creangă, putea să se înscrie la școală și să pătrundă mai departe în seminar și apoi mai repede spre preoție. Aranjamentul s-a făcut între părinți cu recomandarea preotului Gheorghe, și sîntem siguri că noul elev al școlii nu a știut nimic de acest eveniment important din viața lui, dovadă că însuși el declară că la Fălticeni îi zicea Ștefănescu. Mai tîrziu Creangă își va da seama de importanța acestei schimbări de nume, cînd va declara că pe tatăl lui îl chema Ștefan Creangă și că trăise în Iași. În haosul care domnea pe vremea aceea în privința tinerii actelor de stare civilă și în general a arhivelor, ușor îi era oricui să invoce această lipsă de acte și să-și aranjeze, cu martori de ocazie, documentele necesare cu date care conveneau.

Catalogul ne arată că înscrierea la școală a lui Creangă — nume sub care îl vom cunoaște de acum înainte — s-a făcut la 27 noiembrie 1854.

Ar putea fi o discuție asupra acestei date. Creangă își amintește că s-a dus pe cîmp să învețe cu Trăsnea⁴ și că era *prin noiembrie*. Aceasta nu se putea întîmpla după

---

¹ Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar nr. 41-B, f. 135.

² *Ibidem*.

³ De exemplu, colegul lui Creangă, Zaharia Simionescu, era fiul lui Simion Gîțlan, din Humulești; Ioan Vasiliu, poreclit Mogorogea, era fiul lui Vasile a Petrii Ciubotaru; Bradu Ioan era fiul locuitorului humuleștean Ion a Boanei etc.

⁴ Gheorghe Trăsnea, fiul dascălului Ștefan Trăsnea, din Humulești, pleacă de la Fălticeni la 21 noiembrie 1854, cu „atestat” dat de catihetul Conta. Aici Trăsnea învățase un an și opt luni, și întrucît „niște asemenea după nouă oficie urmează a mai săvîrși cursul învățăturilor în Seminarul centrală, unde numitul arată că-i este peste a sa puțință”. De la Fălticeni pleacă dascăl la biserica din satul Lămășenii, care era proprie-

27 noiembrie, deoarece Trăsnea plecase de la această școală încă de la 21 noiembrie, dată la care își ia atestatul de la catihet. Se poate ca Creangă să fi venit înainte de 27 noiembrie la Fălticeni, însă să nu se fi înscris imediat la școală.

Programul de învățământ în școala catihetică din Fălticeni, aplicat de la 30 septembrie 1854, era următorul :

„Programa după care au a paradosi învățăturile pe la școlale bisericesti ținutale“ 1854/1855.

Clasa I	Clasa II
Catihisul	Tîlcuirea rînduelilor bisericesti
Gramatica romîna	Cîntările
Scrisoarea	Aritmetica
Cetirea bisericescă	Istoria sfîntă
Aritmetica	Tipicul

Programul prevede ce trebuie să facă catihetul și ce supleantul.

Catihetul trebuia să facă următoarele lecții : catihisul, istoria sfîntă, tîlcuirea rînduielilor bisericesti și cîntările ; iar supleantul : gramatica romîna, tipicul, scrisoarea și cetirea, aritmetica.

Ion Creangă a fost înscris în clasa I, deci cu catihetul N. Conta nu a făcut decît catihisul ; gramatica romîna, scrisoarea, cetirea și aritmetica, cu supleantul Grigorescu.

Clasul era în fiecare dimineață de la 8 $\frac{1}{2}$ —11, și după amiază în fiecare zi (afară de joia, cînd era recreație) de la 2—4.

Cliricii erau obligați ca în fiecare sărbătoare să facă practică la biserica Adormirii din Fălticeni, unde era epitrop postelnicul Gane.

Dintr-un raport al epitropului constatăm că toți „erau obligați să vină pentru a se practisi, și care puteau cînta cîntau, care nu, citeau Apostolul“. Creangă desigur trebuie să fi cîntat de multe ori în biserică.

La 4 noiembrie 1854 catihetul Conta primește ordin de la epitropia seminarului ca la „paradosirea istoriei sfinte“ să o întovărășească cu explicații geografice, spre a se înțelege mai bine.

---

tarea bănesei Cichirdic. Aici a stat ca dascăl pînă în 1859, cînd, fiind nevoie de preot, băneasa Nastasia Cichirdic intervine la Mitropolie să fie hirotonit dascălul Gheorghe Trăsnea, lucru care se și întîmplă în martie 1859. Ceremonia hirotonirii se face chiar la biserica 40 Mucenici din Iași, unde Creangă era abia cîntăreș. Văzîndu-l pe Trăsnea, „bucher de frunte și tîmp în felul său“, ajuns totuși preot înaintea lui, Creangă, care va fi fost silit să-i și cînte la hirotonie, se va răzbuna mai tîrziu, cînd va scrie : „picioare de cal, gură de lup, obraz de scoarță și pîntece de lapă se cer unui popă, și nu-i mai trebuie altăceva“. Gheorghe Trăsnea era în martie 1859 de 30 de ani, în timp ce Creangă încă nu împlinise vîrsta „legiuită“ pentru a fi făcut măcar diacon.

Colegii lui Ioan Creangă la Fălticeni. În cataloage am găsit următorii colegi din Humulești și din Țîrgul-Neamț; *Zaharia Simionescu*, fiul lui Simion Gîțlan din Humulești; a plecat la Fălticeni și s-a înscris la școala catihetică la 1 ianuarie 1853; *Ioan Vasiliu* (Mogorogea), fiul lui Vasile a Petrii Ciubotar, înscris la școală tot la 1 ianuarie 1853; *Oșlobanu Ioan*¹, înscris la acea școală la 1 februarie 1853; *Ștefănescu Gheorghe*, din Humulești, înscris la 7 decembrie 1853; *Posa Ștefan*, fiul lui Toma Posa, din Țîrgul-Neamțului, înscris la 1 februarie 1853; *Bradu Ioan*, fiul locuitorului Ioan a Boanei, din Humulești, înscris în 1853. Coleg cu Creangă era și *Costantin Conta*, fratele catihetului, și *David Popovici*, fiul dascălului Iosif din satul Farcașa, ținutul Neamț.

Din cataloagele trimise de către catihetul N. Conta la Seminarul din Iași, am constatat că Ion Creangă a urmat regulat de la data înscrierii, 27 noiembrie 1854, pînă în luna mai 1855. Din cataloagele pe lunile mai și iunie se constată că a lipsit. În lunile cînd a frecventat, a obținut note foarte bune în raport cu ceilalți; la toate materiile este notat „bine“, iar la cîntările bisericești, „foarte bine“.

La 29 iunie s-a ținut examen de sfîrșit de an, la care au luat parte toți elevii; examenul s-a ținut cu oarecare solemnitate, „în prezența mai multor persoane aflătoare în această politie“ — raportează catihetul Conta.

Înainte de a se ține examen, catihetul primise ordin de la Seminarul din Iași ca la examenul ce se va ține să fie aleși zece tineri care se vor distinge. Examenul s-a ținut — după cum am arătat — la 29 iunie 1855, și printre clericii „pregătiți și cu talente“ se afla și Ion Creangă. Lui și altor nouă li s-a hotărît să se înapoieze acasă și să se pregătească pentru a pleca la Iași — la sfîrșitul lunii august 1855. La 6 iulie același an, catihetul Conta înștiințează seminarul, printr-un raport, că tinerii au fost aleși și că „să va trimite număr de zece la întîii septembrie“.

Fiecare cleric care urma să plece la Iași trebuia să aibă o adeverință iscălită de catihet.

Astfel, la 1 septembrie 1855 catihetul Conta raportează seminariei: „Potrivit poroncii onorab. comitet sub no. 113, fiind bine pregătiți și cu talente număr de zece clerici, a căroro adevăruri aicea să alăturueză, să și trimitee onor. comitet spre a regula mai departe pentru dinșii cele de cuvîntă“, 1855, septembrie 1. Într-adevăr.

---

¹ Un dosar pe care l-am găsit în arhiva Mitropoliei ne oferă date asemănătoare cu acelea date de Creangă în *Amintiri* despre popa Oșlobanu și fiul său Ioan (dosar nr. 4.405/1860: „Teodor Oșlobanu iconom și diaconul Costachi, pentru bataia ce au suferit de la dascalii Ioan și Vasile și tatăl lor, preotul Neculai Oșlobanu“). Din rapoarte reiese că „dascalu Ioan, carile au și fost mai cu samî așfătoriu pricinii ca înărvit și alte dăți în asămîne bontușnicii“ pedeapsa nu a întîrziat să vină, și dascălii Ioan și Vasile — fiii popii Oșlobanu — au fost pedepsiți ca să facă metanii trei zile consecutive în uliță, la locul „unde au urmat bataia, în ființa tuturor preoților și a dascălilor“.

anexate la raport ¹ se găsesc cele 10 adevăruri, printre care și a clericului Creangă, a cărei dată coincide cu data plecării lui Creangă la Iași².

Printre cei zece tineri ³ „bine pregătiți și cu talente” mai erau Nicolai Rudeanu din satul Giulești, Ioan Zaharescu din Baia, Ioan Popovici din Farcașa, Gheorghe Moisanu din satul Moișa, Ioan Dimitriu din satul Moișa, Zaharia Simionescu, Ioan Bradu și Ștefan Posa — toți trei din Humulești — și Constantin Conta din Bodești.

Ion Creangă, seminarist la Iași. Urmind calea aleasă pentru a ajunge „față bisericească”, mulțumind părinții și creîndu-și o viață mai bună decât dacă ar fi rămas clăcaș în Humulești, Creangă, așa cum hotărâse părintele catihet când îl trecuse printre cei zece clerici „bine pregătiți și cu talent”, a plecat în anul 1855, în ziua de 29 august, la Iași, împreună cu colegul și prietenul său Zaharia, fiul lui Simeon Gîtlan, tot din Humulești, care și el purta în actele oficiale noul nume de Zaharia Simionescu. De prefacerea și schimbarea numelor școlarilor, o dată ce au intrat în școala catihetică la Fălticeni, credem că nu e străin nici „suplentul” Vasile Grigorescu, care, trăind în copilărie cu numele de „Vasile, fiul lui popa Grigore”, o dată ce a ajuns prin școli, i s-a zis Vasile Grigorescu.

Ajungînd-la Iași, Creangă s-a întîlnit cu ceilalți colegi, și cu toții așteptau raportul catihetului Conta. O dată primit, clericii au trebuit să se conformeze rezoluției și au intrat „spre cercetare pentru sîrguința și talentul lor”. Această „cercetare” a durat pînă aproape de 23 decembrie 1855.

În luna septembrie 1855 starețul Mănăstirii Neamț raportează Mitropoliei că, „plin de dorință a executa asemenea dispoziție salutară inteligenței nației sale, n-am lipsit a rădica din nou o zidire pentru internarea junilor elevi în Tg.-Neamțului, precum și în mănăstire, două săli mari pentru clasul seminarului” și că la 1 octombrie 1855 „aceste instituții vor începe”.

Vestea se răspîndi ca fulgerul, și acei plecați la Iași la învățătură în Seminarul Socolei, printre care erau și Ion Creangă, Zaharia Simionescu, Ștefan Posa și Ioan Bradul, se întorc la Humulești și, „mergînd în tîrg și cercetînd școala”, au văzut că nu-i primește în internat. Atunci, „ajunși în starea desnădăjduirii” și „cercetînd și puterile părinților, dar nu i-am aflat în stare de a ne mai putea ajuta la învățătură tot

---

¹ Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar nr. 34, f. 227, „Acta primirii clericilor”.

² *Idem*, f. 237. Acest important document este întărit cu „pecetea școlii bisericești din Folticeni. 1849”. În mijlocul peceteii este o carte deschisă pe o cunună de stejar, iar deasupra un porumbel.

³ *Gheorghe Moisanu* a fost hirotonit preot în satul Stirbăț, jud. Suceava, la 9 noiembrie 1859, *Ștefan Posa* la parohia Țuțueni (Tg.-Neamț), *Constantin Conta* a fost mai întîi învățător, apoi preot la Buhalnița, iar *Ioan Bradu*, învățător la Tg.-Neamț.

cu a lor cheltuială“, fac cerere¹ către starețul de la Neamț „de a face și cu noi o milă, de a ne număra în rîndul internaților“.

Internatul nu s-a mai deschis, iar tinerii care ardeau de dorința de a sta pe lîngă Humulești au fost siliți să se reîntorcă la Iași, unde întreținerea gratuită în internatul seminarului le dădea posibilitatea să continue drumul început. Mergînd pe acasă, au „cercat din nou puterile părinților“, însă nu „i-au aflat în stare“ de a-i mai ajuta să învețe.

La 23 decembrie 1855, comitetul seminarului era compus din *rectorul Filaret Stavropoleos*, care paradosește „teologia morală“. *Arhimandritul Neofit Scriban*, profesor de limba elină.

Arhimandritul Melhisedec, profesor întîi de științele teologice, cu îndatorire și de inspector.

Ieromonahul Teoctist Scriban, profesor al doilea de științele teologice și istoria bisericească.

Doctorul Ioan Alinescu, profesor de științele filozofice și istoria universală.

Dimitrie Stoica, profesor de limba latină.

Protosinghelul Ieremia, catihetul seminarului.

Gheorghe Enăchescu, supleant al său.

Diaconul Sandovici, paradositoriu de musichie.

*Protozinghelul Isaia Vicol*², *diaconul Aftanasie*, *diaconul Ioan Parvu*, *ierodiaconul Macarie*, supleanți la științele cursului de gios.

Dar nu pe toți îi va avea Creangă profesori, pentru că unii „paradoseau“ numai la cursul superior.

La examenele din iarna anului 1856, Creangă dă examen la ieromonahul Teoctist Scriban, care „paradosea“ istoria Noului Testament. În cursul semestrului Creangă este notat „bun“, iar la examen, „eminent“.

La același examen este notat „bun“ și la limba elină, predată de diaconul Ioan Parvu.

La geografie, *diaconul George Sandovici* îl notează „bun“; aceeași notă obține și la cîntările bisericești — cu G. Enăchescu.

Economul Ioan Bobulescu îl notează în cursul semestrului „foarte bun“, iar la examen Creangă obține nota „eminent“.

---

¹ *Arh. St. București*, fond Ministerul Instrucțiunii și Învățaturilor Publice, dosar nr. 236/1849, f. 88. Cererea pare să fie scrisă de Zaharia Simionescu.

² Isaia Vicol, protosinghelul va ajunge arhieru, cu numele de Isaia Vicol Dioclias. Îl va întîlni Creangă mereu în peregrinările sale pe la bisericile din Iași. După secularizarea averilor mănăstirești a fost numit superior la Bărboi și Golia. Din rapoartele lui constatăm că totdeauna a pus un cuvînt bun pentru necăjitul diacon Ion Creangă.

Melhisedec — inspectorul seminarului — înaintează Seminarului central un raport în care arată că „pentru complectarea claselor seminariei în locurile vacante a acelor eșiți astă-vară în număr de 21, precum și acei sporiți în număr de 40, după ce acum în curs de câteva timp s-au cercat în clasuri pentru sirguinta și talentul lor, aflându-se că ei au însușirile cerute spre a pute urma cursul deplin, se supun prin alăturata listă la încuviințarea onor. episcopului spre a lor statornicie în seminarie“.

În lista alăturată acestui raport se găsește trecut, la nr. 15, Criangă Ioan ; la nr. 14, Zaharia Simionescu, la nr. 16, Ștefan Posa, la nr. 19, Ioan Bradul și la nr. 18, Costantin Conta.

Ei sînt primiți în „clasul II-le“, socotindu-li-se studiile făcute la catihet.

La examenul din vară Creangă obține la geografia nouă, „paradosită“ de Sandovici, „foarte bun“ în timpul semestrului și „eminent“ la examen.

În anul al II-lea, cînd era în clasa a III-a, în timpul semestrului de iarnă Creangă este bolnav.

La examenul de vară, care se ține la 14 și 15 iunie, Creangă dă examen la următoarele obiecte :

Introducere în teologie, istoria universală pe scurt, istoria patriei și geografia veche, liturgica, istoria bisericească pe scurt, limba elină și latină și cîntările bisericești.

La toate obiectele este notat „bun“, afară de introducerea în teologie, unde în timpul semestrului este notat „foarte bine“, iar la examen, „eminent“ ; profesor era ierodiaconul Inochentie.

În clasa a IV-a Creangă are profesor la geografia nouă și veche pe protosinghelul Isaia Vicol. În anul 1857/1858, lista profesorilor se schimbă cu cîțiva noi.

La examenul de sfîrșit de an, care se ține în iunie 1858, Creangă obține nota „primă“ la toate obiectele, iar la purtare este notat „eminent“.

Terminînd „cursul de jos“, de patru clase, Creangă renunță la celelalte clase superioare, întrucît „atestatul“ de patru clase îi era de ajuns ca să se hirotonească. Totuși, nu a obținut „atestatul formalnic“ de la minister, pentru că pe lista acelora cărora urma să li se elibereze „atestare formalnice“ — listă care a fost trimisă ministerului — Creangă și alți colegi, printre care și Constantin Conta, nu au fost trecuți, întrucît se constatase — desigur pe baza unor acte vrednice de luat în seamă — că nu au vîrsta legiuită de hirotonie. Acei care au fost trecuți pe listă au primit atestatele de la minister — prin seminar — la 5 iulie 1858. Astfel, au căpătat atestate Ștefan Posa și Zaharia Simionescu.

La 10 septembrie 1858, Creangă cere¹ seminarului să-i elibereze o dovadă de terminarea celor patru clase, motivînd renunțarea la celelalte clase ale seminarului prin

---

¹ Cererea a fost găsită și publicată de G. Teodorescu Kirileanu în *Șezătoarea*, an. 1903—1904, p. 162.

moartea tatălui său și necazurile și greutățile mamei sale. Seminarul îi eliberează o „adeverință”¹ cu nr. 206 din 14 septembrie 1858, în care însă se făcea următoarea mențiune : „Ca să-i slujască de dovadă pînă-și va primi și atestatul cuvenit de hirotonie cînd va veni în vîrstă legiuită”. Asemenea adeverință a căpătat și colegul său Constantin Conta ; acesta a plecat ca „profesor sătesc”, și abia în 1861 a cerut atestatul.

La 12 decembrie același an, Creangă obține — în urma unei noi cereri — certificatul nr. 246², în care de asemenea se făcea mențiunea : „Cu care-și va primi atestatul cuvenit cînd va veni în vîrstă de hirotonie”.

În arhiva Ministerului de Instrucție, care se găsește depusă la Arhivele Statului din București, am găsit lista acelor care terminaseră în iunie 1859 cursul de patru clase. Printre ei am găsit trecuți pe Creangă și Conta, însă nu se face nici o mențiune, ca și cum ar fi urmat în mod regulat cursurile anului școlar 1858/59. Desigur, au fost trecuți pe tabel pentru simplificarea raportului, care altfel ar fi trebuit motivat.

Creangă Ioan primește acum „atestatul formalnic” cu nr. 16 din 30 iulie 1859 și iscălește de primire în condica de ieșire³ a hîrtiilor seminarului, citeț și apăsăt : Creangă I., pornind să-și caute o slujbă, prima lui grijă fiind aceea de a-și ajuta familia, rămasă fără nici un sprijin după moartea lui Ștefan a Petrii.

V

Din viața de familie a lui Ion Creangă. Căsătoria ; necazurile suferite în casa socrului ; copilul Constantin

La 30 iulie 1859 „cliricul” Ion Creangă primea de la seminar „atestatul pentru săvîrșirea cursului de gios de patru ani”, după ce așteptase timp de un an de zile „ca să vie în vîrsta legiuită de hirotonie”. Acum, pentru ca să se poată hirotoni, trebuia să se însoare. „Preotul Andrei, servitoriu la Duna Vestire, carele au fost scarostele sf. sale și al meu”, după cum spune Creangă într-o jalbă către Mitropolie, ne face să afirmăm că socotelile au fost puse la cale de către acel preot și prietenul său, preotul Ioan Grigoriu de la biserica 40 de Sfinți din Iași, care avea o fată de măritat, anume Ileana.

---

¹ La cererea din 10 septembrie 1858, Seminarul îi eliberează „adeverința” cu nr. 206 din 14 septembrie 1858.

² Acest certificat a fost găsit și publicat de G. Teodorescu Kirileanu în *Șezătoarea*, an, 1903—1904, p. 162 ; s-a citit „în stare de hirotonie”, în loc de „în vîrstă de hirotonie”.

³ Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, Condica de ieșire pe anul 1858—59.

Nunta a fost hotărâtă în grabă, după ce mai întâi ginerele și socrul au avut grijă să alcătuiască o „foaie de zestre“, pe care o iscăleau socrul și starostele, preotul Andrei de la biserica Buna Vestire din Iași¹.

Prin foaia de zestre, socrul se obliga să-i dea oarecare avere și, totodată, de-a ține pe ginere un an de zile în casa lui și cu cheltuiala lui ; în același timp, i-a promis tot ajutorul și că-l va face diacon sau preot chiar la biserica 40 de Sfinți.

Nunta fiind hotărâtă, se alcătuiesc și actele necesare. Astfel, Creangă își scoate o mărturie de la Constantin Agapi, sachelar de la biserica 40 de Sfinți. Mărturia poartă data de 21 august 1859 și în ea se poate citi (desigur după declarațiile lui Creangă) că clericul Ioan Creangă, holtei, de 23 ani, este fiul lui Ștefan Creangă, din Iași, răposat. Evident, declarația lui Creangă că este fiul lui Ștefan Creangă nu are la bază decât frica de a nu i se pune o piedică cu schimbarea numelui, prin faptul că el este Creangă, iar tatăl său Ștefan Ciubotaru. Vom vedea că abia în martie 1860 Mitropolia ordonă (desigur, văzînd multe neorînduiri) tuturor protopopilor ca toate mărturiile pentru hirotonie să fie bazate pe „acte mitricești“ originale în ceea ce privește vîrsta candidatului și părinții. Se observase că de multe ori vîrsta candidaților era îndreptată, și de aceea s-a hotărît ca vîrsta să fie trecută cu litere și bazată pe acte de naștere originale.

Preotul Constantin de la biserica 40 de Sfinți declară „că după cercetarea ce am făcut între dîșii nu s-au aflat nici un fel de pricină de rudenie sau altceva de care oprește bisericeasca pravilă“. Mărturia îi va servi mirelui „spre a-și putea scoate legiuitul peci de cununie de la sfinția-sa părintele iconomul Ioan Poenari, protoereul capitaliei Eșii“.

În ziua de 22 august 1859 obține peciul, și a doua zi, la 23, se face nunta la biserica 40 de Sfinți din Iași.

Și Creangă își începu noua viață în casa socrului său, economul Ioan Grigoriu de la 40 de Sfinți, care se obligase să-l țină un an de zile în casa sa și cu cheltuiala lui. Dar traiul bun în casa socrului nu a durat mult. Socrul său — care era văduv — obișnuia să petreacă „cu mai mulți alții jucători chiuitori și foarte mari crai bețivi, bărbați și femei“, după cum arată Creangă într-o jalbă către mitropolit. Prezența ginereului în casă se vede că-l incomoda, și de aceea socrul îi făcea cele mai mari neajunsuri, doar va pleca.

Neputînd fi hirotonit îndată după căsătorie și necîștigînd nimic, ginerele era utilizat de socru cum voia acesta. Într-o jalbă, Creangă arată că „după șiderea me în casa sf.-sale socrului meu de un timp de 4 luni trecute, avînd și două slugi în casă, e-am fost desăvîrșitul : sacagiu, rîndaș, cărătoriu de vin și rachiu de pin crîșme, ba

---

¹ Datele din acest capitol trist din viața lui Creangă le-am scos din dosarul întocmit la Mitropolia Iași, în urma reclamațiilor lui Creangă împotriva socrului său (Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 277/B/1860, *Diaconul Ioan Creangă cu socrul său, iconomul Ioan Grigoriu, ambii de la biserica 40 de Mucenici din Iași*).

chiar și întregul lăutariu". Și Creangă le suferea fără să poată spune nimic, pentru că nu avea nici o situație materială și nici un ajutor, „pentru că am fost un mizăr orfan”.

Toate au mers cum au mers, pînă ce socrul său a vrut să „reformeze foaia de zestre” și să-i ia ginerelui „și mult- puținul” ce i-l dăduse. Desigur, pentru această călcare a promisiunilor, verbale și mai ales scrise în foaia de zestre, trebuie să se fi iscat între socru și ginere dese scandaluri urmate de amenințări, ocări și „sudălmile de cele mai multe lucruri sfinte, de chiar mă încrîncin aicea a le vorbi, și blestemele nemaiagiunsă de mintea omenească care le-am suferit, pe care nici o bază de crimă sau de o mică răutate din partea mea nu are”.

După ce a fost făcut diacon, desigur Creangă a vrut din tot sufletul să scape de această situație și ar fi cerut socrului său să-i dea ceea ce îi promisese și să se mute deoparte. Aici a culminat scandalul, socrul nevrînd să-i dea cele promise în foaia de zestre, ba „învățînd și pe a me soție și a sfinției-sale fiică de a mă maltrata în tot felul, cum-i va veni la gură, zicîndu-i că el are putere de a o ține în a sa casă și de a face ce va vré cu ea, îngrozind-o cu mai multele bătăi, chiar în ființa me, zicîndu-i ca să nu se uite la mine ca la un cîine și amintindu-i că barbați sînt de vîndut, ear nu de cumpărat”.

Mai mult ținea Creangă să se mute deoparte de socrul său, pentru că soția sa, „Carea ca o tînără mlădiță ce este, abia de 14 ani trecuți, poate să să desbina de cel mai mic vînt și fortună, da’ de cum de a tatălui său acea fortună turbată, care și cu momele și cu frica amăgește și o înfricoșează”.

Scandalul ultim, care l-a făcut pe Creangă să reclame la Mitropolie, s-a întîmplat la 12 ianuarie 1860, la orele 1 noaptea. Iată cum povestește Creangă :

„Însă acum eată cea mai de pe urmă și mai fatală nenorocire : 12 zile a lunii ianuarie, orele bătute unul după 12 noaptea, au venit și stăpînul casei, afindu-mă eu dormind, pe cînd toată suflarea să odihnește, lîngă a me soție ; fără să știu cînd au intrat în casă, s-au repezit, mi-au pus unghiile în gît (ghiarăle) de a mă sugruma cu totul, însă eu de-abia viindu-mi în fire și după mai multa me zbatere de a scăpa din încrîncinatele lui mîini, neputînd nici chiar răcni, fiind cu totul înădușit, abia am putut scăpa din mîinile lui gol, umbînd ca un strigoi pe lîngă biserică și mormînturi și pe la casele bieților oameni carii dormeau mai ca morții în acel timp adînc al nopții !!!”

Fugînd din casă, Creangă stă la vecini, și a doua zi înaintează chiar mitropolitului Sofronie o „plecată și lăcrămătoare suplică”, în care, după ce arată toate împrejurările pricinii, spune : „De aceea viind, cad la mila înaltă preasfinției-voastre, de a nu lăsa nepedepsit un asemenea om trecut și de vîrsta bărbătească, carele voia a să face acum, după toate și ucigașul, și de a-m ezejuta a me soție și zestre multă- puțină, carea de însuși a lui vroință mi-au dat-o prin foae, sfiindu-mă a mă mai uita la un asemenea om, da’ de cum a mai ședea măcar un ceas cu el în casă, ca nu mai mult timp trecînd, să-mi demoralizeze cu totul pe a me soție, nefiind eu acum cu dînsa și făcînd el ce vrea”.

Mitropolitul hotărăște de îndată ca pricina să fie cercetată de „duhovniceasca Decasterie”, și „încredințându-să despre arătările jăluitoare că sînt adevărate, va supune pe pîrftul preot unei aspre canonisiri și pe viitoriu îl va mărgini de niște asemenea necuviincioasă urmări”.

Trecînd pricina în cercetarea Decasteriei, ai cărei membri erau mai mulți preoți economi din Iași și, desigur, prieteni cu socrul său, aceasta, în loc să-i facă dreptate, îl arestează pe tînărul diacon, care în marea lui supărare se poate să fi spus vreo vorbă nepotrivită la adresa clerului.

Și iată-l pe ginere la arestul Decasteriei.

În ziua de 16 ianuarie, răzbit mai mult de foame decît de nedreptatea ce i se făcea, Creangă din nou se adresează mitropolitului cu o „lăcrămătoare suplică”, în care arată că „duhovniceasca Decasterie nici au cercetat dacă eu am făcut vro crimă de o asemenea pedeapsă, nici nimic, ce me-au și arestuit, fără măcar să gîndească dacă este cu dreptate au ba !”

De aceea se roagă mitropolitul ca să poruncească „onorat duhovniceștii Dicasterii ca măcar să mă elibereze de la arest, ca nu acole șazăînd, după ce nu mi-au făcut nici o dreptate, să pei și de foame, nenorocitul de mine !”

Este eliberat de la arest, dar dreptate tot nu i se face.

La 18 ianuarie era aceeași mizerabilă situație. Din nou își așterne suferințele sale pe hîrtie. De data aceasta caută să înmoaie inimile membrilor Decasteriei, pe care îi roagă „să-și tinză acea sfîntă mîină de mumă mai cu osăbire la nenorocitele mele tîngūiri și de a nu mai da motiv unor asămîne oameni desfrînați și fără de frica lui Dumnezeu de a-și face îndoite rîs de mine decît mai înainte”.

Din această ultimă jalbă reiese că socrul său (care desigur avea buni prieteni la Mitropolie) voia să îndoiaie grumajii îndrăznețului diacon, făcîndu-l să „plece genuchele, și de a săruta mîinile pe la poslușnicele de pe la casăle boerești, ca să mă erte, zicînd că și sfinția-sa apoi atuncea va fi destoinic de a mă erta și de a-mi ceti cuvenitele rugăciuni pentru blestem”. Și Creangă se întrebă, pentru ce atîta ură pornise socrul său împotriva lui ?

„Să fie — se jeluiește Creangă — atît de mare plecare, căci a săruta mîinile și a mă ruga la niște femei atîta de descaracterizate pe care sfinția-sa socrul meu le numește verbal chiar și preutese ; nu înseamnă altceva decît a nimecnici prin aceasta și darul și onoarea și de a le depune la picioarele neînfrînării și a ruinării faptelor celor neplăcute lui D-zeu și chiar și a oamenilor ! apoi dar numai în zădar repetuește sfînta noastră biserică de mai multe ori ziceria : Preoția sfîntă, norod ales !”

În urma acestei cereri, Decasteria, văzînd hotărîrea diaconului de a nu se lăsa pînă nu i se va face dreptate, a hotărît să-i împace, și astfel, la 19 ianuarie 1860, gine-rele se împacă cu socrul „prin bună înțelegere”.

Nu mai stă însă cu socrul său, ci se mută într-o casuță a bisericii — în aceeași curte — pentru a cărei reparație cheltuiește cincizeci lei, bani pe care îi va cere înapoi când se va muta la Bărboi — 30 aprilie 1863 — declarînd că nu mai are nici o pretenție.

La 19 decembrie 1860, în familia necăjitului diacon se naște copilul Constantin.

Pe fiul său Constantin Creangă îl va da, în anul 1866, la școală la Trei Ierarhi, și va urma chiar în clasa la care Creangă era institutor. În catalog este trecut Creangă Costache. Învăța bine. În primul an are 65 absențe, care au fost motivate, fiind bolnav.

VI

Ion Creangă dascăl și diacon la Iași

Pîna la îndeplinirea ademenitoarelor promisiuni făcute de socrul său, preotul Grigoriu, Creangă fu bucuros după căsătorie să fie numit măcar dascăl (cîntăreț).

Numirea s-a făcut la insistența ¹ episcopului Vasile Drăghici pe lângă Mitropolie. În bugetul ² episcopiei bisericii 40 de Mucenici pe 1859 este trecut următorul articol bugetar : „*Dascălului Ioan Creangă, liașa sa pe jumătate de an, socotită de la Sf. Dimitrie 1859 pînă la Sf. Gheorghe 1860, adică 300 lei*”.

Tînărul Creangă nu putea prelungi situația în care se găsea ; dascălia îi ușurase oarecum situația materială, dar nu pentru asta se străduise la catihet și la seminar.

Era obiceiul ca atunci cînd un preot își mărita fata, să promită ginerelui că-l va lăsa în locul lui. Socrul său s-a obligat să-l întrețină un an de zile, în care timp va aranja preoția lui, și poate chiar la biserica 40 de Sfinți. Dar aceasta întîrzia, pentru că trebuia un loc vacant, iar socrul ținea prea mult la milele drept-credincioșilor pentru a-și da demisia și a lăsa pe ginere în locul său. Desigur, Creangă trebuie să fi fost adînc mîhnit cînd vedea că timpul trece și nu poate să-și aranjeze un rost în viață, fiind nevoit să trăiască din mila socrului, care-i făcea cele mai mari mizerii. Ividu-se locul vacant de dascăl, Creangă primi nu fără o oarecare amărăciune, dar, oricum, putea cu cei 300 lei pe care-i primise pe jumătate de an, să facă față nevoilor urgente ale gospodăriei.

---

¹ Iată recomandarea făcută de episcopul Drăghici : „Onoratei Decasterii a sf. Mitropolii a Moldovei. Epitropia bis. sf. 40 Mucenici. D. Vasile Gheorghiu ce au fost cîntăreț la această biserică, după a sa cerire s-au demisionat de la sfîrșitul acestei luni octombrie, iar în lipsa numitului s-au alcătuit cîntăreț cu leafă de 600 lei pe an d-l Ioan Creangă. Epitrop, Vasile Drăghici. 1859, octombrie 23” (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 30).

² Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar nr. 27/1848, *Acta episcopiei bisericii 40 de Mucenici din Iași*, f. 319. Este trecut pe state și după ce a fost hirotonit diacon

În sfârșit, la 5 noiembrie 1859, Ion Creangă obține de la „poporării de la biserica cu hramul 40 de Mucenici“ o „mărturie prin care este cerut preot la numita biserică, urmînd neapărată trebuință de un al treilea preot“¹.

Obținînd această mărturie, Creangă aleargă la Protopopia orașului Iași și cere să i se „întărească duple forme“, pentru ca apoi să se ducă la Mitropolie și să facă cerere de hirotonie :

„Onoraii protopopii² a capitalii,

Alăturata mărturie supt iscăliturile a cîțiva din poporării bisăricii cu hramul 40 di sfinți din această capitalie, cari este supt iscălitura preunilor acea bisărică, precum și pecetea dreaptă a numitei bisărici, plecat rog pe onorata protopopie ca s-o întărească duple formi. 1859, noemvrie 5 zile. Ioan Creangă.“

„Întărirea duple formi“ s-a făcut, dar nu s-a putut folosi de ea, întrucît nu i s-a aprobat hirotonia ; desigur, la cercetarea care s-a făcut s-a constatat că al treilea preot „care se cerea grabnic“ va fi fost un fel de aranjament pentru Creangă, și nicidecum o realitate.

La 19 decembrie 1859 „dascălul“ Ion Creangă intervine din nou cu „plecată suplică“ la mitropolit, la care „suplică“ alăturază din nou o „formalnică mărturie“, dar de data aceasta de la epitropii și poporării bisăricii Sf. Treime din Iași, unde într-adevăr se găsea un post vacant de diacon.

De data aceasta se aprobă hirotonia ; în 26 decembrie 1859 a fost hirotonit diacon definitiv în biserica Sf. Precuvioasa Paraschiva din „politia“ Tîrgul-Frumos.

Numirea i s-a făcut ca diacon în postul vacant de la biserica Sf. Treime din Iași, de la care și alăturase „formalnică mărturie“ la „suplica“ dată de Mitropolie pentru hirotonie.

De locuit, locuia la socrul său, la biserica 40 de Sfinți, întrucît i se promisese întreținerea un an de zile, și unde Creangă spera că în timpul cel mai scurt va fi mutat. Deocamdată, în statele bisăricii 40 de Sfinți figura ca dascăl.

La 29 aprilie 1860, postelnicul Vasile Drăghici, epitropul bisăricii „sfinților Patruzeci de Mucenici“ din Iași, același care intervenise în 1859 ca să fie numit cîntăret, scrie „onoratei duhovnicești Dicasterii a sfintei Mitropolii“ că, „după trebuința ce urmează la această bisărică pentru slujba diaconiei, s-au alcătuit pe părintele ierodiaconul Ioan Creangă, ce este hirotonisit în asemenea calitate chiar în anul acesta pentru bisărica Sfintei Treimi, tot de aicea din capitalie“ și cere „că de se va încuviința asămenea transmutare, să binevoiască a adiveri înscrisul“.

La 30 aprilie 1860 este primită adresa epitropului de la biserica 40 de Mucenici, iar la 2 mai 1860 membrii Decasteriei raportează mitropolitului cu „socotința de a se încuviința numitului dare a cărții de mutare pentru citata bisărică“.

¹ Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 12/1841, f. 574 verso.

² *Idem*, f. 574. În loc de „protopopii“, Creangă scrie „protopoi“. V. vol. de față, p. 111.

Mitropolitul pune următoarea rezoluție : „În temeiul recomandăției de față, se va da cuvenita carte de mutare”.

„Cartea de mutare” i-a fost eliberată chiar în aceeași zi, prin care „dăm voie și blagoslovenie a să strămuta numitul diacon de la Sf. Treime și a să așaza slujitoriu bisericii sfinților 40 de Mucenici, unde este slobod a lucra toate cele cuvenite diaconiei sale, iar strămutându-să aiurea fără știrea și înscris învoirea noastră, va fi oprit de lucrare”.

Cu epitropia bisericii sfinților Patruzeci de Mucenici Creangă face un „contract de alcătuire” care a fost trimis o dată cu adresa postelnicului Vasile Drăghici ca să fie legalizat de Decasteria Mitropoliei ¹.

Prin acest contract, diaconul Creangă se obliga să fie „slujitoriu în calita de diacon la această sfântă biserică, cu leașă hotărîită de 700 lei pe an”.

Articolul I al contractului prevedea în toată vremea să urmeze „fără sminteală de o zi macar slujba diaconiei, dinpreună cu competenții părinți slujitorii acestei biserici, în toate duminicile și sărbătorile de peste an, în toate acele zile de posturi ce să cere slujba diaconiei, precum și la orice întâmplătoare soboară, pomeniri și alte asemenea rîndueale care s-ar cere a să săvîrși în bisărică”.

În articolul al doilea al contractului, Creangă se obligă „că la fiecare a treia săptămînă să urmez a mă afla în toate zilele la biserică, spre deplinirea citirilor și a cîntărilor cerșute la strană după tipicul bisăriceesc”.

În articolul al patrulea, Creangă spune „Că mă voi feri de toate intrigile, svezile și orice alte de asămînea scandaluri neertate care s-ar atinge și ar supăra pe oricari din servitorii bisăricești, căci pentru vreo asuprașpire ce s-ar încerca a mi să face mie de cătră oricine, este locul compitent de la care pot a-mi cere satisfacire”.

De asemenea, „la întâmplare de vreo nevoie de a eși din oraș pentru cîteva zile, să fiu dator pururea a cere învoire epitropiei”.

Nerespectarea obligațiunilor din contract din partea diaconului dădea dreptul epitropiei „de a mă depărta dindată și a alcătui altă persoană în locul meu, fără să-mi rămîie cel mai mic cuvînt de reclemație”.

Contractul era iscălit și de socrul său, economul Ioan Grigoriu, care adaugă : „Chizășluesc pentru ginerile meu că va urma după condițiile cuprinsă în acest contract” ².

---

¹ Toate actele acestea le-am găsit într-un dosar înființat la Mitropolie în anul 1848 și care cuprindea toate lucrările referitoare la biserica 40 de Sfinți. După 1864 bisericile trecînd în administrația comunală, s-au luat dosarele de la Mitropolie și s-au dat arhivei Primăriei Iași, iar de acolo au ajuns în păstrarea Arhivelor Statului din Iași.

² În dosarul care se păstrează la Arhivele Statului, se găsește copia contractului ; originalul se găsește în arhiva bisericii 40 de Sfinți, dosarul nr. 2.

Slujește la această biserică pînă la anul 1863, cînd găsește la Mănăstirea Bărboi un post vacant de diacon, plătit mai bine, și unde i se făceau și unele înlesniri, adică i se dădea un stîngen de lemne de foc pe fiecare an, „date din vreme”, și casă pentru locuit în ograda bisericii ; pe deasupra, scăpa de gura socrului ¹.

La 22 martie 1863 face cerere la mitropolit ca să-i elibereze o „carte de mutare”. În cerere arată și cauza pentru care se mută — bineînțeles aceea care se putea spune și crede — că leafa de 700 lei care o primea neregulat de la epitropia bisericii sfinții 40 de Mucenici din Iași nu-i este de ajuns nici pentru „zilnicul nutriment ca familiar”. O dată cu cererea, înaintează Mitropoliei, ca dovadă că a găsit un loc mai bun, și contractul făcut între el și arhimandritul Chiril — egumenul Mănăstirii Bărboi — prin care se arăta leafa care i se da și „înlesnirile” ².

Întrucît Creangă era angajat diacon la biserica 40 de Sfinți pînă la 23 aprilie 1863 — dată pînă la care i s-a și achitat leafa de către epitropia acestei biserici — Mitropolia nu răspunde nimic la cerere decît la 28 aprilie 1863, cînd economul A. Gavrilescu este delegat să meargă la biserica 40 de Sfinți „spre a să convinge dacă sfinția-sa diaconul Ion Creangă e liber din partea acestei epitropii spre a să strămuta la o altă biserică”.

Pentru a se desființa contractul încheiat între diaconul Creangă și epitropia bisericii 40 de Mucenici, diaconul nu avea pretenție decît să i se restituie suma de 50 lei, pe care o cheltuisese la reparația casei unde se mutase după scandalul cu socrul său. Dîndu-i acești bani, Creangă dă următoarea dovadă epitropiei ³ :

„Onoratei epitropii a bisericii sf. 40 Mucenici din orașul Eșii.

Indestulîndu-mă cu su(ma) de cincizeci lei pentru obiectele ce am fost făcut la cassa bisericii, declar prin aceasta că nu mai am nici o pretenție. 1863, aprilie 30. D. I. Creangă.”

În aceeași zi, 30 aprilie 1863, dă și o chitanță pentru un dulap pe care-l luase la „casa unde m-am mutat” : *„Adeverință. Subscrisul luînd un dulap de lemn de tei a bisericii sf. 40 Martiri la cassa unde m-am mutat, mă oblig prin asta a-l reîntoarce citei biserici oricînd mi s-ar cere. D. I. Creangă. 1863, aprilie 30.”*

Pentru acest dulap va avea neplăceri mai tîrziu, cînd epitropia bisericii îl vor reclama protoieriei, pentru ca aceasta să-l oblige a aduce dulapul înapoi, „la proprietatea sa, cu a sa cheltuială” ⁴.

---

¹ Preotul Ioan Grigoriu, socrul lui Creangă, a fost mutat pe cale disciplinară, în 1870, la biserica Sf. Gheorghe Lozonschi. Puțin după aceasta, a fost demisionat din cauza relor purtări datorite beției.

² L. Predescu, *Ioan Creangă*, Buc., 1932, I, p. 55, 56.

³ Arhiva bisericii 40 de Sfinți, Iași, Corespondență pe 1863.

⁴ Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar nr. 27/1848.

Abia la 8 mai 1863 epitropia bisericii sf. 40 de Mucenici răspunde Mitropoliei că „diaconul Ioan Creangă este liber din partea epitropiei de astăzi înainte a se angaja oriunde va voi“.

Leafa la această biserică i s-a plătit pînă la 23 aprilie 1863, de la care dată nu l-am mai găsit niciodată trecut în statele acestei biserici.

Decomdată Mitropolia aprobă transferarea diaconului Creangă provizoriu, urmînd ca mai tîrziu, după ce se vor vedea purtările sale, să-i „decreteze așezarea definitivă“.

Dar iată că anul 1863 aduce o mare reformă în ceea ce privește bogățiile enorme ale mănăstirilor închinată : *secularizarea*.

Creangă își făcuse bune socoteli cînd se angajase la Bărboi, de asemenea și arhimandritul grec Chiril — egumenul Bărboiului — nu avea părere de rău, întrucît angajase un diacon cu glas bun. Dar toate socotelile se strică. Dacă în martie 1863 arhimandritul Chiril încă mai putea face contracte, peste o lună începu să se îngrijească de dosirea banilor și a obiectelor de preț. Astfel, Creangă, deși angajat din aprilie 1863, nu primi nici o leafă. Contractul făcut cu egumenul grec nu mai avea nici o valoare.

Creangă trăia cu ce-i ieșea de la biserică, iar casă și unele „înlesniri“ sigur că le mai avea.

Egumenii începură să facă reclamații în toate părțile, menținîndu-și titlurile pe care le avuseseră înaintea secularizării. În august 1863, Ministerul Cultelor înapoia Prefecturii de poliție din Iași toate „jălbile“ fără nici o rezoluție, pentru că îndrăzniseră, împotriva ordonanței domnești nr. 457/1863, să-și mențină titluri cu totul oprite. Un arhimandrit, Platon, se intitula pompos „exarhu al sfîntului mormînt“.

La 17 septembrie 1863 sînt destituiți egumenii Mănăstirilor Barnoschi, Sf. Sava și Nicoriță „pentru nesupunere la ordinele guvernului“ ; în locul lor se numără curatori. Urmă destituirea și altor egumeni greci „pentru nesubordinație și alte necuviinți“.

La 10 octombrie 1863 Prefectura din Iași primea următorul ordin telegrafic semnat de Odobescu :

„Pe egumenii destituați a Monastirilor Barnoschi, Sf. Sava, Nicorița, Galata, Cătăuia, Bîrnova și Sf. Ioan Gură-de-aur, îi veți trimite îndată peste hotar, nemaifiind trebuință a rămînea în țară.“ Printr-o altă telegramă, li s-a mai permis să mai stea încă zece zile, „spre a-și regula interesele“.

Trpate averile mănăstirilor urmau să fie inventariate amănunțit ; obiectele de preț au fost depuse spre păstrare la biserica Sf. Sava. Desigur, multe din ele au dispărut.

La 7 octombrie au fost destituiți egumenii Mănăstirii Dancu și superiorul bisericii Sf. Lazăr, iar la 9 octombrie¹ îi veni rîndul și arhimandritului Chiril — egumenul Mă-

¹ Arh. St. Iași, tr. 1792, dosar nr. 654/1863, f. 71.

năstirii Bărboi — care angajase diacon pe Creangă. În locul lui a fost numit curator arhiereul Marchian Folescu.

Dar arhiereul Marchian nu va sta mult, și în locul lui, la 13 noiembrie 1863, va fi numit curator arhiereul *Isaia Vicol*.

În 1863 arhiereul Isaia împreună cu delegații prefecturii procedează la încheierea unui inventar de toată averea mobilă și imobilă a mănăstirii.

Clădirile din curtea mănăstirii sînt trecute toate, începînd cu aceea în care locuia egumenul „cu suita lui“, casă mare, zidită din cărămidă, pe temelie de piatră, cu șase odăi la etaj și patru jos, cu antreu, bucătărie, grajduri ; odăile erau zugrăvite. În inventar sînt trecute și casele unde locuiau ceilalți „servitori ai bisericii“, printre care era și diaconul Ion Creangă.

La punctul 8¹ din inventar este trecută casa unde locuia Creangă : *„Una pe-rechi casă vechi di vălătuci acoperite cu șindilă, cuprinzătoare de trei odăi cu ușile și ferestrele lor trebuitoare, în care locuște diaconul Ion Creangă, servitoriu bisericii“*.

Inventarul mai cuprindea și locuința iconomului Grigore, tatăl filozofului Vasile Conta, cît și o casă unde locuia un arhitect grec care lucrase clopotnița, știri vrednice de luat în seamă.

La 1 ianuarie 1864 curatorii tuturor mănăstirilor secularizate primesc un ordin prin care li se face cunoscut că „toate monastirile foste închinat sau neînchinat de pe pămîntul român sînt proclamate proprietate a statului și că rămîn biserici de mir“, iar funcțiunea curatorilor încetează. Totuși, s-a revenit cu o telegramă din 10 ianuarie, prin care se face cunoscut că pînă la noi dispozițiuni „curatorii romîni să nu fie supărați cu nimic“.

De acum încep oarecum să se limpezească lucrurile. Pentru fiecare biserică se fixează un buget ; s-au înființat state de salarii care se trimiteau ministerului de către curatorii, și apoi ministerul ordonanța suma prevăzută în buget.

Biserica (fostă mănăstirea) Bărboi avea înscrise în buget următoarele posturi : 1 curator, care era arhiereul Isaia Vicol, primind 833 lei pe lună ; 2 posturi de preoți „liturghisitori“, din care unul era ocupat de preotul Grigorie Săgiu, iar celălalt de preotul Grigore Conta, ambii cu leafă de 200 lei pe lună ; un post de diacon, pe care-l ocupa diaconul Ion Creangă, cu 200 lei pe lună ; 2 posturi de cîntăreți ocupate de Dimitrie Ionescu și George Sofronie ; un canonic și un paraclisier.

Bugetul era aprobat de la aprilie 1863, așa că îndată ce s-a aprobat aceasta, la 20 ianuarie 1864 curatorele bisericii Bărboiului înaintează statele pe „trilunia 2-a și 3-a anul espirat, pe cari timp servitorii acestei biserici nu s-au primit salariile“. Statele erau pe lunile aprilie—octombrie 1863.

---

¹ Arh. St. Iași, tr. 1792, dosar nr. 654/1863, f. 121.

Diaconul Creangă nu avea decât să fie mulțumit de noua situație a lucrurilor. După ce stătuse un timp fără leafă, deodată, în ianuarie 1864, primește pe tot timpul de la aprilie 1863, iar de la ianuarie înainte primea regulat. Chirie nu plătea, iar de la biserică câștiga bine „din milele drept-credincioșilor“.

Acum un singur lucru mai dorea, și anume, să fie statornicit definitiv la această biserică. Pentru aceasta interveni la Protoieria orașului Iași, ca aceasta, printr-un raport motivat, să ceară Mitropoliei definitivarea. Într-adevăr, Protoieria orașului Iași, secția I, cu raportul nr. 276, cere Mitropoliei să decreteze așezarea definitivă a diaconului Ion Creangă la biserica Bărboi.

Mitropolitul — ca să se încredințeze dacă într-adevăr merita una ca aceasta diaconul — întreabă pe superiorul bisericii Bărboi, care nu era altul decât arhiepiscopul Isaia Vicol, pe care-l avusese Creangă profesor la seminar: „De se află în însușire de diacon servitor la această biserică diaconul Ioan Creangă și dacă sunt mulțumit de serviciul și purtarea sa“, pentru ca în urma unor asemenea informații — desigur numai bune — mitropolitul să poată „decreta așezarea numitului definitivă acolo“.

La 12 iunie 1864 arhiepiscopul Isaia Vicol Dioclias¹, care desigur îl aprecia pe Creangă din seminar, raportează Mitropoliei că acesta „se găsește în serviciul diaconiei și pînă în timpurile de față sînt mulțumit de purtarea sa atît în serviciu, cît și în viața sa privată“.

În urma unei așa de bune referințe, Mitropolia aprobă, la 30 iunie 1864, transferarea definitivă a diaconului Ion Creangă la biserica Bărboi.

Dar iată că tocmai cînd Creangă credea că a ajuns la un liman, încep din nou necazurile.

Printr-o dispoziție generală, bisericile au fost așezate pe două categorii. În bugetul bisericilor de categoria a doua se desființa postul de diacon. Între acestea intra și biserica Bărboi, al cărei post de diacon se desființa pe data de 1 iulie 1864. În asemenea situație nesigură, profesînd o meserie care nu-i produsese decât necazuri și căreia încă de pe cînd locuia în casa socrului său îi gustase amărăciunea și îi văzuse toată fățărnicia, ce putea face Creangă decât să-și îndrepte ochii spre altă ocupație. Stăruia în mintea lui figura dascălului său luminat, Isaia Duhu, care biciuia clerul ignorant și stăruia pentru organizarea „școlișelor“. Se pregătește pentru a deveni institutor, și chiar la 19 iunie 1864 dă examen pentru a fi primit în anul întii la Institutul pedagogic de la Trei Ierarhi din Iași. La examen reușește întiiul.

Dar despre activitatea lui Creangă ca institutor vom vorbi în capitoul următor, iar acum vom urmări mai departe viața lui Creangă ca diacon.

---

¹ Dioclias era epitetul arhieriei lui Isaia Vicol, originar din Piatra-Neamț.

Văzînd că postul de diacon la biserica Bărboi a fost desființat ¹, Creangă se roagă de mitropolit să-i permită să locuiască măcar în casele pe care le ocupa în incinta bisericii Bărboi, la biserică urmînd să slujească fără salariu.

La 26 aprilie 1865, lui Creangă i se împlîntă altă supărare. Unul din cei doi cîntăreți ai bisericii cerea să i se dea locuință la biserică, ca unuia ce i se cereau multe servicii, el stînd prea departe de biserică ; cîntărețul pusese ochii pe casa unde locuia Creangă — oarecum tolerat, fiindcă drept nu mai avea, ca unul ce nu mai era trecut în buget.

„Cu lacrimi“ se roagă diaconul către mitropolit „să vă milostiviți ca măcar pînă la finele cursului meu de învățătură a ocroti sub milostivitoarele aripi familia preplecatului și supusului înaltpreasfinției-voastre servu !“

Primind această „petițiune“, mitropolitul pune următoarea rezoluție : „1865, aprilie 26. Aceasta se va alătura la acta, fiindcă s-a vorbit cele de cuvîntă de noi superiorului. K. mitropolit.“

Prin faptul că Creangă rămîne mai departe în aceeași locuință pînă în anul 1866, putem trage concluzia că aprobarea a fost dată nu cu ordin scris, ci verbal. Despre aceasta i-a vorbit mitropolitul superiorului, care nu era altul decît tot Isaia Vicol. De ce nu a scris aprobarea ? Pentru că nu cădea în competența mitropolitului. Toată averea bisericilor se administra acum de guvern. Închirierile și aprobările pentru casele bisericilor se dădea de către Ministerul de Finanțe, așa cum vom vedea că a obținut cîntărețul după ce a plecat Creangă. Deci mitropolitul, voind să facă bine și înțelegînd situația diaconului, care pe lîngă soție și copil mai avea și cîțiva frați pe lîngă el, a chemat pe superiorul bisericii și i-a spus să-l tolereze pînă la noi întîmplări, iar pe cîntăreț să-l tempereze în cerințele sale ; se poate să-i fi găsit și lui vreo locuință în atîtea case din curtea bisericii care rămăseseră după plecarea călugăriilor greci.

În ianuarie 1866 se răspîndește știrea că biserica Bărboi — după intervenția mitropolitului și desigur și a altora — a fost ridicată iarăși printre cele de gradul I, deci în bugetul ei urma să se prevadă din nou un post de diacon.

Respectuos, Creangă se grăbește să ceară mitropolitului să fie din nou numit în postul de diacon la Mănăstirea Bărboi. Petiția poartă data de 27 ianuarie 1866 și e iscălită de Creangă ca „ierodiacon“.

---

¹ La 2 septembrie 1864, Protoieria Iași scrie următoarele : „După noile dispozițiuni bugetare, au rămas în disponibilitate diaconii servitorii bisericilor, și anume : diaconul Gheorghe Dumitriu de la biserica Sf. Ioan Gură-de-Aur, diaconul Ion Creangă de la biserica Bărboi și diaconul Hristea de la biserica Barnovski“. În statistica clerului din Iași „aflați în slujbă“, statistică întocmită în octombrie 1864, la Bărboi nu se mai găsește trecut Creangă.

Mitropolitul pune rezoluția la 28 ianuarie 1866 : „*Se va avea în vedere dacă în bugetul Bărboiului se va prevedea serviciul de diacon și dacă se va deschide loc la vreo altă biserică*” ; de aici deducem că mitropolitul îi dă două posibilități de numire lui Creangă : 1. Dacă se va prevedea în bugetul Bărboiului din nou postul de diacon — la data rezoluției nu era prevăzut — să fie numit Creangă. Sau, 2. Dacă acest post va întârzia să fie reînființat, Creangă să fie numit la una din bisericile care ar avea un post vacant de diacon.

La Bărboi, punerea în buget a postului de diacon a întârziat, dar a doua posibilitate prevăzută de rezoluție nu a întârziat să se ivească. Diaconul C. Idriceanu de la biserica Golia — care era printre cele de gradul I — a fost mutat la Sf. Spiridon. Creangă aleargă, se înțelege cu superiorul, arhiereul Isaia Vicol, care fusese mutat la Golia de la 15 august 1865, și acesta îi cere numirea la Golia în locul lui Idriceanu. Slujba și-o începe la Golia la 14 februarie 1866, când se și mută cu locuința în curtea fostei Mănăstiri Golia, într-o „bașcă” care servise de „canțilerie” pentru fosta mănăstire grecească, bașcă ce avea două odăi, cu ușile și obloanele de fier, și care se mai numea și „gherghir”, în care se păstrau odoarele și documentele.

În anul 1872 Mitropolia interesându-se de casele în care locuise Ion Creangă la Bărboi, „îngrijitorul bisericii Bărboiul” raportează că „*Odăile din curtea bisericii Bărboiul, foaste locuite de diaconul Ioan Creangă pînă în 1866, sînt ocupate din acel an pînă în prezent de d. Sofronie, cîntăreț II*” ; cîntărețul le ocupa în urma aprobării Ministerului de Finanțe.

După cum am văzut, Creangă a început serviciul de diacon la Golia la 14 februarie, anul 1866. La 23 februarie același an, arhiereul Isaia Vicol, cu raportul nr. 1, cere mitropolitului „*recunoașterea diaconului Ioan Creangă în postul de diacon Mănăstirii Golia de la 14 februarie*” și „*binevoiați a regula statornicirea numelui diacon la această biserică*”. Aprobarea întârzie. La 28 aprilie același an, superiorul Mănăstirii Golia intervine din nou, cerînd ca aprobarea să fie dată pe ziua de 14 februarie, „*de cînd cest actual au început serviciul*”. Pe acest raport, mitropolitul pune următoarea rezoluție : „*Se va confirma de la ziua indicată ; să se facă cartea și să se trimită frăției sale superiorului*” La 30 aprilie, arhiereul Isaia Vicol ~~primește~~ *adresa* de la Mitropolie, prin care i se face cunoscut că se confirmă în „*îndatorirea de diacon servitoriu la biserica pronumită Golia, pe diaconul Ion Creangă*” ¹.

O dată cu această adresă, Mitropolia trimite și „*Cartea de mutare*” nr. 594, din 30 aprilie 1866, prin care i se recunoaște „*statornicirea diaconului Ioan Creangă la biserica pronumită Golia de la 14 februarie anul curent*”.

---

¹ Această adresă am găsit-o în turnul Goliei, într-o ladă cu resturi de vestminte vechi și o parte din arhiva veche a bisericii. Astăzi această adresă se păstrează la Arhivele Statului de la Iași.

La această biserică va servi ca diacon pînă ce va fi exclus din cler ; cu locuința se va muta din curtea bisericii Golia de îndată ce va fi numit institutorul școlii sucursale nr. 1, în locul lui Enăchescu, cu care făcuse schimb, școală la care institutorul avea și o odaie de locuit.

Din necazurile lui Ion Creangă ca diacon la Golia. Cînd, în anul 1863, Creangă se angaja „cu contract“ ca diacon la Mănăstirea Bărboi, credea că-și va ușura oarecum viața. Scăpa de viața de nesuferit în aceeași casă cu socrul său de la biserică 40 de Sfinți, din cauza căruia intrase și prin arestul Decasteriei, și, totodată, glasul lui de bun cîntăreț, care se dovedise încă de pe cînd cînta *Ingerul a strigat* în strana bisericii din Humulești, îl va hotărî pe egumenul grec Chiril să-i dea leafa convenită și alte „înlesniri“, după împrejurări. Casă gratis avea, și în pivnițele mănăstirii ruginca vinul din viile dăruite pentru pomenirea și odihna donatorilor pe alte tărîmuri. Așa cum am văzut, secularizarea imenselor averi mănăstirești s-a înfăptuit în anul 1863. Călugării greci fură „disterați“, ba chiar și cei mai colțoși egumeni fură siliți ca în scurt timp să năzuiască peste Dunăre. Mănăstirea Bărboi deveni simplă biserică parohială, de gradul al doilea, și postul de diacon fu suprimat.

Mutat în incinta vechii Mănăstiri Golia, unde i se dădu drept locuință o zidire de piatră, fostul „gherghir“ în care-și păstrau călugării greci averea, Creangă va întîmpina și aici nenumărate supărări, printre care și aceea a despărțirii, prin divorț, de soția sa. Apoi veniră altele.

Într-o joi seara din luna februarie 1868, dîndu-se la teatru o reprezentație „în beneficiul domnului Galino“, Creangă, împreună cu alte fețe bisericești, s-a dus și el la această reprezentație, nebănuind ce consecințe poate avea o asemenea „grozavă“ faptă. Un reporter de la ziarul local *Convențiunea* văzu cum „doi preoți, unul în stal, iar altul în lojă, se desfătau privind și aplaudînd afectele și simțimentele din piesă“. Ur-marea fu că în numărul 14 al zisului ziar apăru un articol *Relativ mergerii preoților la teatru*, în care autorul, în cuvinte bombastice, căuta să demonstreze că, deși teatrul este o instituție morală, totuși preoții, după canoane, nu au dreptul să meargă, iar mergînd, dovedesc „un manc de disciplină din partea acelorora care au trecut peste aceste baricade“.

Acest ziar cade în mîinile lui Suhopan, locțiitorul de mitropolit, care, de îndată, scrie protopopului ca să cerceteze cazul și să raporteze cine au fost preoții și de ce nu s-au sesizat de această chestiune.

După cercetările făcute, protopopul Bușureanu răspunde Mitropoliei, la 4 martie 1868, că au fost preoți la teatru, și cine au fost, și că nu a raportat Mitropoliei despre aceasta înainte de a i se fi cerut acest lucru printr-un ordin, pentru că, scrie protopopul, „a donosi (=a învinui) pe cineva, legea cere a fi constatată donosirea pe probe, și fiindcă eu nu posedam nici o probă, am adastat pînă ce primii motivul unei constatări, căci

nici n-am fost față și nici altul care să mă fi putut informa desigur întru aceasta n-a fost de față”.

Mitropolitul pedepsi pe acești preoți mergători la teatru, între care și Creangă, împotriva canoanelor, cu oprirea de a sluji la biserică, însă de Paști îi iertă.¹

Nu apucă bine să treacă și să se uite această „mare” pozna, că alta se abătu asupra neastîmpăratului diacon. Era pe la începutul lunii mai a aceluiași an 1868. În curtea Goliei de obicei ciorile se adunau cu larmă asurzitoare, înnegrind turlele bisericii, turnul Goliei și alte locuri prielnice de adăpost. Pentru a alunga acești musafiri gălăgioși și nedoriți de locatarii din curte, Creangă a găsit cu cale că ar fi nimerit să întrebuițeze pușca. Dar Creangă avea dușmani printre acești locatari, dintre care unul, intendentul de la ospiciul de „exaltați la minte”, s-a dus repede și a informat redacția gazetei locale, *Curierul de Iași*, care în nr. 6 din 1868 publică următoarea notă : *„Tragerea la țintă și vînatul de păsări în mijlocul orașului». În ograda Goliei, însă nu în ospiciul alienaților, șede un diacon care are și pasiunea de a trage la țintă sau de a vîna pasările. Din nenorocire, însă, împușcătura nu lovește totdeauna ținta, și așa se și întîmplă că popa vînatului au împușcat o dată, în loc de o pasere fereastră bisericii ce se află tocmai deasupra altarului și o altă dată a tras chiar deasupra balconului ospiciului ; afară de aceasta, nebunii de la ospiciu se spărie foarte mult și nu credem că slobozirea puștilor va fi un mijloc pentru a-i însănătoși. Am auzit o dată că slobozirea puștilor în oraș este oprită.”* Gazeta cade în mîna mitropolitului Calinic, care ordonă altă anchetă, pe care de data aceasta o face un dușman al lui Creangă, economul Gavrilescu, care în ziua de 15 mai înaintează un raport plin de venin la adresa lui Creangă : „În ziua fixată — 14 mai — mergînd la fața locului și făcînd invitare sfinției-sale diaconului Creangă a merge la casierul din ospitalul alienaților, sau la economul D. Andronic, spre a se procede la cercetare, numitul diacon n-au vroit, zicîndu-mi că cercetarea să se efectueze în domiciliul său. Asăminea și numiții casier și econom n-au vroit a merge în casa numitului diacon. După care, mergînd la preosfinția-sa îngrijitorul m-rei pronumită Golia, unde numitul diacon, între altele, au vestit că sînt și am fost prigonitorul soartei numitului diacon. Din asemenea motiv, subsemnatul cu supunere vă înapoiește menționata adresă însoțită de chitanța de primirea adresei, rugîndu-vă a delega pe cine veți găsi de cuvîință a efectua o asemenea cercetare.”

Protoiereul Buțureanu, care proteja oarecum pe Creangă, și totodată cunoscînd și dușmăniile pornite împotriva lui, nu mai făcu altă cercetare. Între timp, diaconul fusese „grațiat” din canonul ce se pusese cu oprirea de la serviciul divin.

În aceeași vreme, Creangă funcționa și ca institutor la școala primară din Trei Ierarhi. Activitatea zi de zi la una din cele mai cunoscute școli ale Iașului de altădată, în mijlocul copiilor de clasa întâi și al colegilor săi, între care își va găsi buni prieteni

---

¹ Arh. St. Iași, Colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 100.

și coautori la răspînditele manuale didactice, deschidea în viața lui Creangă un orizont mai luminos și-l îndepărta de vechea slujbă de diacon, care îl obliga să poarte haină cernită, potcap, plete, să fie smerit și fățarnic.

Locuința din incinta Goliei, în „gherghirul“ masiv de piatră, care dăinuia încă din secolul al XVII-lea, zăvorât cu uși de fier, gratii și obloane de fier care se închi-deau, o dată cu venirea serii, cu un lugubru scrîșnet de metal ruginit, strivea în singu-rătatea și răceala ei pe fiul țăranului de la Humulești, devenit, în împrejurările timpului, diacon la Golia.

Rămas singur, după despărțirea de soția sa, Creangă și-a dat copilul în îngrijirea unei familii din strada Goliei¹, închidea ușa de fier a locuinței de la Golia și se ducea la „școlița“ lui dragă din Sărărie, instalată într-o casă veche, cu „ursoaică“ în pod, cu „tîrnaț“ pentru lemne, și care, pe lîngă odaia mare în care se ținea școala, mai avea și o odăiță în care locuia acum mai mult tînarul institutor. Aeste date le aflăm dintr-o cercetare făcută la Golia în luna septembrie din anul 1871, în legătură cu „relele purtări“ ale unor slujitori de acolo. Protopopul, venit la fața locului, nu poate lua mărturia lui Creangă, deoarece acesta „nu era acasă în ograda bisericii, ci la altă casă, unde are și școală și unde m-am informat că și staționează mai mult“². Cheile de la locuința din Golia le ținea la el, deoarece în odăița de la școală nu avea loc pentru pojiția, mult-putîină, ce o avea. Dacă în septembrie 1871 el încă mai dădea adresa la Golia, în decem-brie același an nu mai locuia acolo, deși tot mai deținea cheile pentru restituirea cărora a pus pe zdruncin atît protoieria cît și poliția Iașului din acea vreme.

Creangă, care nu mai locuia la Golia „de un îndelungat timp“ — spune o somație pentru chei — restituia în original hîrtia protoieriei, cu afirmarea îndrăzneată „că nu recunoaște autoritatea protoieriei în această afacere, ci numai aceea a poliției“, fapt care a determinat pe protopop să se adreseze poliției, „pentru a pune capăt unei așa insovol-nicii, dacă nu și vinovate cutezări“. Acest răspuns îndrăzneț îl da Creangă în ianuarie 1872, cînd se găsea „oprit de la lucrarea diaconiei“ încă din octombrie 1871, prin hotărîrea Mitropoliei, care totuși prevedea că dacă împricinatul „se va nevoi a se îndrepta dînd legale probe întru aceasta, să fie ertat“. Însă Creangă declara fără sfială că nu mai recunoaște autoritatea bisericească, ci pe cea laică, chiar în anul fixat pentru „pocăire“.

---

¹ În toamna anului 1870, înscriindu-și copilul Constantin la liceul din Iași (azi Școala medie Mihail Sadoveanu) ca absolvent al școlii din Trei Ierarhi, Creangă îi declară domiciliul : „cu locuința în despărțirea III-a, ograda Goliei“. În matricola anului școlar 1871/72, fiul era tot în clasa I și locuia în strada Goliei, la casa cu nr. 1.543, proprietară fiind Tasia Teodoru, care-i era și corespondentă (Arh. St. Iași, fond Liceul Național Iași, matricolele pe anii școlari 1870/71 și 1871/72).

² Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar *Relele purtări ale preoților* pe anul 1867, f. 293.

*Caterisirea lui Creangă.*¹ Abia „graciat” în urma „relelor purtări” de pînă acum, pe care consistoriul Mitropoliei nu uită să le enumere² ori de cîte ori diaconul „răzvrătit”³ cădea, mai mult cu voie decît fără, în altă vină, Creangă veni într-o bună zi la Golia ca să officieze slujba diaconiei tuns „ca civil”. Era în august 1871. Superiorul de la biserica Golia porni de îndată raportul din 11 august către Mitropolie, în care arăta noua abatere de la canoane a diaconului și întreba dacă aceasta nu este în „contravențiune cu prescripțiunile sinodului VI, canonul 96” și dacă mai „poate leturgisi într-o asemenea stare”⁴. Fără nici o întîrziere, chiar a doua zi (12 august 1871), mitropolitul ordonă „spiritualului Decasteriei” ca să ia în cercetare cazul „relativ la tăerea părului de către diaconul Ioan Creangă” de la Golia, care era considerat foarte grav de organele superioare ale biserii.

Membrii consistoriului, după o amănunțită cercetare a glăsurii canoanelor, se adună în ședință la 20 august 1871 și, după o „matură” chibzuire, includ „opiniunea” într-un proces-verbal al cărui conținut îl cuprind și în referatul din 23 august 1871 către mitropolit. „Opiniunea” membrilor consistoriului era ca diaconul incorijibil, adică „necăit și neîndreptat”, să fie oprit de la oficierea slujbei diaconiei, adică, așa cum glăsuia canonul, „nici pe împărțășirea mirenilor să aibă”.

Mitropolitul, găsind bună hotărîrea consistoriului, hotărăște ca consistoriul să cheme la judecată pe diacon și apoi, ținînd seama de „conduita lui antecedentă socială și a faptelor sale față cu dosarele ce vor mai fi existînd”, apoi să-și dea „opiniunea spre hotărîre”⁵.

---

¹ În arhiva cancelariei Mitropoliei din Iași a existat un dosar intitulat *Reoa purtare a diaconului Ion Creangă*, care a fost publicat de preotul D. Furtună. Cînd în 1939 arhiva Mitropoliei a fost scoasă dintr-un beci în care putezea și adusă la Arhivele Statului din Iași, acest dosar nu s-a mai găsit. De altfel, multe documente importante au dispărut pe vremuri din arhiva Mitropoliei (vezi *Îndrumător în Arhivele Statului Iași*, vol. I, Iași, 1947). Am folosit un dosar al consistoriului Mitropoliei din Iași, din anul 1871, intitulat *Acta diaconului Ion Creangă de la biserica Golia* (Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 85/1871). Aici se găsesc lucrările consistoriului, procese-verbale, propuneri etc. către mitropolit, care hotăra în ultimă instanță.

² „Considerînd — spune consistoriul — că datul în judecată diacon la anul 1868 pentru că au fost la teatru,... considerînd... că au slobozit o pușcă în ograda bisericii și chiar asupra bisericii,... considerînd că diaconul s-a sumețit în răspunsul către protoierie,... considerînd că diaconul nu vețuiește împreună cu soția timp de mai mulți ani,... considerînd că s-a mutat de la Golia”... (Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 85/1871).

³ G. Călinescu, *Viața lui I. Creangă*, București, 1938, p. 103—135, cap. V, *Diaconul răzvrătit*.

⁴ Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 85/1871, f. 1.

⁵ Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 85/1871, f. 4.

Diaconul este citat în fața consistoriului pentru ziua de 10 septembrie 1871¹ „la amiază”. La data fixată, Creangă se găsea la sediul consistoriului — noua denumire a vechii Decasterii. Așteaptă ore întregi fără să fie chemat. Într-un târziu, i s-a comunicat verbal că era „zi de respect” și, prin urmare, trebuia să se prezinte a doua zi.

Membrii consistoriului căutau pe orice cale să-l umilească, să-l facă supus, și Creangă își aducea aminte de metoda întrebuițată de Decasterie când în 1860 cerea aceluiși for să i se facă dreptate și a nimerit, fără nici o cercetare, în arestul Decasteriei. Acum, prezent la termenul fixat, era lăsat să aștepte pe afară trei ore, și apoi, când s-au închis ușile, i se spune că e „zi de respect”. Asemenea *respect* nu putea fi înțeles de Creangă, care, ajuns acasă, chiar în aceeași zi redactează un protest, pe care-l trimite consistoriului² și prin care contestă dreptul acestui oficiu de a-l judeca.

În ziua de 11 septembrie 1871 membrii consistoriului se adună, însă Creangă nu s-a mai prezentat. Se fixează un nou termen, pentru 13 septembrie, și se citează din nou pe diacon, la care citație Creangă arată că a fost prezent la termenul de 10 septembrie, când, „așteptînd pînă la trei ore postmeridiane, însă nici judecătorii, nici pîrîșul meu nu era facia”, și a plecat „fără nici un rezultat”. Pentru termenul fixat la 13, arată că, „fiind oprit de doftor de a eși din casă cel pucin 4 zile”, cere amînarea termenului, care de fapt era un mod de a evita situația de a nu scrie că nu se va mai prezenta niciodată în fața autorităților bisericești.

În zadar au așteptat membrii consistoriului la termenul de 13 septembrie 1871! Mîndrul diacon „n-au fost următor a se prezenta de fel, ci s-au mărginit numai în cele expuse în adevărînță..., fără a justifica cu nimic cazul boalei propus”.

Abia în ziua de 20 septembrie, și în lipsa pîrîtului, membrii consistoriului opinează că „Diaconul Ioan, pentru că au mers la teatru și apoi la cercetare au cutezat a susține că nu au greșit, ci încă s-a silit a argumenta că acolo au găsit moral dumnezeesc, pentru că au slobozit cu pușca asupra bisericii, pentru că după acea nici trăiește cu soția lui și încă ș-au tuns părul, să fie oprit de lucrarea diaconiei pentru totdeauna. Iară dacă în conformitatea rostirii canonului 78 al sinodului din Cartagena, pravila bisericească *Indreptarea legii*, se va nevoi a se îndrepta dînd legale probe întru aceasta, să fie ertat.”³.

Propunerea consistoriului a fost aprobată de mitropolit, care în 8 octombrie 1871 o comunică protoieriei, „că diaconul Ion Creangă să fie oprit de lucrarea diaconiei

---

¹ I se trimite o citație: „Adresa onorabilului consistoriu sub. nr. 40 din 3 septembrie am primit-o astăzi, la 4 septembrie 1871. I. Creangă” (Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 85/1871, f. 5).

² În dosarul consistoriului nu se găsește acest document. Il citez după G. Călinescu, *op. cit.*, p. 117, luat din *Noul curier român*, nr. 112 din 1872.

³ Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 85/1871, f. 8.

pentru totdeauna“, sau, dacă „se va nevoi a se îndrepta dînd legale probe întru aceasta, să fie ertat“.

Creangă nu s-a „nevoit“ cîtuși de puțin pentru ca să poată fi iertat, și să-și înceapă iarăși slujba de diacon de la care era oprit. El își continua cu toată tragerea de inimă activitatea de institutor și se străduia, cu alți învățători, la întocmirea de manuale didactice.

Oprirea „pentru totdeauna“ de a „lucra slujba diaconiei“ cu clauza „dacă se va nevoi a se îndrepta... să fie ertat“ nu însemna caterisirea, adică răspopirea. În termen de un an trebuia să dea probe legale ; anul de pocăință trecea, și aceste „probe legale“ din partea lui Creangă Mitropolia nu le vedea, ba, dimpotrivă, arăta din ce în ce mai multă îndrăzneală, mergînd pînă acolo că în ianuarie anul viitor, 1872, răspundea protoiereului, care-l obligă să dea cheile de la casa în care nu mai locuia, la Golia, că nu recunoaște autoritatea bisericească. Era prea mult, și autoritatea bisericească, pentru a-l face să fie plecat cu rugăminți de iertare și plocioane, știa unde trebuie să-l lovească, și anume, în situația lui de institutor, pînă nu se împlinea anul de pocăință. Destituirea din învățămînt pe data de 1 iulie 1872, la intervenția mitropolitului ¹, nu a avut rezultatul scontat de autoritatea bisericească.

Creangă, rămas fără nici un mijloc de existență, nu s-a plecat, nu s-a umilit. Avea înaintea lui, și aici, imaginea aceluia om, părintele Isaia, care prefera să umble desculț pe ulițele Iașului decît să suporte o autoritate ipocrită și lașă.

Creangă nu a mai așteptat caterisirea, ci, aruncînd antereul și potcapul ², ultimele semne exterioare ale diaconiei, s-a dus să-și caute un mijloc de existență. Astfel, a luat cu brevet un debit de tutun pe Strada Primărici, unde putea fi văzut la teighea începînd cu luna septembrie a anului 1872.

La 16 septembrie 1872, Protoieria Iași raporta mitropolitului că diaconul Creangă, care se găsea „sub cercare de îndreptare într-un an de zile“, nu numai că „nu s-au corijat în purtarea sa de cleric sfințit, ce încă, din contra, au părăsit de sineși și semnele și costiumul de diacon, înbrăcîndu-se în strae civile și întreprinzînd meseria de brevetar la Monopolul tutunului“ ³.

---

¹ Se va arăta la capitolul *Creangă institutor*.

² G. Călinescu, *Viața lui I. Creangă*, p. 135. Creangă ar fi trimis la Mitropolie antierul și potcapul, spunînd : „De la această biserică mi s-au dat, la această biserică le dau“. Tot în legătură cu dezbrăcarea de hainele preoțești, se povestește că potcapul a fost lăsat de Creangă într-o țăpușă a gardului de fier al Mitropoliei, zicînd în hazul unor trecători : „Nu te-am pus cu mîna mea, nu te-am luat cu mîna mea“. Creangă făcea aluzie la hirotonie, cînd potcapul este pus pe capul celui hirotonit de mitropolit sau episcop, iar acum era lăsat în vîrfurile gardului, fără să pună mîna pe el, ci scoțînd capul cînd a constatat că potcapul rămăsese prins în țepușa gardului.

³ Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 85/1871, f. 10.

A fost dat din nou în judecata consistoriului, iarăși citat pe data de 4 octombrie 1872 ; nici de această dată nu se prezintă, ci trimite o întâmpinare prin fratele său, Zahei ¹.

Hotărîrea consistoriului de la 4 octombrie „în unanimitate” era ca diaconul Ion Creangă să fie cu totul exclus din catalogul clericilor bisericești, prin urmare, desbrăcat de insignele și pentru totdeauna neadmis în cler.

La 10 octombrie, mitropolitul aprobă „opiniunea” consistoriului, și Creangă este caterisit din cler.

VII

Ion Creangă institutor

Cu documentele de arhivă găsite, aducem o modestă contribuție la completarea cu date precise a știrilor cunoscute pînă acum privitoare la activitatea lui Creangă ca institutor și autor de manuale didactice, despre care s-au scris valoroase lucrări ².

În timpul cercetărilor întreprinse în diferite fonduri de arhivă s-a constatat, cu părere de rău, că multe documente importante au fost pierdute din cauza ignoranței cu care au fost privite materialele de arhivă în trecut. Arhivele multor școli din Iași, printre care și acelea de la Trei Ierarhi, au ajuns hîrtie de ambalaj pe piața Iașului în timpul ultimului război. Oameni lipsiți de cea mai elementară urmă de cultură au pătruns prin cancelariile școlilor evacuate și au găsit mijloc de cîștig și din vînzarea arhivelor vechi. Cîteva au fost salvate prin rîscumpărare de la diferiți negustori și aduse spre păstrare la Arhivele Statului ; printre acestea, și unele documente din arhiva de la școala din Trei Ierarhi, din timpul cît a funcționat acolo Creangă.

Sîntem convinși că nu am făcut totul ; documente se vor mai găsi și vor fi publicate la timpul lor.

Pregătirea pedagogică Creangă și-a făcut-o în Institutul pedagogic de la Trei Ierarhi, vechea școală preparandală, reorganizată de Titu Maiorescu.

În arhiva fostului Comitet de inspecțiune școlară am găsit programul acestei școli, elaborat de Titu Maiorescu la 6 martie 1864 : luni, miercuri și vineri de la 7^{1/2}—8^{1/2} T. Maiorescu predă pedagogia, iar marți, joi și sîmbătă, la aceleași ore, gramatica romînă și metodică ; joia, de la 2—3 se predă compunerea în scris ; luni, miercuri și vineri de la 5^{1/2}—7 seara se predă muzica vocală, de Burada.

---

¹ G. Călinescu, *op. cit.*, p. 134.

² G. Călinescu, *Viața lui Ion Creangă*, Buc., 1938, p. 80—102 ; B. Bratu, *Învățătorul Ion Creangă*, Buc., 1958.

În fiecare zi, candidații la posturile de institutori erau obligați, de la orele 9—12 și 2—4 p.-m., „cîte 3 în fiecare din cele 6 clase, să asiste la lecții și să țină disciplina“.

La 10 februarie 1860, Maiorescu înaintează Comitetului de inspecțiune școlară o listă a candidaților pe anul școlar 1863/64. În listă sînt trecuți 18 candidați, al 18-lea fiind Creangă, pentru care Maiorescu scrie cu mîna lui următoarele : „*Creangă Ion, de 27 ani, născut la anul 1837, aprilie 2 în satul Humulești, Neamț. Atestat nr. 70, cl. IV a Seminarului din Socola din 1859. Extern.*“

Tot aici am găsit și o situație generală a tuturor elevilor din anul școlar 1864/65, cînd Creangă era în clasa a II-a. Aici, printre „elevii interni“ se găsește trecut și Creangă, în dreptul căruia sînt trecute, de mîna lui Maiorescu, următoarele date :

Familia și numele elevului	. Creangă Ion
Anul nașterii	. 1837
Etatea elevului	. 28
Familia și numele tatălui	. Ștefan sin Petre Ciubotar
Locul nașterii	. Satul Humulești, district Neamț
Timpul intrării în clasa ; anul, luna, ziua...	1864, ianuarie 10
Aritmetica	. Eminent . Eminent
Fizica	. Eminent . Eminent
Cosmografia	. Eminent . Eminent
Muzica vocală	. Eminent . Eminent
Absențe	. 3
Purtare	. 1
Observațiuni	. Institutor clasa I

Programul de învățămînt pentru clasa a II-a, în care era Creangă, cuprindea următoarele :

Din *aritmetică* : „Operaciunile fundamentale ale numerelor întregi, fracțiunile ordinare și zecimale“.

Fizică : „Proprietățile generale ale corpurilor, compunerea puterilor ce lucră asupra unui corp, *machinelo simple*, mișcarea corpurilor solide, lichide și aeriforme ; acustica ; noțiuni despre formarea și propagarea sunetului ; celeritatea lui“.

Optică : „Noțiuni despre nașterea și propagarea luminei ; celeritatea ei ; magnetismul, busola ; electricitatea ; căldura și efectele ei“.

Cosmografie : „*Figura* globului pămîntesc, mișcarea lui în spațiul lunei și sistemul solar în mod elementar“.

Creangă a suplinat deseori pe institutorii de la școala primară de la Trei Ierarhi, unde făcea practică. La sfîrșitul anului I, Creangă a fost numit institutor.

Creangă a terminat institutul la 10 iunie 1865 și a fost clasificat primul. Abia la 1 aprilie 1866 se cere ministerului imprimarea formularelor pentru certificate. Acestea se imprimă cu multă întîrziere, încît Creangă obține „atestatul“ abia la 15/27 iunie 1866.

În anul 1860/61 Creangă a urmat și cursurile anului I de la Facultatea de teologie a Universității din Iași. În „catalogul auditorilor Facultății teologice, anul I”, se găsește trecut și diaconul Creangă Ioan, în dreptul căruia sînt următoarele date : numele și familia : diacon Creangă Ioan ; numele, familia și condiția părinților : Ștefan Creangă, agricol ; locul nativității : Humulești, districtul Neamț ; etatea auditorului : 24 ; testimoniile cîștigate : cursul inferior în Seminaria Socolei ; condiția : diacon la 40 de Sfinți ; note diverse : frecvența : neregulat ; timpul înscrierii : 7 noiembrie 1860. În catalog mai este trecut și preotul Posa Gheorghe din Humulești, de 27 de ani, și Enăchescu Gh., diacon, de 24 de ani.

Numirea în învățămînt. Din documente reiese cît se poate de clar că numirea lui Creangă în învățămînt, și mai ales la o școală primară model, unde făceau practică viitorii institutori, se datorează în primul rînd faptului că profesorii lui Creangă — în special Maiorescu — au văzut în el un om bine pregătit pentru această meserie grea. Și profesorii lui nu s-au înșelat. Creangă a făcut pentru învățămîntul primar, prin dragostea pe care o avea pentru școală, prin metoda lui de predare atît în orele de clasă cu copiii, cît și prin manualele didactice tipărite, mai mult chiar decît s-au așteptat profesorii lui.

Documentele ne arată că Creangă a fost numit în învățămînt supunîndu-se tuturor regulilor și formelor care se aplicau tuturor celor ce voiau să îmbrățișeze această carieră. Dacă au făcut ceva profesorii lui, au făcut doar în ceea ce privește accelerarea lucrărilor și recomandarea lui la școala din Trei Ierarhi, și aceasta nu ca o protecție, ci pentru a aduce la o școală model pentru vremea aceea un institutor model.

Socotim inutilă povestea cu sărutatul mîinii lui Maiorescu în clasă, în fața elevilor, cînd acesta i-a dat decretul de numire ; documentele ne arată venirea decretului în mod normal, pe cale ierarhică.

În condica de prezență a școlii primare din Trei Ierarhi se găsea iscălit Creangă în ziua de 9 mai 1864, fapt care a determinat pe unii să afirme că Creangă ar fi fost numit institutor la această dată. Însă în statele de salariu pe luna iunie 1864 sînt trecuți numai următorii institutori : I. Darzeu, la clasa a IV-a ; Gr. Petrovanu, la clasa a III-a ; Ion Stavrat, la clasa a II-a ; Ioan Beiu, la clasa I ; C. Grigorescu, la clasa a II-a, secția a II-a.

Terminînd cu succes anul I¹, Creangă, avînd la bază și patru clase seminariale, care puteau fi echivalate cu 4 clase de gimnaziu, la 3 septembrie 1864 face cerere pentru a se „enumera între concurenții ci să vor înfățișa pentru secțiunea II-a a clasei I de la

---

¹ Iată clasificarea scrisă de Maiorescu : Premiul I, Creangă Ion, II, Virgolici Iancu, III, Climescu Nicolae, IV, Nistor Ion, V, Gălușcă Dumitru (Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLXXV, nr. 1).

școala primară Vasiliană, ce rămase vacantă cu ocaziunea trecerii d-lui Grigorescu la cl. II-a¹.

Creangă a fost supus unui concurs, unde, reușind, a fost recomandat ministrului pentru a fi numit institutor². Prin decretul nr. 1.501, iscălit de Cuza-vodă, „d-l Ion Creangă se numește provizoriu institutore la clasa I, secțiunea II-a de la școala primară din Trei Ierarhi“³. Numirea a fost făcută pe data de 15 septembrie 1864, dată de la care Creangă și intrase efectiv în învățămînt.

Prima lecție o ține în ziua de marți, 15 septembrie 1864, de la orele 8—11 și face lecții de „lectură și numerare“.

În ziua de 13 noiembrie 1864, Creangă face cunoscut Comitetului de inspecțiune școlară că a primit ordinul de numire nr. 53.231 al Ministerului „de Justiție, Culte și Instrucțiune Publică“, emis pe baza decretului amintit. Documentul este iscălit de data aceasta numai: Creangă Ion. Încă de pe acum, fiind sigur pe situație, ignora funcția de diacon.

Data precisă a numirii în învățămînt și ținerea „prelegerilor“ încă de la 15 septembrie 1864 sînt confirmate și de institutorul superior I. Darzeu, care arată că „Ioan Creangă funcționează în clasa I-a, secția II-a, de la 15 sept. 1864, după cum se constată din registrul de frecventare a institutorilor“⁴.

Și astfel, Ion Creangă își începu, la școala primară de la Trei Ierarhi, noua activitate, în desfășurarea căreia au fost create mai multe materiale documentare — cataloage, procese-verbale de inspecție, planuri de lecții etc. —, din care o bună parte, din fericire, au supraviețuit întîmplărilor năprasnice ale vremurilor trecute, care au distrus și multe valoroase documente.

Un catalog⁵ din anul școlar 1865/66, scris în întregime de Creangă, ca de altfel toate cataloagele din timpul activității lui ca institutor, poartă diferite însemnări la rubrica „observăciuni“ în dreptul fiecărui elev, ca, de exemplu: „indolent“, „dezertor“.

¹ Arh. St. Iași, fond Comitetul de inspecțiune școlară Iași, dosar nr. 23/1864, f. 70. Observăm că în actele create de Creangă în activitatea sa școlară, cînd era și diacon, iscălea Ion, și nu bisericescul Ioan, și nici nu mai punea înainte funcția de diacon.

² Raportul nr. 816 din 2 octombrie 1864 al Comitetului de inspecțiune școlară este iscălit de Maiorescu, Teodori și Culiianu. Aici se spunea: „D-l Creangă Ion, carele a făcut 4 clase gimnaziale și a absolvit cu succes foarte mulțămitor cursul pedagogic din Institutul Vasile Lupu“.

³ Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 370/1864.

⁴ Prin *Monitorul oficial* din 7 septembrie 1864 se stabilesc următorii institutori la școala primară din Trei Ierarhi: cl. I, V. Răceanu; cl. a II-a, C. Grigorescu; cl. a III-a, I. Stavrat; cl. a IV-a, I. Darzeu. La cl. I, secția a II-a, încă nu era numit nimeni.

În statele de salariu, Creangă este trecut cu salariul de 185 lei, 18 bani pe lună, din care i se făcea reținerea de 10% pentru Casa pensiilor.

⁵ Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar nr. 81 1864.

„idiot“, „silitor“, „ager“, „impertinent“, „gîngav“, „tîrziu la gîndire“, „leneș“, „confuz“, „silitor și pacific“, „dezertor talentos“, „dezertor și invidios“, „obraznic“.

Avea în clasă 52 de elevi ; între aceștia era și fiul său, Costache Creangă.

La 13 ianuarie 1866, profesorul P. Cîmpeanu este delegat de către primărie să asiste la examenele semestrului de iarnă la școala Trei Ierarhi ; în raportul său de inspecție arată că „progresul tinerimei la învățătură a fost mulțămitor“.

Din activitatea lui Creangă la această școală n-am aflat prea multe, întrucît orice raport de inspecție se făcea în general, privind și pe ceilalți institutori, și în special aprecierile se revărsau toate asupra lui Darzeu.

În 1869, V. A. Ureche, „revizuire“ școalele, scrie despre cea din Trei Ierarhi, care astăzi „...e cea mai bună din toată România...“, și pentru care trebuie să mulțămim institutorilor, „...diaconului Creangă, V. Receanu și Grigorescu... acestei stăruinți a bra-vilor acestor institutori se datoresc azi încîntătoarea impresiune ce cineva primesce intrînd în clasele dumilor-sale și privind numeroșii d-lor școlari“. V. A. Ureche termină raportul său special asupra școlii din Trei Ierarhi cu următoarele : „Populațiunea clasei I-a, împărțită în trei diviziuni, cu doi institutori, este de 135 școlari. ...Voi observa că în această cifră evreii sunt pentru o însemnată parte, ceea ce este tot în lauda d-lui Creangă, care, în calitatea sa de preot, s-ar părea că ar atrage cu anevoiă la școală pe evrei, dar care îi atrage grație reputațiunii metodei de care se servește“¹.

La 5 iulie 1870 a fost delegat ca inspector din partea primăriei arhimandritul Isaia Teodorescu, care, după ce asistă la examen, întocmește un raport de inspecție pe care îl înaintează primăriei. Din acest raport se constată că Ion Creangă era institutor, la acea dată, la clasa I, secțiunea I și II. Vorbind despre Darzeu, are următoarea apreciere : „La clasa IV-a, stimabilul, veteranul și pătrunsul de misiunea sa de instrucțiune și de educațiune, d. Darzeu“.

Vorbind despre învățămînt în general la școala din Trei Ierarhi, spune : „Un rezultat atît de satisfăcător în general, încît face să se nască în inimile tuturor celor prezenți sentimentul de bucurie văzînd că prin metodele cele exemplare a d-lor institutori din această școală să face a să consolida școala romînă, a să desvolta cultura la fiii cetățenilor noștri ; deci mîndrească-se această școală, mîndrească-se cultura în timp ce conține în sînul ei pe institutorii sus-citați“.

Creangă institutor la „școlii“ din Sărărie. Cu toate aceste bune aprecieri, Creangă nu va putea rămîne mult timp la Trei Ierarhi. De la Golia își pusese în gînd să se mute ; la Trei Ierarhi nu avea locuință decît directorul școlii, Darzeu. Se înțelege atunci cu prietenul său G. Enăchescu, care era institutor la școala sucusală nr. 1 din Sărărie, ca să se „permută“ unul în locul altuia. Se vede că diaconul G. Enăchescu nu avea nevoie de locuință și că a primit bucuros schimbul.

¹ Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 116/1869, f. 36.

Bănuim că Ion Creangă voia să se mute și din altă cauză : acolo, la sucursală, va fi singur ; va avea sub mîna lui un număr de elevi numai de clasa I, pe care îi va învăța cum va vrea el. Acolo va fi și cel mai mare și cel mai mic. Acolo se va putea ocupa de locuința școlii și va căuta să fie — atît pe cît se va putea — la nivelul cerut de un local de școală. Acolo va avea odăița lui, cu o bucătărioară cu „ursoaică” ; în sfîrșit, acolo va fi el singur cu elevii de clasa I și va putea în liniște să-și pună în aplicare *metoda nouă*.

O dată făcută învoiala cu Ienăchescu, ambii trimit cereri ministerului pentru „permutarea” unuia în locul celuilalt.

Ordinul ministerului cu nr. 10.005 a fost primit la Iași la 20 octombrie 1870, și prin el se aprobă „permutarea cu începere de la curinte, unul în locul altuia”.

„Permutarea” s-a făcut pe data de 14 octombrie 1870, cu decretul nr. 10.003, de la care dată Creangă funcționează ca institutor la Școala primară sucursală de băieți nr. 1 din Iași.

La această „școliță” — cum îi zicea Creangă — a stat pînă la 1 iulie 1872, cînd a fost scos din învățămînt.

Cu ocazia cercetărilor făcute în legătură cu activitatea lui Creangă la acea „școliță”, am găsit și multe date despre înființarea acestei școli.

În anul 1865 Ministerul Instrucțiunii prevedea în bugetul său și patru școli sucursale în Iași, afară de cele existente. Ele erau : nr. 1 „de pe Iaz”, nr. 2 din Păcurar (mahalaua Boghiu), nr. 3 Sărăria — ulița Asachi, și nr. 4 în oraș, pe Podul Vechi. Înființarea acestor „școli sucursale” a fost cerută de către Comitetul central de inspecțiune școlară în urma constatărilor făcute că școlarii erau prea numeroși în școlile existente și, în afară de asta, „*să poată înlesni educațiunea copiilor din părțile de sus indicate din acest oraș, care, din lipsa de școli și din îndepărtare de cele actuale, nu pot să le frecventeze*”.

Ministerul aprobă raportul venit de la Iași și prevede în buget aceste școli ; acum venea rîndul Primăriei Iași să pună la dispoziție case pentru școli și celelalte necesare (mobilier, lemne, lumină).

Prin august 1865, aceste școli tot nu se deschiseseră, și atunci Comitetul central de inspecțiune școlară face cunoscut primarului : „Să binevoiți a aviza la închiriere de localuri pentru asemenea școli și la înzestrarea lor cu mobilele necesare”.

N-au luat ființă decît trei școli sucursale, iar aceea cu nr. 1 a fost instalată în niște case de la Mitoc. Primele lecții s-au ținut în ziua de 13 decembrie 1865, institutor fiind diaconul G. Ienăchescu, cu care Creangă va face schimb în 1870.

La 1867 școala se mută în casele Mavrocordat din Muntenime, case în care era instalat și Gimnaziul Ștefan cel Mare. „Școlița” era situată în niște odăi de la etaj. În 1869 se mută și de aici în casele d-nei Vîrnav ; întîmplîndu-se aici un incendiu, școala

se mută în casele lui Alecu Costandachi, „pronumită a lui Cațichi”. Aici „școlița” ocupa două odăi mari, două odăi mai mici, o șură pentru lemne, pentru care primăria plătea o chirie anuală de 50 de galbeni. Casele au trecut apoi în proprietatea lui Nicu Pavli, care nu se mai ocupa să facă reparațiile necesare; în consecință, la 20 aprilie 1870, institutorul Enăchescu face cunoscut primăriei că a găsit niște case mai bune, ale lui Costachi Paraschivescu Naiman, „în cuprindere de trei odăi spațioase, bucătărie și ogradă”.

La 24 aprilie 1870, primăria închiriază aceste case, din Strada Romînă, pentru care plătea anual o chirie de 60 de galbeni; proprietarul avea obligația să facă toate reparațiile necesare. În aceste case a funcționat „școlița” tot timpul cît a fost institutor aici Ion Creangă, adică pînă la 1 iulie 1872.

La această dată, școlița a fost desființată, iar în locul ei s-a înființat — după noua organizare școlară — școala de băieți nr. 3, care a început a funcționa la 18 septembrie 1872, director fiind numit A. Petrovici, care a primit de la primărie și inventarul fostei „școliți” a lui Creangă, împreună cu arhiva compusă din dosare „sigilate de fostul institutor Creangă”.

Am văzut că în aprilie 1870 primăria închiriază pentru „școliță” casele din Strada Romînă ale lui Costachi Paraschivescu Naiman, care își luase obligația de a face reparațiile necesare.

Școala s-a mutat în noile case închiriate, însă reparații nu s-au făcut. La 18 octombrie 1870, institutorul Gh. Enăchescu¹ face cunoscut primăriei că „d-l proprietar a caselor în care se află așezată această școală n-a făcut nici sobele, nici zaplazul, așa că sobele fumează și nu se încălzesc pentru că sînt foarte vechi, și zaplazul este stricat, și pe iarnă nu va fi unde să să ție lemne”.

La 20 octombrie 1870, se primește la Iași ordinul de „permutare” a lui Creangă în locul lui Enăchescu, așa că el găsește casele în situația de mai sus.

Prima grijă a noului institutor este casa în care era instalată școala.

Printr-un raport amănunțit, el arată primăriei situația caselor :

1. „Casele sunt în cuprindere de două odăi mari, din care una este despărțită prin un paravan de scînduri, înalt de șese palme și neboit; din două antreturi mici, cu sobă, care servește pentru amîndouă antreturile; din o bucătărioară cu horn simplu; din o ogrăgioară în care se află o șurișoară pentru ținut lemne și reteradă.

2. Odăile și antreturile sunt zugrăvite, dar zugrăveala — stricată în multe locuri și cîrpită numai cu tencuială; odaia despre miazănoapte are fereastra despre apus cu încuitori, niște zăvorașe, care pentru iarnă să lipesc cam rău; odaia despre miazăzi are ușa care se deschide afară, așa cum nu dă siguranță nici de iarnă, nici de noapte;

---

¹ Decretul arată data „permutării” 14 octombrie; întrucît ordinul s-a primit la Iași la 20 octombrie, se explică de ce îl găsim la 18 octombrie tot pe Enăchescu la „școliță”.

are lipsă un capac la astupătoarea sobei ; are fereastra cu două ochiuri de geam crăpate, și cercevele se lipesc rău ; antretul din față cu fereastra de deasupra ușii în un rînd și celelalte două rău asigurate de iarnă și de noapte ; are ușa care se deschide în uliță rău asigurată pentru noapte ; bucătăria are numai un rînd de ferestre ; are ușa foarte rea ; plafonul numai de tabanuri, prin care se vede în pod, și hornul cu o ursoaică care tare ușor aduce sau face să se aprindă hogiagul ; are șurișoară pentru ținut lemne, fără ușă ; are reteradă cu o singură încăpere, mică, de poloboace, și deșartă la o adîncime de 10 palme ; are portița ogrăgioarei cu încuitori slabe ; are grinzile care țin tîrnațul de din dos în mare mișcare.“

La 31 octombrie, primăria încă nu dăduse ordin proprietarului să facă sobele, și nici zaplazul nu era făcut. Din nou Creangă raportează primăriei că este numaidecît „necesitate de construirea din nou a tuturilor sobelor, care, fiind foarte vechi, nu se pot încălzi și fumegă cumplit“. Acoperămîntul era stricat și ploua în școală, iar zaplazul parte este căzut, parte aproape să cadă.

Creangă cere urgență, „fiindcă timpul aspru se apropie ca mîne, și casele fiind vechi, de vălătuci sau nuele, și subțiri în pereți, precum și băieții sărăcuți îmbrăcați, ba unia chiar desculți și goi mai de tot“¹.

Creangă atrage atenția primăriei, spunînd că în asemenea condiții „școala ar suferi, fiind pusă în imposibilitate de a pute fi frecventată, și aceasta cred că ar aduce mare daună *instrucțiunii*“.

În sfîrșit, se fac oarecare reparații — nu tocmai solide — și „școlița“ își continuă drumul.

Ceva necazuri a mai avut Creangă cu încasarea salariului ; fiind „strămutat“ la „școliță“, cere ministerului, la 4 noiembrie 1870, „pentru strămutarea salarului meu din bugetul școalei primare din Trei Ierarhi în bugetul școalei sucursale nr. 1 din Iași“. Pe luna septembrie și pe cincisprezece zile din luna octombrie încasase de la Trei Ierarhi, prin mandate separate, atît el, cît și Enăchescu, „fiind salariile neegale“.

Creangă, avînd în vedere că articolul 72 din „regulamentul de ordine și disciplină pentru școlile primare“ privea înființarea la fiecare școală a unui registru în care sa fie trecute procesele-verbale de inspecțiile făcute școlii de către acei însărcinați de minister sau primărie, se duce, cumpără cu banii săi un registru, apoi se reîntoarce acasă, unde taie o hîrtie în formă de inimă, așa cum văzuse că se obișnuia în cancelariile vechi, și o lipește pe cartonul registrului, apoi își dă silința să scrie caligrafic : „Registru constatator inspecțiunilor făcute la școala primaria no. VII sucursală de băieți no. 1 din Iassi de diferite persoane oficiale, 1870, octombre 31“².

¹ Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 83 H, f. 13.

² *Idem*, colecția „Manuscrite“, nr. 1.506.

Pe prima foaie a registrului, Creangă scrie următorul proces-verbal, la sfârșitul căruia nu uită să pună și sigiliul școlii ¹ :

„Prescriptu-verbale

Anul una mie opt sute șeptezeci, luna octomvrie trei zeci și una, subsemnatul institutore școalei primaria de băeți nr. VII sucursală no. 1 din Iassi, deschide registrul presinte constatator inspecțiunelor făcute acestei școale de diferite persoane oficiale însărcinate cu această misiune, conform art. 72 din regulamentul de ordine și disciplină pentru școalele primarie de ambe sexe din țeară.

Institutor, I. Creangă.“

Primul care a vizitat școala a fost Toma Săvescu, „institutorele superioare al școalei publice no. 2 de băeți din suburbia Sărării“, la 19 decembrie 1870. Acesta scrie următoarele în registru : *„am vizitat clasa I-a sucursale dirigeată de domnul institutore Creangă și am constatat în răspunsurile suficiente, în caligraphia scolărilor multă puritate, aseduitate și devotamentul ce-și dă domnul institutore“*.

Mai adaugă că „ar fi de dorit ca în venitoriu să se repare odaia de școală cu mai multă soliditate, *precum și aceia a domnului institutore“* ².

În 21 decembrie 1870, inspectează școala revizorul A. Naum, care de asemenea scrie în registrul de inspecții că „Am rămas foarte mulțumit încât se atinge de progresul elevilor“. Arată că localul este rău și friguros ; că lipsesc obiectele de primă necesitate și că *„numai cu multe suferințe din partea d-lui institutore se poate susține această școliță“* și că și cel mai devotat om s-ar putea descuraja în asemenea situație.

La 23 decembrie, Creangă încetează „prelegerile semestrului întâiu al anului școlar 1870/71“.

Pentru aceasta așterne frumos pe o coală de hîrtie un proces-verbal despre felul cum înțelege el să facă școală și îl trimite primăriei ³.

Cu ocazia cercetărilor făcute, am găsit majoritatea actelor referitoare la școlile primare din Iași ; nici un proces-verbal nu se poate compara cu al lui Creangă. Toate sînt scurte, neprecise, făcute în grabă, și din toate rezultă că respectivul institutor a căutat să îndeplinească o formalitate.

După ce arată situația generală a „școliței“, Creangă arată, la punctul 4, materiile predate și modul de predare ; punctul 3 se subîmparte în alineate, A, B, C, D, E, F, G, unde se va vorbi despre „sonurile limbei romîne“, pentru exercitarea cărei materii

---

¹ Pe sigiliu scrie : „Școala I sucursală de băeți din Iassi, 1868“. În registrul menționat se găsește și un proces-verbal scris de Eminescu în 1874.

² Arh. St. Iași, colecția „Manuscrise“, nr. 1.506. Nu se mai poate face nici o discuție că I. Creangă a plecat de la Golia și s-a mutat la „școliță“ îndată după „permutarea“ lui acolo ; în devizele de reparații sînt trecute „bucătăria și odaia profesorului“.

³ Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 83 H, f. 8—9.

„s-au făcut două deprinderi : una oral, pentru dedarea auzului și a organelor de grai, ca deprindere pentru citire, și alta în scris, pentru dedarea ochiului și a mînei, ca deprindere pentru scriere“ ; se va vorbi despre „Insonarea care s-a exercitat în cor, simultan“ ; Creangă arată că materia „s-a luat din abecedariul intitulat Metoda nouă...“ Creangă avea neconținut grijă să învețe pe școlari să înlătore cuvintele dialectale, „cu care școlarii în cea mai mare parte sunt deprinși de pe acasă“ ; apoi „enumerarea sau a numera pe machina rusască pînă la 100, în cor, simultan“.

La alineatul D, Creangă arată : „Ca preparațiune a ideilor pentru clasele următoare s-au făcut : deosebirea între sonuri și litere, ce se numesc vocale și ce consoane și de pe ce se cunosc atît unele, cît și altele ? Ce se numește son, silabă, cuvînt și propuseciune ? Din ce se compun propuseciunile, cuvintele și silabele ? Deosebirea între ființe sau animale și lucruri, despre contrarietăți, culori etc., etc.“

Ca educație fizică, Creangă face cu școlarii „gimnastică mică“, „prin care se fac școlarii mai ageri la cugetare“.

La 2 ianuarie 1871, se ține la „școliță“ examen pentru semestrul I al anului școlar 1870/71. Pentru a asista la examen, primăria delegă pe cunoscutul institutor Ilie Baican.

Acesta asistă la examen și apoi raportează primăriei și revizorului despre cele constatate.

În amîndouă rapoartele spune că „am asistat la sus-citatul examen și constatînd (dupre răspunsurile ce ni-au adresat elevii) bunele și zeloasele aplicațiuni a d-lui institutore Creangă, căruea îi fac mulțumirile mele cu profund devotament“¹.

În iarna anului 1871, institutorul împreună cu elevii din menționata „școliță“ au avut mult de îndurat din cauza frigului. Iată ce spune Creangă într-un raport adresat Primăriei Iași :² „Localul acestei școale nefiînd satisfăcătoriu scopului din cauza vechimei, ce amenință aproape căderea, prăbușindu-se mai în toate părțile, încît în astă iarnă subsemnatul împreună cu sermanii școlari a dus mare necaz din cauza frigului celui nesuferit, care, cu toate precauțiunile luate — sobe făcute în mijlocul iernei — nu s-a putut împedeca, străbătînd din toate părțile prin păreții cei foarte vechi și subțiri“.

Propune primăriei ca să închirieze casele lui Mihalache Cerchez, din strada Kogălniceanu, „carele cred a fi satisfăcătoare atît în privința igienică, cît și a situațiunii lor, formînd un centru potrivit pentru asemenea școală“.

Primăria nu închiriază aceste case, așa că „școlița“ rămîne în același local în care a găsit-o Creangă. La 27 iunie 1871, Creangă propune din nou primăriei închirierea unor case, ale d-nei Luțica Harisiadina, „vis-à-vis de grădina primăriei, despre medeanul sîntului Spiridon“, în care locuia profesorul Grigore Cobîlcescu.

¹ Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 17.

² *Idem*, nr. 73.

Acest local — arată Creangă — cuprinde „*două odăi și un salon foarte mare și luminos, în care pot încăpe cel puțin 60—70 școlari, și unde se poate face o școală de model; se știe că în toate țările unde instrucțiunea este înaintată, clasa I primară este cea mai interesantă: căci de acolo isvorăște mulțimea școlărilor care înpopulează celealte clase următoare*”¹.

Nici de data aceasta primăria nu le închiriază, ci se hotărăște: „Acea școală poate rămînea încă unde se găsește, precum și însuș d-l institutore în ea a declarat”. Și Creangă începe noul an școlar 1871/1872 în aceeași casă veche de vâlătuci și nuiele.

La sfîrșitul anului școlar 1870/71, Creangă înaintează primăriei un raport² — cu data de 16/28 iunie — în care arată că „19 școlari, cari au obținut notele suficiente, vor fi promovați la clasa II de pe la școlăle megieșe, potrivit scopului”.

O dată cu acest raport, înaintează și catalogul cu notele fiecărui elev.

Neconținut Creangă are grijă de casele în care era așezată școala; proprietarul Naiman Paraschivescu fusese obligat să facă reparațiile necesare casei; în octombrie încă nu făcuse nici o reparație. Creangă intervine la primărie ca să nu i se plătească rata din chirie pe anul acela pînă nu va prezenta „o chitanță din partea subsemnatului cum că s-a achitat de toate reparațiunile necesare”.

Văzîndu-se în situația de a nu putea încasa chiria, proprietarul a făcut oarecare reparații după un deviz în care este trecută și „*locuința profesorului*”.

În octombrie 1871 ministerul trimite o circulară tuturor școlilor, ca să se raporteze asupra situației lor.

Creangă răspunde :

„Romînia
Institutorele școalei primare
Sucursală de băeți no. 1 din Iași
No. 14
1871, octomvrie 17/29

Domnule ministru,

Menționata școală neavînd decît o singură classă, al cărei institutore este numai subsemnatul, care, conform adresei d-voastre no. 6.240 din 16 iulie anul curent 1871, vine a vă raporta în conștiincios că n-a absentat pînă acum niciodată în lunele septembrie și octomvrie anul curent, nici a obținut vreun concediu de undeva, neavînd necesitate. Primiți, vă rog, d-le ministru, încredințarea stimei și distinctei considerațiuni ce vă conserv.

Institutore, I. Creangă.”

¹ Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 19.

² *Idem*, nr. 6.

În aceeași zi, cu un alt raport, Creangă recomandă din partea „școliței” doi elevi, „cei mai săraci, dar silitori la învățătură și cu purtare bună”, către Societatea învățăturilor poporului român, ca să le dea un ajutor.

La 11/23 ianuarie 1872, Creangă previne primăria că locuința școlii este veche, „cu pereții de nuele, din care cauză sunt foarte friguroase și care din zi în zi devin mai amenințătoare”; propune să se închirieze casele din Strada Romînă, intitulate Hanul lui Varzariu, case mari, de cărămidă, care s-ar putea închiria cu același preț; casele aveau ogradă și erau așezate într-un loc „cu aer destul de curat”.

Primăria dă aviz favorabil, dar închirierea nu se face.

Dar, pe lângă faptul că acele case erau friguroase, primăria nici nu da lemne suficiente. Creangă cere primăriei să i se dea mai mult de doi stînjeni de lemne, pentru că trebuie să facă foc de mai multe ori pe zi „pentru a putea încălzi pe sermanii copilași cari, în cea mai mare parte sunt foarte săraci și, prin urmare, goi și aproape desculți”.

Dar școala era lipsită și de obiectele de primă necesitate. Creangă cere primăriei să cumpere pentru „școliță” :

1. Un clopoțel așezat afară, ca la toate școlile.
2. Un steag cu inscripția școliei.
3. Una firmă cu inscripția școliei și data.
4. Un ornic de perete.
5. Una catedră cu saltar și încuietoare.
6. Un dulap pentru arhiva școliei.
7. Trei scaune, în cancelarie.
8. Două cofe cu cercuri de fier.
9. Una puțină pentru conservat apă, cu cercuri de fier și acoperită cu capac.”

Parte din aceste obiecte au fost cumpărate de primărie. Creangă mai cumpără și din banii lui, pentru „școliță”, următoarele ¹ :

1. Portretul mării-sale domnitorului.
2. Decorațiuni pentru elevi, din care mai rămăseseră 5 după plecarea lui, în 1872.
3. Două sigilii, cu inscripțiunea școliei.
4. Un registru pentru constatarea inspecțiunilor.”

În toamna anului 1871, A. Naum inspectează din nou „școlița” și scrie în registrul de inspecții următoarele :

„Școlița aceasta s-a deschis la timp, conform legii ; fac mulțămirile mele domnului institutoriu ; metoda este bună” ; altă dată, același scrie : „Am inspectat școala și am rămas prea mulțămît ; apoi, altă dată, în 1872 : „Am inspectat școala și am rămas foarte mulțămît ; metoda este bună”.

---

¹ În inventarul care s-a încheiat atunci cînd aceste lucruri au fost predate noului director, A. Petrovici, este menționat : „Cumpărate de fostul institutor”.

Toma Săvescu, trecînd pe la „școliță“, scrie în registrul de inspecții : „Pe la orele două postmeridiane am inspectat școala administrată de domnul Creangă și am răma: moralmente satisfăcut aflînd pre numitul în prelegeri“.

Același, altă dată : „Vidi, examinari et inversi ordinem et dilligentiam“.

La 24 decembrie 1871, Creangă, „încetînd cu prelegerile semestrului I-iu al anului școlar 1871/72“, încheie un proces-verbal amănunțit, ca și în 1870, și îl înaintează primăriei. Și în acest proces-verbal se văd aceeași grijă și același mare interes pe care le acorda Creangă învățămîntului primar, mai ales clasei I¹.

Regulat — pînă la 1 iulie 1872 — la fiecare sfîrșit de semestru sau examen, Creangă înainta primăriei un raport amănunțit, însoțit de catalogul respectiv.

În luna mai, anul 1872, la o circulară a Revizoratului școlar din Iași, Creangă raportează că „la menționata școliță frecventează 27 școlari și că numele și familia institutorelui acestei clase este Ioan Creangă“.

Destituirea din învățămînt. Cînd Creangă, la 22 ale lunii iunie a anului 1872, făcea obișnuitul raport de sfîrșit de an, după ce avusese minunate rapoarte de inspecție și cînd se pregătea să înceapă vacanța bine meritată, se gîndea oare că, drept mulțumită acestor „zeloase aptitudini“, va fi scos din învățămînt pe data de 1 iulie 1872 ?

Ordinul ministerului a tulburat adînc sufletul amărît al aceluia care-și închinase viața „școliței“ lui dragi. Dacă caterisirea nu l-a impresionat prea mult — ba, mai mult, chiar el a căutat pricină — scoaterea lui din învățămînt l-a durut nespus de mult. „Am stat o zi și o noapte — povestea Creangă mai tîrziu — cu coatele pe genunchi și cu tîmplele în mînă, și nu mă uitam la nimeni și la nimic, și nu vream să aud nici să văd pe nimeni, și-mi zvîcneau tîmplele, și mă durea capul de credeam că o să plesnească. Stăteam și nu mă puteam gîndi la nimic.“²

Ministerul făcea cunoscut revizorului școlar că „diaconul Ion Creangă, pentru faptele sale incorrigibile și incompatibile cu caracterul său de cleric“ fiind exclus din diaconie, „nu poate să mai fie nici institutore în corpul didactic“³.

Ordinul acesta a fost primit de revizorul școlar A. Naum, același care era „prea-mulțămît“ de modul cum își făcea Creangă datoria ca institutor.

Cu durerea-n suflet, desigur, îi va fi făcut cunoscut aceasta lui Creangă ; dar ordinul este ordin, trebuia executat și făcut cunoscut ministerului rezultatul.

La 18/30 iulie, revizorul Naum face cunoscut primăriei că institutorul Ion Creangă este destituit din învățămînt și că de la 1 iulie 1872 postul de la „școliță“ era vacant. Cere să delege pe cineva care să ia în primire „arhiva, localul și zestrea școalei“. Un

---

¹ B. Bratu, *op. cit.*, p. 145.

² *Ibidem.*

³ Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 83 J.

ajutor de primar și intendentul însoțesc pe revizor și iau pe seamă școala, în prezența zelosului institutor, care asista împietrit la această dureroasă formalitate.

După aceasta, revizorul se pregătește să răspundă ministerului. În ciorna adresei — se vede că revizorul s-a chinuit mult pînă ce a scris-o — voia oarecum să ia apă-rarea lui Creangă și nu găsea cuvinte care să nu supere ministerul. În sfîrșit, raportează ministerului că a intervenit la primărie ca să ia pe seamă „zestrea școlitei” și apoi adaugă :

„Cu această ocaziune, sînt dator a vă refera : ca institutore, acest om era neimpu-tabile. Școlita sa, mică dar populată, întrunea calități de dorit... precum probează și rapoartele delegaților care au asistat la examenul din urmă.”¹

Dar toate acestea nu ajută ră la nimic ; „școlita” fu desființată, toată „zestrea” luată în seama primăriei, iar institutorul, „*acel om neimputabil*”, rămas pe drumuri ; acum se va muta în Țicău, luînd o odaie cu chirie în bojdeuca locuită de familia Vartic.²

În toamnă, în locul „școlitei” lui Creangă se înființează școala nr. 2, al cărei director va fi A. Petrovici ; acesta va primi și „zestrea școlitei” lui Creangă, de la primărie.

Din nou în învățămînt. Venirea lui Maiorescu ca ministru al instrucțiunii în 1874 dădu mari speranțe lui Creangă că va fi din nou numit în învățămînt, de unde fusese scos fără nici o vină.

Intrucît Creangă voia să fie numit tot la Iași, aștepta ivirea unui post vacant. În curînd postul de institutor la clasele I și a II-a de la școala primară de băieți nr. 2 din Păcurari deveni vacant.

Creangă nu mai așteptă mult, se sui în tren și plecă la București, unde se găsea pe la jumătatea lunii mai a anului 1874.

La 18 mai Creangă era la minister și dădea în mîna lui Ghidionescu o cerere³ prin care arăta că, „*Fîind vacantă cl. I și II de la școala no. 2 din Păcurari, Iassii, subsemnatul vine cu profund respect, d-le ministru, a vă ruga să binevoii a dispune de a i se încredința acea clasă în considerațiunea drepturilor ce are, ca vechiu institutor care din utero posesiunmo în 1872, iulie 14*”.

În aceeași cerere Creangă declară „*că și de acum înainte, ca și în trecut, nu voi face politică militantă*”.

Cererea a fost supusă deliberării consiliului permanent, care, de data aceasta, la 23 mai 1874, dă un aviz cît se poate de favorabil : „*avînd în vedere că de la încetarea*

---

¹ La minister raportul a ajuns cu oarecare modificări, așa cum l-a găsit și publicat D. Furtună în *Cuget clar*, II, 9, p. 139.

² Vezi acest capitol frumos redat în G. Călinescu, *Viața lui Ion Creangă*, București, 1938, p. 121—129.

³ Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 2.519/1874, vol. II.

numitului de a mai face parte din corpul didactic nu a trecut mai mult de trei ani... considerînd asemenea că d-l Creangă în tot timpul funcționării sale în trecut au dat probe de un bun și apt institutor ; considerînd că chiar în acești doi ani din urmă, de cînd nu mai face parte din corpul didactic, tot n-a încetat de a lucra pentru instrucțiune, ocupîndu-se cu publicațiuni de cărți didactice, consiliul, în considerațiune acestor motive, este de opinie ca d-l I. Creangă să se reîntreze în postul de institutor”.

În urma acestui aviz, Creangă este numit „cu titlu provizoriu“ institutor la cl. I și a II-a de la școala primară de băieți nr. 2 din suburbia Păcurari.

Din partea ministerului, Creangă a primit două ordine, unul personal și unul către președintele Comitetului școlar din Iași.

În ordinul personal pe care-l primește Creangă, cu titlul „d-lui I. Creangă, în Bucuresci“, i se face cunoscută numirea și este invitat ca, „înainte de a pleca la Iași pentru a intra în îndeplinirea atribuțiunilor postului ce vi se încredințează, să vă prezentați în pretoriul acestui ministeriu spre a fi supus legiuitului jurămînt“.

Bucuros, Creangă a băgat ordinele în buzunar, a trecut pe la minister să depună jurămîntul, se va fi dus să mulțumească protectorului său, s-a suit în tren și a luat drumul spre Moldova. Dar nu s-a întors îndată la Iași. Calea ferată București—Iași trecea pe atunci numai prin Pașcani, așa că, venind spre Iași, se va fi dat jos în Pașcani și va fi dat o raită pe meleagurile copilăriei, unde, desigur, va fi arătat cunoscuților și rube-deniiilor cu bucurie hîrțile primite de la minister, pe care le avea în buzunar, împăturate cu grijă.

La Iași îl găsim pe data de 24 august, cînd se va duce îndată la primărie, ca să înmîneze primarului — care era președintele Comitetului școlar — ordinul de numire.

Primind acest ordin de numire a lui Creangă în postul declarat vacant și publicat pentru a fi ocupat prin concurs la 1 septembrie, primarul se găsește în situația de a nu ști ce să execute : ordinul ministerului, care numea fără concurs pe Creangă, sau dispoziția generală ca posturile să fie ocupate prin concurs.

Pe adresa adusă de Creangă stă scrisă următoarea rezoluție din ziua de 24 august 1874 : „Se va face întrebare d-lui ministru de culte și al instrucțiunii publice dacă concursul publicat prin Monitorul no. 180 pentru postul de institutor la clasele 1 și 2-a de la școala no. 2 din Păcurari mai poate avea loc față cu adresa prezentă, care, deși poartă data de 27 mai expirat, însă s-au adus astăzi de d-l institutor Creangă“.

Conform cu această rezoluție, s-a întrebat ministerul, care telegrafic a anunțat primăria că „clasele 1 și 2 de la școala no. 2 de băieți s-a revocat din concursul publicat“.

În urma acestei telegrame, primăria a însărcinat pe ajutorul de primar Dimitrie Miller cu instalarea lui Creangă în noul post și cu luarea jurămîntului.

Aici, la școala numită a lui Brașoveanu, modestul, dar totodată „zelosul“ institutor Ion Creangă își va relua activitatea în învățămînt.

Arhiva școlii Gh. Asachi, cum s-a numit mai tîrziu școala care continua instituția din timpul lui Brașoveanu, a fost distrusă în vremea războiului. Ne vom folosi de ști-

rile adunate din această arhivă mai de demult, precum și de alte date răslețe din arhiva Primăriei Iași — aflată azi la Arhivele Statului din Iași — cât și din arhiva Ministerului Instrucțiunii Publice, aflată în păstrarea Arhivelor Statului din București.

În anul 1875, Creangă cere¹ numirea definitivă în postul ce ocupa, întrucât la 1874 fusese numit numai cu titlul provizoriu. Odată cu el, mai cereau definitivarea Gh. Enăchescu și I. Șerban. Ministerul cere referințe de la primarul Iașului în ceea ce privește „stagiul de serviciu provizoriu, asupra zelului, capacității și moralității” lor.

Primarul ordonă ajutorului de primar Dimitrie Miller ca să cerceteze și să dea informațiile cerute de minister.

La 30 ianuarie 1875, ajutorul de primar însărcinat cu cercetarea raportează că „pot afirma cu toată asigurarea că domnul profesore Creangă este foarte zelos și capabil profesore, că își îndeplinește datoria cu esactitate și că se bucură de o bună reputațiune”.

În ceea ce privește pe Enăchescu, primăria spune numai „bunele sale calități ce întrunesc condițiunea de institutore”.

În urma acestor referințe, li se aprobă definitivatul.

În ceea ce privește învățămîntul, Creangă rămîne același dascăl model ; în procesele-verbale de inspecție, Creangă obține cele mai frumoase calificative.

În 1876, este delegat de către primărie ca să asiste la examenele școlii primare nr. 2 din Păcurari, Baican ; acesta înaintează primăriei un raport de cele constatate, în care scrie : „Mulțumesc domnilor institutori Brașoveanu și Creangă — la Creangă, în paranteze, scrie «frățește» — pentru zelul și activitatea ce arată în exercițiul misiunii domniilor-sale”.

În registrul de inspecții al acestei școli toate procesele-verbale încheiate de revizorii Chiriță și Vidrașcu sînt foarte elogioase ; în toate procesele-verbale se aduc laude pentru metoda întrebuițată în învățămînt.

Directorul Brașoveanu avea mare încredere în Creangă. La 11 octombrie 1874 își ia un concediu și în cerere spune : „Iar cît privește pentru suplinirea clasei mele și a dirigerii școlii pe acest timp, las pe răspunderea mé pe d-l Ioan Creangă, institutorul cl. I și II de la această școală”².

În anul 1879 suplinește pe alt institutor, Cișman.

Dar în curînd toată această frumoasă activitate, tot avîntul acestui om înzestrat cu cele mai alese aptitudini pentru cariera didactică vor fi zădărnice de apariția unei vechi boli — poate ereditară — ale cărei manifestări îl vor pune în imposibilitate de a mai preda în fața copiilor, pe care îi iubea așa de mult.

---

¹ Cererea lui Creangă am găsit-o la Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 82/1875, și poartă data de 8 ianuarie 1875.

² Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar nr. 166/1871.

În anul 1880, la 10 decembrie, își va cere primul concediu de boală, pentru o lună. Nu anexează la cerere certificatul medical, fapt pentru care ministerul îi refuză cererea ; abia la 12 ianuarie 1881 îi aprobă un concediu de o lună, „în baza actului medical prezentat, cu condițiune propusă de suplinire“.

Pînă în anul 1883 o mai duce cum o duce, dar de aici înainte va cere necontenite concedii ; în anul 1883 i se aprobă un concediu de trei luni — la 7 noiembrie — cu condiția de a fi supliniit de institutorul de la cl. I, „iar clasa acestuia se va ține în acest timp prin elevii Școlii normale Vasile Lupu, din ultimul an“.

La 30 mai 1884 i se mai acordă un concediu de două luni, iar în 1885, un concediu de șase luni, începînd cu 15 septembrie ; suplinitor avea pe F. Apostol. Concediile îi sînt aprobate de Haret.

În 1886 Creangă cere să i se dea gradația a IV-a în învățămînt. La 2 aprilie 1886 ministerul face cunoscut directorului școlii că nu are dreptul decît de la 1 aprilie 1887, „ca unul ce nu împlinește al patrulea termen decît în octomvrie acest an, fiindcă, deși servește din noemvrie 1864, are întrerupere de serviciu de la 1 iulie 1872 pînă la 27 mai 1874, cît a fost suspendat“.

Începînd cu anul 1886, Creangă este neconținut în concediu, avînd suplinitor pe preotul A. Popovici.

La 21 septembrie i se mai acordă încă un concediu de un an de zile, începînd cu data de 16 august, cu suplinirea tot a preotului A. Popovici.

Dar în zadar orice speranțe de însănătoșire. În ziua de 31 decembrie, anul 1889, Creangă moare. Și-n seara Anului nou, în timp ce pe ulițele Țicăului copiii veneau să vestească pe „moș Creangă“ de venirea Anului nou, și apoi să-și umple mînuțele cu acadele, în dreptul ferestrelor bojdecuții fulgii de zăpadă păreau fluturi de cristal în lumina împrăștiată de lumînarea care veghea la căpătiul aceluia care-i iubise așa de mult și care nu-i va mai auzi niciodată ; din gură în gură va trece vestea morții, și-n colțul ochilor mulți vor strivi o lacrimă pentru acela care le îndulcise copilăria cu poveștile lui minunate.

Ion Creangă despre învățămîntul primar. Se obișnuia, în vremea lui Creangă, ca la examenele de sfîrșit de an ce se țineau la școlile primare din orașul Iași să asiste diferite persoane delegate de către primarul orașului — care era totodată și președinte al comitetului școlar — delegați care erau obligați să înainteze primăriei un raport asupra celor constatate. În arhiva Primăriei Iași s-au adunat, an de an, diferite rapoarte ale acestor delegați, de obicei cei mai buni institutori din oraș. Din aceste documente, se constată că și lui Creangă i s-a dat în cîteva rînduri această delegație.

Un deosebit de interesant raport al lui Creangă, din iunie 1875, ne arată că acesta asistasese la examenul de sfîrșit de an de la școala nr. 2 din Sărărie, aceea care se înființase pe ruinele „școliței“ lui, de unde fusese destituit în 1872.

În raport Creangă vorbește despre importanța învățămîntului primar în general, punînd accentul pe clasa I primară, „*care-i cheia și lăcata instrucției primare, și aceasta, temelia pe care se razămă întregul învățămînt*“. O pledică importantă în dezvoltarea învățămîntului primar, „care nu este togmai acel dorit“, este — spune Creangă — „uni-rea cl. I cu a II-a sub un singur institutor, care, oricît de activ și de conștiincios ar fi el, nici disciplina nu o poate ținea cum trebuie, nici instrucția nu o poate da cum se cade“.

De asemenea, lipsa de localuri anume pentru școli, lipsa de aparate didactice.

Creangă observă că institutorul respectiv întrebuițează față de elevi un „limbaj îngreuietor“, cu cuvinte neînțelese de ei, de exemplu *malad, recompensa* etc. Creangă este de părere că „*graiul tatei și al mamei — curățit numai de cuvintele dialectice — să aibă mai multă trecere măcar în școalele începătoare*“.

Creangă autor de manuale didactice. La o mai bună cunoaștere a acestei laturi din activitatea lui Creangă în legătură cu învățămîntul, documentele găsite în urma cercetărilor întreprinse în arhiva Societății pentru învățătura poporului român¹ din Iași, precum și în aceea a Ministerului Instrucțiunii, aflată în păstrarea Arhivelor Statului din București, vor contribui la îmbogățirea știrilor cunoscute pînă acum.

Arhiva creată de comisia examinatoare a cărților didactice, care a funcționat la Iași între anii 1874—1876, avînd ca președinte pe Vasile Alecsandri și vicepreședinte pe Petru Poni, nu a fost pînă acum găsită. În schimb, s-a găsit o parte din corespondența ei cu Ministerul Instrucțiunii, în legătură cu examinarea unor cărți didactice, printre care și ale lui Creangă. În această comisie a activat și Eminescu, care a fost numit membru onorific în iunie 1875. Samson Bodnărescu era secretar și redacta rapoar-tele, la care un ajutor prețios căpăta de la Eminescu. Pe o copie a unui raport privitor la abecedarul intitulat *Metodă nouă de scriere și citire*, copiat de Bodnărescu, Eminescu completează o frază cu următoarele: „În modul acesta urmînd, elevii fără întîrziere învață a cunoaște literele, a le scrie și a le citi unite în cuvinte“².

---

¹ Creangă a fost membru activ al acestei societăți încă de la înființarea ei, în anul 1867. În anul 1876 el a fost ales secretar al societății, funcție onorifică pe care a deținut-o mai mulți ani. În anul 1874, luna februarie, deși era destituit din învățămînt, societatea îi încredințează ținerea cursului de scriere și citire la școala de adulți, unde predau, în mod gratuit, cei mai de frunte profesori ai Iașului din acea vreme. În anul 1882 Creangă făcea parte din comisia instituită cu unii dintre membrii acestei societăți, pentru organizarea cursurilor populare pentru acei „care au înaintat în vrîstă și n-au avut fericirea de a trece prin școli“.

² Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 3.041/1876, f. 29.

Bojdeuca din Țicău

Sub numele de „bojdeuca din Țicău“ este binecunoscută căsuța în care a locuit Creangă pînă la 31 decembrie 1889, cînd a murit.

Dorim să limpezim aici două probleme încă neclare, și anume, data la care s-a mutat Creangă în Țicău și dacă a fost sau nu proprietarul acelei „bojdeuci de căsuță“.

Datele pe care le dă Creangă privitoare la timpul de cînd locuia în Țicău sînt diferite. Ca și în problema vîrstei și a datei cînd s-a născut, Creangă nu-și bate prea mult capul cu cifrele. Din prima reclamație ar reieși că locuia în Țicău de prin anul 1869 sau 1870, iar după a doua, abia din 1876. Nici una, nici alta nu corespund realității.

Creangă s-a mutat în „bojdeuca de căsuță“ din Țicău de îndată ce nu a mai putut locui la „școlișă“ din Sărărie, și aceasta s-a întîmplat în luna iulie 1872, cînd a fost destituit din postul de institutor și a fost obligat să predea, cu inventar, școala delegaților primăriei. Mutarea în Țicău, la familia Vartic, nu era întîmplătoare. Creangă era prieten cu diaconul Vartic, rudă cu familia Vartic din Țicău. Diaconul Vartic trebuie să-i fi făcut rost de locuință la rudele sale.

Documente recent descoperite ne dau date suficiente pentru a limpezi și problema proprietății asupra bojdeucii din Țicău.

Locul pe care era construită căsuța era proprietate a bisericii Buna Vestire din Iași, care-l vinduse cu bezmăn înainte de 1850 lui Constantin Vasiliu ; acesta construie căsuța. Cînd, în 1850, Vasiliu o vindea unuia Popovici, arăta că acea căsuță „se găsește cu trei odăi, acoperită cu stuh, și în ogradă fîntînă“. Locul cu casa de pe el trec din mîină în mîină, locatarii fiind totuși bezmănari ai bisericii. În anul 1869 bezmănar era preotul Ghenovici ; de la acesta trece la Maria Ștefăniu, care, nelocuind căsuța, o închiriază familiei Vartic.

Familia Vartic stă cu chirie în această căsuță, avînd subchiriaș pe Creangă, pînă în anul 1879, cînd, ajutată desigur cu bani și de Creangă, cumpără locul și casa de la Maria Ștefăniu, rămînînd mai departe să plătească taxa de bezmăn către biserica Buna Vestire. Actul de cumpărare pe numele Ecaterinei Vartic este scris de Creangă, care și iscălește ca martor : „Am fost față, I. Creangă“.

Devenită cvasi proprietară a locului cu căsuța de pe el, Ecaterina Vartic trebuia să plătească anual bisericii Buna Vestire cîte 10 lei bezmăn. Cît a trăit, Creangă a fost chiriașul familiei Vartic.

În timpul cît a locuit Creangă aici, el a mai avut grijă să mențină casa într-o stare mai bună. După moartea lui, Ecaterina Vartic — căsătorită apoi cu Deliu — lasă casa cu totul neîngrijită, așa că prin 1914 era atît de ruinată, încît nu o mai locuia nimeni.

Rămăsese o ruină părăsită, un fel de *res nullius*, cum se arată într-un memoriu către Primăria municipiului Iași, făcut în 1915 de directorul de atunci al Școlii normale Vasile Lupu din Iași, I. Mitru, care, vizitînd cu elevii școlii bojdeuca, „au rămas adînc mișcați de starea de ruină“ în care se găsea căsuța. Luînd inițiativa de reclădire a bojdeucii — de restaurare nu mai putea fi vorba, dată fiind starea în care se găsea — re-apare Deliu, care vrea să profite, dîndu-se drept proprietarul bojdeucii. Cercetarea făcută dovedește inexactitatea celor afirmate de Deliu, și în 1917 comitetul instituit pentru restaurarea bojdeucii rîscumpără definitiv bezmănul de la biserica Buna Vestire, plătiind „o dată pentru totdeauna“ 171 lei.¹ Cu acest prilej se constată că la biserică nu mai plătise nimeni bezmănul de la anul 1900.

După reconstruirea vechii bojdeuci², Comitetul Ion Creangă a donat-o Universității din Iași.

Bojdeuca din Țicău, astăzi casă memorială, este mult vizitată. Mulțimea vizitatorilor care își îndreaptă pașii aici, ca și la muzeul de la Golia, înființat de Arhivele Statului din Iași în vechiul gherghir în care a locuit Creangă, sau la Humulești, unde casa bătrînească este îngrijită și păstrată cu sfințenie, este o mărturie vie a dragostei și a cinstitii pe care poporul român o manifestă față de amintirea marelui nostru scriitor Ion Creangă.

---

¹ Arh. St. Iași, fond Trib. Iași, Secția a III-a, Autentice, nr. 2.182 din 20 noiembrie 1917.

² Documentele privitoare la reconstruirea bojdeucii au fost păstrate multă vreme la N. A. Bogdan, de unde au ajuns în păstrarea Arhivelor Statului din Iași. Se păstrează un caiet în care sînt consemnate toate sumele încasate de comitet și cheltuielile făcute cu fiecare lucrare.

Cercetările întreprinse în bogatele arhive de la Iași, București, Bacău și Piatra-Neamț au dus la descoperirea unor noi documente privitoare la viața lui Ion Creangă, care ne-au oferit date prețioase cu ajutorul cărora nu numai că s-au completat și îmbunătățit cele cuprinse în ediția publicată cu ani în urmă¹, dar s-au adăugit capitole noi. S-au cercetat la Arhivele Statului din București, fondurile M-rea Neamț, Ministerul Instrucțiunii; la Arhivele Statului din Iași, fondul Vistieria Moldovei, Departamentul trezilor dinlăuntru, Ministerul de Justiție, Isprăvnicia Neamț, Mitropolia Moldovei, Protoieria Iași, precum și fondul creat de Primăria municipiului Iași. La Arhivele Statului din Bacău s-a cercetat fondul M-rea Neamț, iar la filiala Arhivelor Statului din Piatra-Neamț, colecția de mitrice vechi ale ținutului Neamț.

Astfel, s-au găsit documente importante privitoare la istoricul locurilor copilăriei lui Creangă, satele Humulești, Pipirig, Boboești, Broșteni și Tg-Neamț. Documentul din 1743, ianuarie 15, și altele ne vorbesc în chip grăitor despre bătrînii întemeietori ai satului Humulești, „oameni ce-și zic humulești”, despre greutățile lor, despre lupta lor împotriva nedreptăților și exploatării proprietarilor de moșii și a slugilor lor. În legătură cu judecățile pe care le au locuitorii humuleșteni de-a lungul anilor apar documente care ne arată obligațiile grele pe care le aveau față de stăpînul moșiei, marea latifundiară a vremii, M-rea Neamț.

Unele documente ne-au ajutat să completăm știrile cunoscute pînă acum asupra ocupației și stării economice a locuitorilor humuleșteni așezați în preajma Tg-Neamț, între care este trecut și tatăl lui Creangă, Ștefan a Petrii Ciubotaru.

Sînt știri noi privitoare la familiile din care se trăgeau părinții lui Creangă, adică familia Ciubotaru din Humulești și familia Creangă din Pipirig.

Documentele găsite ulterior ediției din 1940 întregesc știrile privitoare la istoricul școlii din timpul lui Creangă, la profesorii pe care i-a avut el, cercetarea urmărind,

¹ Gh. Ungureanu, *Din viața lui Ion Creangă, documente inedite*, București, 1940.

în special, găsirea de documente privitoare la Isaia Teodorescu, figură atât de originală și cu mare înrîurire asupra scriitorului.

Alte documente completează știrile privitoare la activitatea lui Creangă ca institutor și autor de manuale didactice, despre care Eminescu, ca revizor școlar sau membru în comisia verificării manualelor didactice, avea cele mai de laudă cuvinte. De asemenea, avem știri noi privitoare la viața lui Creangă ca diacon, multele și grelele neazuri familiale, nedreapta scoatere din învățămînt, despre bojdeuca din Țicău și altele.

Pentru fiecare document s-a citat depozitul unde se păstrează fondul sau colecția respectivă, dosarul, condica, mapa, fila etc. Se dau în facsimile unele documente mai importante.

La transcrierea documentelor s-a păstrat nealterată forma originală. Întregirile cuprinse între paranteze ascuțite aparțin editorului.

Volumul este completat cu un Glosar și un Indice de nume și localități.

F A C S I M I L E

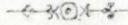
№ 01

324

ГРИГОРИЕ АЛЕКС. ГИКА ВВ.

ΚΕ ΜΙΛΑ ΔΙ ΔΩΜΝΕΖΕΩ

ДОМН ЦЕРЬИ МОЛДОВЬИ

ПАТЕНТЪ

НЕНТЪС НЕГЪЦТОРИИ ДЕ СТАРЕА А ТРИА.

№ 324. 31.1.1852. 10.10.1852 din *1852* —
 ЦИМЕНТА *мануфактура* НЕНТЪСТОРИИ ДИИ ДИ ТРИА СТАРИ, АРИ
 ТОВАХ КОИА ШИ СЛОБОЗИНА А НЕНТЪСТОРИИ ИДИМА КЪ АМХИДИТСА. РИ ДЪГИНИА
 ТЪХРЪСЛОЗОР ЦИРИ. ФЪРЪХ КРИ О ОНРИРИ, АСИМИНА ШИ ДИ А ДОКХИДИ ФЪРЪХ
 САИТИААХ ТОВАТИ ДРИТЪЦИАИ АРИСИТИ НЕНТЪС, АСИМИНИ НЕНТЪСТОРИИ ДИ СТА-
 РЕА А ТРИА, ИДИИДИ АА ВИСИТРИА СТАТЪСАТИ, ХОТЪХРЪХА СОМЪ ИИ ПАТЕНТИ
 ДИ СТАРЕА А ТРИА ШАНТИЗЪХИ ШИ ДОИ АИИИ АИ. РИ КЪРИ СЪХ КЪРИДИ ШИ АИИИ
 КЪТИ ОЛТ ПАРААИ НЕНТЪС ЦИИТРИА ЖАНДАРЪСЛОЗОР, ШИ ОСЪБИТ КА МОИ ДА
 ОБИЧИДИТА ЗЪХИДИААХ ДИ ШАСЪ АИ ИИ ТОТ АИДИ ЗАКАСА ИФОРЪС ОРАШЪСАТИ.

ДРИТЪСАИИ, СЪРИ А ФИ КЪНОСЪКЪТИ ШИ ОКРОТИТ ДИ ТОВАТИ ДИРЕКТОРИАИ ЦИ-
 РЕИ, ДЪОИХ ДРИТЪЦИАИ СТАХРИ СААИ, И САЪ ДАТ АИИАСЪТИ ПАТЕНТИХ АИКРИ-
 ДИЦАТЪ КЪ АИИИТИА ДЪО АИИИИ ПО АИИИИ ШИ ПРОТОКОЛИТА ДИ ДАСИ ГИА ВИСИТ.

ГИА ВИСИТ. *Г. Гика* *В. Гика*

ИЛОЪ СЪСЪИИЛ *В. Гика*

№ 324
 АИИИ 1852 ТОВАРИИ
 А ИИИИ

1852, ianuarie, Iași. Patenta de neșuțitor, cl. a III-a, eliberată de Vistierie lui Ștefan sin Petre Ciobotar din satul Humulești

Adeverința

Întru adevăr se adeverește omul Mihailușcă Ion, fiu
reședințiu în 1855, din satul Săcuză, comuna Săcuză, județul
15 ani, întru adevăr se adeverește omul Mihailușcă Ion, fiu
an școala Teșinari din Săcuză, cu toate că este în prezent
us doborâtului. Acest om a fost de amănăduț de amănăduț
părea nemulțumit; dar apoi s-a căsătorit, și cu soția sa
Romicea, în epocă în care se afla în prezent în prezent
în prezent în prezent în prezent în prezent în prezent în prezent
dăruie scrisă Adeverința din partea școlii Teșinari de
epocă. — N. R. K. K.

București, 29 August 1855

No 9.
1855 August 29

1855, august 29. Adeverința dată de școala catihetică din Folticeni clericului Ion Creangă pentru a se putea înscrie la Seminarul de la Socola

300 N° 1487 Tybi 2.
5 10 iunie.

Abonarea, ca m pe anu a raportu
topu la id zgoras Tancu

Opina n un aporua de 774 din 18
lany, las pe v rat unapras cada
Inoponabile Monstapic 11
opra vy amut salt rian per la
topu rye - Tancu

Imapanda Souca pica Stefan Sora Popo,
Uicralapich Din Satoh Anonshantia

Majonmura, Souhuu
Junc

1871, 2, 10 iunie

Opina n un aporua de 774 din 18
lany, las pe v rat unapras cada
Inoponabile Monstapic 11
opra vy amut salt rian per la
topu rye - Tancu

msaus a maimhosp miche un a seprimamhosp rni ucru b. ofpau
napu sint togi m bpsma. fops aiu lsh ouuul'raha pposeloua
Kontps tek mka Xpans abuyiu un de a Khato Patopca psmat
Doha puousatth mis soya napra esth de 1500 hu mu mai v. m

Stefps acea Abrenato hind. pagt Ke Enoposichh Mem. stop
De ofpmans, ka sda, mhartebcasth assupa mo. Kestps uose
fil suardh de Dapca acethu Katenyi m mai fund gnatstape
De asoma Kstpa im kasza mapri husei fund gnat uo saknos
Uli Kontps mcha, Ke Enopa ochah Kmonstapoi ba pu usdu
za, fundh Khato repuskt un m utopst Kmonupoi ba
ps m m m

1859. Iulie 1.

[Signature]

Es hoda Smaranda sozia puousatthi Stefan san Kstpa
uo otapish im lath Ksmchiruti

noaptea pie, p. 234'

Ioan Rplănuș de la biserica K. uniu din Iasi
depreta de 25: anu spina procatuare Cl:
spex planu dea ma de e si epactial
Dloji epacu spinta de armu dea ma
spota ma p id depreta de 15: anu spiu
duo no m m m m m m m m m m m m m m m m
ma y a i r i a D u a t a h i e . m a t h u u d e a s
reputa p i a u a m o p r u o y d e p e d e t a i
n s e a t a y m r i d e p u h d e p r i m d e p o d e
n i e e a d a p e t a d u a p e a a p e t i o n e p i
v i a e l l e a p a b e h e , d a r u g h i a n d a y
a t a c e a s m a p t o p i e a d v e p i t a s t r a p e t t e
o i e r g i r i i r e l i d e t e p i k o l p a m u e e p .
40: m o u m i n i . m i x e u n i a n e p u m e
o a p e t a s t e e u a t e m e g e t r u a r i
d e u m u n i e d i k a l o p s t i c a l a a r p t a n i o
d u o n o p u r i d a d p a c m e p i a p t o e p m e
K a a i t a h i e e h i i , u s q . A b i t y 21:

Protonotarius J. C. C. C.

1859, august 21. Mărturia preotului de la biserica Patruzeci de Sfinți din Iași, dată lui Ion Creangă, pentru a se putea căsători

30 Aprilie 1866

Subite în Cristosul Frate!

În virtutea recomandărilor ce S. A. Te Sa-
cută prin șefșii N. G. În 28 Aprilie con-
tenite, conformitate în înțelesul Pe Diacon
servitorii la Biserică pomenita P. C. în
în sântul Săpăciu, pe Diaconul I. Crean-
Greață, alăturatul aci comunisăm
S. A. Te. Văstre curvenita carte spre a înmă-
na numărului sub adevărită curvenita.

Primiti Subite în Cristosul Frate, ase-
curarea cristenă. Văstre considerații.
Locoteninte de Mitropolie
Iosif Huz

Director Mitrop
Iosif Huz

Cap. Scaz. Te
S. A. Te - S. A. Te
Archieșului Iosif Huz
Bapt. Huz

Prescripție Verbală

Anulul una miă optu este septe deci, luna Decembrie în doze dici și trei, sub semnata institutor alu classii ântei de la școala sucursă la primară de băieți № 1 din Iasi, metându cu prelegurile semestrului ânteu alu anului școlaru 1870/71, constata că șpe la șese șpre dece August și până la doze dici și trei Decembrie, s'au ținutu 97 prelegeri, săvutu după numărulu școlaru. 2. Numărulu școlari loru înscrisi în catalogele maticularu ale acestei școlu, ede: 24. Între cori 13 sunt re mași din anulu respiratu, pentru completarea obiectelor classii I, 1 este venitu la începu tulu anului școlaru curcintu și 10 sunt venitu pe rându în cursulu acestu semestru. 3. S'au predatu semnatorele materii: -
A. Șmurile limbii române, înșocarea șmurulu acestoru șururi scrise și tipărite, preumu și împreunarea loru, pentru a forma: silabe, curvinte și propusecțiuni. - Pentru șocarea acestei materii s'au facutu șurii șoprinderi: șur șolul, pentru șocarea șurulu și a șocare loru de șurii - ca șoprindere pentru șurii.

1870, decembrie 23. Proces-verbal semnat de institutorul Ion Creangă, în care arată activitatea desfășurată la clasa I de la școala sucursală primară de băieți nr. 1 din Iași

155

Prescriptu verbalu.

Anula una mia optu sub septu Dec si 18i luna
Iunie in 13 die, sub-semnatulu institutore, alu
classei I^o in la scola primara succursala de lastr
nr 1 din Pesti, incetindu cu prelegerile semestriale
alu II^{le} alu anului scolare 1871-72, constatata ca:

1/ De la sese-apre-lee Augustu 1871 si pene la 14 Ianuar
1872 s'au ținutu 224 adlia daci sub daci Dec si

una prelegeri - sirotu supu numerulu 31600000
2/ Numarul scolarilor inscrii in catalocele matricule-
re si nominale ale acestor scoli nr 31, adlia Dec
Dec si unulu scolare, incipindu de la etatea de
7-ani, 8-ani, 9-ani, etc.

3/ S'au predatu urmatoarele materii:

4/ Sonurile limbii romane, cunoscerca sunselor acestor
sonuri scrise si tiparite, precum si impremarca
loru, pentru a fi si silabe, cuvinte, si propozitii.
Pentru exeditoreu acestor materii s'au fac tu daci
deprimeri: una oral, pentru deparca sunselor, si a
fonelaror de grain - ca deprimere pentru citire, a altu
inscris, pentru deparca silularu, si a marci, ca de-
primere pentru scriere.

5/ Memorarea, quare s'a exercitate pre quite de pitub
de bune si precisu. Materica s'a lustru de alca-
porulu imitatate: a metoda Plana de scriere si citire.
Cu quei mai maintoti dintre scolare - pe lunga in-
sonare - s'a fautu citire mecanica si logica pre-
quam si recitare de passii si prosule tu maintu
ornate carte, era cu quei mai pucime maintoti, cu
niscerca literoloru si a cifoloru, si scrierea loru
pe placi, distingerea sonoriloru, deprimeri orale
pentru formarea ideiloru si imitatiora cursu-
teloru dialectice, cu care scolaru in quare mai mare
parte suntu deprimi de pe a cada, si memorarea

Am a numera pe machina lasarea pona la 100 in clasa simultana
4) Adunare in cei mai maiintoti, sisteme numerice pe ma-
chisna mentonata, calculu sine memoria cu numeri
mici, si scrierea numerilor.

5) Intele dugaciuni.

6) Ca propozitiune a scolaru pentru clasa, uniatore,
s'en facuti: noscherea intre sonori, si litere; que se nu
messe vocale si que consona, si supi que se cumu
atutu mureli, quatu si alteli? - Bone se numesse
sonu, silaba, cuvintu si propozitiune? - Din que se
compun propozitiunele, cuvintele si silabele? - Si
spre orthographica lui E si G. - Deschisera intre fi-
inte - animale - si intre lucruri, despre contrariu la
muriloru, culori, etc, etc. Aqueste exercitiu s'auzi
entre mai multu in clasa simultana si supi metoda
intuitiva.

7) Cu quei mai maiintoti intre scolari si tabla Alfabetică.

8) Adunare in quei mai maiintoti, scrierea dupa modelu, cu
cu quei mai maiintoti, formarea literoloru, si a
cifreloru pe placi dupi modelulu que-le au in carte.

9) Pentru dezvoltarea educatiunii fizice, pringuaru sco-
laru revine mai forte la corpu si maiagerila muzi-
care, s'a exercitate gimnastica mica.

10) Ca monitori s'au destinat D. miu:

1. Cosescu Costache.

2. Toloscu Constantin.

3. Dimitriu Dumitru.

4. Anastasiu Ion.

5. Grosu Leon, etc.

Pentru mare se adivertese spre noschimbare,
cu progire, cu meritulu particularu ab scololaru
cunutu notelu que se afla in catalogulu trimestralu.

Intalitoru S. Creanga

Delegatul Primăriei G. Mădăraș

Ministrulu:

D. Coblaș

Adeverința

Conform Doresei № 40, sub-vennata
tula m' amu prezentatu în ziua
citata la anulă-di aseptându pene
la trei ore post-meridiane; în
sa nici judecatorii nici părșulea meu
nu erau faciã; de aceea pe la
trei meindu-se usa ama fostu
necaitu a mî retrage forã nici
unu rezultatu. Cãtu pentru ternu
mulu de 13, finitã apritã de doftol de a
esi din casã celu pucinu 4 zile coru
amãncea triminutã 1871 Sept 11/25. J. Creangã

1871, septembrie 11. Adeverința dată de Ion Creangă în legătură cu citarea lui la decasteria Mitropoliei

2064 Anul 1872 luna Iunie 15 deli

172

29 June
de Conducerea
Ghed

1039-2-20

Domnule Ministre

Domnule Ion Creangă prezente in ziua
prin faptul vite necorupte și incompatibile cu
caracterului de cleric, fiindu-i judecată de autori-
tatea superioară, adă di vite excludă dintr-o clerică
altărilor.

In vederea acestora, și pentru a nu se induce
poporul in erori că el participă încă in
clerică vă rugăm să bene vite a face să se public
se recita spre viința tuturor.

Prin urmare, Domnule Ministre, desținați conse-
deratiuni și vă pământăm rugându-vă a primi
a și pastrează Scrită bene succedente.

Summ
1872

Direct Mitropoliei
Cluj

Domnule
Ministru Instrucțiunii Publice și al Culturii.

1872, iunie 15. Adresa Mitropoliei prin care se comunică Ministerului Cul-
telor și al Instrucțiunii Publice excluderea diaconului Ion Creangă din
rîndul clericilor

1872

13055

13055 Aug 3 1872

199

A. 210
1872 Jul 28

2 Aug
La Comandant
G. Naum

Comandant Ministr.

Raportul asupra domeniului nr. 6995 din intersecția
la Trunșe cu sa cu pământ și a pășunilor la școlă
numerate de țărâna de la destituirea lui I. Creangă
Cu privire la domeniul nr. 6995 a sa referă la destituirea
a lui I. Creangă ca fiind incompetent și neprobabil
din punct de vedere al științei și al moralității
și al altor calități de om și de cetățean și de
profesor. Înțelegând prin urmare și raportul delegatului
cu care am fost în comisie și - urmaș.

Prin urmare rap. domeniului nr. 6995, am fost desemnat
cu raport.

A. Naum

G. Naum

Comandant Ministr.

În urma acestui raport și după ce s-a vădit că
observațiile de sa sunt întru totul corecte.

Armand Flămând

la g. 1872
de la p. 1872

Armand Flămând

Ministr. Instruc. și Cult. 1872

1872

Iulij 5.

Se mentine dozzo
 de Termea luata de
 J. Cocho - Fotu.

MINISTERUL CULTURII

13211 Iulij 5.

Domnule Ministru,

Vedendu comunicatulu in Monitorul Nr. 155, amun fostu
 surerocari surprina de a mi vede si de D. Vostra, D. le Ministru,
 condamnatu, fara sa fi fostu ascultat, si eliminatu din car-
 pula societatem, fara sa fi fostu supus judecator, proquam cere
 legia instructiunii publice.

Permiteti-mi, va rogu, D. le Ministru, que macar dupi faptulu
 indeplinitu alu instituirei mele neputerati, sa miia a ve ruga,
 sa fine rosti a asculta justificarea mea, la amandile que
 e au adusu in contra-mi.

Simpla expunere a fapteloru, in quatu privesce desbracarea
 mea voluntara de haina clericali, ve va arata, speru, motivu-
 le puicim seriose, que au determinatu persecutarea mea, si
 contra superiorii mei spirituali.

Vi anexatu antum in contactulu sau copia exacta de pe
 raportulu ingrijitorului bisericii, unde eramu aqum unu omu
 qua deserventu; asemone si protestulu meu, directu pretim-
 sei jurisdictioni ecclesiastice, que sa aragatu atributulu de ami
 judeca.

Ami aqueste vet. veti, D. le Ministru, quu urmairica spirita-
 ala in contra mea, a pureccu, nu mai singuru de la faptul
 quu mi. amu scurtatu parulu, suprimandu inconsta si de-
 gnaciosa esia de pe spate.

Comunicosec amu dovidetu, quu propozata era la parturmea.
 Aquista sa probata chiaru si prin cartea de judecato, que miia
 in copie exacta.

Que die, in adovoru, sentinta este in contra mea? - Simi-
 ca alta, de quatu qui suntu suspensi si a opera ca deacum.

Domnului Sille
 Domnului Ministru Instructiunii
 Publice si alu Cultelor.

pe timpul nedeterminat. N'amus foste eliminati din clau, qui
nu era posibila que; quici perulu fiindu vegetabilu, pote cre-
sce era-si la locu; n'amus foste judecati de alta, fiindu-
quò nu era nimicu a mi se imputa: ci numai amu fost
lovitu cu rigore extremã dreptu batut de joan! -

Astucei avundu conștința, quò nu qua clericiu merita-
vãmu a fi imitatoru, ci qua imitatoru castigãmu
ore-quare meritu, quare nu facia dumne de vocatiune;
mea, mi-amus continuatu cariera de imitatoru, unde
aquinu eramu determinatu a-mi concentra totã actri-
tatea mea intelectualã, si unde autoritãbile seobce, timpu
de optu ani de dile, quatu amu functionatu, n'au a-
vutu a-mi imputa nimicu; quò n'amus derogatu dem-
nitãtei profesorale intru nimicu. -

Vedindu mã, quò imitatorulu continuã a fi persecutat,
nu mi si; nu mai de cãtrã superiorii spiritali, pentru qui
putã haine largi si perulu lungu, amu venitu la soca
de a mi desbrãcia indu-mi de aquera que era unu protectu
de persecutiune, din partea superioriloru eclesiastici de aici.
Vintu aquesta mã, nu miã ostentãvãmu, eramu departe
a engetã chiaru, quò voiu fi lovitu si de d. vosta; din
contra, mãguleamu in sine-mi, cu deca, quò voiu pute
de-ai nãvite raspunde si mai bine chiamaci mele de
imitatoru, consacrandu-mi cu totulu cariera de doctor. -

D-vãstrã, se vede, quò n'ate cunștințe adevãrate sta-
re a imprejurãrilor mele, si apte formatu cariera omni-
ama, totmai in momentulu, quãnd oia qua imitator
luosã o resolutiune in aderiru deusã; fiindu-quò nu
mai era acoperitã de schima fãcãrii. Cuici que
esenenã oinda mea, in terminii: „de îndogãtoare intru
aquesta, si socã adevãrata causã a foste trãvã pãvãlã?”

Dins totu aqueste, puteti vede, d. le ministru, quò in
aderiru, mãsurã suspãnciunii mele de la altãrii, n'a
fostu, de quatu o orã persecutiune submatãciã, quare
s'a gusm din totu gãvãrile, ca sã nu lãvãcã din totu
partile, pãmã chiaru si in existenã. -

Larã d-le ministru, cu d-vãstrã omu francu si cu
idei modernu, nu trebua superiorii eclesiastici sã asenãtã
de virulu; aderirulu este, qui in contra mea demultã a foste
intensã o persecutiune; pentru idelu mele de progresu; si.

agăsta v' o potă probă prin unu faptu anterioru, din gude
mai lovităre pentru mine! Cu cinci ani în urmă, rîntă-
tea și corupțiunea unui calăgăru a făcutu, qua eu impre-
ună cu somniculu copilașu alu meu, să fim abandonatu de
soacila mea pentru totu de- una, rîndindu vîdușu;
și quô pentru agăsta faptă imorală și scandaloasă, nu
s' a luat nîci o mîsură în contra aguelui calăgăru,
nu mi s' a făcutu nîci o satisfacțiune morală din pu-
tea superioritatu eclesiasticu. Prin urmare, d- le bi-
nistru, vedeți, că eu, nu de ați, de eri, cantu a doborî-
di emanciparea mea, de supțu o atare autoritate,
quare nu se respectă, fiindu- quô nu pedepesce pe
qui que merita pedepsea, ci pe qui ne vicioșește! —

Acum cinci ani, nu' au lovită în familie! Acum unu
an, în serviciulu meu la biserică; era agunm au fă-
cutu, ca să mă lovită și d- vîștră, în prostiunea mea
de la școlă. — Dară credă quô d- vîștră, protectorulu
obligatu alu școlaru, nu vîștră lăsa, că să suferu și de
agăsta din urmă nedreptă lovitura, întemeindu de poi-
torea mea din corpulu profesoralu, pe motivele pu-
cinu serioșe și puținu caritabile, și agă pută face chiaru
'necrostănesci ale persecutoritatu meu clericali. —

Acu- mi rămăne de făcutu altă, de quîtu a vî supune
respectușu, quô d- vîștră n' ați pututu lîa în contra
mea mîsură riguroasă, pre quîtu și injustă, de quîtu pe-
indă- vî d- asupra garantitulu legalu, qua legea instruc-
țiunii asigură ori și quîrui membru alu corpulu învî-
tătoru, alică: de a nu fi destitutu, fără quă d- vîștră
să fi lovită pe nîci unulu; scîndu quô sacerdotulu profesora-
tulu, este independențu, și nu este de locu legatu, cu sebișma
preotăscă. —

Acum potă vî oia spăra, quô d- vîștră, în unu lovităre dată mie,
vîștră veni a face reparatiunea reclamatu de o strictă libertate
de vîștră spăra, quô mai bine informatu, vîștră lîa în consi-
deratiune justițiară mea, și- mi vîștră face dreptate? —

Speranță nu abandonă pe bunulu creștinu, și oportu respu-
tănu responsulu d- vîștră, întru agăsta. —

Primit, vî rogu, d- le ministru, încredințarea școlăreștulu, și a
propunșulu respectu, que vî conservu. —

Ion Creangă

27
Comisia
pentru

examinarea cărților didactice

Nº 11

la 13 rapoartele ale Comisiei

44- 1875
Jagi in 29. Noiembrie 1874.

15 1875
La Comisiile

Domnule Ministru,

Am onorata a V. înainta pe lângă aceasta
tecopreza raportului in copie de pe originalul prezentat
Comisiei in sedinta din 14 a lunii cur. la care au
participat 8 membri.

1) Raport asupra cărții de citire de J. Tomescu.

Deși concluziile raportului admit cartea de bună cu-
mii schimbare, totuși Comisia luând-o în cercetare
mai de aproape se respinge pe temeiul, că ea cuprinde
numai învățămuri unilaterale, adică numai morale și
de politeță, însă nu și cunoștințe practice, care
să dea ocazie a dezvoltă și încuviștea mintea copiilor.

2) Raport asupra cărții: Notul abecedar sau
elemente de lectură și scriere după cel mai nou metod
de Kassim și Bădălescu. - Au admis concluziile
raportului in unanimitate, prin care se respinge cartea
din motivele.

Domnia Sa

Domnului Ministru al Instrucțiunii publice și al Cultelor.

- 3) Raport asupra cărții : Primele concepte de contabilitate de Theodor Șelbănescu... Se primește de Comisia raportul cu concluziile lui ; se fac însă observații în privința limbii , că ar fi de dorit ca unele cuvinte să liasă precum ; journalier, surse etc. să se schimbe. Apoi autorul mai întrebăntează și cauzata îngropării , precum , operațiuni esecutate de universon intreg ș. r.
- 4) Raport asupra cărții : Notodă nouă de foriere și silea de Cărgă, Grigorescu ș. r. - se primește concluziile raportului și se admite cartea în unanimitate .
- 5) Raport asupra cărții : Investătoriiul capitelor compuse de acciagi. Acromonia se primește concluziile raportului în unanimitate și se admite cartea .
- 6) Arithmetica practica de D. Iorow. se primește în unanimitate concluziile raportului , cari resping cartea .
- 7) Raport asupra cărții : Elemente de geometrie de A. Ch. Legendre cu adăvuri și modificățiuni de E. t. Blanchet, ș. traducere de Piureanu și Angellescu. Comisia admite concluziile raportului , quin cari se resping cartea .
- 8) Noțiuni pregătitoare de geografie pentru școlarii de clasă I^{ca} primară de ambe scări de J. Alcaia. Concluziile raportului respectiv se primește și cartea se resping.

- 9) Manual de sintaxă a limbii române cu o paralelă a limbii latine pentru clasele inferioare gimnaziale de Petru Popescu. Concluziile raportului respectiv s-au admis în unanimitate și cartea s-au respins.
- 10) Veștirea de Istorie Românilor de A. C. Florentin. Cartea s-au respins în unanimitate pe baza concluziilor raportului.
- 11) Guvernul familiei, elaborat de D. Spinozetta după opul lui A. Pandolfini. Se admit concluziile raportului și cartea se respinge.
- 12) Elemente de fizică de E. Bacaloghi. Concluziile raportului se primesc în unanimitate și cartea se admite sub rezerva formente în raport.
- 13) Fizica de Ionescu. Se primesc concluziile raportului și cartea se respinge în unanimitate —

Ordala^o au aceasta am onoarea a înainta
Onor. Ministeriu atât cărțile în număr de 15 cîștate
în adresa de față, cât și acelea asupra cărora
s-au raportat cu adresa Comisiei etc. ș.

Vice Președinte
P. Poni

Secretar

S. Bodnar

1874, noiembrie 29. Raportul Comisiei pentru examinarea cărților didactice, cu care se trimit 13 procese-verbale asupra mai multor cărți didactice, între care și asupra *Metodei nouă de scriere și citire și Învățătorul copiilor*. Raportul este scris de M. Eminescu

MINISTERULU CULTELOR
 INSTRUCTIUNEI PUBLICE

Urmare a *Legei*
 No. 4780.

Domnule Președinte!

Handwritten signature/initials on the left margin.

24 August 1874

Se va face cunoscut
 prin Ministerul *de* T. Creangă, fost institutor,
 că el este și obștinut numit cu titlul profesor
 de istorie, și cu începere de la 1 Septembrie
 va fi în funcție în postul de institutor
 public de la școala primară de băieți
 din suburbia Bucurării. Sub
 numele de *scriitor*, are onoare a Vi' face
 și a Vi' invita sub de o data să
 vine vați a intră în pre numi
 în funcție și să încercat
 în funcție, domnule Președinte, as
 la clasa de *Ministru*
 Școala No. 2 din *Școala*
 Căminul *școala* de la *Școala*
 loci *școala* de la *Școala*
 președinte *școala* de la *Școala*
 numărul *școala* de la *Școala*
 din *școala* de la *Școala*
 adresă *școala* de la *Școala*
 Creangă *școala* de la *Școala*

1874, mai 27. Ordinul de reintegrare în învățămînt al lui Ion Creangă

Domnule Primar,

Conform adresei Dvoastre № 4908. din 26
Mai anul curent, asistând la examinarea scolarilor
în clasele a II și III de la școala primară de băieți,
№ 2. din Sărieș, am constatat următoarele:

Din șizeci de scolarî înscriși în cataloagele
școlii, pe care tot oamăni au onoare ale înmănușării
Dvoastre, s'au prezentat la examenul Ș. 18. în clasa
I, 13. în a II și 10 în a III.

Dacă progresul clasei I — care 'i chea și la
cota instructiei primare, și acesta, temelie pe
care se rotăiește întregul învățământ — nu este
togniși aceel dorit, oțieră și poate cea mai
impedecătoare cauză e unirea clasei I cu a III
sub un singur institutor, care ori eț de activ
și constincios ar fi el, nici disciplina nu o
poate ține cum trebuie, nici instructiea nu
o poate da cum se cade: voi mai alce, fiind
cu totul lipsiți de casele școlii oamăni pentru școle.

Domnii Sale
Domnului Primar al urbei Sărieș.

„precum și de aparatele intuitive, care ajută
mult la dezvoltarea școlărilor, mai ușu-
rând într-o oarecare măsură și munca învățătorului.
Cu toate acestea din maniera și răspunde-
rile școlărilor am putut constata, că s. n.ii
institutori de la școala noastră s'au fă-
cut datorica conștiințioși; numai pare-
mi-se că limbajul fiind cu cei mici,
de es. malad, recompensă etc, etc, este
prea îngreunător pentru frageda lor minte,
ba chiar de prisos; și ar fi de dorit ^{la} graiul
totei și al mamei — curățit numai de
curvintele dialectice — să oibă mai multă
trecere macor în școlile începătoare... —

În privința igienică școala
este bine îngrijită.

Accete constatade după stăruirile mele
puteri, cu respect la adre la cu-
nostința d. voastră.

J. Creangă

1875 Iunie 18.

2551
ROMANIA
Comisia pentru examinarea
Cărilor didactice
în Iași
Nº 3.

1875
19/6 1875
Se aprobă

1875 Iunie 16
MINISTERUL CULTEI
și Instrucțiunii
Publice
și Cultelor

Domnule Ministru!

Am onoare a răspunde la adresa
Domniei Voștre N° 2608, că în locul
D-ilor membri N. C. Catargi, A. Lam-
brior și G. Pann, Comisia a decis
a se recomanda pe Domni N. Culi-
ano, St. Vîrgolici și M. Eminescu.

Vice-Prezident

P. P. P.

Maline

Domniei Sale
D-lui Ministru al Instrucțiunii publice
și Cultelor.

1875, iunie 16. Propunerea Comisiei pentru examinarea cărților didac-
tice din Iași pentru numirea în locul lui N. C. Catargi, A. Lambrior și
G. Pann a lui N. Culiانو, Șt. Vîrgolici și M. Eminescu

Jagi in 20 maiu 1876

1876

Obiectul Raport asupra cărții pe
 pedagogice Învățitorii la citire prin
 sunet Anexat un exemplar.

28 Mai
 la Consiliul
 Învățământului

CULTELE

Domnule Ministru,

2894 28 Mai

Cartea atăturată pe lângă acest raport,
 intitulată: Învățitorii la citire prin sunet, expune
 metoda, după care trebuie să se predea scrierea
 și citirea în clase 1^{ea} primară, spre a ajunge
 la finla ușor și temeinic. Ea se referă la
 la abecedarul, compus de Breangă, Tenacheanu ș.a
 care prin sunet e cel mai bun abecedar românesc,
 aprobat atât de comisia examinătoare, cât și de
 onor. Ministeriu.

Descobirea între metoda propriu de auzul, vizuală
 și învățarea rutinară și mecanică, precum se profesază în
 în genere în școlile noastre, este descobirea dintr-un învățământ
 nu și intuitiv și mecanicistul moart al memorării de literuri,
 neînțeleg de copii și este descobirea dintre pedagogie
 și dresură. Întrădever prin metoda veche a silabisării,
 a memorării mecanice de semne și cuvinte, inteligența copiilor
 nu era cu mult mai bine tractată decât inteligența unui
 animal, care se deprinde prin frică și sili la o mulțime
 de apucături automate, de care nu și poate da sama.
 De aceea, precum zice cu drept cuvânt prefata carticelii.

Domnului Ministru al Cultelor și Instrucțiunii publice.

a) ne de sine la ree, ce nu poate. Copilul se deprinde a distinge
 a judeca, a se da mana de ceea ce gindeste. E un curent
 natural carei aplicat in practica opertivitate innoata accerisa nu este
 inconvinenta, pe care naturalista o recomanda pentru corp. Nu este un
 m m de intingite alinau in fractii de gramatizati, ce facandu
 exercitiu; nice un m m de nevred a judeca, cindva judecator
 active gata de a judeca, ce judecandu dinger se danda si dinger sama
 de natura lucrurilor.
 Urmare fiindu se ar putea raspunde in alti sen, dar nu se a
 noastra nuanta de cat gata. Daceti de modestie in apasandu ar se
 castia, ca innoatare impuata unui vesment cadutu in vestimenta
 flonduand; ca a suple ce degnatandu, s'arunt modestie propuere
 este inuaga natura inteligenta, precuau ce de dactilean.
 De-aceia vomuag din nu:
 4) Lupta entondu in cl. IV exercitiu de intinere (Anstimmung)
 atungu), inante de a pune abecardant si pona in mana copilaru;
 5) Lungimintu de alu pe calu intinere, inalt copilaru
 alungu prin justicatu de propuere la ale, tar intingimintu de condica
 inuati;
 6) Lupta innoatare modestie simplicitate. Entondu de atinere
 de simente inoatare si de dau curate. o alta metoda innoatare si
 inoatare este deosebire nuu alu de mare, catu este inoate
 alidimintu actiu si nu. Dupa alidimintu actiu de ex. ita ag modestie
 se cituau sau. Est atut de gureu x'itakimint nuu alidimint cu innoatare
 itondu de accerisa innoatare inoatare o gramatizati a sau copilaru
 sau se face de puritate gata sunt.
 7) Lupta de deosebire in nuu faportu de alu inoatare
 de acerisa sau probocatare dupa modurile strone. La cele faportu

experiențele lungi a doi învățatori, înzestrați de la natură cu
darul de a scrie.

De aceea subsemnatul cu tot respectul Vă rog, să
binevoiți a o recomanda tuturor învățătorilor de cl. I^{ca} din
țară și să-i permiteți a o recomanda asemenea învățătorilor
din circumscripțiunea sa.

Primiți Vă rog Domnule Ministru, asigurarea
deosebită mele considerațiuni.

Revizor școlar:

A handwritten signature in cursive script, likely belonging to M. Eminescu, with a long horizontal flourish extending to the left.

1876, mai 26. Raportul revizorului școlar M. Eminescu privitor la
cartea lui Creangă *Povătuitoriu la citire prin scriere*

Copie ¹⁹

Nº 5.

Seprimeste, Poni.

Raport.

asupra cărții de cetit intitulată, Învățătorul
Copilor, compusă de S. Crînga, C. Gigrescu
și V. Băncănu.

În cartea aceasta sînt 120 de bucăți
de cetit în proză și în versuri, parte împri-
nătate de la diverși autori români, parte com-
puse de Șni sus numiți.

Subiectele tratate în aceste bucăți sînt
foarte bine alese, avînd de scop a înălța
sentimentele copiilor și a-i învăța cu
feliacitate cunoștințe folositoare.

Ortografia este simplă, cuvintele popu-
rale și stilul ușor și plin de simțire.

Propun deci a se recomanda ca
o carte bună pentru trebuința școlilor pu-
măre.

Secretar

S. Rodnariu

toate de o dată, și se impart în mai multe lecturii, alungându-se
mai întâi unele care se scriu mai ușor, și care servesc de bază
în formarea celor următoare ...

Prin literele învătate întregii literarii se formează
învătate cuvinte (nu silabe fixe în silabe) și din aceste cuvân-
te propozițiuni, câte se potă; din fie care lecturii literele
învătate se repetă în cea următoare, formându-se astfel
cuvintele altele cuvinte și propozițiuni, pe care elevii le scriu
și le citesc F

În fie care lecturii elevii se exercită a desprinde cuvintele
din propozițiuni, literele și silabele din cuvinte, apoi a se
deprinde a citi și a scrie corect.

Sub secundu fiind în pozițiune de a curăța rezultatele
câștate în școlă cu această abecedarie, profesorii a se în-
mândă cu cele mai bune de câte se întrebă în țară astăzi

Γ În modul acesta urmând elevii fără înțelegere înveși a cunoaște literele,
a le scrie și a le citi unite în cuvinte.

Pentru conformitate
S. Radu, profesor

17 febr

22999
Pe la scurtele valorașole
Dum Dum facut lucrul de Jan
sau sunt in autarulu noia au trecut
Domniile Primariu

Numite nulo u huti' 7
De 17 pe 18 ani locuiese într'o bojdica
căsuta din Mikhalaiia, Muntesimca de Sus strada
Ficaul' de Sus (daca se mai poate numi strada)
N° 4. — din dosul acestei locuinte, cu vr'o
8 ani in urma, se afla deasemine o bojdica
ca veche si provinenta spre cadere, a unuia
Costache Popca; acesta a vindut'o unuiceloh,
numit, Mikhalache Novac, si acest Novac, cu
vr'o 6 ani in urma, folosindu-se de absenta
mea din Tasi, in timpul vacantei celei
mari, si-a stricat casa cea veche pina
la pronicut si si-a inzbibat alta noua, tot
de valatuci, ca si cealalta veche, care oavca
cu deosebire numai, ca pe aceasta noua
a ingramadit'o asa de tare cu dosul in
casa unde locuiese cu si care a sprijinita pe
mai multe futci de stejar, puse din vechime
incat, din pricina acestei ingramadiri, oaveai
pe unde sa te porti, la o intimplare, feroa.
sca d'zeu! Dar pina sa vin eu d' pe unde
eram lucrul se facuse (cu autoritate sau fara
autoritate, nu stiu) si l'am lasat asa, negandit
du-ma la vr'o scofala de la locurile cu bojdica
de prin tiharaile Ficaului, caruia si mai tih' Niles
Plungu'.

Domniei sale
Domnului Primariu al Orasului Tasi.

dar ce se întâmplă? - Novac făcându-și casa
cu bani străini și neavând de unde-i
plăti, creditorii: Hoibescu și cu unul Botchata,
i-o scot în vîngare, și nefiind altă mustrare,
rămâne casa asupra lor. și acosta, după vîs
2-3 ani, au vîndut-o și ei, cu începere de la
Sf. Gheorghe, anul curînt, unuia: Vasile Coca.
Cu toți ceilalți proprietari de mai înainte, apa-
ră de NOVAC, n'am avut nici o neînțelegere
nici o suspăcare. -

În vara acosta înde, meșterul Vasile Coca
de duce la Primărie de-și scoate o autoriza-
ție, pe nevăzute, și-și mai adăogă încă
'acoperimentul sen, din 'dos, din spre mine, cu un
tavan; dar în loc de un tavan el își ține
acoperimentul într-o parte cu 2 (cînd nici unul
nu se cădea) și în alta - cu 3 tavane, în
rîcăeste casa pe dedesupt, scoate pînăntul
de pe 'lângă furcile casei unde locuise cu și me-
da la pînănt. -

În urma celor arătate de mine, vî-
roz respectuos d-le Primărie, să bine-
voite a regula, cum veți crede, cele de
cuvîntă.

Bine-voite a primi, vî roz, d-le
Primărie, încredințare de suma și pro-
fundul respect și vî păstreț.

J. Creangă

Act de vecinică vînzare.

Sub-scrinatoa Maria Ștefanu - astăzi Ciogolea - declar prin
punerea degetului meu în acest act, că casa ce o
am în mahalaua Munteșimea-de-Sus, departătura III^{ea},
pe loc cu bezmăn a Bisericii Bunei-Vestiri din
Țosi (mărimea locului: șapte stănjoni față și șapte
spre-ree stănjoni lungu) o am trecut - cu con-
simțimîntul sotului meu Nastasă Ciogole - în de-
veci vînzare dumisale Ecaterina Vartic, în pret
de 50 # adică cinci-zeci de galbeni austriaci, a trei
zeci și șapte de lei vechi galbenul; cari bani i-am și
primit deplin acum la facerea actului; dînd și eu din
parte-mi dumisole Ecaterina Vartic, atît actul cu care
am cumpărat acest acaret, precum și actele vechi și
titulele de plată bezmenului pînă în prezent. -
Și dar dumneai Ecaterina Vartic de astăzi înainte
va fi stăpîna pe acest acaret pentru totdeauna, din-
neou-m-neou; nefiind supărată de nimeni; atît din
partea mea, a sotului meu Nastasă Ciogole, cît și
a rudelor noastre. - Bezmenul îl va plăti de acum
înainte dumneai Ecaterina Vartic, după cum se va împă-
na cu episcopiea Bisericii Bunei-Vestiri; la care și cu
Marila Ștefanu, astăzi Ciogole, m'am rugat Onoratei
Episcopisii să bine-volească a mări acest act, după
ale sale forme. - Și spre întocmai urmare, am
iscălit eu Marila Ciogole, sotul meu Nastasă Ciogole,
precum și persoanele ce s'au întămpnat față. -
Maria Ciogole = A. Ciogolea
Țosi, 1879 Iunie 25. -
Am fost față. Creangă

1879, iunie 25. Act prin care Ecaterina Vartic cumpără, tot cu bezmăn, locul și bojdeuca din Țicău. Martor și redactor al actului, Ion Creangă

REGISTRU STAREI CIVILE

PENTRU MORȚI

Apoplexia cerebrală

N° 5.

Act de Moarte.

Ion
Creanga

Din anul una mie opt sute nouăzeci și una
Ianuarie, ziua două oia domo după amiaza
Act de moarte a D. Ion Creanga de cincizeci
și doi ani de religie ortodoxă profesore vadeu
de domiciliat desp: 30 moartă alaltăieri la trei de
și una Decembrie anul expirat una mie
opt sute optzeci și nouă, oia una pește me
ridiane în casa din strada Colia cu N° 51 Mar
turi au fost D. Vasile Th. Gheodariu de cinci
zeci și cinci ani funcționar domiciliat desp
și D. Nicolai I. Gheorghiu de trei de ani fun
cționar domiciliat desp: 30 care au sub scri
acert act după ce li s-au citit în prezența cu noi
și cu D. Gheorghiu Iuliano medic și verificator
de moarte domiciliat desp: 30 care au constat
acert caș de moarte. Facut de noi D. Dimitrie I.
Gheorghiu adjutor de birou și ofițier stat
civil Camerăi țării.

Marturi } V. Th. Gheodariu
Nicolai I. Gheorghiu
Verificator
ofițier stat civil

IOAN CREANGA

Profesor in vârstă de 52 ani după o lungă suferință a încetat din viață in zioă de 31 Decembrie, Innormântare va avea loc Marți 2 Ianuarie ora 1 precis la cimitirul Eternitatea unde se află depusă ramășițele lui.

Fii, Frate, și surori rogă pe toți amicii, colegi și cunoscuții a asista la înnormântare

1890 Ianuarie 1

1890, ianuarie 2. Înștiințare privind înmormântarea scriitorului

1743 (7251), ianuarie 15. Porunca lui Constantin Nicolaie-voievod către Iordache Rusăt vel-vornic, ca să judece pricina dintre Mănăstirea Secu și niște oameni „ce le zic humuleștii” pentru un loc de lângă Tg.-Neamț

Noi, Constandin Nicolaie-voievoda, b < o > jiu milostiu gospodară zemli Moldavscoi.

Scriem domnia-mia la cinstit și credincios boiariul nostru dumnealui Iordache Rusăt vel-vornic ; facem știre că ni-au jăluit rugătoriul nostru Nicodim, egumenul de la Mănăstire Săcul, zicând că are mănăstire un loc de prisacă cu lazuri împregiur, lângă târgul Niamțului ce să chiamă Buliga, care loc au fostu mai înainte a Mănăstirei Săcului, care loc s-au și stăpănit de cătră călugări. Și aflându-se pe acel loc șzătorii niște oameni ce le zic humuleștii, găsăscu acmu acei oameni pricină de zic că acel loc să fie de hotarul locului g < o > s < po > d a târgului Niamțul. Și aceasta ar fi zicând-o ei cu scopos ca să poată apăra pentru lucrul de boiarescu de către călugări. Pentru care fiind rânduit egumeul la cinstit și credincios boiariul domnii-mele dumnealui Sandul Sturzea vel-logofăt de i-au luat sama nu i s-au putut hotără de aice, de vreme că oamenii aceia n-au fost de față, ci-au socotit să li să caute pricinele cu giudecată înainte dumitale. Să chemi față pe acei humulești și pe târgoveți de Niamțu și să iai sama. Și după cum s-a căde, cu dreptate să îndreptezi. Și după cum au socotit logofătul, și noi poruncim dumitale așe să urmezi, chemându-i de față să iai sama cine ce are a răspunde. Și cum să va alege, să dai carte de giudecată, trecând-o la protocol.

Veleto 7251, ghenarie 15
Eu, vel logofăt.

L. P. domnești

1743 (7251), februarie 3. Cartea lui Constantin Nicolaie-voievod,
prin care întărește Mănăstirii Secu stăpînirea pe un loc de lîngă
Tg.-Neamț

Noi, Constandin Nicolaiu-voievod, bojieiu milostiu gospodar
zemli Moldavscoi.

Dat-am cartea domniei-mele rugătorului nostru Nicodim, egu-
menul și a tot soborul de la sf<ăn>ta Mănăstire Săcul, să fie volnici
cu cartea domniei-mele, a ținia și a stăpăni a mănăstirii driaptă ocină
și moșie, ci-au zis că au, anume la Buliga, loc di prisacă cu lazuri și cu
pomăt și cu alte locuri de prisăci, care sânt tot în hotarul tîrgului Neam-
țul, iarăși cu pămînt și cu vad de moară și cu poeni de fînaț, care sânt
danie și cumpărătură, precum ne-au arătat și di la alți domni cărți
de stăpănit.

Deci să fie volnici, cu cartea domniei-mele, a le stăpăni și a-și
lua vinitul locului de a zecea din păn<e>, din fînaț, din prisăci cu
stupi, din pomiți și din tot locul, pe obicei.

Așîdere și oamenii ce vor șădea pe aciste moșii a mănăstirii, să
aibă a asculta și a face slujba la mănăstire după hotărăria ce s-au făcut
de tot omul 12 zile într-un an, și nimeni să nu ste împotriva cărții
domnii-mele. Iar cine ar avea a răspunde să margă la ispravnicul țanu-
tului, și dum<neata>, ispravnice, după porunca ce ai, să le ei sama
cu amăruntul și, pricum să cade, cu dreptate să judeci și să dai carte
de judecată, scriind la protocol.

L<ea>t 7251, februarie 3

L. P. domnești

Arh. St. București, fond Mănăstirea Neamț, pachet LIII, nr. 25.

1814, iulie 18. Jalba starețului Mănăstirii Neamț și Secu către domn, în pricina ce au cu târgoveții din Tg.-Neamț și locuitorii din satele Humulești și altele pentru imașul vitelor și pentru niște popușoi

Preînălțate doamne,

Jăluiesc înălțimii-tali că după multe jalobi ce au dat înălțimii-tali târgoveții ot târgu Niamțului împreună cu lăcuitorii den numitele sate Humuleștii, Pometili și Părăul-Ursului, cu arătare că mănăstire i-ar fi strămtorind imașul vitelor, la cari jalobă a lor cercetându-să de cătră dumnealor, dregătorii ținutului, s-au aflat neadivărate, precum că mănăstire întru nimică și cât di puțin nu i-au supărat a-i strămtori cu viteli mănăstirii, sau apoi alte vite streine ce acum s-au dovedit că nu numai că vitele lor să pășunează pe acel imași, dar ei au adus 300 oi i 20 vite de cai streini de pe aiure supt nume că sănt a lor. Și pentru acești vite s-au dovedit că ei ar fi făcut învoială cu acei cu viteli ca să li plătească câte jumătate ocă brânză de toată vita.

Deosăbit arînd și sămănînd mănăstire 1200 prăjini păpușoi în poenile și locurile de prisăci ce sănt hotărate și prin luminat hrisovul mării-tali ca să rămăi supt stăpănire mănăstirii, pe care păpușoi întăiu s-au prășit de cătră lăcuitorii numitelor sate, iar la al doilea prașilă după a lor cuget s-au împrotivit, și nicidecum n-au vrut ca să-i prășească, rămîind în buruian și până astăzi, și după atâte poronci ce au adus mănăstire de la dumnealor, dregătorii ținutului, și ei nici într-un chip nu s-au supus a urma după hotărâre luminatului hrisov cu zălili boierescului după ponturile gospod. Pentru care mă rog înălțimii-tali ca să fie luminată porunca înălțimii-tali ca atât pentru oile și alte vite streine ce să vor dovedi că sănt streini și priimite de dănsii în vitele lor să să apuce pe acei cu viteli și să plătească mănăstirii ceia ce va fi cu dreptul, cum și pâine ce au rămas perită în buruiană den pricina împotrivirei ce au arătat, ceia ce să va găsi cu dreptul să să apuci de către dumnealor, dregătorii, și să să împlinească.

Deosăbit iarăși mă rog înălțimii-tali ca și pentru dejmuri ce vor da după pontu gospod, iarăși să fie poronca înălțimii-tali a li aduci la locul undi să va socoti a să strângi pâini mănăstirii, acoli în târgu, după cum să obicinuești și pe la alte moșii, căci ei și pentru aceasta au hotărât de pe acum că nu vor aduce. Și pentru ca să nu mai superi mă-

năstiri în tot ciasul cu jalobi pe înălțime-ta, să să poroncească dregătorilor ținutului ca să-i supui că di să vor arata împrotivitori. Și nu puțină pomenire va rămîne înălțimii-tale.

Preaplecat la mila înălțimii-tali împreună cu tot soborul,
Sălivestru, arhimandrit și starețul sfintei mănăstiri Niamțu i Săcu.

Ceri ca să fie rânduit la dumnealui vel-logofăt ca să să facă luminată carte gospod către dumnealor dregătorii ținutului Niamțului, ca să să pue la cale pentru 300 oi și 20 vite cai ce le-au adus lăcuiorii de pe la alti sate cu numi că sănt a lor și li-au așăzat în imașul moșii târgului, cum pentru păpușoi ce au rămas nelucrați după împroti<vi>re ce au arătat luminatului hrisov, cât și pentru dijma, să-i supui a o aduce ei, după cum să obicinuești și pe la alte <mo>șii.

Dumneata, vel-logofăt, cercetând, pune la cale păra ca să nu să asuprească la dreptate ce va fi. 1814, iulie 18.

Răducan (?) banul

Noi, Alecsandru Calimah-voevod, cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovii.

Cinstiți credincioși boerii domnii-mele, dumneavoastră ispravnici de ținutul Niamțului, sănătate !

Veți înțalegi arătare și cerire ce faci din parte mănăstirii pentru urmările cu cari s-ar fi purtând târgoveții mahalagii, deci scriem domnia-me la dumneavoastră să cercetați și dovedindu-i că aceli oi sănt streini și nu a lor și asămine și vitili aceli de cai, atunce brânza aceia să să ia de cătră mănăstiri, iar nu de cătră dănșii, și să plătească și pentru pășunatul cailor ceia ce să va socoti cu cuviință. Asămine și pentru păpușoi dacă-i vor fi lăsat neprășiți, fiindcă ei era datori a-i prăși din celi 12 zili, încă să socotiți ce păgubiri poate ave mănăstire.

Și un lucru măsurat, undi și ei să nu simtă greutate, să-i îndatoriiți a răspundi paguba mănăstirii. Iar pontru căratul dijmiei de pâni, o vor căra-o din celi 12 zili ce sănt datori a lucra pe an. Pentru toati la cali spre a rămîne și o parti și alta odihniți, ca să nu mai superi pe domnia-me cu jalobă.

1814, iulie 22

<indescifrabil> vel-logofăt
S-au trecut în condica logofeției.
No. 257.

L. P. domnești

1815, mai 14. Porunca Vistieriei către Isprăvnicia ținutului Neamț pentru a se executa întocmai hrisovul prin care târgoveții din Tg.-Neamț sînt obligați să plătească Mănăstirii Neamț anumite taxe pentru vînzarea rachiului

De la Visterie
cătră cinstit isprăvnicat ținutului Niamțului

Vechilul ce-l are orînduit Mănăstirea Niamțului asupra străngerii venitului din târgul Niamțului ce este a numitii mănăstiri au făcut arătare cătră visterie că lăcuiitorii târgoveți nu să supun a răspunde venitul ce să cuvine mănăstirii după hotărârea hrisovului gospod ce are asupra acestui târgu și a venitu său, arătându-să pricinuitori la unile din îndatorile lor cătră mănăstire, iar mai ales la plata hotărâtă pentru vînzarea rachiului și a holircii, împotrivindu-să acei ce au velniță și lucriază rachiul i holircă, de a plăti venitul hotărât pentru băutura care o aduc de pe la velniță în târgu spre vînzare.

Fiind dar că prin hrisov să hotărăște ca toți cei ce vor voi a face alișveriș cu băuturi de aceste în numitul târgu să plătească câte opt lei de bute și patru lei de polobocul de rachiul i holircă, să scrie dumneavoastră ca să puneți la cale îndatorindu-i pe acei pricinuitori ca numai-decît să plătească vechilului mănăstirii acest venit întocma precum este hotărât, precum și toate celelalte ce sînt îndatoriți prin hrisov a da mănăstirii să le îplinească fiiștecare din târgoveți, neîngăduind a să urma căt de puțină strămutare în hotărârea domnescului hrisov nici din partea târgoveților spre păgubirea mănăstirii, nici din partea mănăstirii spre asuprire târgoveților.

1815, maiu 14
Iordachi Roset, vel-vistier

Arh. St. București, fond Mănăstirea Neamț, pachet LIV, nr. 53.

1820, aprilie 22. Invoială între Mănăstirea Neamț și locuitorii din satele Pometele, Pîrăul-Ursului și Humuleștii pentru îndatoririle locuitorilor către mănăstire

Această învoială prin știrea noastră făcîndu-se și fiind cu primirea și mulțămirea amînduror părțile, s-au încredințat și de către noi.

Veniamin, mitropolit Moldaviei

Mai jos iscălitul Chelsie monahul, vechil din partea sfintei Mănăstiri Neamțul, adeverez prin această scrisoare de învoială ce se dă locuitorilor din satele *Pometele*, *Pîrăul-Ursului* și *Humuleștii*, de la ținutul și tîrgul Neamțului, ce se află trăitori pe moșia sfintei Mănăstiri Neamțul. Precum să fie știut că după jaloabile lăcuiitorilor pomenitelor sate cerînd judecată cu mănăstirea, s-au scris luminată carte preafînălțatului domn Mihail Grigori Suțu-voevod, preacuvioșiei sale Ilarie arhimandritul și stareșul Mănăstirii Neamțului și Săcului, să rînduiască vechil spre a sta în judecată cu lăcuiitorii, precum și urmîndu-să din partea sfintei mănăstiri, am fost trimis eu și din partea lăcuiitorilor numitelor sate fiind vechili deplini răspunzători cu înscris vechilimea Gavril Ștefan Savin, Ioniță State și David Rădeanul, după jaloabile lor că s-ar cunoaște asupra cu cererile din partea sfintei mănăstiri în cîteva rînduri, înfricoșîndu-i fără să luăm cea de pe urmă hotărîre de la judecata de acum ne-am tras de la fața judecării și stînd cu numiții vechili, ne-am învoit și ne-am alcătuit spre veșnică odihnă și împăcare, în puncturile mai jos arătate :

1. Adecă fiștecare lăcuiitor gospodar din pomenitele sate să aibă a da la mănăstire cîte 11 lei pe fiștecarele an de un gospodar adetiul casei, adecă 5 lei la aprilie 23 și 6 lei la Sfîntul Dumitrie, octombrie 26.

2. Iarăși fiștecare gospodar să aibă a aduce la mănăstire cîte două cară lemne pe tot anul, cînd să vor cere de către mănăstire.

3. Fiștecare locuitor toată dijma, din toate după obicei, fără de nici o împotrivire să aibă la vreme cu trăsurile lor a o aduce la locul rînduit de către mănăstire.

4. Să aibă voie a tăia pari, nuele și alt lemn de foc pentru trebuința caselor lor din codrii mănăstirii, iar de vînzare nici un fel de lemn nu au voie a lua fără învoiala cu mănăstirea.

5. La curăturile cele curățite de dînșii cu toporul să nu aibă putere mănăstirea a le lua, ce ei să se hrănească dintr-însele, dînd numai dijma obicinuită la mănăstire, iar vrînd a mai curăți fără de știrea și învoiala mănăstirii să nu fie volnici.

Între aceste 5 ponturi săvîrșindu-se între sf. mănăstire și între lăcuiorii pomenitelor sate cea de pe urmă învoială și alcătuire cu bună primire amînduror părțile dînd ei la m-re și copie de pe vechilicul pomenitelor sate încredințat și de către luminatul divan, pentru carele și din partea mănăstirei să dă această scrisoare de vecinică învoială la mîna lăcuiitorilor. După carele, atît ei, precum și mănăstirea să avem a urma cu nestrămutare, neputînd nici o parte, nici alta a cere altăceva mai mult peste învoială.

Deci, spre vecinică ținare și tăria celor scrise, am rugat atît pe preasfîntul mitropolit, cît și pe dumnealor boierii să o încredințeze atît pe aceasta din partea sfintei mănăstiri dată lăcuiitorilor pomenitelor sate, precum și pe acea din partea lăcuiitorilor cătră mănăstire și am iscălit,

Chelsie, vechil din partea sfintei Mănăstiri Neamțului, adeverez.
1820, aprilie 22.

Viind și înaintea divanului vechilii pomeniți dinspre amîndouă părțile și arătînd că învoiala aceasta s-au făcut cu amîndurora bună voie și primire. Drept acea, spre vecinica tăria celor scrisă și urmare dispre amîndouă părțile, să întărește și de către divan.

1820, aprilie 24

Dimitrachi Sturza vel-logofăt, Iordachi Rosăt vel-visternic, Ie-năcachi Rosăt vel-vornic, Alecu Canta vel-vornic, Ioan Tăutu ban, Ilarie, stareț și arhimandrit sfintelor Mănăstiri Neamțul și Săcul.

Domentian, arhimandrit sf. Mănăstire Neamțul și Săcul.

După primirea amînduror părțile de mine s-au scris,

Chirica Stamate Stolnic

Arh. St. București, fond Mănăstirea Neamț, pachet nr. XII, nr. 2.

Pe verso : „Copie, de pe învoiala ce au mahalagii tîrgului cu mănăstirea”.

Tîrgul Neamțului cu mahalalele, a monastirii Niamțului

Pe apa Nemțișorului.

Supt dealul gol.

Depărtare în ceasuri :

- 6 de tîrgul ținutului,
- 24 de capitala țării.
- 722 suma tuturor locuitorilor :
  - 2 boeri,
  - 10 privilegheți, cu doi ce în urmă s-au făcut supuși străini,
  - 2 rupe de visterie, neguțitori,
  - 236 birnicii cu scutelnicii ce au fost mai înainte pe la unii și alții,
  - 20 slugi fără bir, a unora și altora,
  - 17 breslele posturilor,
  - 21 supuși străini neguțitori.
- 220 nația jodovească :
  - 140 raele hrisovuliți,
  - 80 supuși streini ce și aceștia au fost mai înainte hrisovuliți.
  - 142 argații de pe la velniți însurați și holtei, cu bir și fără bir.
  - 25 țigani robi :
    - 13 a sf. Mitropolii,
    - 12 a particularilor.
- 1.084 suma peste tot a părții bărbătești, cu holtei nevrîstnici ;
- 1.021 suma femeilor peste tot, cu fete și copile nevrîstnice ;
- 2.105 suflete ce alcătuiește suma tuturor acestor lăcuitori.
  - 4 biserici.
  - 450 case :
    - 2 boerești,
    - 12 a privilegheților,
  - 269 țărănești și a celorlalte trepte,
  - 15 a tagmei bisericesti,
  - 152 a jidovilor.
  - 10 mori de apă.
  - 20 velnițe lucrătoare.
  - 70 vedre rachiu lucrare a velnițelor socotite pe o zi.

23 grajduri.

200 cai ce pot încăpea în grajdiurile arătate.

1.324 suma dobitoacelor :

376 cu coarne, din care 148 boi,

948 fără coarne.

240 fălci întinderea moșiei.

46 fălci locuri de arătură, de mijloc.

332 merță rodirile acestor arături pe anul următor, însă :

240 popușoi,

38 grâu,

54 orz și ovăs.

Să cheltuiesc în hrana locuitorilor, și nu agiung.

8 fălci fînaț,

30 fălci cuprinsă cu dumbravă, mestecăniș netrebnic,

3 pogoane de vie,

26 livezi,

40 vedre vin rodul vii, socotit pe un an de zile.

Spiculația locuitorilor tîrgoveți, cu velniță, crîcme, băcălii și ahtarlîcuri.

Iar a locuitorilor țărani, lucrarea pămîntului.

Clima rece și văzduhul curat și nesupus lipicioaselor boale.

Arh. St. Iași, fond Isprăvnicia Neamț, dosar nr. 141.

7

1829. „Statisticească știință” asupra satului Humulești

Satul Humulești, lîngă Tg.-Neamț, ținutul Neamț, a M-rei Neamțului, pe apa Neamțului.

Depărtare în ceasuri : 5 de tîrgul ținutului, 24 de capitala țării (Iași).

127 suma tuturor locuitorilor :

54 birnici,

28 hrisovuliți,

21 slugi a unora și altora :

- 4 a d. postelnicelului Petrache Roset,
- 3 a casei răposat. D. Feștilă,
- 4 a bisericii de acolo dați de către sat,
- 4 a d. slugerului Iordachi Eni,
- 1 a d. căminarului I. Romănescu,
- 5 a M-rei Neamț.

21

8 sudiți nemfăști care mai înainte au fost raele ruptași de cameră.

8 bresle din care 4 paștiri a căpităniei de Tg.-Neamț și 4 a ocolășiei.

336 suma părții bărbătești și 325 suma suflete fimeești, adică 661 toată suflarea ce alcătuește numărul acestor locuitori.

130 suma caselor a tuturor treptelor.

969 suma tuturor dobitoacelor : 282 boi, 139 vaci, 234 oi cu berbeci, 28 cai, 286 masculi.

260 fălci întinderea pământului ce cuprinde tot locul moșiei : 140 fălci locuri de arătură, 230 merță roduri ce au dat : 140 popușoi, 60 orz și ovăs, 30 grâu, care se cheltuiesc în trebuința și hrana locuitorilor.

86 fălci fînaț, 40 stoguri socotiți.

Spiculația locuitorilor : lucrarea pământului, ciubotărie, dubălărie, cojocărie.

Aerul curat, clima rece.

Arh. St. Iași, fond Isprăvnicia Neamț, dosar nr. 141.

8

1829. „Statisticească știință“ asupra Mănăstirii Neamț

Monastirea Neamțului, pe apa Neamțului, pe valea Nemțișorului. Depărtare în ceasuri, 7 de târgul ținutului (Piatra), 26 de capitala țării.

576 suma tuturor locuitorilor petrecători în monastire :

502 călugări,	} tagmă bisericească,
28 preoți	
12 diaconi	
34 frați.	

576.

7 biserici, din care 5 de piatră și 2 de lemn.

430 chilii, 2 grajduri, 80 cai ce pot încăpea în grajdurile arătate.

2.548 suma peste tot a tuturor dobitoacelor :

160 boi de plug,
18 bivoli,
120 giuncani,
200 vaci cu viței,
1.800 oi,
170 cârlani,
6 mascuri,
74 cai.

480 fălci întinderea pământului ce cuprinde locul monastirei cu codri, imașuri, huceaguri și alte locuri, din care :

fălci 320 pădure cu două dealuri împrejurul monastirei, însă :

230 brad lemn de cherestea,

90 lemn de foc.

80 fălci lunci de plop netrebnic și gârneață.

80 fînaț întrebuințat în pășunarea vitelor monastirei.

Văzduhul curat, clima rece, nesupusă lipicioaselor boale.

Arh. St. Iași, fond Isprăvnicia Neamț, dosar nr. 141.

1830. Catagrafie de breslele târgului și mahalalele din Tg.-Neamț,
între care și Humulești

Ciubotarii ce sînt la mahala și n-au dugheni și vin numai la ziua
tîrgului cu ciubote la uliță.

Frunte mijloc coadă

1	—	—
—	1	—

Humuleștii. Neamț.

Vasile Ciubotariu, cu 2 fii ai săi.

Feciorii Bordeianului.

În total 7 ciubotari, din care 3 de frunte și 4 de mijloc.

Tălpălăriile de la Humulești : 6 talpalari, din care 1 de frunte,
3 de mijloc și 2 de coadă.

Tălpălarii din mahalaoa dispre Pometi : 5 tălpălari, din care
2 de frunte.

Ciubotarii din mahala dispre Pometi : 7 ciubotari. Primul, *Luca
Ciubotariu*, sarac cu totul.

Olarii de la mahala : 10 olării.

Băcăliile : 12 băcălii.

Precupiile : 22 precupii.

Blănării : 3 blănării.

Păscăriile la lipoveni cu herășii și alte amestecături : 3 dugheni.

Brașoveniile : 1, de mijloc.

Bărghierile : 1, de coadă.

Căldărăriile : 2 căldărării.

Ciubotăriile : 1, care avea 2 calfe cîrpaci.

Chităriile : 4 chitării. (Ițic jidov coace pîne moldovenească.)

Crîcmele : 30 crîșme.

Roengerii : 1 Sava hoengiu.

Croitorii : 3 croitorii, din care unul lucra fără dugheană, ci pe
la moșii și pe la casă cu copii.

Cojocăriile : 4 cojocării de mijloc.

4 blanari ce știu meșteșugul și n-au dugheni.

1830. „Statistică știință” asupra satului Humulești, ținutul
Neamț

Moșie a M-rei Neamțului.

Humulești, 1830

Moșie a M-rei Neamțului.

Pe apa Neamțului.

Depărtare în ceasuri : de Piatra 5, de Iași 24.

127 suma locuitorilor, din care :

54 birnici,

28 hrisovuliți,

21 slugi a unora și altora :

4 a post. P. Roset,
etc.

5 a m-rei Neamț,

8 supuși nemțăști,

1 ruptaș de camară,

8 bresle :

4 panțiri a căpităniei din Tg.-Neamț ;

4 a ocolășiei.

8.

4 preoți, 1 diacon, 2 dascăli.

Suflete : 336 bărbătească,

661 femeiască.

969 dobitoace : 282 boi, 139 vaci, 234 oi, 28 cai, 286 masculi.

260 fălci cu cuprindere locul moșiei, din care 140 fălci locuri
de arătură.

230 merță roduri, din care : 140 popușoi, 60 orz, 30 grâu.

86 fălci fînaș.

Spiculația locuitorilor : lucrarea pămîntului, ciubotărie, duba-
lari, cojocari.

Aerul curat, clima rece.

1831. Tabel centralizator al catagrafiei satului Pipirig, ținutul
Neamț, proprietate a Mănăstirii Neamț

7	preoți în slujbă,
1	„ fără slujbă,
2	diaconi în slujbă,
1	diacon fără slujbă,
27	nevolnici,
34	văduve,
	1 pentru straja pămîntească,
	6 slujitori bisericești,
173	birnici havalegii,
14	slugi,
	5 neîntrași la nici o rînduială,
13	fără căpătîi,
	1 jidov orîndar,
52	feciori burlaci de vrîstă.
337	piste tot.

Arh. St. Iași, fond Vistieria Moldovei, tr. 644, op. 708, dosar nr. 1, f. 5.

În catagrafie, locuitorii capi de familie sînt trecuți nominal. Între birnicii havalegii găsim pe Vasile, David și Ion, fiii bătrînului Ion Creangă. La categoria „nevolnici”, cu mențiunea „trecut de vrîstă”, figurează și bătrînul Ion Creangă. În aceeași catagrafie găsim și pe bătrînul Coman Creangă, care va da numele, mai tîrziu, familiei de Coman, după cum unii urmași din David Creangă vor purta numele de familie David.

1831. Tabel centralizator al catagrafiei satului Humulești, din
catagrafia locuitorilor Moldovei făcută în anul 1831

5 preoți,
1 diacon,
1 ertat de sat,
3 nevolnici,
13 văduve,
1 străjări,
2 dascali,
1 rupte de visterie,
60 havalegi,
2 tij, la sporiți,
25 bejanari hrisovuliți fără bir,
38 slugi,
7 sudiți,
9 fără căpăți.

168.

42 feciorii acestora.

---

210 peste tot.

Arh. St. Iași, fond Vistieria Moldovei, tr. 644, op. 708, dosar nr. 1, f. 133.
Între cele 25 familii trecute la categoria fiscală „bejănarii hrisovuliți” găsim trecuți următorii: *Petrea Ciubotaru*, Vasile, fiul lui, Vasile Ciubotaru, Luca Humă, Ștefan Humă, Ion Humă, Vasile Humă, Iacob a Vasiichii. La categoria „slugi” și la „alți oameni fără bir supuși la unii și alții” găsim pe Luca Ciubotaru, Petre, fiul lui, Ion a Vasiichii și Ilic a Vasiichii (Vasilcăi), tatăl lui Vasile a Vasiichii dascalul lui Ion Creangă. La „slujitori bisericești” figurează dascalul Iordache, fiul preotului Chiriac.

1833, aprilie 18. Jalta locuitorilor din satele Galu și Piprig, ținutul Neamț, așezate pe moșia Mănăstirii Neamț, în care arată asupririle și exploatarea din partea arendașului moșiei

Vicepreședinte al principatului Moldovii, general și cavaler Iacov Teodorovici Mircovici.

De la locuitorii satelor Galu și Piprig de la ținutul Neamț.

Jalbă

Plecați jăluim exelenții-voastre pentru bîntuelile și sărăcie și prigonire ce suferim despre posesorul numitei moșii Galu, dumnealui Dimitrache Stan, de 3 ani de cînd ține în posesie numita moșie. Fiindcă și părintele dumisale, serdarul Iordachi Stan, se află cilen ținutului și dumnealui Dumitrache canțăler și cea ce au vroit, acee au închipuit asupra noastră : răpire și bătăi cumplite cu harapnicile, eșind din pontul și tocmala ce au avut cu sfînta Mănăstire Neamțul, aflîndu-să cu putere mare asupra ținutului.

Glas și îndrăzneală n-am avut a ne arăta cu jalobă stăpînirii.

Iar acum, văzîndu-ne că sîntem de perit și că nu mai sîntem vrednici a mai întîmpina cererile dumisale și cumplitetele bătăi precum mai pre larg am arătat prin jaloba ce am dat cinstitei Vistierii și preosfințitului mitropolit arătătoare de toate asupririle și jafurile ce ni-au făcut numai posăsuru în curgere de 3 ani. Prin care jalobe am făcut rugăminte ca să ni să rînduiască cinovnici boieri la starea locului ca să ne facă cercetare în frica lui D-zeu și să ne despăgubească de asupririle ce ne-au făcut și jafuri, fiindcă acum numitului posesor i s-au împlinit vadiaoa de 3 ani, și să se desființeze din posesie, căci rămîind lucru să mai fie numitul în posesia numitei moșii, noi, saracii, sîntem de pierit.

Al doilea, facem rugăminte că cîștiul ce au dat numitul la sfînta mănăstire să fim puși la cale ca să-l plătim noi și să nu mai avem gîlceavă și sărăcie dispre posesori și schingiuire.

Iar dacă nici aceasta nu ni să va asculta și că să rămîi moșia în stăpînirea sfintei m-ri, sau că să va da în posesie la alții, am făcut cerere și rugăminte cinstitei Vistierii ca să ni să dei pont de lucru boierescului, nu ca la satele ce lăcuesc la loc larg de hrana vieții, ci ca la munte, unde lăcuim fără loc de hrană și peritori de foame, și cîte puțin ce

sămănăm pîine nu să face și tot cu bani cumpărăm de pe la tîrguri. Și că și de pîine să fim înlesniți, ca să nu perim de foame.

Pentru aceasta, plecați și cu plîngere ne rugăm și noi, 500 gospodari, exelenței-voastre, a lua milostivire asupra noastră, săracilor, a porunci cinstitei Visterii cu grăbire să puie în lucrare cererea și tînguirea noastră ce prin jaloabă am arătat în 14 ponturi și să ni să rînduiască cinovnici pe boierii cerșuți de la acel ținut, dumnealui postelnicul Iordache Darie și pe d-lui Panaite Staroste de Tîrgul-Pietrii, spre cercetare și despăgubirea noastră de la numitul posesor, și să se desființeze din posesie a nu mai intra posesor, ci să răspundem noi cîștiul moșiei sfintei mănăstiri, și cu milostivire așteptăm rezăluție.

1833. aprilie 18 zile

Noi, toți lăcuiitorii din satul Galul și Pipirigul cu cotunurile lor de la ținutul Neamțului, moșia sfintei monastiri Niamț.

Arh. St. Iași, colecția „Litere”, dosar lit. G, nr. 301, f. 1.

14

1833, octombrie 30, Pipirig. Invoială între locuitorii satelor Pipirig și Galu și arendașul moșiei, privind obligațiile locuitorilor

Noi, lăcuiitorii satelor Galu și Pipirigul cu cotunurile noastre, care mai gios ne vom pune numile și degitele, știut facem prin aceasta că pentru toate pretențiile ce prin jaloaba cu care intrasem cătră dumnealui plenipotentul la 18 a trecutei luni aprilie am fost rădicat asupra posesorului pomenitelor moșii, dumnealui Dimitrie Stan, întru care am adus și porunca cinstului departament din 22 tot a acei luni, supt nr. 6.226 cătră isprăvnicia Niamțului, cuprinzătoare de a să face cercetare la fața locului prin bună învoire, nesîlniciți de nimine și fără a intra prin drumul giudecății spre cercetare. Ni-am învoit cu dumnealui pentru toate pretențiile rădicate asupra dumisale, și de acum înainte nu avem nimică cu dumnealui, nici avem nici o pretenție asupra dumisale,

precum și de ne vom mai rădica cu asemenea pretenții, să nu fim ascultați de nimine.

Și pentru ca să fie știut, am pus numele și degetele.

1833, octombrie 30

x Eu, Andrei Bance, ot Galu
x Eu, Grigoraș Hodoroșea,
pacinic
x Eu, Simion Bance
x Eu, Trifan Tăbăcar, cu toți
lăcuiitorii

x Eu, Ion, vornic ot Pipirig
x Eu, Zaheu, pasnic ot tam
x Eu, David Creangă, ot tam
x Eu, Vasile, ot tam, cu toți
lăcuiitorii

Arh. St. Iași, colecția „Litere”, dosar lit. G, nr. 30, f. 7.

15

1834, ianuarie 2. Jalba unei femei văduve din satul Humulești, ținutul Neamț, către Vistierie, ca să fie ajutată

Cătră cinstita Visterie,
Todosîia, văduvă din satul Humuleștii, ținutul Neamțului

Cu celi mai amărătoari lacrimi jăluindu-mi a mea jalnică și ticăloasă stare, că murind bărbatul meu di holeră și eu rămîind cu o casă gre de copii nevîrstnici, ba încă și cuprinsă de grele datorii ; săracii copii ai mei, văzînd jalnica scăpare de părinte și casa cuprinsă de datorii, au alergat a-ș întîmpina starea cu slujbă, lăsîndu-mă pe mine cu copii partea fimeiască ; nici o facire neavînd a-mi întîmpina hrana săracilor mei copii, sălită am fost de am vândut casa cu 400 lei, unde răzăma toată zăstrea copiilor, și eu tot sînt apucată di a plăti biriu, ba încă mi-au săcfestruit 140 lei, și eu, neavînd nici o închipuire a-mi întîmpina hrana copiilor, am venit aice, la Eș, cu săracele mele fiice, unde mă aflu spălătoriță di cămeși și banii îmi stau săcfestruți și de a plăti bir sunt apucată.

Cu lăcrăni mă rog cinstitei Vistiirii ca, după cum sînt alte văduve miluite și ajutate după glăsuirea Organicescului Reglement ci s-au răvărsat, să fiu și eu pusă la cale ca să mi să sloboadă banii săcfestruți și rădicată din bir și va rămîne o veșnică pomenire.

Plecată la mila cinstitei Visterii,
Todosîia, văduva din satul Humuleștii,
ținutul Neamțului

1834, ghenar 2

Ioniță Cibotariul sîn Nicolai prin sprafcă în pomenitul sat s-au găsit în numărul birnicilor.

Polizu

Arh. St. Iași, tr. 644, dosar nr. 41, f. 13.
Jalba este scrisă de un jălbar al Vistieriei.

16

1834, august 13. Jalta locuitorilor din satele Humulești și Pîrăul-Ursului, de lingă Tg.-Neamț, ca să li se întărească vechea învoială ce o au cu Mănăstirea Neamț pentru boieresc

Preaînălțate doamne !

Lăcuiorii din satu Părăul-Ursului și Humuleștii, moșie a sfintei Mănăstiri Neamțul, și Pometile,

Gavril Savin și Luca Ciubotariu,
vechili

Jalobă

Fiindcă de la anul 1820, aprilie 22 avem alcătuire prin scris pentru lucrul boerescului și adetiul moșiei de la săvîrșitul din viață fericitul Ilarie arhimandrit și de la sfinția-sa Domintian, arhimandrit și stareț sfintei Mănăstiri Neamțul și Săcu, care învoială s-au încredințat și de cinstitul divan a acei vremi.

După care învoială ni s-au dat spre cea temelnică nestrămutare și carte de la numitul domnul Mihail Grigoriu Suțul-voievod, tot din anul 1820, aprilie 25, ca în puterea alcătuirii ponturilor de așezare sfinților arhimandriți și stareți a sf. mănăstiri, să fim odihniți și nestrămuțați; precum și de la domnul Ioan Sturza-voievod, din anul 1824, iulie 5, asămenea carte de întăritură ni s-au dat.

Pentru aceasta, plecați ne rugăm și înălțimei-tale că după acea alcătuire de așezare și după întăriturile domnești de mai înainte să ni să întărească și de cătră înălțimea-voastră această așezare, și mare po-
menire va rămîne înălțimei-voastre în veci, căci din învechime erau așezați cîte 30 parale de casă.

1834, avgust 13

Noi, toți lăcitorii din satu Părăul-Ursului și Humuleștii, moșia sf. Mănăstiri Neamțu, și Pometile

Primită în 13 avgust 1834

Dumnealui logofătul dinlăuntru prin anafora ne va face cunoscut. În 14 avgust 1834.

Mihail Sturza-voievod

Primit la departament avgust 16

Arh. St. Iași, fond Ministerul Dinlăuntru, tr. 256, op. 281, dosar nr. 640, f. 1.

17

1834, avgust 28. Anafora către domn pentru întărirea invoielii pentru boieresc făcută de locuitorii satului Humulești

1834, avgust 28
Anafora

Potrivit cu buiurdiul din 14 a curgătoarei pus pe jalba lăcitorilor satului Părăul-Ursului și Humuleștii, moșie a sf. Mănăstiri Neam-

țul, din acelaș ținut, cu care au cerut ca, precum alți luminați domni au întărit a lor învoială și așazare ce au cu proprietarul pentru lucrul boierescului și adetiul moșiilor împotriva locurilor de hrană, asăminea să li să întărească și de înălțimea-voastră pentru în veci nestrămutare.

Departamentul făcînd spravcă în hîrțile aflate în mîinile lor, găsăște că în scrisoarea de învoială din 1820, aprilie 22, săvîrșită între un Chelsie, călugărul vechil din partea mănăstirii, și între lăcuiorii pomenitelor sate, iscălită și de arhimandriții Ilarie și Domintian, stareț a aceeași mănăstire, încredințată de preasfințitul mitropolit și boerii divanului acei vremi, cuprinzătoare în cinci ponturi, și anume :

1. Fieștecare gospodar lăcuior să aibă a da la monastire cîte 11 lei pe an adetiul casei, însă 5 lei la Sf. Gheorghe și 6 lei la Sf. Dimitrie.

2. Fieștecare lăcuior să aibă a da la monastire cîte 2 cară cu lemne pe tot anul.

3. Dijma din toate, după obicei, să o ducă lăcuiorii cu trășurile lor la locul rînduit de mănăstire.

4. Sloboade voe lăcuiitorilor a tăe pari, nuele și lemne de foc din codri mănăstirei pentru trebuința casii lor, iar nu și de vînzare.

5. Curăturile ce au lăcuiorii făcute de dînșii cu toporul să nu aibă mănăstirea putere a le lua, ce numai dejmă să dea dintr-însele, iar nici ei să nu fie volnici a mai curăți fără știrea și voia mănăstirei.

Asupra căror ponturi să și îndatoresc amîndouă părțile a urma cu nestrămutare și, pe lîngă aceasta, ei înfățoșază două cărți domnești, cea întii din anul 1820, aprilie 25, de la domnul Mihail Grigorie Suțu-voievod, ce al doilea, din 1824, iulie 5, de la domnul Ioan Sandul Sturza, amîndouă întăritoare mai sus pomenitei învoeli pentru întocmai urmare și nestrămutare, pe temeul căroră acturi cerînd jăluitorii întărire, plecat să aduce la înalta cunoștință, spre hotărîre.

A înălțimei-voastre plecată slugă,
Alex. Ghica, logofăt

Pe temeul art. 31 din așezămîntul de la 1 aprilie 1833 pentru înbinatele dreptăți și îndatoriri a proprietarilor și a lăcuiitorilor, să vor întări prin hrisovul domniei-mele acele învoeli.

În 1 septembrie 1834
Mihai Sturza-voievod

1835, martie 9. Secretariatul de stat al Moldovei comunică vechiulul Mănăstirii Neamț hotărîrea domnească privind involala locuitorilor satului Humulești și Mănăstirea Neamț

Către cinstit dumnealui atamanceaschi Miclescu

Spre îndestulare ceririi dumatiale cuprinse pren jaloba d<umitali> în pricina cu lăcuiorii satilor Humulești, Pometile și Părăul-Ursului, la care te-ai arătat vechil din parte Mănăstirii Neamțului, Sicri-tariatul di stat împărtășăște următoarele, că în temeiu învoiei făcută între un n<umăr> de lăcuiori din pomenitele sate cu mănăstirea la anul 1820, s-au hotărât pren înalta întărire asupra anaforalii sfatului supt no. 203 :

1. Ca lăcuiorii ci la anul 1820 au făcut această alcătuire, pre-cum și urmașii lor să aibă dreptate a să folosi de dănsa, mărginindu-să în curăturili ce le-au avut la facire ei (?), cari curături, după deslușire comisiei rânduită de către departament la stare locului, înjghebată de ispravnicul ținutului și dum<nealui> comis Leon Radu, să cuprindă în sumă de 5.134 prăjini, și peste această sumă să nu mai fie ertați aci lăcuiori a să întinde cu stăpănire, fiindcă atăta să cuvine lor și urma-șilor lor.

2. Levizile și grădinile ce afară de numărul arătat a prăjiniilor de curături le au pe lângă casele lor să le stăpînească așa precum și pără acum, pi temeiu arătatei învoiei.

3. Piste acesti îngrăditurile ce le au pe lângă casă, să urmeze a le ave iarăși în stăpănire lor, spre contenire a oricârie nemulțumiri.

4. Locul ce prisosăști piste acel cuprins de lăcuiorii săvârșitorii învoiei, așa precum mai sus si arată, să rămăie în deplină despoziție a mănăstirii.

5. Lăcuiorii ci si vor fi adunat în urmă, de la anul 1820 și pînă astăzi, la pomenitele sate, neputându-să folosi de dreptățile acei învoiei, rămăne dacă nu si vor pute învoi cu monastire a să supuni la pravila boierescului.

Pentru care, pren adresa Sicitariatului de stat cu no. 242, s-au și făcut împărțășire cuvinită Departamentului Dinlăuntru, spre înaintire lucrării unde d<umnea>ta (?) te vei și adrisarisi pentru îndestulare.

Marile postelnic sicritariul de stat,

(iscălit) Costin Catargiu, vel-postelnic

Cercetat, derector,

D. Drăghici (?)

Șeful secții,

sardar Dobrovici

No. 324

Secția II

Anul 1835, luna martie 9 zile

Arh. St. București, fond Mănăstirea Neamț, pachet CXXII, nr. 14.

19

1836, martie 16. Carte domnească de întăritură a învoielii pentru boieresc dintre Mănăstirea Neamț și locuitorii satelor Humulești, Pomele și Pîrăul-Ursului

Carte domnească

1836, martie 16 zile, nr. 4.594

Lăcuiitorii mahalalelor Tîrgului-Neamțului numite Pomele, Pîrăul-Ursului și Humuleștii, proprieta a Mănăstirei Neamțului, prin formalnici vechili Gavril Savin, Luca Ciubotariu și Grigore Bordeianu au intrat cătră noi cu jalobă, cer a li să întări și de cătră domnia-noastră învoiala ce din învechime au pentru datoriiile lor cătră veșnica proprieta. Deci, încredințîndu-ne din originalurile acturi ce ei, lăcuiitorii, ne-au înfățosat pe lîngă pomenita jalobă, și anume : 1. Învoiala

din 22 april, anul 1820, iscălită de Chelsăi monahul, legiuit și înpu-ternicit vechil din partea monastirei în cuprindere :

A. Ca lăcuiorii arătatelor mahalale să plătească pe tot anul proprietății câte 11 lei de fieștecare gospodar, însă cinci lei la 23 aprilie și șase lei la 26 octombrie.

B. Ca fieștecare gospodar să ducă la monastire câte două cară lemne pe an, oricînd s-ar cere.

V. Ca fieștecare lăcuior să-și ducă însuși legiuita dejmă la locul rînduit de monastire, fără vreo împotrivre.

G. Să aibă lăcuiorii voie a-și tăe din codrii monastirei pari, nuele și lemne de foc pentru însuși numai trebuința lor, iar nu și de vînzare. Și, în sfîrșit :

D. Curăturile făcute de lăcuiori cu toporul să nu fie monastirea îndreptățită a le lua, ce rămîn pururea în a lor stăpînire, dînd numai proprietății legiuita dejmă.

Iar apoi, mai vrînd lăcuiorii a curăți, nu vor fi îngăduiți fără știrea și învoirea monastirei.

Care învoială, după ce la 22 april, anul 1820 să încredințează pentru întocmai și necurmată urmare de cătră preosfințitul kir Veniamin mitropolitul Moldaviei, la 24 april acelaș an de Divanul țării supt iscăliturile a șapte veliți boieri, în urmă de Ilarie arhimandrit și stareț sfin-tei Monastiri Neamțul și Secul, apoi la 13 aprilie, anul 1824 să în-bunătățește de cătră următorul lui Ilarie, stareț al acelorași monastiri, arhimandritul Domentian.

Al doilea, cartea domnului Mihail Grigoriu Suțu-voievod, din 25 aprilie, anul 1820, întăritoare pomenitei învoieli pentru vecinicie întru toate, și, în sfîrșit, al 3-le, asemenea carte întăritoare pomenitei învoeli, fără vreo strămutare a procatohului nostru domn Ioan Sandul Sturza-voievod.

Pe temeiul dar unor așa documenturi, întărim și domnia-noastră cu desăvîrșire cuprinderea pomenitei învoieli, unit cu procatohii noștri, și poruncim a să urma întocmai și fără vreo abatere.

Căci, la dinpotrivă, sumeții cutezători să vor pedepsi.

1838, ianuarie 23. Act de căsătorie a lui Ioan Zachel Bucur cu
Ioana David Creangă

Ținutul Neamțului

Molitva ta, preote *Ioan*, din *satul Pipirigu*, de vreme că *Ioan* holtei, feciorul lui *Zabei Bucur*, voiește a lua pe *Ioana*, fiica lui *David Creangă*, și după cercetarea ce ai făcut nu este nici o pricină de care oprește pravila, precum în mărturie ce dai arăți, îi vei cununa cu cununia întâi.

1838, luna ghenar 23

L. P. mitropoliei

Grigorie, iconom

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, Peciuri de căsătorie, ținut Neamț, pachet nr. 21.

Formular tipărit. Cuvintele subliniate sînt scrise de mîna.

21

1838, decembrie 4. Humulești. Mărturia preoților, ctitorilor și poporânilor bisericii Sf. Ierarh Nicolae din Humulești în legătură cu hirotonia ca diacon a candidatului Ioan, fiul preotului Grigore

Noi, preuții, ctitorii și poporâni bisericii Sf. Ierarh Nicolai din satul Humuleștii, moșia sfintei Monastiri Neamțului, ținutul Neamțului, încredințăm cu această mărturie în frica lui Dumnezeu, pentru acest candidat cu numile Ioan, că s-a născut din pravoslavnicii părinți tatăl său, preutul Grigorie — viu, maică-sa Ecaterina — vie. Carte au învățat a ceti și a cînta la dascălul Iordache, din satul Humuleștii. De

la nașterea sa, ani ari 25. La anul 1838, noemvrie 12 s-au căsătorit, luându-și soție pe Zamfira, fată fecioară, nepoata monahului Ion din satul Albeștii, ținutul Botoșanii, cu ce întâi cununie. Neavînd vreo împedecare de rudenie di care apără sf. pravilă, nași fiindu-i diaconul Nicolai din satul Vinătorii. Viața s-au petrecut-o cinstită și curată. Martor n-au fost la nici la un fel de pricini. Globit n-au fost. Bețiv nu este. Între alte fapte de furtușag sau necinstite, sau bătăuș nu s-au aflat. La alcătuirea trupului și la simțiri este întreg și sănătos. La credință, pravoslavnic, drept fiu al sfintei bisărici a Răsăritului. Supus canoanelor și învățăturilor ei întru toate. Atît el, cît și casnicii lui în birul cinstitei Visterii nicidecum n-au fost.

Drept aceasta, știind noi urmările lui că sînt adevărate, precum mai sus îi mărturisim, facim rugăminte înaltpreosfințitului nostru stăpîn ca să ni să hirotonisască diacon la pomenita bisărică al Sfîntului Ierarh Nicolai și a fi și înaltpreosfințiilor-voastre vecinică pomenire.

1838, decemvrie 4 zile

Erei Ioan, voesc

Irei Ioan, voesc

Erei Grigori, voesc

Ioan sin Apostol

Zaharie Cojoc

Petre State

Ștefan Bordeianu

Grigoraș Roș

Petre Ciubotar

Andrei Roș

Costantin Stavăr, cu toți sătenii

L.P. bisericii

Acest candidat cu numile Ioan fiindu-mi fiu duhovnicesc din tinerețele sale nu are nici o prihănire a să hirotonisi diacon. Și spre încredințare am iscălit.

1838, decemvrie 6

Gavril Sachelarie, duhovnic ot Humulești

Protopopia Neamțului

La bisărica cu hramul Sf. Ierarh Nicolai din satul Humuleștii, moșie sf. Monastiri Neamțului, ținutul Neamțul, urmînd neapărată nevoie de diacon slujitor, s-au ales de cătră poporâni și preuții bisăricii pe acest candidat cu numile Ioan, fecior de preut, ca să se hirtonisască diacon, fiind primit de cătră poporâni și preuții bisăricii, precum să vede încredințarea de mai sus. Deci, fiindcă numitul candidat pără

acum s-au aflat cu neprihănite și cinstite urmări, după cum mărturia îl adeverează, i s-au dat și de la protopopie adeverință cu care să-și poată împlini doritul scopos la aratata bisărică.

1838, decemvrie 10

L.P. protoieriei

Grigorie, iconom

Monastirea Neamțului

Mărturia aceasta dată din partea satului Humuleștii, moșia aceștii monastiri, candidatului cu numile Ioan, din acelaș sat, spre a să hirotonisi diacon la bisărica din sat cu hramul sfîntul ierarh Necolai și prin a noastră bună învoire, urmînd neapărată nevoie, să întărește și de cătră noi cu iscălitură și punerea peceții monastirii.

1838, luna decemvrie,
11 zile

L.P. m-rei

Neonil,
arhimandrit și stareț

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei Hirotonisirii pe 1838.

22

1838, decembrie 18. Cererea clericului Ioan din Hunulești către Mitropolie pentru a fi rînduit preot la biserica din acel sat

Înaltpresfințite stăpîne,

La bisărica cu hramul sfîntului ierarh Nicolai din satul Humuleștii, ținutul Neamțului, proprieta sfintei Monastiri Neamțul, urmînd neapărată trebuință de un preot, plecat mă rog, înaltpreosfințite, ca după alăturata mărturie să fiu rînduit la locurile privitoare cătră împlinirea cerșutului dar.

Preaplecat cleric, Ioan, din satul Humulești

1838, decemvrie 18

1838, decembrie 19

Să intre în duhovnicească cercetare și să avem știre,

Veniamin mitropolit

Pre acest candidat anume Ioan l-am trecut prin duhovnicească cercetare și precît sufletește ne-au arătat la taina mărturisirii sale, nu am aflat nici o pricină întru dînsul de care pravila oprește a nu să hirotonisi diacon, și încredințez.

1838, decembrie 19, Macarie, arhimandrit și duhovnic

1838, decembrie 20

Să recomanduește direcției seminariului,

Veniamin mitropolit

1838, decembrie 22

Poftim pe frăția-ta Sevastian să binevoiești în locul nostru a hirotonisi pe acest candidat cetet, ipodiaton și diacon, înștiințîndu-ne canoniceste de urmare.

Veniamin mitropolit

Ghenar 18

Cu rînduirea înaltpreosfințitului stăpîn și mitropolit Moldaviei am hirotonisit pre acest candidat canoniceste întăi cetetî ipodiaton și diacon desăvîrșit, în biserica cu hramul sfîntului Atanasie din Eșî și spre adiverință am iscălit,

Atanasie Sevastian

No. 50
1839

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, Hirotonisiri pe 1838.

1839, ianuarie 20. Actul de naștere al lui Andrei, fiul lui Ioan Cojocaru și al Nastasiei, fiica lui Petre Ciubotaru

Mitrică, partea I, pentru cei născuți în anul 1839 în satul Humuleștii, moșia sf. Monastiri Neamțului, din ocolul de Sus, ținutul Neamțului

Luna ghenar

La douăzeci a lunii aceștia, din pravoslavniciei părinți Ioan Cojocariu, a lui Vasile Cojocariu, vârsta lui treizăci și cinci ani, soția sa, Nastasia, fiica lui Petre Cibotari, vârsta ei triizăci ani, s-au născut un fecior, carele primind sf. botez la douăzeci și cinci a lunii aceștia în bisărica cu hramul sf. ierarh Nicolai, s-au numit Andrei, naș fiindu-i Ioan a lui Apostul, din satul Humuleștii.

Arh. St. Iași, colecția „Mitrici“, condica pe 1839, f. 21.

1839, iunie 10. Actul de naștere al lui Ion Creangă

Mitrică, partea I, pentru cei născuți în anul 1839 în satul Humulești, moșia sf. Monastiri Neamțului, din ocolul de Sus, ținutul Neamțului.

Nr. Numele născuților, a părinților, a nașului, împreună cu vârsta, meseria lor și zioa botezului.

1 Luna iunie. La zece a lunii aceștia din pravoslavniciei părinți Ștefan sîn Petre Ciubotaru, vârsta lui 30 ani, soția sa, Smaranda, fiica lui David Creangă, vârsta ei 28 ani, s-au născut un fecior, primind

sf. botez la 20 a lunii aceștia în biserica cu hramul sf. ierarh Nicolai, s-au numit *Ioan*, naș fiindu-i Ioan Cojocaru din satul Humulești.

Arh. St. Iași, colecția „Mitrici”, mitrica ținutului Neamț pe 1839.

25

1839, iunie 15. Actul de naștere al lui Gheorghe, fiul Ioanei lui David Creangă, căsătorită cu I. Zabulic

Satul Pipirig, luna iunie, 1839

La cinsprezece a lunii aceștia, din pravoslavnicii părinți Ioan Zabulic, vrîsta lui douăzeci și cinci ani, soția sa, Ioana, fiica lui David Creangă, vrîsta ei douăzeci ani, s-au născut un fecior ; primind sf. botez la douăzeci a lunii aceștia, în bisărica cu hramu sf. ierarh Nicolai, s-au numit Gheorghe, naș fiindu-i preutul Vasile, din satul Pipirig.

Arh. St. Iași, colecția „Mitrici”, mitrica ținut. Neamț pe 1839. Tot în această condică este trecut și Ion Creangă.

26

1839, septembrie 6. Actul de naștere al Smărăndiței, fiica preotului Ioan și colega de bancă la școala din Humulești a lui Nică al lui Ștefan a Petrii

1839, septembrie. La șasă a lunei aceștia, din pravoslavnicii părinți diaconul Ioan sîn preotul Grigore, vrîsta lui douăzeci și cinci ani, soția sa, Zamfira, fiica lui Ioan Bîrlibă, vrîsta ei douăzeci ani, s-au

născut o fiică, care, primind sf. botez la zece a lunii aceștia în biserica cu hramul sfântul erarh Necolai, s-au numit *Smaranda*, naș fiindu-i săchilarul Gavril, din satul Humuleștii.

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevii, Condica mitricilor celor născuți în ținutul Neamț pe anul 1839, nr. 9.

1841, octombrie 9. Invoială pentru lucrul boerescului a locuitorilor satului Pipirig

Anul 1841, oct. 9 zile, noi, care mai gios ne vom pune numele și degetul, toți locuitorii din satul Pipirigul, ținutul Neamțului, împreună cu cotunurile Boboeștii și Plotunu, facem cunoscut prin acest înscris că, fiind rînduit de cătră ocîrmuire dumnealui vornicul Ștefan Catargiu ca să chibzuiască învoeli pentru zisa boerescului între satele de prin munți de pe moșiile sf. M-ri Niamțului și între m-re, care este proprieta acestor moșii, ni-am învoit noi cu sf. m-re precum mai gios să arată :

1. Tot lucrul boerescului ce după așezămînt sîntem datori a lucra pe fieștecare an, în care să cuprindă arătura, prașa, săcera, falcea de cap și podvoada, fiindcă pe aceste moșii nu sînt locuri a-l face în lucru, ni-am învoit ca să plătim în bani care, după prețurile politicite s-au prețăluit 89 lei și 30 parale lucrul unui gospodar, pentru care și m-rea este datoare a ne da locuri iarăși după așezămînt, înțelegîndu-se că pentru locurile de arat să ne dei fînaț.

2. Fiindcă alișverișul nostru este în vite și locurile ce după așezămînt ni s-ar da nu este îndestul, iarăși ne-am învoit cu m-rea și ni-au dat tot locul de fînaț și imaș partea m-rei ce i s-ar cuveni după așezămînt, afară de mutările din munți, și anume Pițigoaia, Ursoaia, Pătru-Vodă și Coasta-Fagului, cît s-au stăpînit pînă acum, care sînt deosebite.

3. Dijma ce după așezămînt sîntem datori a da m-rei ni-au lăsat-o nouă, fără a ne supăra întru nimicică.

4. Lemn de foc și pentru trebuința îngrăditurilor noastre și facerea casălor noastre sîntem slobozi a lua din pădure prin știrea m-rei și de la locurile unde ni să va arăta, fără plată.

5. Pentru toate acestea arătate la pontul al 2-lea, al 3-lea și al 4-lea, noi ne îndatorim a plăti m-rei zăce mii trei sute un leu și zece parale, după prețăluirea ce s-au făcut acestora ce ni dă piste așezămînt, care această sumă analoghisindu-să pe 200 oameni ce să află față, să avem de un gospodar a plăti cîte 50 lei, 10 parale pe an.

6. Drept acea sumă de 89 lei, 30 parale, ce la pontul întîi să arată că este dator a plăti un gospodar pentru lucrul boierescului și cu 50 lei și 10 parale arătate la pontul al 5-le, încheindu-să suma de una sută patruzeci lei la patru galbeni, socotiți cîte 35 lei de fieștecare gospodar, noi ne îndatorim a plăti m-rei în două cîștiuri, adică giumătate la 23 aprilie și giumătate la 26 octombrie, cislundu-să între noi după starea și locurile ce să va da de fieștecare gospodar, socotindu-să acești 4 galbeni numai pe 200 gospodari, rămîind în al nostru folos și pabugă sporiul sau scăderea pînă la facerea catagrafiei, pînă cînd și învoiala aceasta va avea lucrare.

7. Fiindcă mănăstirea au rămas fără fînaț și fără imaș, apoi ne îndatorăm a da două stoguri fîn, cărate și clădite la mitoc de pe această moșie, în măsură de 12 stînjeni împrejur, 2 trupina și 1 $\frac{1}{2}$ vîrfurile.

Asemenea, ne îndatorim a le lăsa m-rei pentru mitoc un ceair ce este alătura, precum și pînă la 20 vite, cu mic, cu mare, a vechilului m-rei, sau a posesorului vor fi slobozi a pășuna pe imaș.

8. Ne îndatorim ca pe fieștecare an să aducem la m-re una sută cincizăci cară lemne de foc din pădurea m-rei, cînd va cere.

9. Din 23 slujbași volnivi ce să dă m-rei prin tăbliță scăzîndu-să patru pădurari care au locurile lor deosebite, pentru 19 ce rămîn să avem noi a plăti și 19 galbeni, și aceștia vor rămîne cu satul.

10. Toate meremeturile ce vor trebui a să face la acareturile de pe această moșie, precum mitocul, morile, crîșmele și altele, sîntem noi datori a le face cînd ni se va poronci.

11. Tagma bisericească, preoți și dascali, nu vor fi suparați din locurile ce au avut pînă acum.

12. Noi sîntem datori a da spre paza venitului m-rei sau a posesorului oameni de strajă la mitoc și la dusul banilor la m-re.

Întru aceste 12 ponturi încheindu-să învoiala aceasta, pe care cu buna voie și mulțămirea noastră am făcut, să va păzi cu sfințenie

de către îmbele părți, dînd aceasta din partea noastră sf. m-ri și primind asemenea și noi de la m-re.

x Eu, Gheorghe Grigoraș, x eu, Vasile Grigoraș, x eu, Ioan Rusu, x eu, Gavril Vroncel, eu, David Creangă, x eu, Gavril Cojocariu, x eu, Iacob Tăriță, x eu, Ion Cujbă, x eu, Neculai Ursu, x eu, Dumitru Butnariu, x eu, Ion Radu, x eu, Davidel, x eu, Alexandru Muntean, x eu, Vasile Anton, x eu, Toader Dristariu, x eu, Vasile Dristariu, x eu, Dumitru Pițiligă, x eu, Ioniță a Gafiței, x eu, Nicuță Tăriță, x eu, Ioan Varanici, x eu, Gabor, x eu, Ioan Obadă, x eu, Grigore a lui Baboi, x eu, Vasile a lui Baboi, x eu, Vasile a Todiresei, x eu, Iacob Lupu, x eu, Toader Anton, x eu, Toader a lui Iftimie, x eu, Zahei Bucur, cu voia și primirea a tot satul.

Arh. St. Iași, fond Secretariatul de stat, nr. 1.764, op. 2.013, dosar nr. 1.424, f. 7.

28

18^o2, februarie 2. Actul de naștere al lui Ion (în act, greșit Zahcu), fiul Nastasiei, soră cu Ștefan a Petrii, căsătorită cu Ion Cojocaru

1842, luna februarie

La 2 a lunii aceștia, din pravoslavnicii părinți Ioan Cojocariu, lucrător de pămînt, vrîsta lui de 35 ani, soția sa, Nastasia, fiica lui Petrea Ciubotariu, vrîsta de 30 ani, s-au născut un fiu, carele primind sf. botez la 8 a lunii aceștia în bisărica cu hramul sf. ierarh Nicolai, s-au numit Zahcu¹, fiind naș Zahcu Bîrsan din satul Pipirig.

Arh. St. Piatra-Neamț, fond Primăria Piatra-Neamț, stare civilă, Condică de nașcuți în anul 1842 în ținutul Neamț.

¹ Greșit, în loc de Ion.

1842, februarie 18. Peci de cununie pentru Andrei, fiul lui Petrea Ciubotaru, cu Maria, fiica diaconului Grigore din Grumăzești

Ținutul Neamțului

Molitva ta, preote Ioan din satul *Humuleștii*, de vreme că *Andrei, holtei*, feciorul lui *Petrea Ciubotarul de acolo*, voiește a lua pe *Maria, fată mare, fiica lui diaconul Grigore din Grumăzăști*, și după cercetarea ce ai făcut nu este nici o pricină de care oprește pravila, precum în mărturie ce dai arăți, îi vei cununa întâi. 1842, luna februar, 18.

Grigorie, iconom

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, Peciuri de căsătorie, ținut Neamț, pachet nr. 21. Formular tipărit în tipografia Mitropoliei Iași.
Cuvintele subliniate sînt scrise de mînă.

1843, ianuarie 4. Act de naștere al lui Ștefan, fiul lui Andrei a Petrii Ciubotar

Satul Humulești, jud. Neamț
Ghenar, 1843

La 4 a lunii aceștia, din pravoslavnicii părinți Andrei a Petrii Cibotar, lucrător de pămînt, de 24 ani, soția sa, Maria, fiica diaconului Grigore din satul Grumăzăști, de 20 ani, s-au născut un fiu, carele primind sf. botez la zăce a lunii aceștia, în biserica cu hramul sf. ierarh Nicolai, s-au numit Ștefan, fiindu-i naș Ștefan sîn Maței Ciubotar, din satul Humuleștii.

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, mitrică pe anul 1843 de toți cei născuți în ținutul Neamțului.

1843, ianuarie 4. Act de naștere al lui Zaharia, fiul lui Vasile a Petrii Ciubotar și a femeii sale, Maria

Satul Humulești, jud. Neamț
Ghenar, 1843

La 4 a lunii aceștia, din pravoslavnicii părinți Vasile a Petrii Ciubotar, lucrător de pământ, vârsta lui 34 ani, soția sa, Maria, fica lui Iftimi Cucu, vârsta ei de 30 ani, s-au născut un fiu, carile primind sf. botez la zăci a lunii aceștia în biserica cu hramul sf. ierarh Nicolae, s-au numit Zaharia, fiindu-i naș Zaharia Cojocariu, din satul Humuleștii.

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, mitrică de născuți, ținutul Neamț, 1843.

1843, octombrie 2. Cererea preotului Nistor Conta din satul Bodești, ținutul Neamț, pentru a da la seminar pe fiul său Neculai Conta, de 15 ani (mai târziu catihetul Iul Creangă la Fălticeni)

De la preotul Nistor Conta, din satul Bodeștii

Plecată jalbă

În urmarea poruncii publicarisită din partea cinstitei episcopii pentru a să aduna la seminarie fii de preoți cari vor fi pregătiți în shoalele ținutale, avînd și eu un fiu, anume Nicolai Conta, în vîrstă de 15 ani, pre carele pînă acum l-am învățat ceaslovu, psaltirea, catihisul cel mic, cîțva și din cel mare, patru lucrări ale aritmeticii cu numerile simple, prelimi-nările geografii, din gramatică, din istoria bibliei și a scrie romînește, ca- rile, pre lîngă talentul său mai avînd și plecarea potrivită pentru tagma

bisăricească, cu toată supunerea rog pe cinstita epitropie ca să nu fie trecută cu vederea rîvna mea, ci să binevoiască a primi în numărul clericilor seminariști, spre a-ș pute ajunge doritul scop și a fi următoriu mie, părintelui său ; iară eu mă îndatoresc pentru el întru toate, după așezămînt, precum să adiverește prin alăturată chizășie.

Preut Nistor Conta

1843, octomvrie 2

Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar nr. 6/1843, f. 91.

33

1844, aprilie 15. Adresa Vistieriei prin care dă voie lui Grigore Conta, „nefiind cuprins în nici o dare”, să poată fi hirotonit.
Grigore Conta a fost tatăl lui Vasile Conta

No. 2.630. Anul 1844, aprilie 15.

Visteria prințipatului Moldaviei

Cătră cinstita epitropie Săminarului Socola

Preosfințitul mitropolit cu adresa supt no. 130 din 11 martie anul curgătoriu, recomenduind Vistieriei pe candidatul Grigore sîn preutul Nistor, mijlocește a i să da politiceasca învoire ca să hirotonisască diacon la bisărica din satul Ghindăoanii, ținutul Neamțu, undi urmează neapărată trebuință ; în urmare a căria dar și Visteria, cu cinstea căzută, recomenduește acei epitropii pe numitul candidat, spre a să catihisi după rînduială, așa precum numitul după spravcă nu este cuprins la nici o dare și slobod din parte politicească a să hirotonisi așa precum să cere.

Director Visteriei,
Grigoriu

S-au ecsaminat la 29 noemvrie 1844, i s-au dat atestat supt no. 269.

Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, dosar nr. 12/1843, f. 119.

1844, iunie 22. Mărturia locuitorilor satului Humulești pentru diaconul Ioan ca să fie hirotonit preot în satul lor în locul bătrînului său tată, preotul Grigore

Noi, preoții și lăcutorii poporâni din satul Humuleștii, Ocolul-de-Sus, ținutul Neamțului, proprietăoa sf. Monastiri Neamțul, încredințăm cu această mărturie a noastră, în frica lui D-zeu, pentru acest diacon cu numele Ioan, fiul preotului Grigorie, duhovnicul nostru, că de cînd s-au hirotonisit diacon, de la 1839, ghenar 23, au slujit sfintei biserici cu toată bună-cucernicia, întocmai precum să cuvine tagmei bisericesti.

Drept aceasta, știind noi urmările sfinției-sale că sînt plăcute, facem rugăminte înaltpreosfințitului nostru stăpîn de a ni se hirotonisi preot în locul bătrînului tatălui său, preotul Grigorie fiind cu totul bolnav și slab, care de a sa bunăvoie îi dă locul său din satul nostru la biserica cu hramul sf. iararh Nicolai, și veșnică pomenire va rămîne înaltpreosfințitilor-voastre la nevoia ce avem.

Acest diacon fiind fiu de duhovnic, nu are nici o prihănire de a să hirotonisi în preot, și, spre încredințare, am iscălit.

L.P. bisericii

1844, iunie 22

Ierei, Iordache duhovnic

Ierei Ioan   voiesc

Ierei Grigore, tatăl diaconului Ioan, voiesc pe fiul meu în locul meu

x Eu, Andrei Roșu pasnic, voiesc

x Eu, Stefan Bordeianu pasnic, voesc

x Eu, Grigore Roșu, voiesc

Eu, Petre State vornicu, voiesc, și noi toți locuitorii voim

x Eu, Petre Ciubotaru, voiesc

x Eu, Vasile Apetrei

x Eu, Gheorghii a Lucăi, voiesc

L.P. sat. Humulești

1844, decembrie 6. Adresa Epitropiei învățăturilor publice către Seminarul central, în legătură cu mai mulți candidați, între care și Grigore Conta

Candidații Vasile Iuca, Costantin Cucu, Dimitrie Dimitriu, Gheorghe Pavăl, Gheorghe Sandu, Grigore Conta Nistor și Toader Borș, din eparhia sfintei Mitropolii, făcând pregătirile cuviincioasă la Seminaria Veniamină și depunând și ecsamenele din științele orînduite pentru ei, precum adevăresc atestaturile ce li s-au dat din partea direcției acestui institut, epitropia cu cinste îi recomanduește preosfinției-voastre, rugîndu-vă totodată să binevoiți a poronci de a nu li să lua de la ei atestaturile, ci a rămîne în păstrarea celor ce le-au cîștigat.

No. 272, 1844, decemvrie 6

Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar nr. 28/1843, f. 125.

1845, august 8. Atestat eliberat de școala sătească de la Broșteni lui Vasile Diaconov, fiul lui Nechita Mrejer din satul Cotirgași.
Se arată obiectele la care a învățat

Atestat

Vasilie Diaconov, fiu preotului Nechita Mrejer, din satul Cotirgașul, intrînd la anul 1841, săptemvrie 8 în șoala comună din Broșteni, înființată de cătră dumnealui marele boieriu și cavaler visternicul Alecu Balș, au șezut pîn' la anul 1845, iulie 30 și au învățat la următoarele : cetirea și scrierea regulată, catihisul mic și cel mare, vechiul și noul testament în prescurtare, mînelnicul, partea întîi, pentru biserică și cele ce să

află în ea, partea a doua, pentru dumnezeiasca leturghie, și partea a treia, pentru taine, o prescurtare pentru sfânta treime și întruparea fiului lui Dumnezeu, geografia, îndeobște Evropa și Asia ; la gramatica românească, partea etimologică ; la aritmetică, cele patru speții a numerilor întregi și însoțite, fracțiile și regula de trii simplă cu tovărășia ; tipicul, în o mai scurtă arătare, pentru bisăriceasca rînduială și la cîntările bisericești pe musichie și pe dinafară ; la care toate acestea au arătat mare silință, avînd și moralitate vrednică de recomandație, pentru care i s-au dat acest atestat din partea shoalei și a fundatorului ei.

Alecu Balș

Nicolai Nanu, profesor

1845, august 8. No. 3.

Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar nr. 15/1850.

1845, august 8. Atestat eliberat de școala sătească din Broșteni
lui Grigorie Popovci, fiul preotului Vasilie din satul Broșteni

Atestat

Grigorie Popovici, fiu răposatului preotului Vasilie din satul Broșteni, intrînd în shoala comună din numitul sat, înființată de cătră dumnealui marele boeriu și cavaler visternicul Alecu Balș, la anul 1841, săptemvrie 15, au șăzut păn' la 1845, iulie 30 și au învățat la următoarele: catihisul mic și cel mare, cetirea și scrisoarea regulat, vechiul și noul testament prescurtat, mînelnicul, partea întîi, pentru biserică și cele ce sînt într-însa, partea a doua, pentru dumnezeiasca leturghie, și partea a tria, pentru taine, geografia îndeopște, Evropa și Asia în general ; la gramatică, partea etimologică ; la aritmetică, cele patru speții a numerilor întregi și însoțite, fracțiile și regula de trei cu tovărășia simplă ; tipicul, adică scurtă rînduială pentru biserică ; și la cîntările bisericești

pe musichie și pe dinafară ; la care acestea toți au arătat mare silință, avînd și moralitate vrednică de recomandație, pentru care i s-au dat acest atestat din partea shoalei și a fundatorului ei.

Alecu Balș
1845, august 8. No. 1.

Nicolai Nanu

Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar nr. 15/1850.

38

1845, august 8. Atestat eliberat de școala sătească din Broșteni
lui Vasile Baboi, fiul diaconului Vasile Baboi, din cotuna Bo-
boești, satul Pipirig

Atestat

Vasile Baboi, fiul diaconului Vasile Baboi, din cotuna Pipirig, ținutul Neamțului, intrînd în shoala comună din Broșteni, înființată de cătră dumnealui marele boeriu și cavaler Alecu Balș la anul 1843, ghe-
narie, 14, au șăzutu păn' la 1845, iulie 30 și au învățat la următoarele :
cetirea și scrierea regulată, Vechiul și Noul Testament mai în scurt, mî-
nelnicul, partea I, pentru biserică și cele ce sînt în ea, partea a II-a,
pentru leturghie, catehisul mare ; la gramatică, partea etimologică ; la
aritmetică, cele 4 speții ale numerilor întregi și însoțite ; o prescurtare
din tipicul mare pentru biserică, și la cîntările bisericesti,
pe meșteșugul musichiei ; la care toate acestea mai sus arătate au arătat
mare silință, avînd și o prea bună moralitate, pentru care i s-au dat acest
atestat din partea shoalei și a fundatorului ei.

Alecu Balș
1845, august 8. No. 5.

Nicolai Nanu

Originalul se găsește la familia Vasiliu din Boboești-Neamț, descendentă din fa-
milia Baboi.

1845, noiembrie 23. Jurnal care constată examinarea mai multor tineri la Seminarul central din Iași. Intre ei, și Vasile Arhipescul, primul catihet de la Fălticeni

Jurnal

Astăzi, vineri, în douăzeci și trei a curgătoarei luni noemvrie, anul una mie opt sute patruzeci și cinci, epitropia Seminariei Veniamine au ecsamenat în ființa și a preosfințitului episcop al Romanului i a altor deosebite fețe duhovnicești și mirenești pe tinerii ce au săvîrșit în acest an cursul științelor seminariei, și anume, mai mult din științele biseri-cești. Nimeritele lor răspunsuri aducînd mulțămire epitropiei, precum și fețelor privitoare, au hotărît ca aceștia (preste tot nouă la număr), după osebite și neapărate înpregiurări, să se întrebuinteze în următorul chip anume, adecă :

Ioan Bobulescul,	catihet la tîrgul	Botoșanii
Dimitrie Mancaș,	„ „ „	Romanul
Gheorghe Budescu,	„ „ „	Bîrlad
Ioan Miloș,	„ „ „	Focșani
Nicolae Roiul,	„ „ „	Galaț
Costantin Focșa,	catihet la tîrgul	Vaslui

Din cei însă rămași pînă la numărul de nouă, doi, și anume ALEXANDRU Mandinescu și Costantin Eftimescu, să rămîie în seminarie, cel întîi ca pedagog în locul lui Dimitrie Focșa, ce să rînduește catihet la tîrgul Pietrii și care mai de multă vreme să află ampieat în seminarie ; și cel al doilea, pentru a sa nevîrstnicie de a să hirotoni, pînă ce să va face o altă închipuire pentru dînsul. Iară al treilea, și anume, Vasile Arhipescul, să să propească de asemenea în seminarie, pentru a să mai practisi pe vreme de un an.

În acest chip dar fiind hotărîrea epitropiei în privirea numițiilor mai sus tineri, au încheiet acest jurnal, cu socotînță ca pînă la orînduirea în slujbă acelor ce au purtat însărcinarea de catiheți, să li să dea cîte o adeverință din partea seminariei, rostitoare că au săvîrșit cursul semi-

nariei, spre a să puté mai ușor căsători, în urma căria li să vor slobozi și atestaturi după forme, împreună și cu decreturile de orînduirea lor în slujbă.

Meletie, mitropolit

Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar nr. 25/1845, f. 25.

40

1845, noiembrie 23. Anaforoa Epitropiei școlilor din Moldova
cătrec domn în legătură cu înființarea școlilor catihetice pe la
ținuturi

Orînduirea de catiheți pe la ținuturi are îndoit scopos : 1-iu, pentru catihisirea clericilor, și al 2-le, pentru învățatura de catihisis în școalele normale, ca să nu să facă aceasta de dascăli mireni ; în aceasta al doile privire catiheții vor urma după orînduelile publice învățături și să vor povățui de epitropia școalelor, iar diplomile de ecsaminile făcute la seminar, precum și director de orînduire de catiheți li să vor slobozi de epitropia seminariei.

În 23 noemvrie 1845

Mihai Sturza-voevod

Preaînălțate doamne.

Două au fost nevoile ce au îndemnat pe epitropia seminariei de a înființa pe la ținuturi cîte un clas de învățături bisericesti. Cea întâi, spre a înlesni pregătirea candidaților pentru preoție, fiind aceasta cu foarte cu îngreoere din pricina depărtării locului de a se urma precum pînă acum în seminarie ; și a doa, pentru a pregăti pe la ținuturi clerici destoinici spre a puté întra în seminarie, duple cum și Academia are ale sale școli ținutale de unde ca din niște răsadniță își completează clasele academicești ; cînd seminaria, dinpotrivă, este nevoită de a primi și a

ține cu cheltueala sa pe fiii de preoți neavînd nici cea mai mică pregătire pentru urmarea claselor seminaricești, încît din aceasta nu să poate face înaintirea dorită în învățăturile teologice și ritoricești, pierzîndu-să cea mai multă vreme în seminar numai cu învățăturile pregătitoare.

Drept aceasta, spre a agiungerea acestui îndoit și neapărat scop s-au fost chibzuit de a să triimite pe la școlile ținutale cîte un catihet spre a forma în ele acel clas. Dar apoi Epitropia învățăturilor publice, supt pretecest că s-ar naște oarecare dihonii între profesorii rînduiți pe la ținuturi din partea ei și între catiheții orînduiți din partea aceștii epitropii, din pricina că acești din urmă ar priimi din partea seminariei instrucții, ne-ar aduce confuzie, și pe care pentru mai bună lămurire să alătorează aice în copie, au și intrat cu anafora cătră înălțimea-voastră, cerînd ca acei catiheți să se orînduiască cu decreturi din partea ei și că fie supt a ei administrație neîngăduindu-le totodată ca ei să-și formeze acel clas a lor în acea școală. Apoi de vreme ce aceștia sînt meniți anume pentru acele învățaturi duhovnicești și înadins plătiți din veniturile clirosului pentru o slujbă atît de neapărată pentru biserică, fiind o deosebire între un simplu profesor de religie, ce nu are de scopos decît a învăța pe tineri numai datoriiile religioase ce este datoriu a împlini fieștece creștin și între un catihet a căruia menire este a pregăti preoți și clirici pentru seminarie ; apoi, pentru a nu să urma între acești catiheți și între profesorii orînduiți din partea epitropiei învățăturilor publice neînțelegeri, această epitropie socotește pre cît de neapărat, pre atîta și de folositoriu ca acea epitropie să-și urmeze toate învățăturile ei mirene, atît mirene, cît și a religiei, precum ș-au urmat și pînă acum, fără a fi vreun amestec între școala profesorului orînduit din partea ei și între acea a catihetului rînduit din partea aceștii epitropii. Iară acești catiheți să-și ție clasele lor ce au a fi alcătuite din candidați și din fii de preoți, în casele pe care ei, ca preoți cu parohie a acelor tîrguri, le vor avé pe lîngă deosebite biserici, fiind simțită nevoia de asemenea școli duhovnicești pe la ținuturi, precum de așăminea mai vîrtos înformîndu-să seminariile episcopale și a rămînea acei catiheți, precum și pînă acum, supt administrația epitropiei seminariei, care își va orîndui inspectorii săi pe la politile eparhiale pe părinții episcopi, iară pe la celelalte, alte persoane, pe care le-ar socoti vrednice întru aceasta, ca nu la dinpotrivă să se scoată de supt privigherea chiriarhiei și chear educația clirosului atuncea cînd duple Reglementul Organic și chear învățătura publică ar trebui să fie supt a ei privighere și spre a nu să vătăma un drept chear

firesc că adică clirosul să plătească lefi unor profesori ce nu atîrnă de a sa administrație.

Supuind toate acestea la înțeleapta și creștineasca privire a înălțimei-voastre, această episcopie să roagă pentru a da înalta încuviințare.

Nr. 265. 1845, noemvrie 23

A înălțimii-voastre
cătră Dumnezeu smerit rugătoriu,
Meletie, mitropolit Moldovei,
și supuse slugi,
Struza, logofăt

Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar nr. 25, f. 21.

41

1845. Regulamentul de funcționare a școlilor catihetice

Despre catiheți îndeosebi, 1845

1. Fieștecare din catiheții ținuturilor sînt datori a ține regulate canțilerii, dupre formele ce să păzască și în seminarie, cu registru de hîrțile priimate și de asăminea de cele eșite de la ei.

2. Sînt datori toți, fără deosebire, să trimită cu raport direcției, la sfîrșitul fieștecăria luni, catalog clarificatoriu de numele, familia, sîrguința și propășirea în știință a tinerilor căsătoriți și necăsătoriți ce vor avé la învățatură, nu mai pușin și de starea lor morală și religioasă.

3. Fiindcă școalele bisericești a catiheșilor de prin ținuturi au a fi deosebite de acele politicești publice și din pricină că mai nici într-un oraș nu sînt încăperi de a fi amîndouă școlile (bisericească și politicească) în aceiaș locuință, apoi și chear în osăbite lăcuinți pentru a căroră țineri cu toate cele trebuitoare s-au hotărît osăbită sumă ; cînd apoi, potrivit înaltei încuviințări paradosirea catihisului și în școala publică este în-

credințată asemenea catihetului orînduit. Apoi de aceea și datoriile catihetului sînt îndoite, și anume : a) către școala publică în orașul unde să orînduește ; și b) către școala clericilor ce sînt a să catihiza, și anume, precum urmează :

a) în școala politicească publică catihetul este îndatorit a paradosi catihisul după programa și instrucțiunile școlii aceia, urmînd în totul regulilor statornicite pentru acele școli ;

b) cea clericală, însă, are a urma în totul acestor de față povățuiri întărite de epitropia seminariei, de care, potrivit înaltei încuviințări, atîrnă școlile catihetilor de prin ținuturi.

4. În școlile catihetilor de prin ținuturi nu au a să primi *decît numai fii de ai celor bisericesti (de preoți, diaconi și dascăli)* căsătoriți (ce să numesc candidați) și necăsătoriți, din care cei dintăi spre a să trimitte la seminarie pentru a să puté hirotonisi mai în grabă, după nevoile ce ar urma de preoți, iară cei din urmă, pentru a se urma mai departe învățăturile statornicite în seminarie.

5. Cursul statornicit pentru tinerii căsătoriți și necăsătoriți ce au a să primi în școlile bisericesti de prin ținuturi (așa-numit cursul clerical) are a să ține în chipul următoriu : adică după ce toți să vor deprinde mai întăi în cetirea cărților slujbelor lucrătoare în biserică cu a lor deplină deprindere în biserică, apoi să vor rîndui la învățăturile catihisației, care sînt după cum s-au urmat și pînă acum în seminarie, și anume : 1) cetirea la întregu după orice carte romînească, dimpreună și scrisoarea ; 2) catihisul ; 3) istoria sfîntă sau biblia ; 4) mănelnicul sau tîlcuirea rînduelilor bisericesti și 5) cele patru lucrări ale aritmeticeii, și care toate să să paradosescă de pe cărțile de pe care să paradosăsc și în seminarie.

6. Cu deosebire să pune îndatorire asupra catihetilor de a deprinde pe candidați cu deplinătate la orînduelile bisericesti, ca pe unii ce nu au a mai asculta acestea prin școli, precum cei ce au a urma mai departe științele în seminarie avînd de acum într-un an a nu să primi mai mult la învățătură căsătoriți, fiind grijile familiei împiedicătoare la învățătură, după cum despre aceasta s-au publicat și prin foaia sătească spre a cea mai nainte știință a celor bisericesti.

După săvîrșirea paradosirei științelor arătate aicea în art. al 5-le, pentru a căroră învățare vremea nu să poate mărgini, ci atîrnă de la sîrguința și pregătirile ce vor fi avînd tinerii la intrarea lor în școală. să va face un ecsamen particular (în fața catihetului), însă numai candida-

ților, și din aceștia numai celor ce ar fi învățat științele hotărâte acolo, după care apoi celor vrednici li să vor slobozi supt iscălitura catihetului adevărați (formăluite prin condici) rostitoare de a lor urmare la învățături și sîrguință, cu care, înfășoșîndu-să la seminarie și ecsaminîndu-să de iznoavă li să vor slobozi în urmă atestaturi spre a să hirotoni.

8. Dupre cum s-au obicinuit pe la toate școlile din prințipat de asemenea și la acestea școli cliricești să va ține de două ori pe an (iarna pe la 15 a lunii februarie, iară vara pe la 15 a lunii iulie) cîte un ecsamen public, la care să vor pofti de cătră catihet persoanele cele mai însăm-nate din tîrgurile unde să înființază asămînea școală.

9. O dată cu fieștecare an au a să revizui aceste școli de cătră un mădulariu al direcției, sau de către un rînduit din parte-i, care va raportui epitropiei despre a lor stare.

10. Afară de duminici, prasnice împărătești și cele mai însăm-nate zile a sfinților, să hotărăște pentru fieștecare din aceste școli și osăbite vacanții, și anume : săptămîna întîi a Postului mare, Săptămîna patimilor Domnului, săptămîna luminată și osăbit, după ținerea ecsamenului de vară încă o vacanție de șasă săptămîni.

11. Fieștecare catihet este datoriu în timpul vacanței de vară a face alegere și a trimite pe cei mai vrednici din tinerii necăsătoriți (iarăși cu țiduli dupre forma celor ce au a să da candidaților) la seminarie, spre urmarea mai departe a științelor în acest institut, mai vîrtos că acesta este scoposul înființării acelor școli cliricești pe la ținuturi.

12. Cu deosebire să pune îndatorire asupra catihetilor în cele patru posturi de peste an a-i spovedi și împărtăși cu sfintele taine pe tinerii ce vor avea la învățătură, căci chemarea lor este de a fi propoveduitori poroncilor pravoslavniciei noastre biserici.

13. Fieștecare din catiheti sînt datori pe la praznice și zile de sărbători însăm-nate a rosti cuvinte prin bisericilo din orașul unde să rînduește, precum și la înmormîntări (unde vor fi chemați) și la alte țirimonii bisericesti.

14. De la sine să înțelege că primirea candidaților căsătoriți trebuie a să urma dupre formele ce s-au păzit și pînă acum prin slobozirea politicească, spre a nu fi cumva trecuți la o dare oarecare ; iară fii de preoți acei necăsătoriți, de vreme ce iarăși de la sine să înțelege că ei nu pot fi înscriși nici la un fel de dare, apoi a lor priimire va puté urma precum să urmează și la primirea școlerilor prin alte școli publice fără alte politicești deslegări, mai vîrtos că unora ca acestora nu urmează a să da

atestaturi spre a să hirotoni, ci spre a urma învățăturile mai departe în seminarie, în care totdeauna s-au primit și s-au slobozit clirici fără deslegarea Vistieriei, dupre cum se urmează și prin toate celelalte școli publice a acestui principat.

15. Pe fieștecare zi, catihetul va paradosi în școala cliricală trei ceasuri, după programa pe care o va potrivi însuș după împrejurări, spre a nu să împiedecă la paradosirea catihisului în școala politicească, precum nici la împlinirea datoriilor preoțăști, ci va avea cătră bisărica unde va fi leturghisitoriu.

Arhiereu Filaret Rencescu
Secretar D. Velini comis

Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar nr. 25/1845.

42

1846, martie 10. Raport in legătură cu organizarea școlilor catihetice pe la ținuturi

Cătră cinstita epitropie a Seminariei Veniamine
Direcția seminariei

Raport

Fiindcă de la 1-iu aprilie viitoriu au a să orîndui catiheți pe la ținuturi, apoi această lucrare cere neapărat următoarele :

1-iu. Să se poruncească tuturor protoiereilor ținutului ca să să facă cunoscut preoților, diaconilor și dascălilor ca ei să-și dee pre fii lor la școala catihetului mai înainte de a-i însura, spre a nu se îngreoe cu vremea trebuitoare de hirotonie de îndoite griji, adică de-ale familiei și de-ale învățaturii, căci numai spre o vreme se vor priimi de acei însurați, după neapărata grabnică trebuință ce ar urma undeva de preoți.

2-le. Să se publicarisească din partea cinstitei epitropii, prin *Foia sătească*, pe obșteasca știință a tuturor satelor, ca ele să aibă după

vreme în vedere ca din fieșcare sat, cel puțin câte trei copii din oamenii bisericești să să trimită pe la acele școli din vreme, căci în urmă nu vor avea dreptate a să tîngui că rămîn fără preoți ; și la asăminea întîmplare, această răspundere sufletească va cădea asupra lor cînd s-ar întîmpla ca, lipsindu-să de preot, nu ar avea nici un tînăr pregătît.

3-le. De asemenea, să să publicarisească prin orice foaie că tinerii ce nu vor avea pregătirile cuvenite la acea școală nu să vor primi la seminarie spre a urma cursul învățăturilor mai înalte.

Acestea deci direcția socotindu-le de neapărată, cu cinste le supune cinstitei epitropii, rugîndu-o ca să binevoiască a le da cuvenita lucrare.

No. 41. 1846, martie 10

Filaret, rector
Dr. Velini, comis
Ierodiacon Melhisedec

Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar nr. 25/1845, f. 39.

1847, februarie 21. Extras din anafora a mitropolitului Meletie către domn în legătură cu învățămîntul copiilor locuitorilor săteni

Cătră dispozițiile înalt întărite la 13 iunie, anul trecut 1846, supusă înălțimei-voastre prin anafora a cu nr. 154. încît se atinge de locurile de hrană și a lor lucrare după anexa lit. b, cap. III din Organicescul Reglement, ar fi neapărat a să adăoga închizășluirile cuvenite, ca locuitorii satelor să-și trimită copii la preoții parohieni de la care, fără plată, să învețe de-a rostul toți delaolaltă împărăteasca rugăciune, Tatăl nostru, iar unii din copii și altăceva, după osîrdia ce ar avea.

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 10/1846, f. 5.
Sublinierea noastră. Iată în ce consta învățămîntul copiilor din satele de la munte în 1846 !

1847, martie 10. Raportul Comitetului de Inspecție al școlilor din ținutul Neamț către Epitropia învățăturilor publice privitor la conflictul cu școala bisericească

Comitetul de inspecțiune a școalei publice din Piatra
Anul 1847, martie 10 zile
Cinstitei Epitropii a învățăturilor publice din Moldova

Dumnealui profesorul școalei publice din târgul Piatra au făcut cunoscut acestui comitet despre lăaturalnica știință ce au luat că protoiereul ținutului au poroncit la toți preoții și dascalii din satele și târgurile acestui ținut ca pe fii lor să-i dee la școala bisericească, și nicicum la școala publică, și chiar acei intrați pînă acum la școala ținutală să se întoarcă în acea bisericească.

Comitetul avînd în vedere că înființarea unei asemenea școale nu-i este oficial cunoscută, însă o vede în practică înființată, cu tot respectul aduce în cunoștința cinstitei epitropii această împrejurare, cerînd dezlegare dacă acea școală bisericească este statornicită după așezămîntul școalelor din nou și neînclinată cu școala publică, prin urmare nici atîrnată de acest comitet.

Alexandru Donici

D. Milicescu

Arh. St. București, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Moldova, dosar nr. 183/1845, f. 229.

1847, iunie 6. Jalba preotului Vasile Arhipescu, catihetul de la Fălticeni, în legătură cu greutățile ce le întâmpină cu școala „ce și-au început cursul acum“

Cătră cinstita direcție a Seminariei Veniamine,
iereul V. Arhipescul, catihet ținutului Sucevii

Jalbă

Fiindcă școala bisericească din ținutul Sucevii și-au început cursul acum de curînd, apoi împrejurările ei nu mă iartă de a veni la seminarie spre a-mi primi leafa, și eu, ca unul ce întîmpin mare nevoie și lipsă, îndrăznesc a ruga pe cinstita direcție să binevoiască a-mi slobozi leafa ce mi se cuvine pe trîminia a doua ca catihet ținutului Sucevii, și pentru primire va fi cunoscute în condică iscălitura sf.-sale ierodiaconului Melhisedec, inspectorul seminariei, întocmai ca și a me.

1847, iunie 6. No. 1.

Iereul Vasile Arhipescul,
catihet

Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, *Acta clericului Vasile Arhipescul*, p. 21.

1848, ianuarie 28. Catagrafia bisericii cu hramul Sf. Neculai din satul Humulești. Lîngă cimitir erau două chilii, în care preotul Ioan va înființa școala

Catagrafie de toată zăstrea bisăricii sf. ierarh Neculai, măhălaua Humuleștii, a târgului Neamțului.

1848, ghenar 28

No.

2 două sfinte antimisă, unul aclaz și unul de pînză.

3 trei evanghelii, două înpodobite cu aur, una îmbrăcată prost.

- 3 trei cruci, una înbrăcată cu argint, două de lemn.
- 1 una cruce mare de lemn, zugrăvită.
- 1 un sfânt chivot pentru s-tile taine, de lemn poloit cu aur.
- 2 două înbrăcăminte pe sf. prestol, de șaluri și înprejur de.....
- 3 trei potire, unul nou, de tumbacu poleit cu aur și două vechi.
- 2 două sfeșnice de alamă pe s. prestol.
- 3 treicădelnițe, una poleită cu argint, iar două proaste, de tumbac.
- 2 două sfeșnice de alamă, pe s. prestol.
- 1 un sfeșnic mare, de madem.
- 1 una cristelniță de botez.
- 1 un policandru de madem, cu 14 fofeză.
- 2 două fânari de sticlă.

Veșminte :

- 2 două feloane de ștofă bună, unul galben și unul stînjîniu.
- 2 două materii de adămască, necusute, pentru feloane.
- 1 un felon de mătase verde.
- 4 patru feloane de cit prost.
- 2 două feloane de șamu, galbene.
- 1 un felon de adămască cu epitrahirul lui.
- 1 un felon de cit bun, verde, cu patrahirul lui.
- 1 un felon alb, de hasa, cu epitrahirul lui.
- 5 cinci epitrahire de rînd, mai proaste.
- 7 șapte stihare preotești de cit.
- 4 patru stihare diaconești, tot de cit.
- 18 optsprezece naracliți, cinci bune, celelalte proaste.
- 4 patru orari diaconești, însă unul de mătășă.
- 4 patru poiazuri de încins, unul cu păftale de madem.
- 7 șapte văzduhuri mari și mici de acoperit sf. taine.

Cărțile bisericesti :

- 1 un tipic.
- 5 cinci leturghii.
- 1 un octoih mare.
- 1 un minei mare, de București.
- 1 un triod.
- 1 un **p**enticostar.
- 1 o carte de obște, cu slujba sf-lor de peste an.
- 1 un ceaslov mare.
- 1 o psaltire.

- 1 un molitvenic.
- 1 un aghezmatar nou.
- 1 o carte, pesnile lui Moise.
- 1 un apostol.
- 2 două pravile, una mare și una mică.
- 1 un evanghelistar.
- 1 panahidă (una).
- 1 una tîlcul evangheliei.
- 3 trei prapuri.

Acareturile bisericii :

- 1 una dugheană în ulița tîrgului, despre prund, dănuită de Ioan Chiriac.
- 2 două chilii sub un acoperămînt, lîngă țintirimul bisericii.
- 3 trei acareturi are biserica sf. ierarh Neculai, după cum mai sus să lămuresc.

Gavril, econom

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. A/20/1849, f. 115—116v.

1848, februarie 21. Atestat dat de Seminarul central din Iași clericului Niculai Conta, fiul lui Nistor Conta și frate cu Grigore Conta, tatăl lui Vasile Conta

Atestat

Prin acest atestat să adeverește că clericul Nicolai Conta, fiul preutului Nistor, din satul Bodeștii Precistei, ținutul Neamțului, în vîrstă de 20 ani, au urmat în Seminaria Socolei învățăturile următoare, din care au învrednicit a căpăta notele înșămnate și anume :

Catihis, bun ; din gramatică, foarte bun ; scrisoare, bun ; aritmetică, bun ; cîntări, bun ; istoria sfîntă, foarte bun ; geografie, bun :

istoria patriei, foarte bun ; limba grecească, bun ; istoria bisăricească, foarte bun ; tâlcuirea rînduelilor bisăricești, foarte bun ; tipic, bun ; ritorică, foarte bun ; logică, foarte bun ; din învățăturile religioase, foarte bun ; limba latină, bun.

Drept care, precum pentru a numitului învățătură de asemenea și pentru a lui vrednică de laudă purtare, i s-au dat acest atestat din partea Seminariei Socolei, întărită după forme.

No. 26. 1848, februarie 21.

Meletie mitropolit

Vasile Beldiman, vornic
Arhimandrit Filaret Scriban
Andrei Teodorescu

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar Hirotonisiri pe 1846, f. 424.

48

1849, februarie 5. Mărturia locuitorilor satului Plotun pentru candidatul Gheorghe, fiul lui David Creangă și al Anastasiei, pentru a fi hirotonit diacon în acel sat. Învățase carte cu profesorul N. Nanu, la Broșteni

Mărturie

Anul 1849, februarie 5. Noi, lăcuiitorii poporâni de la biserica cu hramul sf. mucenic Dimitrie, din satul Plotun, proprietaoa sf. Mă-năstiri Neamțului, Ocolu-Muntelui, ținutul Neamțului, adevărim prin această mărturie ci dăm pentru candidatul Gheorghie, pre carele îl cerem ca să ni să hirotonisască diacon, că s-au născut din pravoslavnicii pă-rinți : tatăl său, David Creangă, viu, maică-sa, Anastasia, de la naște-rea sa are ani 24 ; carti a ceti și a cînta au învățat la profesorul Nicolai Nanu ; la 1848, luna... s-au căsătorit, luîndu-și legiuită soție pe Eca-terina, fată fecioară, fiica săchilariului Vasile Răzmiriță, tot din sat Pipirigu, cu ce întfia cununie, neavînd nici o împiedecare de rudenie

de care apără sf. pravilă ; viața sa au petrecut-o cinstită ; n-au fost niciodată pîrît cu vreo faptă de furtișag sau de bătauș ; bețiv sau martur n-au fost nici la un fel de pricini ; la alcătuirea trupului și simțiri este întreg și sănătos ; la credință pravoslavnici drept fiu a sfintei biserici a Răsăritului, supus canoanilor și învățăturilor ei în toate, atît el, cît și casnicii lui ; în birul cinstitei Visterii nicum n-au fost.

De aceea, știind noi urmările lui că sînt adivărate, precum mai sus arătăm, cu metanii ne rugăm ca să ni să hirotonisască dieacon la pomenita de mai sus biserică și a rămîne în veci neștearsă pominire.

Erei Gheorghe

Eu, Costandin Gheorghiuță

Eu, Marin Lăcătușu, vornic

Eu, Petre sîn Ioniță Cujbă

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar Hirotonisiri pe 1864, f. 552.

49

1849, februarie 16. Mărturia locuitorilor satului Bodești, dată
candidatului Nicolai Conta pentru a se hirotoni preot

Mărturie

Anul 1849, luna februarie în 16 zile. Noi, locuitorii poporâni de la biserica cu hramul Buna Vestire din satul Bodeștii, moșia sfintei Monastiri Precista, din tîrgul Romanului, adevărim prin această mărturie ci o dăm pentru candidatul *Nicolai*, pi carile îl cerem ca să ni să hirotonisască în preut, că s-au născut din părinți drept slăvitori, tatăl său, preutul Nistor, din acest sat, maică-sa, Ana, botezul i s-au cetit de cătră preutul Ioan, tot din acest sat ; naș i-au fost preutul Teodor, din acest sat ; de la naștirea sa are 22 ani ; carte au învățat a ceti și a cînta în Seminaria Socolii, dupre cum îl mărturisește atestatul ci-l are la mîna sa. În anul următori, 1849, s-au căsătorit, luîndu-și legiuită soție

pe Ana, fiica preutului Ioan, din acest sat, cu înția cununie, neavînd nici o împiedecare de rudenie ; viața sa au petrecut cinstită ; n-au fost pîrît niciodată pentru vreo faptă de furtișag sau de bătăuș ; bețiv sau martor n-au fost nici la un fel de pricini ; la alcătuirea trupului și la simțire este întreg și sănătos ; la credință este pravoslavnic, drept fiu al sfintei biserici a Răsăritului, supus canoanilor și învățăturilor ei întru toate, atît el, cît și casnicii lui.

De aceea, știind noi urmările lui, precum mai sus arătăm, cu metani ne rugăm ca să ni să hirotonisască în preut.

Irei Ion

Irei Nistor

Eu, Filip Costan, vornic, împreună cu toți locuitorii poporâni

---

Arch. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar Hirotonisiri pe 1846, f. 397.

50

1849, februarie 17. Adresa Comitetului de inspecție școlară pentru ținutul Suceava către Isprăvnicia Suceava în legătură cu școala satească de la Broșteni

Comitetul de inspecțiunea școalei publice Folticeni

Nr. 15 din 17 februarie 1849

Cinstitei Isprăvniciei a ținutului Sucevii *

Din adresa acei cinstite isprăvniciei cu nr. 1.304, arătătoare acestui comitet că pe moșia Broștenii, a dumisale boerului vistiernic Alecu Balș, din acest ținut, s-ar afla întemeiată o școală în limba națională, la care profesor s-ar afla dumnealui Nicolai Nanu.

Comitetul, duple a sa însărcinare în cazul învățăturilor, cu cinste poștește pe cinstita isprăvnicie ca pe numitul profesor să voească a-l înștiința de a veni aice, la canțileria comitetului, unde are a fi întreat de postul ce ocupează la numita școală.

Botez, F. Dumitru serdar, profesor N. Verdeanu

Să va scrie privighitorului de ocol a urma potrivit cererii comitetului.

Ispravnic

Arh. St. Iași, fond Isprăvnicia Suceava, tr. 1./63, op. 2.012, dosar nr. 2.431, f. 1.

51

1849, iulie 9. Reclamația locuitorilor din satul Pipirig, cu cotunele Boboești și Plotun, așezate pe moșia Neamț, împotriva exploatării nemiloase și a schingiuirilor neomenesti pe care le sufereau de la arendașul aga D. Stan

Noi, cu toți locuitorii din satele de pe moșia sf. Mănăstiri Neamțului, și anume, *Pipirig* și *Băboești* și *Plotun*, cu mare plîngere și cu fierbinți lacrimi cădem la mila și milostivul D-zeu și la bunătatea vecinicului nostru stăpîn, părintelui arhimandritu și starețu sfintelor Mănăstiri Neamțu și Secu, pentru multe și grele asupriri ce ne-au încongiurat de cătră dumnealui aga Dimitrie Stan, posășoru pe moșia Munții. Că noi oricîte alcătuiți am făcut cu dumnealui, la toate au trecut peste învoială.

Întîi ne-au pus de am săpat o gîrlă la Galu, la un heresteu, cîte un stînjîn și jumătate de fieștecare om lungimea și lățimea și de adînc cîte două părți cîte 5 palme și o parte de cîte un stînjîn și ne-au dat plată cîte 2 lei 20 parale pe stînjîn; care fieștecare om au lucrat cîte 2 săptămîni, însă toamna o săptămînă și primăvara altă săptămînă, tot cu aceeași plată.

Al doilea : am făcut fieștecare om cîte o zi la pod, la Galu, afară de dus și de venit fără plată.

Al treilea : viind porunca ocîrmuirii la satele noastre pentru butuci de pavele să-i ducem la Iași, precum i-am și dus, iară care oameni n-au avut boi, au plătit la oameni din alte sate cîte 12 lei butucu și am istovit, iară dumnealui ne-au însărcinat cu silnicie ca să ducem

și butucii satului Galu, o somă de 350 butuci, cu cuvîntul că ni i-a plăti nouă precum am plătit și noi la alții. Și ducînd butucii acei la Iași, am scos fitanție și am dat-o dumisale, iară dumnealui, cînd am fost la plată, ne-au dat numai cîte 4 lei de butuc.

Al patrulea : ne-au mai însărcinat dumnealui cu o somă de draniță, de una sută douăzeci mii, de am făcut-o, adică una sumă de 48.000 mii cîte de 4 palme lungimea, făcută și dusă de noi la Iași cu 9 lei mia, pe care draniță am plătit-o noi la vamă din 9 lei, care draniță să plătește la acel loc cîte 18 lei mia ; și o somă de altă draniță, de cîte 3 palme lungimea, făcută și dusă la Ștefănești de noi, și dumnealui ne-au plătit-o numai cîte 7 lei și din ei tot noi am plătit vama. Care draniță, de acea sumă să vinde la acel loc cîte 15 lei mia.

Al cincilea : ne-au mai însărcinat dumnealui de am făcut și am dus cîte 3 stînjini lemne de foc în tot anul, fără plată, la Varatic.

Al șasălea : iarăși ne-au mai însărcinat dumnealui de am făcut și am dus la Varatic 580 bucăți de lemn de brad, însă granzi de cîte 6 stînjini și giurăte lungimea și o palmă pe muche și o samă de grinzi de cîte 6 stînjini și tumurugi de zăplaz și bîrne de cîte 3 stînjini și leături, tot fără plată.

Al șaptelea : ne-au mai însărcinat dumnealui astă-vară de am făcut cîte o săptămînă salahorie la piatră de fieștecare om și ne-au plătit numai cîte 6 lei pe săptămînă, afară de dus și de venit, și o samă de lăcutori s-au întîmplat bolnavi, și aceia au plătit la alții cîte 12 lei săptămîna. Și în vremea aceea s-au tîmplat de au dat boala, holera, și o samă de oameni au fost la lucru acolo, și pe cîte zile au lucrat nici țidule nu le-au dat, nici plată. Și după ce s-au răcorit boala, ne-au mînat al doilea săptămînă.

Al optulea : astă-vară, din porunca lui D-zeu, au venit boala holerei și s-au închis vînzarea meșteșugului cu sumane, și asemenea au încetat mai de istov vînzarea și în vite și n-am putut a istovi banii adetiului la vadele ce avem a răspunde prin contract, și o samă de oameni, din lăcutori ce au avut trecere pe la negustori, au luat bani cu împrumutare și ne-au istovit de banii adetiului.

Iarăși cei care am fost mai scăpățați și nu găseam închipuire de a ne plăti, că lucrăm meșteșugul nostru cu var cu un preț folositor pe la sf. mănăstiri, nu ne-au slobozit ca să ne urmăm acelaș meșteșug, să ne plătim, ci ne-au oprit, și cu mare silnicie au pus zapcii asupra noastră, pînă și cu picioarele ne-au băgat în gîrla morii în vreme de iarnă și, după ce ne-au scos din gîrlă, ne-au pus de am mutat bolovani din loc în loc ; și nici așa nu ne-au lăsat și ne-au băgat în zemnice și

ne-au închis și ne-au dat fum de potloage și abie de n-am murit. Și, nemai-putînd noi răbda, i-am dat zăpăsi că vom face butuci cu preț cum au voit dumnealui, însă cîte 30 butuci de om și preț de făcut cîte 12 parale pînă la loc de boi și alte 12 de scos pînă la heresteie ; și butucu în măsură, cel mai subțire de 5 pale, măsurîndu-să pala și mijloc și de lung 18 palme, care numai la făcut au lucrat fieștecăre om trei luni de zile, cu mîncarea omului și plată li s-au venit cîte 9 lei de om. Și o samă de oameni care au fost bolnavi și n-au putut face ei au plătit la alții cîte 2 lei de butuc numai de făcut. Și cîțiva din oameni s-au stîlcit de nu să pot hrăni, și alți oameni au fugit în toată lumea și nu-i știm unde sînt. Și ne-au scos cu o mare sîlnicie cu toți boi de a scoate butuci, și o samă din locuitori au rămas fără arătură, că ne-au luat boi din pluguri și ne-au luat la Duminica mare și am lucrat 6 săptămîni, și n-au mai putut boi, că au picat de picioare, purtîndu-i prin apă și prin pietre, și o samă au și pierit ; pe o samă i-am adus prin cară. Și folosul puțin s-au făcut, că duceam cu 4 boi și 2 oameni cîte un butuc pe zi și luam cîte 12 parale pe zi, și pe pășunatul boilor, cît au șezut boi acolo, ne cere 400 lei de la noi.

Al noulea : ne-au mai însărcinat dumnealui de i-am dus și i-am făcut 19^{1/2} stînjini lemne de foc la Piatra.

Al zecelea : după ce ne-am îngădit noi fînațele noastre, dumnealui au adus toate vitele dumisale, sumă ca 4—500 vite cu coarne și vreo mie cinci sute oi și le-au băgat prin toate fînațele ce avem și le-au păscut ca vreo 2 săptămîni de zile ; și așa au făcut în toți anii.

Al 11-lea : încă ne-au mai însărcinat ca să facem o dughiană la orîndă, care dugheană nu sîntem datori prin contract a o face, și, siliți fiind, noi am putut-o găti degrabă și cu sîlnicie ne-au luat 500 lei și pe urmă tot am făcut-o.

1849, iulie 9

Numele locuitorilor ce au încredințat toți cu punerea degetelor noastre. ¹

Arh. St. Iași, fond Ministerul de Justiție, tr. 1.785, dosar nr. 7.004, f. 64.

¹ Din satul Pipirig iscălesc următorii din familia Creangă : Nică sîn Ion Creangă, Dumitru sîn Ion Creangă, David Creangă pačnic, Ion sîn David Creangă. Iscălesc și oameni din satul Boboești, între care un Maxim Petrea, Vasile Baboi, Iftimi Ungureanu, Grigore Baboi, pačnic. De asemenea, iscălesc și oameni din satul Plotun. Documentul este întărit și cu sigiliul aplicat cu fum al bisericii din Pipirig cu hramul sf. Neculai.

1849, octombrie 15, Tg.-Neamț. Peciul dat de protopopia Tg.-Neamț preotului Vasile din satul Pipirig, ca să poată săvârși căsătoria fiului lui Vasile Creangă, anume Ioan, cu Ioana, fata lui Avram Ciobur

Eparhia Mitropoliei

Ținutul *Neamțului*, Ocolul-*Muntelui*. Molitva ta, preote *Vasile*, săchelar, din *satul Pipirigu*, de vreme că *Ioan holtei*, feciorul lui *Vasile Creangă*, de treapta *birnic*, voiește a lua pe *Safta, fată mare sin Avram Ciobur, ot*. Și după cercetarea ce ai făcut nu iaste nici o pricină de care oprește pravila, precum arăți în mărturia ce dai, îi vei cununa după lege. 1849, octombrie 15. Cu întâia cununie.

L.P. mitropoliei

Grigore, iconom

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, Peciuri de căsătorie, ținut Neamț, pachet nr. 21. Formular tipărit la Mitropolia Iași. Cuvintele subliniate sînt scrise de mînă.

1849, noiembrie 30, Iași. Adresa Departamentului bisericesc din Iași către starețul Mănăstirii Neamț privitoare la necesitatea înființării unei școli în Tg.-Neamț

Preacuvioșiei-sale arhimandritului Neonil,
starițul sfintelor Mănăstiri Neamțu și Secu.

Comunitatea locuitorilor tîrgului Neamțu, prin o jalbă iscălită de mai multe persoane, face cerere acestui departament că să se înființeze o școală publică în acel tîrg pentru învățatura tinerimei de acolo.

Deci departamentul, după datoria ce are de a înlesni mijloacele învățături publice, cunoscînd că tîrgul acesta se găsește proprietate a Mănăstirei Neamțului, și cuvioșia-voastră prin providență dumnezeiască sînteți păstoriu acelui sfînt lăcaș, cu toată cinstea se adresează către cuvioșia-voastră, carile totdeauna ați dat dovezi de plecare către tot ceia ce privește folosul public, și vă roagă ca să binevoiți a însemna pentru înființarea unui așezămînt atît de mîntuitor un local cu încăpere în numitul tîrg, carile să fie pentru totdeauna în dispoziția școalei ce să va înființa ; precum... <doc. rupt. n.n.> dispozițiile convenite pentru acoperirea anualelor cheltuieli a acestei școli. Departamentul va fi foarte îndatorit cuvioșiei-voastre pentru ceea ce veți face în privința acestei școale și cu mulțămire va privi pe cuvioșia-voastră, bucurîndu-vă de recunoștință tinerimei care prin mijloacele acestui sfînt lăcaș se va adăpa de cunoștinți folositoare.

N. Ghica

Secția I. No. 3.754. 1849, noemvrie 30 zile.

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii Publice, dosar nr. 236/1849

54

1849, decembrie 27, Humulești. Jalba locuitorilor satului Humulești pentru „jaful“ suferit din partea clucerului Popazol

Cinstului Departament al Trebilor Dinlăuntru.

Lăcuiorii Petrea State, Andrei Roșu, Constantin a Ștefănesei, vornicelul Constantin Stan și toată grămada satului Humuleștii din ținutul Neamțului, Ocolul-de-Sus,

Tînguitoare jalbă

Satul lăcuinții noastre mai sus numit fiind megieșit în apropiere cu Tîrgul-Neamțului, și ca unii ce îndeletnicirile noastre le întreprin-

țăm mai mult pe lângă târg cu lucrare de lână în sucmani și altele, precum putem chivernisi. Iară întrucît privește răzărva de popșoi, noi în fieșcare toamnă pîn' la conținutul an 1848, precum am putut, am pus la coșare cîte zăce pîn' la cinsprezece dimirlii popșoi de numi, de care în vremea lipsei ne-am înlesnit cu ei, mai ales în timpul cvartiruirei oștenilor rosienefți, ce am avut și noi în iarna trecută.

Iar apoi, în timpul anului 848, dumnealui clucerul Gheorghe Popazol din Tîrgul-Neamțului, ca rînduit asupra regularisirii țarinilor de răzărvă, după care cătră toamnă au întrat apoi și privighitor acestui ocol, ni-au luat patru sute de lei bani, supt cuvînt că ne va mântui de regula lanului de răzărvă, după care nici ni-au silit cătră urmare, rămăind în așa mărginire atît în acel an 848, cît și în acest 849, pe care regula cere, precum videm, a nu rămîne lipsiți de răzărvă...<doc. rupt, n.n.> săliți de locul compitent am și pus la loc o cătime de pe anii din urmă ce ni să slobozisă la nevoie ca cu împrumutare, și dacă nu am fi fost amăgiți cu înduplecare ce ni-au făcut dumnealui zisul clucer Popazol de ne-au luat arătata sumă de bani, cu care mai bine am fi putut a ne agiuta la facerea coșariului pentru răzărvă și închipuire de popșoi, nu am fi în așa poziție ce sîntem.

Acum, ce ne mai rămîne pentru asemenea zădarnică păgubire de atîția bani ce numai D-zeu știe cu cît struncin i-am închipuit de ni-am putut scoate zapisul ce ne-au fost primit dumnealui clucerul pentru acei bani în vadea hotărîță, și făcut cu iconomie pe numele megieșului său, dumnealui slugerul Chiriac Fasolă, care răspunzînd, păstrăm zapisul exoflisit.

Alegăm dar la mila și bunătatea cinstitului departament, că așa precum ne-am înorocit cu părinteasca bună îngrijire asupra săracilor, a nu să îndura priivindu-ne în așa struncinare și păgubire, ce cu milostivire a poronci cui să cuvine spre despăgubirea noastră de arătații bani răpiți, de care respectivul departament va avea cereasca răsplătire și veșnică pomenire.

1849 decemvrie 27

- x Eu, Andrei Roșu pacinic
- x Eu, Petre State, fost vornicel
- x Eu, Constantin a Stefănesei
- x Eu, Ion a Stefănesei

- x Eu, Vasile a Aniței
- x Eu, Chiriac a lui Petrea Ciubotar
- x Eu, Vasile a Vădanii
- x Eu, Toader a lui Toma Stahi
- x Eu, Andoni a Dăscăliței
- x Eu, Toader a lui Zaharia Stan
- x Eu, Isachi David
- x Eu, Costandin Stan vornicel și toată grămada satului, puindu-să și pecetea sătească

L.P. sat. Humulești

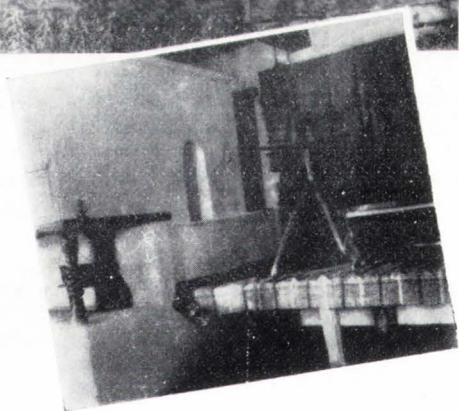
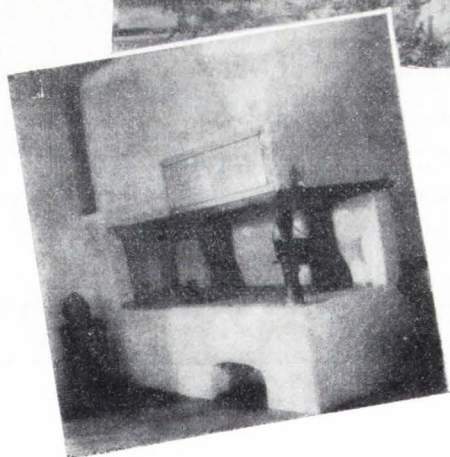
Arh. St. Iași, fond Ministerul Dinlăuntru al Moldovei, tr. 1.772, dosar nr. 16.349, *Lăcuitorii satului Humulești cu tlucernul Gheorghe Popazoglu, pentru mai multe jașuri.*

1849. Extras din constatările comisiei de anchetă în satul Pipirig

Asemenea sărăcie este foarte sporită și prin grozave bătăi și schingiuri ce bieții lăcuitori munteni le-au suferit în vreme de cinci ani aproape. Întru asemenea bătăi s-au descoperit că ar fi și cazuri de criminal, și anume: locuitorul Gheorghe a Ungurencii bătându-se întâiași dată de către vechilul moșiei, Iorgu Zgrof, au fugit; prins fiind în urmă, s-au bătut două zile de-a rîndul, dîndu-i-se treizeci bice și udîndu-se cu apă, îi mai da iarăși 30 bice și apoi trimețînd și plăeși ca să caute miere să-l ungă ca să-l mănînce muștele; Gheorghe Cealpău s-au bătut în două rînduri, cu pielea goală, în vremea ernii, și, nefiind apă, s-au pus omăt peste trup și s-au făcut omătul negru tot bătîndu-l.

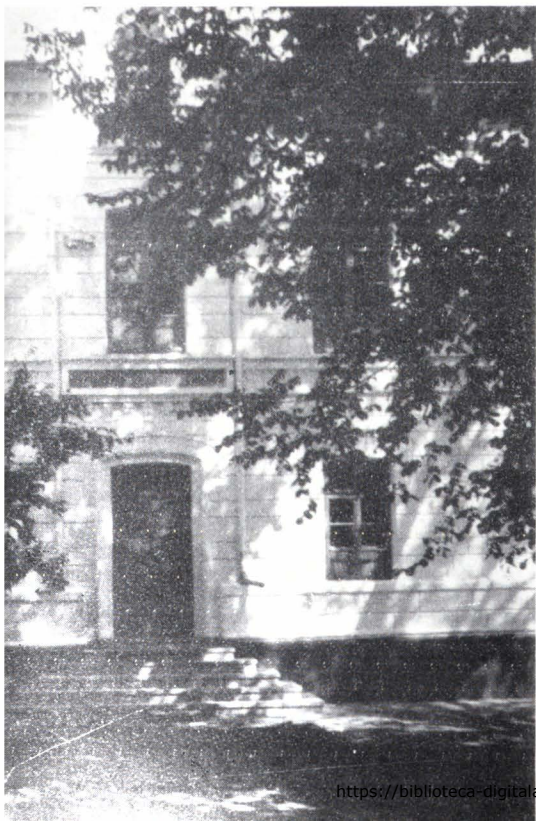

Casa părintească din Humulești, astăzi Casa memorială „Ion Creangă“

Valea Ozanei

Vechea școală domnească din Tîrgul-Neamț,
unde a învățat Creangă în 1853 (foto 1963).

Mormântul Smarandei, mama lui Creangă,
în cimitirul din Humulești

Vedere din Fălticeni-Vechi

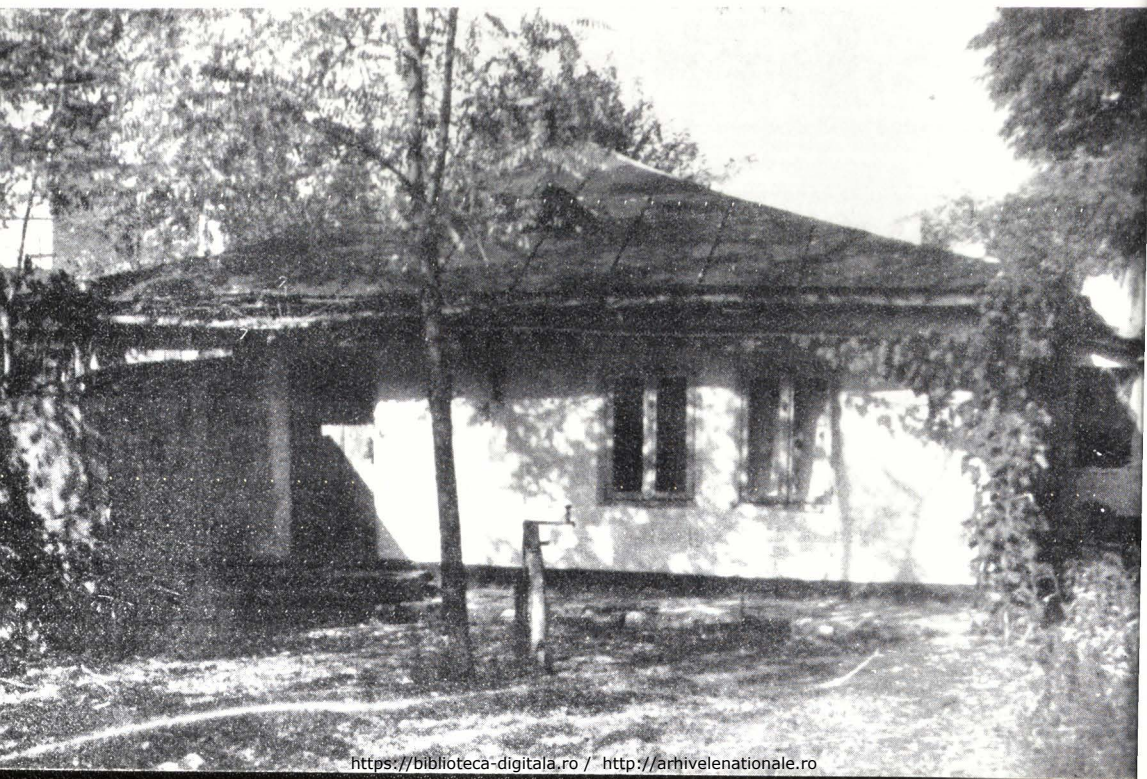

Fălticeni. Casa din Ulița Rădășenilor, în care a locuit Creangă

Casa din curtea bisericii 40 de Sfinți (Iași), în care a locuit Creangă

Ioan Hagioangă s-au bătut în mai multe rînduri, udîndu-se cu apă între bătăi.

Niță Țurloi, fiind bătut de 7 ori într-o săptămînă, nici astăzi nu se mai știe unde-i.

Petrea Iftime atît de cumplit au fost bătut, încît și-au eșit din minte de s-au dus și s-au înecat la podul Hangului.

Grigore Gherbe fiind găsit de d-lui Zgrof în braniște, la heră-săi, l-au legat în vremea ernii și, ținindu-l de funie, l-au tras prin toate pîrăile, mergînd călare d-lui Zgrof și bătîndu-l în două rînduri pe drum, după care aducere a lui în sat îndată au și murit din acea pricină.

Arh. St. Iași, fond Ministerul de Justiție, tr. 1.785, op. 2.035, dosar nr. 7.004, f. 284.

1849. Statistica economică a satului Humulești, situat pe moșia
Mănăstirii Neamț

Tîrgul-Neamțului din ținut Neamțului, moșia sfintei Mănăstiri
Niamțului, 1849.

Numele moșiei și a mahalalei, moșia Humulești, mahalaua tîr-
gului.

Nr. bisericilor : 1, cu hramul sfîntului ierarh Nicolai.

Nr. locuitorilor birnici : 180.

Nr. preușilor : 4.

Nr. diaconilor : 2.

Nr. ipodiaconilor : —

Nr. dascălilor : 3.

Numele și cu porecla lor	N. femeilor	N. băieți și bărbăți	N. fetilor	N. boilor	N. vacilor	N. cailor	N. oilor	N. masecurilor	N. stupilor
Biserica cu hramul sfintului ierarh Nicolai	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Duhovnic Gavril sichelar sîn preot Vasili slujitor	1	1	1	2	—	—	—	—	2
Duhv. Ioan sîn preot Iordachi slujitor	1	1	3	—	2	—	13	—	—
Ioan sîn preot Grigori slujitor	1	3	2	2	1	—	—	—	—
Grigorie sîn preot Isachi nu-i slujitor	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Petre sîn diaconu Andrei slujitor	1	1	1	2	—	—	—	1	—
Andrei sîn Ioniță Stahi nu-i slujitor	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Iordachi sîn preot Chiriac; cu carte Mitr.	1	2	7	—	1	—	—	—	—
Petru sîn sichelaru Gavril; cu carte Mitr.	1	—	1	—	—	—	—	—	—
Ioan sîn preot Chiriac; cu carte Mitropolie	—	—	1	—	—	—	—	—	—
180 locuitori moldoveni birnici, însă:									
Nr.									
1. Grigori sîn David Roșu	1	2	1	2	—	1	—	—	—
2. Chiriac sîn David Roșu	1	1	—	—	—	—	—	—	—
3. Chiriac sîn Vasile Andrei	1	—	—	—	1	—	—	—	—
4. Andrei sîn Petre Cibotar	1	3	1	—	1	—	30	2	6
5. Chiriac sîn Petre Cibotar	1	1	2	2	1	—	30	1	—
6. Toader Goean	1	2	2	—	1	—	—	1	—
7. Vasili sîn Otavi	1	1	1	—	—	—	—	1	—
8. Cozma sîn Luca Cibotar	1	1	1	2	—	—	—	1	—
9. Costandin sîn Ioan Bordenanu	1	3	4	—	—	1	40	3	—
10. Ioan sîn Ștefan Bordenanu	1	1	—	2	—	—	—	1	—
11. Alexandru sîn Ioan Bordenanu	1	2	2	—	—	1	—	1	—
12. Gheorghii sîn Ilie Bordenanu	1	3	1	—	—	2	—	1	—

13. Ștefan sîn Neculai Blîndi	1	—	2	2	—	—	—	—	—
14. Ioan sîn Simion Grigoraș	1	—	—	—	—	—	—	—	—
15. Petri sîn Luca Cibotaru	1	1	—	—	—	—	—	—	—
16. Ioan sîn Gheorghî Munteanu	1	—	—	—	—	—	—	1	—
17. Ioan zât Toma Stahi	1	1	2	—	—	—	—	1	—
18. Costandin sîn Cozma Roșu	1	3	1	2	1	—	3	3	5
19. Petri sîn Cosma Roș	1	2	—	—	1	—	—	2	—
20. Andrei Roșu	1	—	—	—	—	—	—	—	—
21. Ioan sîn Andrei Roșu	1	—	1	2	1	—	—	2	—
22. Toader sîn Toma Stahi	1	—	—	—	—	—	—	—	—
23. Vasili sîn Andrei Roș	1	2	—	2	1	—	—	1	—
24. Simion Jitaru	1	2	1	2	—	—	—	—	—
25. Chiriac sîn Ioan Roșu	1	1	—	2	1	—	—	—	—
26. Ioan sîn Cozma Roșu	1	1	3	—	—	—	—	1	—
27. Simion sîn Ioan Roșu	1	—	—	—	—	—	—	1	—
28. Iftimi Humă	1	2	3	—	—	—	—	1	—
29. Nicolai sîn Ștefan Munteanu	1	—	1	—	—	—	—	2	—
30. Iftimi a Oancii	1	—	—	—	—	—	—	—	—
31. Ioan Munteanu	1	—	1	—	2	—	—	2	—
32. Luca Roș	1	1	—	—	1	—	—	1	—
33. Nicolai Ghîba	1	1	3	—	1	—	—	1	—
34. Lupu Vrînceanu	1	1	1	2	—	—	—	—	—
35. Vasili sîn Lupu Vrînceanu	1	1	2	2	—	—	—	2	—
36. Ioan sîn Lupu Vrînceanu	1	—	1	2	—	—	—	2	—
37. Ioan Boitan	1	—	1	—	—	—	—	1	—
38. Ioan sîn Pavăl Roșu	1	2	1	2	1	—	—	2	—
39. Grigoraș Roșu	1	1	3	2	1	—	—	2	—
40. Vasili Roșu	1	—	2	2	1	—	30	1	—
41. Petre Sturzu	1	1	2	—	—	1	30	1	—
42. Costachi Stati	1	4	4	2	—	—	—	1	—
43. Ioan Tușuianu	1	3	—	—	—	1	—	—	—
44. Ioan Tușuianu al doilii	1	1	2	—	—	3	34	—	—
45. Niculai Cășian	1	—	1	—	—	—	—	—	—
46. Costantin Târpeșcu	1	—	—	—	—	—	—	—	—
47. Ioan Stoianu	1	—	—	—	—	—	—	—	—
48. Costandin Tușuianu	1	1	1	—	—	1	—	—	—
49. Gavril sîn Simion Ungureanu	1	—	1	2	—	—	3	1	—
50. Ioan sîn Simion Ungureanu	1	2	2	2	1	—	3	1	—

51. Costandin sîn Simion Ungureanu	1	1	2	—	—	—	—	—	—
52. Petre Ghîbei	1	—	1	2	—	—	—	1	—
53. Gheorghî zât Petre Stoian	1	2	—	—	—	—	—	—	—
54. Ștefan Stoianu	1	1	2	2	1	—	—	1	—
55. Costachi chir Andrei	1	1	1	—	—	—	—	—	—
56. Ioan Bejanu	1	1	1	—	—	—	—	1	—
57. Gheorghî sîn Ioan Bejanu	1	—	—	2	—	—	—	—	—
58. Ioan a Tomii	1	—	2	2	—	—	—	1	—
59. Petre sîn Ioan a Tomii	1	—	2	—	—	2	—	—	—
60. Nicolai Burlancea	1	1	1	—	—	—	—	1	—
61. Ioan Moraru	1	1	2	—	1	—	—	—	—
62. Ioan Anghel	1	—	—	—	—	—	—	—	—
63. Dumitru Tudorii	1	1	1	2	—	—	—	—	—
64. Neculai a Tudorii	1	—	1	—	1	—	—	2	—
65. Costandin Lăcătușu	1	3	1	—	1	—	—	—	—
66. Ioan sîn Petru Stoian	1	1	—	—	—	—	—	—	—
67. Toader zât Toma Stati	1	—	1	—	—	—	—	2	—
68. Enachi a Ghîbei	1	—	—	—	—	—	—	—	—
69. Vasili sîn Simion Ungureanu	1	—	—	—	—	—	—	—	—
70. Gheorghî a Apostolului	1	3	—	2	1	—	—	1	—
71. Iftimi Rusu	1	1	—	—	—	—	—	—	—
72. Luca Diaconului	1	2	3	—	—	2	—	2	—
73. Neculai Onofrei	—	—	1	—	—	—	—	—	—
74. Andoni Adăscăliții	1	1	3	—	—	—	—	2	—
75. Costandin Adăscăliții	1	—	5	—	—	—	—	2	—
76. Gavril Rusu	1	2	2	—	1	1	—	—	—
77. Vasili a Sandului	1	1	3	—	—	—	—	—	—
78. Simion Gîțlan	1	1	—	—	—	—	8	—	—
79. Ioan Gîțlan	1	—	1	—	—	—	—	—	—
80. Gavril Gîțlan	1	1	—	2	—	—	—	—	—
81. Costandin a Ștefănesii	1	4	—	2	1	—	—	2	—
82. Ioan sîn Costandin a Ștefănesii	1	1	—	2	1	1	—	—	—
83. Anton sîn Costandin a Ștefănesii	1	—	—	—	—	1	—	—	—
84. Vasili a Aniței	1	—	2	—	—	—	—	—	—
85. Ioan sîn Vasili a Aniței	1	1	1	—	—	—	—	—	—
86. Costandin sîn Vasili a Aniței	1	1	1	2	—	—	—	—	—
87. Iordachi sîn Vasili a Aniței	1	—	—	—	1	—	—	—	—

88. Zaharia Cojocar	1	—	—	2	—	—	25	—	—
89. Ioan nepot lui Zaharia	—	1	—	2	—	—	—	—	—
90. Ioan Turculeți	1	3	1	—	—	1	—	—	—
91. Vasili Tulburi	1	1	—	2	—	—	—	2	—
92. Gheorghii sîn Vasili Tulburi	1	1	1	2	1	—	—	—	—
93. Gavril sîn Vasili Tulburi	1	—	—	—	—	—	—	2	—
94. Ioan sîn Costandin Stan	1	—	1	—	—	—	—	2	—
95. Costandin Stan	1	—	—	—	—	—	—	2	—
96. Vasili sîn Costandin Stan	1	—	—	—	—	—	—	—	—
97. Ioan a Ștefănesii	1	—	2	—	1	—	16	2	2
98. Vasili Pirjoalei	1	—	—	—	1	—	—	—	4
99. Ioan Chiaburu	1	2	2	2	—	—	—	—	—
100. Gavril a Irimii	1	2	2	2	1	—	—	2	—
101. Manoli Chiaburu	1	1	1	—	—	—	—	—	—
102. Ioan a Dochițai	1	1	1	2	1	—	20	1	6
103. Costandin a Dochițai	1	1	—	—	1	—	—	2	—
104. Vasili a Vădănii	1	2	3	—	1	—	—	2	6
105. Ioan a Vasiicai	1	1	—	—	—	—	—	—	—
106. Ichim Posa	1	3	—	2	1	3	50	2	5
107. Costandin a lui Iacob a Vasiicai	1	—	—	—	—	—	—	—	—
108. Ioan Cojocar	1	4	4	2	—	1	60	—	5
109. Vasili sîn Ioan Cojocar	1	1	1	2	1	—	30	—	—
110. Costachi Stan	1	2	1	2	—	—	10	—	—
111. Maței a Irimii	1	2	2	2	—	—	—	—	—
112. Ioan a Lupoaiicii	1	2	2	—	—	—	—	—	4
113. Isachi David	1	1	1	—	1	—	—	1	—
114. Andrei a Savinei	1	—	—	—	—	—	—	—	—
115. Toader sîn Andrei a Savinei	1	1	—	2	—	—	—	—	—
116. Gheorghii sîn Ioan a Savinei	1	—	—	—	—	1	—	2	—
117. Nicolai zăt Ioan a Savinei	1	1	1	—	—	—	—	—	—
118. Ștefan a Floarei	1	1	1	—	—	—	—	—	—
119. Niculai Bistriceanu	1	1	1	2	—	1	—	—	—
120. Vasili Bradu	1	1	1	—	—	—	—	—	—
121. Vasili Tănăsăscu	1	1	3	—	1	1	15	1	—
122. Andrușca Rusu	1	2	2	—	—	—	—	—	—
123. Simion Pîrlea	1	—	—	2	—	—	—	—	—
124. Costandin Crețul	1	—	2	—	—	—	—	—	—

125. Ioan Avram	—	2	1	2	1	1	—	—	—
126. Gheorghî sin Vasili Marian	1	1	1	—	—	—	—	—	—
127. Ştefan sin Costandin Slăbuşu	1	1	—	—	—	—	—	—	—
128. Ioan Căldari	1	1	—	—	—	—	—	—	—
129. Grigori Avram	1	—	—	2	—	—	—	—	—
130. Gavril sin Ioan a Diaconului	1	4	2	—	—	—	6	1	—
131. Chiriac sin Gavril a Diaconului	1	—	—	—	1	—	—	—	—
132. Vasili a Sandului	1	2	2	—	—	1	30	—	—
133. Timofti a Apostulului	1	4	3	—	—	—	—	—	—
134. David a Apostulului	1	—	1	—	1	—	—	—	—
135. Toader Ene	1	1	—	—	1	—	—	—	—
136. Grigori Olaru	1	2	3	—	1	—	—	1	—
137. Vasili Marian	1	1	1	—	—	—	—	—	—
138. Ştefan sin Vasili Marian	1	—	1	2	—	—	—	—	—
139. Grigoraş David	—	2	—	2	—	—	—	—	20
140. Simion Lungu	1	2	2	2	—	—	—	2	—
141. Ştefan a Petrei	1	3	2	—	1	—	10	—	2
142. Ioan Apostulului	1	2	1	2	1	—	—	—	—
143. Vasili a Petrii	1	2	3	2	—	—	30	—	—
144. Pavăl Chetreanu	1	2	2	—	—	—	—	—	—
145. Grigori Cibotaru	1	1	2	—	—	—	—	—	—
146. Gheorghe a Lucăi	1	—	1	2	—	—	—	3	—
147. Dumitru Lucăi	1	1	1	—	—	—	—	—	—
148. Savu Bărzu	1	—	1	—	—	4	30	—	—
149. Vasile Tălpălaru	1	2	1	—	1	—	—	—	—
150. Gavril a Apostulului	1	2	1	2	1	—	—	—	—
151. Tofan Cucu	1	—	—	2	1	—	—	—	—
152. Toma Cucu	1	1	4	—	1	—	—	—	—
153. Toader a Zahariei	1	3	—	—	—	—	—	—	—
154. Vasile a Zahariei	1	1	2	—	—	—	—	—	—
155. Ioan a Petricăi	1	2	—	—	—	—	—	—	—
156. Costantin Munteanu	1	2	2	2	1	—	—	1	15
157. Petre Stati	1	1	2	—	—	—	—	—	—
158. Vasili Humă	1	1	—	—	—	—	10	—	6
159. Costandin sin Ştefan Humă	1	1	—	—	1	—	—	—	—
160. Sava Humă	1	—	1	—	—	—	—	1	—
161. Gheorghî sin Ştefan Humă	1	—	—	—	—	—	—	1	—
162. Vasili a Tudorii	1	1	3	—	—	—	—	—	—
163. Andoni Humă	1	1	1	2	1	—	—	—	—

164. Toader Rusu	1	—	2	—	—	—	—	1	—
165. Iordachi zât Rusu	1	—	1	—	1	—	—	—	—
166. Ioan Tănăsăscu	1	1	1	2	—	—	10	1	—
167. Iftimie Niculăescu	—	—	1	—	—	—	—	—	—
168. Ioan Cucu	1	3	3	2	1	—	—	1	—
169. Ioan Fote	1	—	—	2	—	—	—	—	—
170. Vasili sîn Ioan Tuțuia- nu (Sanhira ?)	1	—	—	—	—	—	—	—	—
171. Petre Mosoră	1	2	3	—	—	—	—	—	—
172. Ioan a Mihaesii	1	—	2	—	—	—	—	—	—
173. Ioan Roșu	1	—	—	—	—	2	40	1	—
174. Niculai Roșu	1	—	—	—	—	2	30	—	—
175. Ioan a lui Dan Roș	1	1	1	—	—	1	—	1	—
176. Gheorghî Donțu	1	1	1	2	—	—	—	—	—
177. Neculai Olteanu	1	1	—	—	—	1	30	1	—
178. Ioniță Hăra	—	—	1	—	—	—	—	—	—
179. Costandîn sîn Foti Co- jocar	1	—	3	—	—	—	—	—	—
180. Gheorghî Humă	1	—	1	2	—	—	—	—	—
Fac sama birnicilor. Din aceștia se vor scade opspre- zece zăclnici cuviniți pro- prietății.									
Nevolnicii, însă:									
1. Apostol Strat	1	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Foti Cojocar	1	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Costandîn Surdul	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Ioniță Stati	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Ilie a Vasiicăi	1	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Ioniță sîn David Cojo- caru	1	1	—	—	—	—	—	—	—
7. Vasili a Ungurului	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Văduvele:									
1. Virvara Chetreanca	—	—	2	—	—	—	—	—	—
2. Anastasia lui Ion Donțu	—	2	2	—	—	—	—	—	—
3. Frasină Floreanca	—	—	1	—	—	—	—	—	—
4. Mărina Tăvoaia	—	3	3	—	—	—	—	—	—
5. Maria Ciubuceasa	—	—	1	—	—	—	—	—	—
6. Iftimia Sănduleasa	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Catrina Cîmpineasa	—	1	2	—	1	—	—	—	—
8. Ioana Stănoaia	—	1	—	—	—	—	—	—	—
9. Maria Pirjoloaia	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10. Dochița a lui Vasile Tănăsescu	—	—	1	—	—	—	—	—	—

11. Nastasia Isăchioaia	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
12. Ioana lui Toader a Vasiiicăi	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
13. Paraschiva Baconițoiaia	--	1	1	--	--	--	--	--	--	--
14. Smaranda lui Ștefan a lui Iacob Avasiicăi	--	1	--	--	--	--	--	--	--	--
15. Paraschiva a lui Vasili Cibotaru	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
16. Marica Cîmpulungeoasa	--	1	--	--	--	--	--	--	--	--
17. Dochița Blîndoiaia	--	3	--	--	1	--	--	--	--	--
18. Axenia Guțaia	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
19. Mărina Boioia	--	2	--	2	--	1	--	--	--	--
20. Maria Cozmuleasa	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
21. Nastasia Tomni	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
22. Ioana Bălțațeașca	--	2	--	--	--	--	--	--	--	--
23. Catrina a lui Costandin sîn Petre Stoian	--	1	--	--	--	--	--	--	--	--
24. Axenia a lui Ionică din Bordei	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
25. Smaranda lui Ștefan a Petricăi	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
26. Prezvitiera Ileana	--	--	1	--	--	--	--	--	--	--
27. Prezvitiera Anița	--	1	3	a lui Toader Dulamă ce i-au murit de holeră	--	--	--	--	--	--

Orîndii :

- x Eu, Andrei Roș paznic
- x Eu, Toader Eni paznic
- x Eu, Costandin Stan
- Gavrila Sachelarie

Nr. pră-
jinilor

Demăsurarea moșiei Tîrgului-Neamțului, Humulești, mahalaua Pîriul-Ursului și Pometile. Numirea locurilor.

5.000	Țărinuca păra la drumul din sus.
3.800	Țarina mari coasta Valii-Sacăi măsurată de către Topoliceni.
13.400	Dealul în gios păra la hotaru Blebei, păra pe zări.
3.980	Di la poarta Humuleștilor în gios pi subt coastă, iară păra la Blebea.
26.180	
5.810	Țarina Tîrgului di la arii păra la apa Niamțului cu lunca, păra la tîrla preutului Vasili.
11.370	Di la hotaru Măneștilor sus pe șas, păra la poarta țarinii.
43.360	Aceasta este locul mînăstiresc, între care sînt și cîte puține de coasă, bez grădinile și livezile ce le au lăcuiitorii subt îngrăditurile lor.

4.400	Țarina de la picioru porumbului.
9.980	Pîriul-Ursului Zăneasca pînă la Pometi (bez imaș Tîrgului).
14.380	Aceasta se stăpînește de către mahalagii din vatra Tîrgului.
5.134	Curăturile pomeșanilor și a părăoanilor (bez livezile și grădinile de pe lîngă casă).
19.514	

Velnițile care sînt lucrătoare și nelucrătoare.

Velniță sîn lucrătoare, însă :

Nr.		Nr. căldărilor
1.	Mendel Făinaru jidovul.	1
2.	Catinca Greculeasa.	1
3.	Avram a Mariei jidovu.	1
4.	Iancu Friptu jidovu (plătește, dar nu împlă).	1
5.	Froim Ghidali jidovu (Mișal Zostăr).	1
6.	Costachi Vasiliu moldovan.	3
7.	David Isăcescu moldovan.	1
8.	Nastasachi Andoniu moldovan.	3
9.	Moisă Sapsă jidov (Leiba Burih).	2
10.	Chirilă Dumitrașcu moldovan.	2
11.	Costachi Ștefăniu moldovan.	3
12.	Petrachi sîn Alexandru Tohar moldovan.	1
13.	Gavril Rusu.	2
14.	Fecioru lui Zămărean, fost velniță lui Nica Rusu.	1
15.	Ștefanachi Nastasiu sîn Ilieș.	2
16.	Ilieș Moscovici.	2
17.	Marcu Lungu.	1
		38

Velnițile nelucrătoare :

1. Mesel — numai șură.
2. Bercu Ghetel — numai șură.
3. Mihalachi Valentin — tot numai șură.
4. Lupu Mari jidovu — numai locu și este numai herărie.
5. Iosip Grosu jidov, locul Săcu. Numai o herărie.
6. Isac Vălianu jidov, velniță în stare bună.
7. Iosup Rătușanu — tot în stare bună.

8. Avram Crăcăoanu jidovu. Numai șura.
9. Zalman jidov. Numai șura.
10. Leiba Mari jidov. Numai șura.
11. Avram Fleandor jidov. Numai șură.
12. Leiba sîn Bercu jidov sudetu. Numai șură.
13. Ghidali jidov. Numai șură.
14. Leiba Burich. În stare bună.
15. Manascu jidov. Numai șură.
16. Leibușor jidov. Numai șură.
17. Todirică Fasolă. Numai șură.
18. Hascal Amorțitu jidov. Numai șură.

Acestea sînt toate velnițele de mai sus arătate, precum și toate măsurile locurilor de hrană după cum arată în urmă anumi. 1849, decembrie 28.

Nr.	Mo- rile	Pie- trele
1. Catinca Greculeasa.	1	3
2. Petrachi sîn Alexandru Teoharu.	1	3
3. Paharnicu Velei, în tîrgul vitelor.	1	2
4. Tot a paharnicului Velei la mahala.	1	2
5. Costachi Vasiliu.	1	3
6. Leib Burih.	1	2
7. Andrei a Mărculesei.	1	1
8. Costachi Brașoveanu, ce este dată sîn Gheorghie.	1	2
9. Chirilă Dumitrașcu.	1	2
10. Costachi Ailioaiei.	1	2
11. Par Vărnava Gorgos, fost privighetor.	1	2
12. Toderică Drăghici.	1	2
13. Ioan Ungureanu din Humulești.	1	1
	13	27

Acestea sînt toate măsurile curate di pi partea Tîrgului-Niamțului.

Arh. St. Bacău, fond Mănăstirea Neamț, dosar nr. 17/1849, f. 154—162.

1850, aprilie 18. Adresa stareşului Mănăstirii Neamţ, Neonil, în legătură cu înfiinţarea unei şcoli în Tg.-Neamţ

Către cinstit Departamentul averilor bisericeşti
şi al învăţăturilor publice

Gios iscălitul cu smerenie fac cunoscut că spre împlinirea dorinţilor acelu cinstit departament, sfînta Monastire Neamţu i Săcul cu bucurie să primeşte ca împreună a faptui la întemeierea unii şcoli naţionali în Tîrgul-Niamţului, proprietate a monastirei. Spre acest scop monastirea au şi cumpărat o casă potrivită atît pentru înfiinţarea şcolii, cît şi pentru lăcuinţa profesorului, pregătindu-să totodată şi cuvenita mobilaţie scolastică. În privirea însămnatelor cheltuele cu care monastirea este împovărată, soborul pînă la 1 iulie 1851 nu poate da ca ajutoriu la ţinerea sholei decît una mie lei, iară de atuncia înainte hotărăşte o soma anuală de una sută galbini ; singura condiţie ce să pune la această hărăzire este ca Monastirea Neamţului să aibă dreptate de a alege profesorul şcolii, bine înţelegîndu-se dintre acei încuviinţaţi de cătră cinstitul dipartament şi totodată de a avea şi inspecţie asupra şcolii după instrucţiile obşteşti statornicite de către ocîrmuire pentru scoalele publice din principat.

1850, aprilie 18

Neonil, stareş

Arh. St. Bucureşti, fond Ministerul Instrucţiunii, dosar nr. 236/1849

1850, Iunie 2, Iașt. Zapisul cu care Vasiliu Constantin droșcarul
vinde casa făcută de el pe locul cu bezmăn de la Biserica Buna
Vestire din Țicău lui Gheorghe Popovici

Zapis¹

Eu, gios iscălitul, dinpreună cu fiul meu Ion știut să fie că de nime silit, nici asuprit, ce de a mea bunăvoie am vîndut dumisale Gheorghe Popovici o casă de veci, ce și eu o am chiar de mine făcută pe locul sfintei Bunei Vestiri cu bezmăn, care casă să găsește cu trei odăi acoperită cu stuh, în ogradă fîntînă... <trei rînduri șterse, n.n.> care era să se tîmple la împăcăciune ce o am săvîrșit între noi hotărîtul preț, adică șase sute patruzeci și opt de lei, pe care bani i-am și primit toți deplin în mîinile mele, și de astăzi înainte dumnealui cumpărătorul va fi veșnic stăpîn atît dumnealui, cît și urmașii dumisale.

1850, Iunie 2

Constantin Vasiliu dinpreună cu fiul meu Ion, vînzător

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 84.

¹ Zapisul este întărit de epitropia bisericii Buna Vestire din Iași, proprietara locului ce se dădea cu bezmăn. La exproprierea bezmenelor, actele originale au fost luate de Primăria Iași, unde au și fost găsite și aduse la Arhivele Statului spre păstrare.

1850, iunie 10. Raportul privighetorului Ocolului-Muntele către
Isprăvnicia Ținutului Suceava în legătură cu funcționarea școlii
din satul Broșteni

Cinstitei Isprăvnicii a ținutului Sucevii
Privighitorul de Ocolul-Muntelui

Raport

Spre îndeplinirea poroncii cinstitei Isprăvnicii nr. 1.759 făcîndu-să
întrebare profesorului din satul Broștenii, a dumisale boerului logofăt
Alec Balș, cu ce dreptate au deschis școală în acel sat și de are poronca
Departamentului bisericesc și a învățăturilor publice, sau a desființatei
Epitropii a învățăturilor publice, și ce elevi sînt și ce obiecte propune, la
care au răspuns că are în pension copii de creștini din cuprinsul ocolului
acestuia și învață limba națională, a scie și a ceti, cîntări a psaltihiei
și rînduiala slujbei bisericii. Pentru care învățătură i se plătește de
cătră dumnealui logofătul Balș, iară de la copii ce-i învață nu ia nimic
plată. Și dacă dumnealui logofătul Balș are vreo învoire de la cîrmuire,
aceasta nu o știe.

Despre care cu toată supunirea să aduce la știința cinstitei Isprăvnicii.

Ștefan

Nr. 635

1850, iunie 10

Arh. St. Iași, fond Isprăvnicia Suceava, tr. 1.763, op. 2.012, dosar nr. 2.431, f. 55.

1850, iulie 8. Atestat dat candidatului Gheorghe Creangă, fiul lui David Creangă din satul Pipirig, în care se arată că la învățăturile preoțești a răspuns „de mijloc“

Atestat

Prin acest atestat să adiverește cum că candidatul Gheorghe Creangă, fiul lui David Creangă, din satul Pipirigul, ținutul Neamțului, potrivit rezoluției cinstitei episcopii de pe adresa cinstitului Departament a averilor bisericesti, cu no. 2.531, comitetul îngrijitor învățăturilor preoțești, la două a curgătoarei luni ecsaminându-l din științele rînduite pentru candidați prin așezămînt, au răspuns de mijloc.

Pentru care i s-au dat acest atestat întărit dupre forme.

Pentru director, Neofit Scriban

Isaia ieromonah, profesor

Nr.77

1850, iulie 8

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar Hirotonisiri pe 1846, f. 538.

1850, iulie 26. Tg.-Neamț. Departamentul bisericesc recomandă locțiitorului de mitropolit, Apamias, pe candidatul Gheorghe Creangă, pentru a-l hirotoni d'acon la parac'isul spitalului din Tg.-Neamț

Mănăstirei Agapia

În temeiul însușirilor ce are candidatul, să recomendește duhovnicului soborului Mănăstirei Agapia, Visarion, spre a-i face duhovni-

cească cercetare, pentru care de rezultat ne va încunoștiința în dosul acesteia.

Mardarie Apamias

28 iulie 1850

Preasfinției-sale domnului domn Mardarie Apamias, locțiitoriu de mitropolit

Candidatul Gheorghie Criangă, din satul Pipirigu, ținutul Neamțului, cerut a să hirotoni diacon la paraclisul spitalului din Tîrgul-Neamțului, fiind slobod din dările statului, precum încredințează Visteria cu adresa supt no. 4.844 cătră Departamentul bisericesc, și totodată săvîrșind cursul învățăturilor hotărîte pentru asemenea candidați, după cum veți lua lămurire din alăturatul atestat a Seminariei Veniamine, încredințat și de Departamentul bisericesc, pe asemine temei suptiscălitul director numitului departament cu cinste recomandază preasfinției-voastre pe acest candidat, poftindu-vă să regulați a lui hirotonire.

P. Cazimir

1850, iulie în 26, Tîrgul-Neamțului

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar Hirotonisiri pe 1846, f. 551.

62

1850, iulie 30. Mănăstirea Vărațic. Adeverința lui Mardarie Apamias privind hirotonisirea ca diacon a candidatului Gheorghie Creangă din satul Pipirig

Adiverință

În temeiul calităților și a dovezilor ci au înfătoșat candidatul Gheorghie Creangă, din satul Pipirigul, cerut a să hirotonisi diacon la biserica ospitalului Mănăstirii Neamțu din Tîrgul-Neamțului în 30 a

79

acestei luni 1850, în Mănăstirea Varaticul, unde să prăznuiește hramul Adormirii Maicei Domnului, de cătră noi înșine s-au hirotonisit diacon pentru anumita biserică.

Pentru care, spre știință pînă la darea păuceniei, i-am dat adevărînța de față.

Mardarie Apamias

1850, iulie 30

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar Hirotonisiri pe 1850, f. 539.

63

1850, august 10. Raportul privighetorului Ocolului-Muntele privind închiderea „pansionului” din satul Broșteni

Cinstitei Isprăvniciei a ținutului Sucevii
Privighitorul de Munte

Raport

Potrivit cu porunca cinstitei Isprăvniciei nr. 4.677, urmată după a respectivului Departament a averilor bisericești și a învățăturilor publice nr. 2.418, pe de o parte s-au făcut formalnic cunoscut d. Neculai Nanu, profesorul ce să găse în satul Broștenii, că mai mult nu este pōzvolit de a mai învăța copii în acel pansion, iar pe de alta s-au și închis de îndată cu totul.

Despre care cu supunere se raportuește.

Ștefan

Nr. 883

1850, august 10.

Arh. St. Iași, fond Isprăvnicia Suceava, tr. 1.763, op. 2.012, dosar nr. 2.431, f. 55.

1850. decembrie 8. Raportul privighetorului Ocolului-Muntele către
Isprăvnicia ținutului Suceava privind închiderea „pansionului”
din satul Broșteni

Cinstitei Isprăvniciei a ținutului Sucevii
Privighitorul de Munte

Raport

Priimindu-să poronca cinstitei Isprăvniciei supt nr. 8.646 cu întocmai copie de pe adresul Comitetului școalei publice din tg. Fălțiceni, nr. 81, atingătoare de pansioanele¹ ce s-ar afla în acest ocol, cu supunere să raportuește că, măcar deși au fost unul la moșia Broșteni, dar apoi în temeiul poronței cinstitei Isprăvniciei supt nr. 4.677 înaintită după a respectivului Departament a averilor bisericesti și a învățăturilor publice nr. 2.418 s-au închis cu totul încă de la 10 a contenitei luni august, despre care i s-au adus la știință prin raportul cu nr. 883.

Ștefan

Nr. 1.376

1850, decembrie 8

Arh. St. Iași, fond Isprăvnicia Suceava, tr. 1.763, op. 2.012, dosar nr. 2.431, f. 83.

¹ Sub nume de pension se înțelegea, în sistemul educativ burghez, școala înființată de o persoană particulară.

1851, martie 26, Iași. Raportul profesorului școlii sătești de pe moșla Broșteni, ținutul Suceava, N. Nanu, către Departamentul averilor bisericești în legătură cu lista și numărul școlarilor ce au urmat la școala înființată de marele logofăt Al. Balș

Onoratului Departament
al averilor bisericești și a învățăturilor publice
din prințipatul Moldovii,
profesorul shoalei sătești de pe moșiile Broșteni
din ținutul Sucevii, Ocolul-Muntelui

Raport

Potrivit îndatoririi rostită prin autorizația ce am căpătat de la acest departament, pe lângă acest raport să alătorează și lista de numărul șholerilor ce au urmat la învățăturile următoare, adecă : cetirea, rugăciunile, învățături despre religia hristienească, cele patru speții a numerilor întregi a aritmeticii, scrisoarea, cântările bisăricești și orînduiala, în numita shoală înființată de cătră proprietarul acestor moșii, exelenția-sa mare logofăt și cavaler Alecu Balș.

Pentru care cu supunire încunoștiințează onorabilului departament.

Nicolae Nanu

Nr. 1

În 26 martie 1851

Primit la Iași la 3 aprilie 1851

Arh. St. Iași, fond Comitetul central de inspecțiune școlară, dosar nr. 15, Cataloge pe 1850/51.

La raport anexează o „listă pentru șholerii ce au urmat învățăturile de iarnă a anului 1850/51”. Se dau numele a 39 școlari, numele și meseria părinților și din ce sate erau. Nu este trecut nici un elev din Humulești sau Pipirig.

1851, noiembrie 13, Humulești. Jalba lui Ilie a Vasiichi din satul Humulești, pentru a fi iertat de bir, fiind bătrîn și avînd un singur fiu, Vasile, luat în Miliția pămîntească

Cinstitei Vistierii a prințipatului Moldovei
 Ilie a Vasiichi din satul Humuleștii, ținutul Neamț
 Plecată jalbă

Cu fierbinți lacrimi din sărăcești ochii mei vărsate, rog mila cinstitei Vistierii a lua în privire plîngerea ticăloșilor mele, că eu fiind lăcuiitori în satul Humulești și găsindu-mă în vrîstă peste șaptezeci și cinci ani și plătesc bir de 40 ani și numai un fecior am avut, cu numele Vasile, care pentru satul Humulești slujește în Miliția pămîntească, și eu acum aflîndu-mă împovărat în bătrîneță, și de un picior pătimaș, rupt și stricat, din care patimi și bătrîneță nu sînt vrednic nici a mă hrăni pe sine-mi, neavînd nici un fel de avere, fără numai cu mîinile să mă hrănesc, dară, precum mai sus am zis, vrednic nu sînt, și fiindcă proprietăoa, avînd trebuință de loc pentru mașină, mi-au stricat casa din satul Humulești și mi-au făcut altă casă în mahalaoa Tîrgului-Neamțului, unde acum din nou mă aflu cu lăcuința, ca un sărac bătrîn, fără nici un fel de spiculație, și întru așa jalnică stare îmi petrec rămășițele vieții, precum și prin mărturia alăturată, cu înfățoșare din partea lăcuiitorilor humulești arată.

De aceea dar, cu fierbinți lacrimi și plecate metane, rog mila înaltei Vistierii a să milostivi asupra mea, a saracului bătrîn și neputincios, și a mă erta din darea de bir și a-mi da și o milostivitoare carte a înaltei Vistierii, a fi aparat de dare.

Și pentru mila ce cinstita Vistierie va încuviința, plată cerească și neștearsă pomenire va rămîne.

Preaplecat și întru tot supus,

Eu, Ilie a Vasiichi,
 din satul Humulești

1851, noiembrie 13

1852. Ianuarie, Iași. Patentă pentru neguțitorii de starea a treia
dată lui Ștefan sin Petre Ciobotar din satul Humulești

Noi

Grigore Alecs. Ghica vv., cu mila lui Dumnezeu
domn țării Moldovei

Patentă

pentru neguțitorii de starea a treia

Ștefan sin Petre Ciobotar din sat Humulești, ținutul Neamțului, neguțitor fiind de cea a treia stare, are toată voia și slobozenia a neguțitorii numai cu amăruntul în dughenile târgurilor țării, fără vreo oprire. Asemenea și de a dobîndi, fără sminteală, toate dreptățile legiuite pentru asemenea neguțitorii de starea a treia, plătind la Visteria statului hotărîta sumă pe patentă de starea a treia, șaptezeci și doi lei pe an, în care se cuprinde și acele cîte opt parale pentru ținerea jandarmilor, și osebit va mai da obișnuita zeciuială de șase lei pe tot anul la Casa eforiei orașului.

Drept aceea, spre a fi cunoscut și ocrotit de toate dregătoriile țării, după dreptățile țării sale, i s-a dat această patentă încredințată cu pecetea domniei-noastre și protocolite de dumnealui vel-vistiernicul.

Vel-vist., Suțu
Șef secției, C. Grigoraș

Nr. 37

Anul 1852, ghenarie

Iași

Arh. St. Iași, tr. 1.768, op. 2.017, dosar nr. 2.583, f. 324. Formular tipărit.

1852, martie 16. Raportul Isprăvniciei Neamț către Vistierie, privind la situația unor patentari din satul Humulești

Vistieria Moldovei, de la Isprăvnicia
ținut Neamț

Privighitorul Ocolului-de-Sus, căruia i s-au trimis un număr de patente din acele primite pe lângă ofiția Vistieriei nr. 205, însoțită de domnescul ofis nr. 3, spre a le împărți unor fețe patentari din satul Humuleștii, prin raportul nr. 278 referență că, după cercetarea făcută pentru n-rul patentarilor, câți s-ar găsi în acel sat, au descoperit că doi, și anume: Grigoraș Roșu și Gavril Apostol Strat, ce merită a fi trecuți între patentarii de starea a 3-a, nu ar fi înscriși la nici o dare.

De aceea să aduce la cunoștința cinstitei Vistierii cu mijlocire a triimete patentele cuvenite numiților.

P. Balș

Nr. 3.531/1852, martie 16

Arh. St. Iași, fond Vistieria Moldovei, tr. 1.621, op. 1.834, dosar nr. 421, f. 140.

1852, octombrie 10, Pipirig. Mărturia unor locuitori din satul Pipirig, proprietate a Mănăstirii Neamț, dată pentru diaconul Gheorghe Creangă, cerut a fi hirotonisit preot la paraclisul spitalului din Tg.-Neamț

Mărturie

Anul 1852, octomvrie 10. Noi, lăcuiitorii poporâni de la bisărica cu hramul sf. ierarh Nicolai din satul Pipirigu, proprietăoa sfintei Monastiri Neamțul, Ocolul-Muntelui, ținutul Neamțului, adiverim prin

această mărturie ce dăm pentru dieaconul Gheorghie care este cerut de sfânta mănăstire ca să să hirotonească preot la paraclisul spitalului cu hramul sf. mucenic Dimitrie, din Tîrgul-Neamţului, că s-au născut din părinţi pravoslavnici, tatăl său, David Creangă, maica sa, Nastasia, di la naşterea sa are 25 ani ; la anul 1848 s-au căsătorit, luîndu-şi legiuită soţie pe Ecaterina, fată fecioară, fiica sachelariului Vasile Răzmiriţă, tot din satul Pipirigul, cu înţia cununie, neavînd nici o împiedecare de rudenii di care apără sf. pravilă. Viaţa sa au petrecut-o cinstită, n-au fost niciodată pîrît cu vreo faptă de furţişag sau de bătauş, beţiv sau martor n-au fost nici la un feliu de pricini. La alcătuirea trupului şi la simţire este întreg şi sănătos, la credinţă pravoslavnic, drept fiu a sfintei bisărici a Răsăritului, supus canoanilor şi învăţăturilor ei în toate atît el, cît şi casnicii lui.

De aceia ştiind noi urmările lui că sînt adevărate, precum mai sus arătăm, i-am dat această mărturie ca să să hirotonosască preot la pomenita de mai sus biserică, întărită cu iscăliturile noastre, şi pecetea satului, şi pecetea bisericii, şi iscăliturile preoţilor.

Preotul Ioan	Eu, Ioan Ursu
Vasile Răzmiriţă	Eu, David Creangă
Eu, Ioan Onea	Eu, Ioan Creangă
Eu, Nică a Vîrvarii	Eu, Petrea Gheorghişă
Eu, Grigore Onea	Eu, Ioan Chirilă
Eu, Petrea Lăcătuş	Eu, Toader Talpău, pasnic
Eu, Ion Zahiu	Davidică Bistricean, pasnic
Eu, Vasile Negru	Eu, Miron Anastasiei, vornic

Arh. St. Iaşi, fond Mitropolia Moldovei şi Sucevei, dosar nr. 955/1851, f. 21.

1853, iunie 1. Adresa starețului Mănăstirilor Neamț și Secu către ieromonahul Isaia Teodorescu pentru a primi însărcinarea de profesor la școala publică pentru învățătura copiilor tineri înființată în Neamț

Mănăstirea Neamțului și Săcul
Cinstit sfinției-sale ieromonahului Isaia Teodorescul

Așe precum această sf. mănăstire după menirea întemeietorului ei este casă de rugăciune și învățătură duhovnicească, dupre cum să cuprindă și chiar în așezământul său la § 42, unde să zice „ca casă de învățătură și de rugăciune este“, potrivit căria vrînd și cu fapta a arăta aceasta, au înființat în politia Neamțul, proprietăoa sa, o școală publică pentru învățătura copiilor tineri, la care urmînd trebuința de profesor, chemăm pe sfinția-voastră spre a primi această însărcinare, pentru care și mănăstirea, ca spre răsplătirea ostnelilor sfinției-voastre, va fi datoare a vă da cîte 5.000 lei pe fiecare an și lăcuința înlăuntru școalei, încălzită și luminată, cu adăogere ca și sfinția-voastră să vă siliți cu toată sîrguința spre învățătura tinerilor copii, fiind bine încredințat că la întîmplare cînd sf.-voastră ați conteni de la această însărcinare, mănăstirea vă va înbrățișa și căuta cu cele de trebuință, ca pe unul din adevărații săi fii.

Și spre întocmai urmare, vi să dă aceasta, cu iscălitura cuvenită și punerea peceții mănăstirei.

Neonil, stareț

Anul 1853, luna iunie 1

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 322/1853.

1853. Cererea lui Neonil, starețul Mănăstirii Neamț, adresată domnului în legătură cu caracterul bisericesc ce trebuie să aibă școala zidită în Tg.-Neamț cu cheltuiala Mănăstirilor Neamț și Secu

Preaînălțate doamne,

La anul 1850 înălțimea-voastră ați binevoit a pune temelia la școala din Tîrgul-Neamțului, zidită cu cheltuială sf. Mănăstiri Neamțul și Săcul. Puțin după norocita sosire a înălțimei-voastre la această lavră în anul trecut și solenela deschidere spitalului, s-au deschis și școala supt auspiciile înălțimei-voastre, și astăzi sute de prunci învață docmele sfintei noastre religii și pregătitoarele cunoștinți menite de a se da o învățatură temeinică și a se însufla respectul ocîrmuirii și dragostea patriei. Sufletul meu ar ave însă o adîncă durere dacă, după ce au zidit această școală cu îndestulă strădanie și cheltuială, nu i-ar asigura și viitoriul despre orice lovire sau prefacere dinafară.

În adevăr, această școală s-au zidit precît pentru învățarea pruncilor tîrgoveților, pre atîta și pentru pregătirea fiilor de preoți, încît această școală < sic > pe la moșiile sfintei monastiri la slujbele de dascăli, diaconi și preoți, încît această școală pe cît este politicească, pe atîta și bisericească.

Sistemul învățăturilor și organizația trebuie dar neapărat ca să aibă un caracter bisericesc, iar administrația ei nu poate să atîrne decît de sf. Mănăstire Neamțul, cari au zidit această școală și cari îi și poartă cheltuiala de peste an, fără nici un ajutor strein. Această școală nu poate avea nici un amestec cu școlile publice din principat.

1853 Neonil, stareț M-rei Neamț și Secu

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 322/1853.

1853, august 22, Iași. Hrisov domnesc prin care se întărește fondarea școlii publice din Tg.-Neamț cu mijloacele Mănăstirilor Neamț și Secu

Hrisov

Preacuvioșia-sa părintele arhimandritul Neonil, starețul sfintei Monastiri Neamțul și Secul, aducînd la cunoștința domniei-noastre că în Tîrgul-Neamțul s-au fondat o școală publică cu mijloacele numitei sfintei monastiri, au cerut ca fundația aceasta să se întărească și de cătră noi cu domnesc hrisov, spre întemeerea ei și asigurarea monastirii de a nu fi bîntuită în viitor.

O asemenea cerere privitoare pentru o fundație atît de folositoare neamului și, mai vîrtos, populației numitului tîrg priimind-o cu toată mulțămirea sufletului nostru, carele în tot timpul s-au consfințit pentru binele țării aceștiea, de Dumnezeu nouă încredințată, facem cunoscut tuturor acelor ce să cuvine a ști că o așa-mine cerere care cu scopul ei caracteriză nobilele principii ale preacuvioșiei-sale și generozitatea vrednică de toată lauda și potrivită cu soliea shimei ce reprezentează o încuviințăm sub următoarele drepturi și mîrginire.

a) Școala aceasta, întru administrația sa dinlăuntru, va fi supusă tuturor regulilor ce se vor statornici numai de cătră autoritățile numitei sf. monastiri, care va ave neatîrnata inspecție morală și materială asupra-i.

b) Învățăturile se vor propune în limba patriei, iar întinderea și orînduirea lor va fi pe un curs mîrginit de 4 ani și după programele încuviințate pentru școalele publice primare din țară, fără a fi îndatorită sf. monastire a mai înființa clasuri pentru învățături mai înalte, sau a înmulți cheltuieli peste acele ce însuși va găsi de cuviință.

c) Profesorul, ca unul ce are a fi plătit de cătră sf. monastire, se va numi totdeauna și va atîrna de-a dreptul de autoritatea sf. monastiri. El însă va fi ales dintre acei care vor avea autorizația Departamentului averilor bisericesti și al învățăturilor publice pentru esersarea profesiei de învățător.

d) Fiindcă tinerii carii își vor săvîrși învățăturile în școala aceasta urmează a fi pregătiți astfeliu pentru ca să-și poată continua învățăturile în școalele mai înalte din capitală, și pe acest temeiu învățăturile ur-

mînd a fi uniforme cu acele publice din țară, în școala aceasta se vor întrebuița aceleași cărți autorizate pentru toate școlile publice.

e) Sf. monastire va privilegia a se trimite regulat, potrivit cu glăsuirea așezămîntului școlariu, cataloage la Depart. averilor bisericești și al învățăturilor publice, carele este îndatorit a avea totdeauna știință de starea și progresul învățăturilor generale din țară.

f) Ecsamenele la această școală se vor face regulat, ca și la celelalte școale publice, la care departamentul va ave dreptul și îngrijirea de a trimite un delegat asistent, iar atestatele să vor slobozi elevilor de cătră însuși inspecția ce va regula-o pentru aceasta sf. monastire.

Deci domnia-noastră, pentru păzirea cu nestrămutare a acestei orînduirii și spre ferirea sf. monastiri de amestecul oricărei alte autorități bisericești sau politicești, întărim prin acest domnesc hrisov ținerea arătatei școli în mărginirile prescrise mai sus.

Datu-s-au hrisovul acesta în politia Iașii, rezidenția domniei, în anul de la mîntuirea lumii 1853, luna avgust, în 22 zile, iar al domniei-noastre în principatul Moldovei al cincilea, pe care l-am întărit cu însuși a noastră subscriere și sigiliul domnesc.

Buletin, foaia publicațiilor oficiale, Iași, 1853, nr. 69.

1854, noiembrie 21. Adeveriță eliberată de școala bisericească din Fălticeni candidatului Gheorghe Trăsne din satul Humulești

Adeveriță

Prin aceasta să adeverește cum că candidatul Gheorghie Trăsne, din satul Humuleștii, ținutul Neamțului, fecioru dascălului Ștefan Trăsne, urmînd la șoala bisericească din acest oraș Fălticeni timp de un an și opt luni de zile și fiindcă niște asemenea după noua oficie urmează a mai

săvârși cursul învățăturilor în Seminaria centrală, unde numitul arată că-i este peste a sa putință, apoi i s-au dat aceasta din partea școlii spre a-i sluji de dovadă și recomandație la oricari din fețele cari i-ar cere trebuința.

N. Conta, catihet

No. 17 1854, noemvrie 21

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar Hirotonisiri pe 1854, f. 484.

74

1855, iunie 2. Raportul profesorului Isaia Teodorescu privind
situația școlii din Tg.-Neamț

Școala aceasta s-au început la 1 iunie 1853, și pînă la 30 martie am stătut numai în relație verbală cu monastirea din pricina confuziilor, a greutăților, a piedicilor și a răpștirilor nedrepte și pătimase ce erau asupra biete școlicele. De atunci însă și pînă acum am început a arăta monastirii ca raporturi ofițiale pe toată luna, însoțite de cataloagele școlerilor, starea morală și materială a școalei, în care să arată sirguinta la învățătură și purtarea copiilor; la necazurile tartarice, suspinurile și amărăciunile mele despre nenorocita soartă a școlii nu mi s-au răspuns nimic. Eu nu am avut îndrăzneală ca să întind relație aiurea, căci atunci nu me-ași fi putut afla locul în Moldova!

În matricula generală a școlerilor să văd 303, adică la auzire de veste bună de școala Monastirei Neamțul ei s-au adunat cu mare grăbire și, dinpotrivă, la auzire de veste ră, de stricarea școlii, cu aceiași grăbire s-au împrăștiat.

Cît pentru starea materială, eu am contract de 5.000 lei pe an de la începutul școlii, din care am primit peste 2.000 lei, iară doi agiutori, cîte una mie lei pe an, abie de la 1 aprilie anul curgători; șiderea și încălzirea o avem aicea, în școală, iară mîncarea și luminarea, de la spital.

Iară îngrijitoriu nici au fost, nici nu este hotărât. Asămine și pentru alte trebuințe și nevoi ale școlii, cum s-au putut, așa s-au făcut.

Mică este școlicica aceasta la vedere, precum o arată hrisovul ei din 22 august 1853, dară pedicile, greutatea și strigățile asupra ei au fost mari și pre mari, judeci-i Domnul pre toți în zioa dreptei sale judecări, că eu nu vreu a le mai descoperi ascunsurile inimei, fără numai zic că, după așa de grozave împotriviri, să dea Domnul și folosuri mari pentru nenorocita nație română și pentru sfânta biserică sa !!!

Isaia ieromonah Teodorescu

No. 32

1855, iunie 2

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 236/1849.

75

1855, iunie 2, Tg.-Neamț. Raportul lui Isaia Teodorescu către starețul Mănăstirii Neamț, în care îi descrie starea mizerabilă a școlii înființate în Tg.-Neamț

S-au început la 1 iunie 1853, și pînă la 30 martie am stătut numai în relație verbală cu m-rea, din pricina confuziilor, a greutatea, a piedicilor și a răpștirilor nedrepte și pățimașe ce era asupra biete școlicele. De atunci și pînă acum am început a arăta mănăstirei cu raporturi. La ne-cazurile materiale, suspinurile și amărăciunile mele despre nenorocita soartă a școlii nu mi s-au răspuns nimic. Eu nu am avut îndrăzneală ca să întind relație aiurea, căci atunci nu mi-ași fi putut afla locul în Moldova.

Isaia Teodorescu, ieromonah

1855, iunie 2

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 234/1849.

1855, iulie 9. Raportul catihetului ținutului Suceava către comite-
tul Seminarului de la Socola privitor la examenul ținut la școala
catihetică și numărul clericilor „pregătiți și cu talente” ce vor fi
trimiși la 1 septembrie la Iași

Onorabelului comitet a Seminariei centrale
Catihetul ținutului Sucevii

Raport

În urma poroncii onor. comitet nr. 113, subscălitul cu onor
aduce la știință că încît priivește pentru ecsamenul publicu, acum, la
29 iunie, s-au făcut în prezănța mai multor persoane aflătoare în această
politie, iar clirici pregătiți și cu talente să va triimete număr de zăce la
întîi septemvrie.

Pentru care cu onor să aduce la știința onorabilului comitetu.

Iconom N. Conta

No. 6

1855, iulie 9

1855, septembrie 1. Raportul catihetului ținutului Suceava, cu care
trimite adeverințele celor zece clirici, printre care și Ion Creangă

Onorabilului comitetu a Seminariei centrale
Catihetul ținutului Sucevii

Raport

Potrivit poroncii onorab. comitet sub no. 113, fiind bine pregătiți
și cu talente număr de zece clirici, a căroro adiverințe aicea să alătorează,

să și triimet onor. comitet spre a regula mai departe pentru dînșii cele de cuviință.

Iconom N. Conta, catihet

No. 19

1855, septemvrie 1

Rezoluție : cercetîndu-se și aflîndu-să vrednici, prin raport să vor supune la încuviințarea onorabilei episcopii, Filaret. Primit în 8 septemvrie.

No. 141

78

1855, august 20, Fălticeni. Adeverință dată de școala catihetică din Fălticeni cliricului Ion Creangă, fiul locuitorului Ștefan a Petril din satul Humulești, pentru a se putea înscrie la Seminarul de la Socola, Iași, în clasa a II-a

Adeverință

Prin aceasta să adiverește cum că cliricul Ioan Creangă, fiul locuitorului Ștefan a Petrei din satul Humuleștii, în vîrstă de 15 ani, următoriu fiind învățăturelor rînduite pentru candidați în shoala bise-ricască din Fălticeni, pe care parte au și săvîrșit cu deplinătate : drept care, avînd pregătire de a intra în Seminaria centrală ; după poroncile primite, să trimitte onorabelului comitet înformat cu chizeșia cerută, spre a regula a lui intrare în cursul învățăturelor seminaricești, slobozindu-i-se totodată această adeverință din partea shoalei, întărită duple forme.

Iconom N. Conta, catihet

Vasilie Grigorescu, suplent

No. 9

1855, august 29

1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catihetică din Fălticeni clericului Nicolai Rudeanu, fiul dascălului Gheorghe, din satul Giulești, pentru a se putea înscrie la Seminarul de la Socola, Iași

Adeverință

Prin aceasta se adeverește cum că candidatu Nicolai Rudeanu, fiul dascălului Gheorghe, din satul Giulești, în vîrstă de 22 ani, următoriu fiind învățăturilor rînduite pentru candidați în șoala bisericească din Fălticeni, pe care le-au și săvîrșit cu deplinătate ; drept care, avînd pregătire de a intra în Seminaria centrală, după poroncile primite să trimită onorabelului comitet informat, cu chezășia cerută, spre a regula a lui intrare în cursul învățăturelor seminaricești, slobozindu-i-se totodată această adeverință din partea șoalei, întărită dupre forme.

Iconom N. Conta, catihet
No. 10
1855, august 29

Vasilie Grigorescu, suplent

1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catihetică din Fălticeni clericului Ioan Zaharescu, fiul preotului Vasile din Baia, pentru a putea intra în Seminarul de la Socola, Iași

Adeverință

Prin aceasta se adeverește cum că candidatu Ioan Zaharescu, fiul preotului Vasilie, din satul Baia, în vîrstă de 24 ani, următoriu fiind învățăturilor rînduite pentru candidați în șoala bisericească din Fălticeni, pe care le-au și săvîrșit cu deplinătate ; drept care, avînd pregătire

de a intra în Seminarul centrală, după poroncile primite să trimită onorabelului comitet informat cu chizeșia cerută, spre a regula a lui intrare în cursul învățaturii seminaricești, slobozându-i-se totodată această adeverință din partea șoalei, întărită duple forme.

Iconom N. Conta, catihet

Vasilie Grigorescu, suplent

No. 11

1855, august 29

81

1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catolică din Fălticeni clericului Ioan Popovici, fiul dascălului Iosif Popovici din satul Farcașa, pentru a putea intra la Seminarul de la Socola, Iași, în clasa a II-a

Adeverință

Prin aceasta să adeverește cum că clericul Ioan Popovici, fiul dascălului Iosif Popovici, din satul Farcașa, în vîrstă de șesprezece ani, următoriu fiind învățăturilor rînduite pentru candidați în șoala bisericască din Fălticeni, pe care le-au și săvîrșit cu deplinătate ; drept care, avînd pregătire de a intra în Seminarul centrală, după poroncile primite să și trimită onorabelului comitet informat cu chizeșia cerută, spre a regula a lui intrare în cursul învățăturilor seminaricești, slobozându-i-se totodată această adeverință din partea șoalei, întărită duple forme.

Iconom N. Conta, catihet

Vasilie Grigorescu, suplent

No. 12

1855, august 29

1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catihetică din Fălticeni clericului Gheorghe Moșanu, fiul preotului Grigore din satul Moișa, pentru a putea intra la Seminarul de la Socola, Iași, în clasa a II-a

Adeverință

Prin aceasta se adeverește cum că clericul Gheorghe Moșanu, fiul preotului Grigorie, din satul Moișa, în vîrstă de 17 ani, următoriu fiind învățăturilor rînduite pentru candidați în șoala bisericească din Fălticeni, pe care le-au și săvîrșit cu deplinătate; drept care, avînd pregătire de a intra în Seminaria centrală, după poruncile primite să trimită onorabelului comitet înformat, cu chizeșia cerută, spre a regula a lui intrare în cursul învățăturilor seminaricești, slobozîndu-i-se totodată această adeverință din partea șoalei, întărită duple forme.

Iconom N. Conta, catihet

Vasilie Grigorescu, suplent

No. 13

1855, august 29

1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catihetică din Fălticeni candidatului Ioan Dimitriu, fiul diaconului Teodor din satul Moișa, pentru a putea intra în clasa a II-a la Seminarul de la Socola, Iași

Adeverință

Prin aceasta se adeverește cum că clericul Ioan Dimitriu, fiul diaconului Teodor, din satul Moișa, în vîrstă de 17 ani, următoriu fiind învățăturelor rînduite pentru candidați în șoala bisericească din Făl-

ticeni, pe care parte au și săvârșit cu deplinătate ; drept care, avînd pregătire de a intra în Seminaria centrală, după poroncile primite să trimită onorabelului comitet înformat, cu chizeșia cerută, spre a regula a lui intrare în cursul învățăturilor seminaricești, slobozindu-i-se totodată această adeverință din partea shoalei, întărită duple forme.

Iconom N. Conta, catihet

Vasilie Grigorescu, suplent

No. 14

1855, august 29

84

1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catihetică din Fălticeni lui Zaharia Simionescu, fiul lui Simioan din Humulești, pentru a putea intra în clasa a II-a la Seminarul de la Socola, Iași

Adeverință

Prin aceste să adeverește cum că clericul Zahariea Simionescu, fiiul locuitorului Simioan din satul Humuleștii, în vîrstă de 18 ani, următoriu fiind învățăturilor rînduite pentru candidați în shoala bisericască din Fălticeni, pe care parte au și săvârșit cu deplinătate ; drept care, avînd pregătirea de a intra în Seminaria centrală, după poroncile primite să trimită onorabelului comitet înformat, cu chizeșia cerută, spre a regula a lui intrare în cursul învățăturilor seminaricești, slobozindu-i-se totodată această adeverință din partea shoalei, întărită duple forme.

Iconom N. Conta, catihet

Vasilie Grigorescu, suplent

No. 15

1855, august 29

1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catihetică din Fălticeni lui Ioan Brat, fiul lui Ioan a Boanei din satul Humulești, pentru a putea intra în clasa a II-a de la Seminarul Socola, Iași

Adeverință

Prin aceasta se adeverește cum că clericul Ioan Brat, fiul locuitorului Ioan a Boanei, din satul Humuleștii, în vîrstă de 16 ani, următoriu fiind învățăturelor rînduite pentru candidați la șoala bisericească din Fălticeni, pe care le-au și săvîrșit cu deplinătate ; drept care, avînd pregătire de a intra în Seminaria centrală, după poroncile primite să trimită onorabilului comitet înformat, cu chizeșia cerută, spre a regula a lui intrare în cursul învățăturelor seminaricești, slobozindu-i-se totodată această adeverință din partea șoalei, întărită dupre forme.

Iconom N. Conta, catihet

Vasilie Grigorescu, suplent

No. 16

1855, august 29

1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catihetică din Fălticeni lui Constantin Conta, fiul preotului Nistor din satul Bodești, pentru a putea intra în clasa a II-a de la Seminarul Socola, Iași

Adeverință

Prin aceasta se adeverește cum că clericul Constantin Conta, fiul preotului Nistor, din satul Bodeștii, în vîrstă de șesesprizece ani, următoriu fiind învățăturilor rînduite pentru candidați în șoala bisericească

din Fălticeni, pe care parte au și săvârșit cu deplinătate ; drept care, avînd pregătire de a intra în Seminaria centrală, după poroncile priimate să trimită onorabilului comitet înformat, cu chizeșia cerută, spre a regula a lui intrare în cursul învățăturilor seminaricești, slobozîndu-i-se totodată această adeverință din partea shoalei, întărită dupre forme.

Iconom N. Conta, catihet

Vasilie Grigorescu, suplent

No. 17

1855, august 29

87

1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala bisericească din Fălticeni lui Ștefan Posa, fiul lui Toma Posa din satul Humulești, pentru a putea intra în clasa a II-a de la Seminarul Socola, Iași

Adeverință

Prin aceasta se adeverește cum că clericul Ștefan Posa, fiul locuitorului Toma Posa, din satul Humuleștii, în vîrstă de 17 ani, următoriu fiind învățăturilor rînduite pentru candidați în shoala bisericească din Fălticeni, pe care parte au și săvârșit cu deplinătate ; drept care, avînd pregătire de a intra în Seminaria centrală, după poroncile primite să trimete onorabilului comitet înformat, cu chizeșia cerută, spre a regula a lui intrare în cursul învățăturilor seminaricești, slobozîndu-i-se totodată această adeverință din partea shoalei, întărită dupre forme.

Iconom N. Conta, catihet

Vasilie Grigorescu, suplent

No. 18

1855, august 29

Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar *Acta comitetului pentru primirea clericilor*, nr. 34 pe 1852—1857, f. 227—238.

1855, noiembrie 6. Humulești. Cererea lui Ioan Creangă, Ștefan Posa, Zaharia Simionescu și Ioan Bradul către starețul Mănăstirii Neamț ca să fie primiți în internatul școlii din Tg.-Neamț, părinții lor neavînd posibilități materiale de a-i întreține

Înaltpreacuvioase părinte,

Noi mergînd în târg și cercetînd școala, nu corespunde dorinței noastre, căci noi socotem că este în totul ca la seminarie, și în urmare cercetînd și puterile părinților, dar nu i-am aflat în stare de a ne mai putea ajuta la învățatură tot cu a lor cheltuială.

Acum am ajuns în starea desnădăjduirii, pentru că dorință avem de a învăța, dar nu ne-au mai rămas nici o cale pe care să apucăm.

Însă singura oază de nădejde au ramas la înaltpreacuvioșia-voastră. Deci binevoiți de a face și cu noi o milă de a ne număra în numărul internaților. Pentru care faptă veți avea o veșnică pomenire, iară din partea noastră vom fi rugători înaintea lui D-zeu pînă la cea de pe urmă răsufălării noastre.

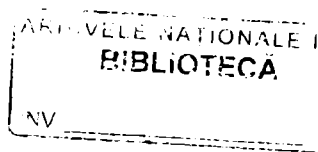
1855, noiembrie 6

Ioan Creangă
Ștefan Posa

Zaharia Simionescu
Ioan Bradul

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 234/1849, f. 88.
Cererea nu poartă nici o rezoluție.

1856, septembrie 10. Raportul catihetului ținutului Suceava către comitetul Seminariei centrale, în care arată că a primit „toate ale shoalei“, potrivit ofisului, și că se va strădui să corespundă postului ce i s-a încredințat

Onorabilului comitet al Seminariei centrale
Catihetul ținutului Sucevii,

Raport

După porunca onorabilii epitropii cu no. 88, august în 20, am primit toate ale shoalei, precum sînt însemnate în ofisul alăturat, făcînd și un altul de asemenea subiscălit de sfinția-sa părintele Conta, carele să va păstra la acte.

Pe lîngă aceste, mă îndatoresc, atît în timpul de față, cît și în timpul viitoriu, deosebit de datoria creștinească, care a mă face de a nu uita binefacerile, a mă sili de a aduce fructuri bune și cu fapta, prin care să fac cinste și mie, și acelora carii nu m-au dat uitării și au stăruit pentru mine spre a mă pune într-o poziție unde să am cu ce trăi.

Drept care cu smerenie și supunire le aduc la știința onorabilului comitet.

Vasilie Grigorescu, catihet

No. 18

1856, septembrie 10

Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar catihetului Fălticeni, 1851, f. 140.

1856. Mărturia unor poporâni ai bisericii Adormirea din Fălticeni, dată lui Vasile Grigorescu, doveditoare că a avut purtări bune pentru a fi hirotonit preot la acea biserică

Mărturie

Subtiscăliții poporâni, dinpreună și preuții bisericei cu hramul Adormirea Maicii Domnului din orașul Fălticeni încredințăm prin această mărturie ce o dăm clericului Vasile Grigorescu cum că după mitrica ce am înfățișat este născut din părinți pravoslavnici, anume, preutul Grigore și soția sa Mariea, trăitori în satul Petea ; s-au botezat de preut și nași pravoslavnici ; de la nașterea sa are 28 ani și giună-tate ; au săvârșit în Seminaria Veniamină cursul învățăturilor, duple cum îl dovedește atestatul ce păstrează ; în anul conținut 1855, octomvrie în 16 zile s-au căsătorit, luându-și soție pe Ecaterina, fată fecioară, fiica iconomului Grigore din satul Băneștii, ținutul Botoșanii ; supus fiind pravelilor și canoanilor întru toate atât el, cât și casnicii lui.

Deci, fiindcă în timpul de cînd numitul să găsește între noi nu s-a aflat nici într-o faptă ră, avînd foarte bune purtări, îi slobozim această supt însuși ale noastre iscălituri, cu rugăminte de a ni se hirotonisi în preut zisei biserici, urmînd neapărată trebuință.

Ioan, iconom	Gane postelnic	1856
Vasile, iconom	C. Cocea	

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 782/1856, f. 31.

1857, iunie 10. Listă de profesorii și obiectele ce se predau la Seminarul de la Socola, Iași

Listă

de profesorii și științele ce se paradosesc în Seminaria centrală a sfintei Mitropolii, 1857, iunie 10.

1. *Preasfințitul Filaret Stavropoleos* : teologia morală, filosofia morală și istoria universală pragmatică.
2. *Arhimandritul Neofit Scriban* : psihologia, logica și limba elină.
3. *Protosinghelul Ioan Bobulescu* : istoria bisericească, teologia dogmatică și arheologia biblică.
4. *Protozinghelul Isaia Vicol* : geografia nouă și veche.
5. *Ierodiaconul Inochentie* : introducerea în teologie, teologia dogmatică, introducerea în sfânta scriptură, ermineutica și patrologia.
6. *Ieromonahul Macarie* : pastorala, istoria, sfințită a Noului Testament și gramatica română.
7. *D. Dimitrie Stoica* : limba latină.
8. *D. Georgie Seghinescu* : hronologia, istoria patriei și omiletica.
9. *Diaconul Georgie Sandovici* : catihisul, istoria sfântă a vechiului așezământ, gramatica română, aritmetica, tipicul, cetirea.
10. *Ierodiaconul Chesarie* : cântările bisericești, scrisoarea, începuturi de limba elină și latină.
11. *D. Ioan Carp* : supleant de limba latină.
12. *D. Constantin Teodorescu* : supleant de limba elină.
13. *D. slugeriul Ștefan Mandrea* : paradositoriu de muzichie.
14. *D. Ioan Ștefănescu* : paradositoriu de muzichie.

Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar nr. 34, f. 229.

1858, aprilie 30. Jalba lui Isaia Teodorescu către mitropolit în legătură cu învățămîntul pe la sate și mănăstiri

Înaltpreașfințite arhipăstor,

Vă este cunoscut că am funcționat mai mulți ani în Seminară Socolei ca profesor și inspector, că după aceea m-am tras la Mănăstirea Neamțului pentru căutarea sănătății.

Acolo, cu ocazia deschiderii școlii din Tîrgul-Neamțului, am fost numit profesor de răposatul stareț Neonil, în care școală am funcționat pînă cînd aceasta s-au prefăcut în gimnaziu prin hrisoavele fostului domn Ghica. După aceea, fostul stareț Dionisie arhimandritul, găsindu-mă la monastire, m-au numit revizor al școalelor, ce, potrivit poruncilor ocîrmuirei, urma a se deschide prin sate, înșămîndu-mi prin osăbită hîrtie a sa tot leafa ce o aveam după decretul starețului Neonil. Am primit îndată această înșărcinare. Am vizitat proprietățile monastirei, mai ales cele căutate pe conta casei unde, în înțelegere cu dichii și cu preuții bisericilor, am ales din fiecare sat cîte doi tineri cu știință de carte, am găsit casă provizorie pentru școală și am însemnat locurile unde trebuia a se clădi școalele potrivit planului dat de guvern. Și despre toate acestea am referat în scris preacuviosului stareț.

După deschiderea școlii în monastire, tinerii înșămnați au început a se aduna, dar n-au trecut mult, și starețul Dionisie s-au scos, acest proiect mîntuitor s-au scăzut, și eu, rămîind fără ocupație, am venit la înaltpreașfinția-voastră, cerînd ca sau să-mi dați voie să mă duc la Buzău, unde eram chemat, sau să poronciți starețului a-mi da clas în seminaria din monastire, unde era trebuință și este și acum. Ați binevoit a-mi da porunca cu nr. 1.184 din 5 august 1857 către starețul m-rei, căreia acesta n-au voit a se supune, ci au împins-o cu dispreț și cu vorbe îndrăznețe și mărețe. Au împins-o ! *fiindcă nu vor școli ! Nu vor lumină !* Și acea ce o au în monastire mai numai cu numele mai mult o țin.

Vă sînt cunoscute înaltpreașfinției-voastre împotrivrile ce monastirea totdeauna au arătat în privirea învățătorei !!!

După respingerea ce mi s-au făcut de cătră m-re, întorcîndu-mă la Iași, am căzut bolnav mai multe luni.

Acum însă, recâştigându-mi sănătatea, mă găsesc fără ocupație, și plecat rog pe înaltpreosfinția-voastră ca să faceți punere la cale : ori să fiu primit în școala din monastire, potrivit poruncei înaltpreosfinției-voastre, sau să mi se dea funcția cu care mă însărcinase fostul stareț Dionisie cu deschiderea școalelor prin sate. Căci, la din înapoi, eu totdeauna îmi rezerv dreptul a pretinde de la acea monastire leafa hotărâtă de răposatul stareț Neonil, încuviințată de fostul stareț Dionisie și autorizată mai în urmă chiar și de înaltpreosfinția-voastră, fiindcă sînt înlăturat fără de nici un cuvînt.

1858, aprilie 30

Isaia ieromonah Teodorescu

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 10/1846, f. 118.
Sublinierile din document au fost făcute de noi.

93

1858, decembrie 2. Mărturie dată de locuitorii satului Humulești
pentru sărăcia unor locuitori care nu mai puteau plăti birul

Mărturie

Noi, subscrișii prin punerea degetilor, dajnici patentari din satul Humuleștii, Ocolul-de-Sus, ținutul Neamțului, mărturisim prin această în frica lui D-zeu, cu cugete curate, că dajnicii patentari numiți Zaharia Cojocariu, Luca Roșu și Ioan Acozmii sînt în adevăr veniți în cea mai desăvîrșită bătrîneță și sărăcie, încît merită a fi scutiți de dare și a rămîne nevolnici, în privire că nici avere au și nici puțință, pentru care, spre mai bună credință, să adiverește și de cătră județul sătesc cu iscălituri și pecetea satului și a preotului bisericii.

1858, decembrie 2

Erei Ioan, duhovnic

- x Eu, Ioan a Apostului
- x Eu, Grigoraș Roșu
- x Eu, Vasile Roșu
- x Eu, Vasile a Petrii Ciubotariu
- x Eu, Andrei a Petrii
- x Eu, Chiriac a Petrii
- x Eu, Gavril sin Vasile a Nastasoai
- x Eu, Gavril sin Gheorghe Rusu
- x Eu, Gavril Irimia
- x Eu, Gavril a Apostului
- x Eu, Constantin a Cozmii

Județul sătesc :

- x Eu, Ștefan a Blendioai, } pasnici
- x Eu, Ștefan a Popii } pasnici
- x Constantin Bordianu, vornic

L. P. sat. Humulești

Arh. St. Iași, fond Vistieria Moldovei, tr. 1.768, op. 2.017, dosar nr. 2.583, f. 64.

1859, mai 17. Mărturia preotului Costache Butescu din satul Prigoreni, ținutul Iași, doveditoare că Ștefan a Petrii Ciubotaru a murit pe moșia Făcuții, ținutul Iași, și a fost înmormintat la biserica din satul Prigoreni, la 30 iunie 1858

Adeverință

Jos iscălitul erei Costachi Budescu, din satul Prigoreni, țin. Eși, se dă această adeverință la mîna Smărandei, soția mortului Ștefan a Petrii Ciobo<tar>, din satul Humulești, precum că bărbatul ei a avut loc cumpărat pe moșia Făcuții, ce este megieșită cu această moșie Prigoreni. Viind la locul cumpărat, spre a și-l lucra, s-au săvîrșit din viață, și fiindcă pe moșia Făcuții nu este biserică, și pe numitul Ștefan

a Petrii, din sat Humuleștii, ținutul Niamțului, s-a mormântat la biserica de pe moșia Prigorenei, cu hramul sfântul Dimitrie.

Pentru care se dă această adeverință sub a mea iscălitură și punerea peceții bisericii, adevărindu-se și cu punerea peceții sătești.

L. P. bisericii Preot Costachi Bodescu *L. P. sat. Prigoreni* 1859, mai 17

x Eu, Ion Duca, pasnic

x Eu, Ion sin Ștefan, vornic

Săvârșitul din viață mai sus numit s-a mormântat la 1858, iunie 30, care este trecut și în mitrică.

Arh. St. Iași, fond Vistieria Moldovei, tr. 1.768, op. 2.017, dosar nr. 2.583, f. 325.

95

1859, iulie 1. Cererea Smarandei, soția răposatului Ștefan a Petrii Ciobotaru din satul Humulești pentru a fi scutită de impozitul pentru patentă

Onorabilului Minister de Finanțe

Smaranda, soția răpos. Ștefan sin Petrea Ciobotariul
din satul Humuleștii

Lăcrămătoare suplică

Fiindcă legiuitul meu soț, patentarul Ștefan sin Petrea Ciobotariul, din satul Humuleștii, ținut. Neamțul, Ocolul-de-Sus, avînd popușoi semănați pe moșia Făcuții, ce este megieșită cu moșia Prigorenei, din ținut. Eși, ocol. Cîrligăturii, și mergînd pentru a-și lucra, l-a întîmpinat neștiutul ceas al morții pe moșia Făcuții, în conținutul an 1858, luna iunie în 30 zile, și fiindcă acolo, pe acea moșie, nu este biserică, s-a înmormîntat în megieșitul sat Prigorenei, la biserica cu hramul sf. m. mucenic Dimitrie, pentru care este trecut și în mitrică din anul 1858, luna iunie în 30 zile, de către preoții din acel sat Prigorenei, după cum

dovedește și adevărîța preoților de acolo, întărită chiar și de către județul sătesc, ce este trimisă la acest onorat minister împreună cu raportul prefectului de Neamț, cu nr. 6.183 din 28 mai 1859, fiind alăturată pe lîngă dînsul și patenta cu nr. 37, pentru care eu sînt silită de a-i plăti darea ce-l privește către hazne, ba chiar care am și plătit-o acum de un an de zile trecut, prin cea mai extremă muncă a mîinilor mele și a sărmanilor mei șapte orfani, care sînt toți nevrîsnici, fără a-și putea ocupa cele trebuitoare pentru zilnica hrană a vieții, și de a plăti datoria rămasă de la răposatul meu soț, care este de 1.500 lei și mai bine.

Pentru aceea, plecată viind, rog pe onorabilul Minister de Finans ca să se milostivească asupra mea, pentru care să fiu scutită de darea acestei patenți, nemaifiind în stare de a o mai purta din cauza marei lipse, fiind încă și bolnavă.

Și pentru mila ce onorabilul minister va încuviința, îndoită plată cerească și neștearsă pomenire îi va rămîne.

1859, iulie 1

x Eu, văduva Smaranda, soția răposatului Ștefan sin Petrea Cio-botariul, din satul Humuleștii.

Arh. St. Iași, fond Vistieria Moldovei, tr. 1.768, op. 2.017, dosar nr. 2.583, f. 340—340 v.

1859, august 21. Mărturia preotului de la biserica Patruzeci de Sfinți din Iași, dată lui Ion Creangă pentru a-și putea scoate peciul de cununie cu Ileana, fiica preotului Ioan Grigoriu

Mărturie

Ioan Criangă, holtei, cleric din siminarie, în vrîstă de 23 ani, fiuu răposatului Ștefan Creangă, de aicea din Eși, vroește a se însoși prin legiuită cununie cu Iliana, fată mare, în vrîstă de 15 ani, fiica iconomului Ioan Grigoriu, viețuitoare tot aicea în capitalie. Și, pentru

că după cercetarea ce am făcut, între dînşii nu s-au aflat nici un fel de pricină de rudenie sau altceva de care opreşte bisericeasca pravilă, de aceia le-am dat această mărturie adevărită cu pecetea bisericeii ce se cinsteşte cu hramul sf. 40 mucenici şi iscălitura me, spre a-şi putea scoate legiuitul peci de cununie de la sfinţia-sa părintele iconomul Ioan Poenari, protoereul capitaliei Eşii.

1859, august 21
Nr. 458

L. S. bisericii

Constantin A., sachelar

Arh. St. Iaşi, colecţia „Documente”, pachet DLIII, nr. 83 L.

97

1859, octombrie 16. Jalba unor văduve din Humuleşti pentru a fi scăzute de birul patentelor plătite soţilor decedaţi, foşti patentari

Onorabilului Ministeriu de Finans

Văduvele Maria, soţia răposatului patentariu de starea a III-a, Constantin sin Simion Stan, şi Paraschiva, soţia răposatului patentariu tot de starea a III-a, Vasile sin Ioan Cojocariu, din satul Humuleşti, ţinutul Neamţului, Ocolul-de-Sus.

Lăcrămătoare jalbă

Fiindcă legiuirii noştri barbaţi, patentari de starea a III-a, Constantin sîn Simion Stan şi Vasile sîn Ioan Cojocariu, s-au săvîrşit din viaţă în trecuţii ani 1856, iulie 7, numitul mai sus Costachi sîn Simion Stan, eară tot în trecutul an 1858, martie în 11, s-au săvîrşit din viaţă numitul mai sus Vasilie sîn Ioan Cojocariu, iară noi rămîind nişte văduve foarte mizere, şi una cu 5, iar alta cu 4 orfani, care sînt toţi mici, fără a-şi putea ocupa zilnica hrană a vieţii cea trebuitoare.

Pentru care patentele le-am dat prefecturii în anul 1859, martie 11, cu nr. 27 şi 28, pentru a ne putea scăpa de această prea grea dare, care nu o mai putem purta lucrînd cu mîinile noastre pentru a

ne hrăni pe mizerii noștri orfani. Dară nici pînă acum nu ne vedem eliberate, trăgîndu-ne și împungîndu-ne fiecare din toate părțile; pentru care, făcîndu-ne și formalnică mărturie, întărită cu pecetea bisericii și a satului și iscăliți și oameni vrednici de crezare. Totodată, puind și numerile de pe adeverința prefecturei de darea patenților prin această lăcrămătoare suplică viind, rugăm pe onorabilul Ministeriu de Finans ca să se milostivească asupra noastră de a fi scutite de darea acestor patenți, nemaifiind în stare de a le mai putea purta.

Și pentru mila ce onorabilul ministeriu va încuviința, îndoită plată cerească și neștearsă pomenire va rămîne.

1859, octombrie 16

Noi, Maria, soția răposatului patentariu Costache sin Simioan Stan, și Parascheva lui Vasile sin Ioan Cojocariul, din satul Humuleștii, ținutul Neamț.

Arh. St. Iași, fond Vistieria Moldovei, tr. 1.768, op. 2.017, dosar nr. 2.583, f. 38. Jalba este scrisă de Ion Creangă, la Iași, unde veniseră văduvele din Humulești.

98

1859, noiembrie 5. Mărturia unor poporâni de la biserica Patruzezi de Mucenici din Iași, dată lui Ion Creangă spre a se hirotonisi preot la acea biserică

Onoratii protopopii a căpitalii

Alăturata mărturie supt iscăliturile a cîțiva din poporâni bisăricii cu hramul 40 di sfinți, din această căpitalie, cari este supt iscălitura preuților acea bisărică, precum și pecetea dreaptă a numitei bisărici, plecat rog pi onorata protopopie ca s-o întărească dupre formi.

Ioan Creangă

1859, noemvrie 5 zile

Mărturie

Subscăliții poporâni di la bisărica cu hramul 40 de mucenici, de aicea, din capitalia Eșii, dăm această mărturie clericului *Ioan Creangă*, spre a să hirotonisi la a noastră bisărică, urmînd neapărată trebuință de al treilea preut, care cleric esti și ginerele sfinției-sale iconomului Ioan, sârvtoriu de 18 ani la această de mai sus bisărică ; pentru care am văzut și formalnic atestat din Centrala seminarie ; vrîsta 24 ani trecuți, păzindu-și purtările bune, cîntăreț bun.

De aceasta vă rugăm pe înaltpreasfinția-voastră ca să binevoiți a porunci cele de cuviință, rămîindu-vă fii duhovnicești.

1859, noemvrie 5

Iconom I. Grigoriu, Alecu Ghica Chefal,
D. Miclescu

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 12/1841, f. 574.

99

1860, ianuarie 13. Jalba diaconului Ion Creangă către mitropolitul Moldovei împotriva socrului său, preotul Ioan Grigoriu de la biserica Patruzeci de Mucenici din Iași

1860, ghenar 14

Duhovniceasca Decasterie, cercetînd cu grăbire și încredințîndu-să despre arătările jăluitoarului că sînt adevărate, va supune pe pîrîtul preot unei aspre canonisiri și pe viitoriu îl va mărghini de niște asemenea necuviincioasă urmări.

No. 33, în 15 ianuarie priimit

Sofronie mitropolit

Innaltpreasfințite și multmilostive stăpîne !
Diaconul Ioan Creangă

Plecată și lăcrămătoare suplică !!

Innaltpreasfințite și multmilostive stăpîne ! Aruncați-vă acea arhipăstorească milă care o ați aruncat și o aruncați asupra întregii patrii și asupra vărsînzilor mele lacrimi și a desăvîrșitei mele nenorociri și vă milostiviți de a lua în considerație nenorocita me tînguire și de a nu mărgini și asupra me arhipăstoreasca milă, care estea singuru : duhovnicească și dumnezeiască pravila și legea prin care creatoriul ceriului, după facerea a tot, au făcut bărbat și femeie ! Etă și eu jăluitoariul și vrednicul de jălit ! nenorocită ființă, plecat viu a-m arăta a me nenorocire !

Fiindcă din timpul însurării mele cu fiica sf.-sale iconomul Ioan Grigoriu de la biserica 40 Mucenici, de aicea, din capitalie, acum patru luni trecute suferind mai multe atacuri și nenorociri pe care cred că nici cea mai innocentă ființă nu numai că nu le-ar fi putut suferi, ba chiar nici auzi !

Însă acum, după toate acestea, eu păstrîndu-mi foaea de zestre cu însuși a sf.-sale proprie iscălitură și bunăvoință ; ba chiar și a sf.-sale preotului Andrei, servitoriu la Buna Vestire, carele au fost stărostele sf.-sale și al meu și carele au socotit împreună cu alte persoane oneste cum că întrunirea mea și cu a fiicii sf.-sale ar fi o întrunire sfîntă, carea este chiar una din acelea 7 taine sfinte, rînduită de sfînta noastră biserică, și că vor avea și ei pomenire, ear nu o călcare de lege, dupre cum sf.-sa socrul meu o zice că este !

Eată ce bază vrednică de crezut are : afară de condițiile date de bunăvoință sf.-sale prin foae, au fost și aceasta de a mă ține cu cheltuiala sf.-sale un an de zile în casă ; însă acum, după șiderea me în casa sf.-sale socrului meu de un timp de 4 luni trecute, avînd și două slugi în casă, e-am fost desăvîrșitul : sacagiu, rîndaș, cărătoriu de vin și rachiu de pin crîșme, ba chiar și întregul lăutariu ; pentru că am fost un mizăr orfan, după cum atuncea m-au văzut și m-au priimit, neavîndu-mi chiar nici poziția pe care sf.-sa mi-au făgăduit-o că mă va ajuta ca să pot cîștiga. Pentru care obiect mi-au fost și bucuria mea mai mult că intrînd în societate voi pute să-mi cîștigu pîinea de toate zilele de la un asemenea popor ; însă acum văd că și de acea sînt lipsit.

Ca acum, după toate suferințele, ocările, sudălmile de mai multe lucruri sfinte, de chiar mă și încrîncin aicea a le vorbi, și blestemele nemaigiunsă de mintea omenească care le-am suferit, pe care nici o

bază de crimă sau de o mică răutate (din partea mea) nu are, după cum mai multe persoane vor mărturisi. Avându-mi inima neîncetat tremurândă în toate oarele zilei și a nopții, neștiind în ce ceas vor veni cu mai mulți alții jucători chiuitori și foarte mari crai bețivi, bărbați și femei.

Apoi au socotit de a-m reforma și foaea de zestre acum, după a me diaconie, după cum sfinției-sale îi va veni la îndemână, învățând și pe a me soție și pe a sfinției-sale fiică de a mă maltrata în tot feliul, cum i va veni la gură, zicându-i că el are putere de a o ține în a sa casă și de a face ce va vre cu ea, îngrozindu-o cu mai multele bătaii, chiar în ființa me, zicându-i ca să nu să uite la mine ca la un câine și amintindu-i că bărbați sînt de vîndut, ear nu de cumpărat !...

Carea ca o tînără mlădiță ce este, abia de 14 ani trecuți, poate să să desbine de cel mai mic vînt și fortună, da' de cum de a tatălui său acea fortună turbată, care și cu momelile și cu frica amăgește !!! și o înfricoșează !!!

Însă acum eată cea mai de pe urmă și mai fatală nenorocire : 12 zile a lunii ianuarie, orele bătute unul după 12 noaptea, au venit și stăpînul casăi, aflîndu-mă eu dormind, pe cînd toată suflarea să odihnește, lîngă a me soție ; fără să știu cînd au intrat în casă, s-au repezit și mi-au pus unghiile în gît (ghiarăle) de a mă sugruma cu totul !... Însă eu de-abia viîndu-mi în fire și după mai multa me zbatere de a scăpa din încrîncinatele lui mîini, neputînd nici chiar răcni, fiind cu totul înădușit, abia am putut scăpa din mîinile lui, gol, umblînd ca un strigoi pe lîngă biserică și mormînturi și pe la casele bieților oameni, carii dormeau mai ca morții în acel timp adînc al nopții !!!

De aceea viînd, cad la mila înaltăpreasfinției-voastre, de a nu lăsa nepedepsit pe un asemenea om trecut de vîrsta bărbătească, carele voia a să face acum după toate și ucigașul, și de a-m ezeceuta a me soție și zestre multă-puțină carea de însuși a lui vroință mi-au dat-o prin foae, sfiîndu-mă a mă mai uita la un asemenea om, da' de cum a mai ședea măcar un ceas cu el în casă, ca nu mai mult timp trecînd, să-mi demoralizeze cu totul pe a me soție, nefiînd eu acum cu dînsa și făcînd el ce vrea.

Rămînd al înaltăpreasfinției-voastre preaplecat serv !!!

Diaconul Ioan Creangă

1860, ianuarie 13 zile.

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 277/1860, f. 1.

1860, ianuarie 16. Cererea diaconului Ion Creangă către mitropolitul Moldovei pentru a fi eliberat de la arestul Decasteriei

Înaltpreasfințite stăpîne și multmilostive stăpîne !
Diaconul Ioan Creangă

Lăcrămătoare suplică !

Înaltpreasfințite și multmilostive stăpîne ! După jaloza prezentată înaltpreasfinției-voastre, pentru socrul meu, sfinția-sa părintele iconomul Ioan Grigoriu de la biserica sfinților 40 Mucenici, carele îmi oprește a me femeie și zestre multă-puțină, care de a sa bunăvoință mi-au dat-o, care suplică trimasă înaltpreasfinția-voastră la duhovniceasca Decasterie pentru a cerceta și a face dreptate, însă iată ce dreptate au făcut : toate nedreptățile și rîsurile care și le-au făcut de mine socrul meu, ba cu toate că era să mă și gîtue cu totul, apoi duhovniceasca Decasterie nici au cercetat dacă eu am făcut vro crimă de o asemenea pedeapsă, nici nimic, ce me-au și arestuit, fără măcar să gîndească dacă este cu dreptate au ba.

De aceia, cad la mila înaltpreasfinției-voastre ca să porunciți onorat duhovniceștii Dicasterii ca măcar să mă elibereze de la arest, ca nu acole șazăînd, după ce nu mi-au făcut nici o dreptate, să pei și de foame, nenorocitul de mine !

Rămîind al înaltpreasfinției-voastre preaplecat serv,

Diaconul Ioan Creangă

1860, ianuarie 16

1880, ianuarie 18. Jalba diaconului Ion Creangă adresată Decasteriei împotriva socrului său

No. 70, în 19 ianuarie primit

Fiindcă prin bună înțelegere s-au împăcat, aceasta să va păstra la arhivă.

Ioan iconom

Costantin iconom

Onorat duhovniceștii Dicasteriei

Diaconul Ioan Creangă

Plecată și lăcrămătoare suplică !

Dupre suplica dată înaltpreasfinției-sale cu no. 53 și 34 pentru sfinția-sa socrul meu, părintele iconomul Ioan Grigoriu, pentru atacurile și nenorocirile ce le-a suferit de la sfinția-sa în mai multe rînduri, aducîndu-mi aminte de cuvîntul : răbdare !

Răbdare ! Așteptîndu-l de a se întoarce spre mine mai cu milă, însă mai la urmă trista mea nenorocire l-au adus pînă la acel punct de a mă și sugruma cu totul, fiind nevoit de a apuca dezmetic pe la casele bieților creștini, pe la unul trecut de 12 noaptea, carii m-au adăpostit numai ca datorie de om și de creștini, ci mai mult decît niște părinți ; căci al meu bun socru și recunoscătoriu creștin și părinte l-au lăsat inima de a mă sugruma și de a mă da afară noaptea gol, ca pe un cîine ! Dupre care văd că dupre suplica dată cu rezoluția pusă de preasfinția-sa pentru ca să se facă cele de cuvîntă și de a porunci ca să mi să dea a me soție și zestre multă-puțină, m-am văzut arestat ca cel mai mare criminalist ! Pentru care cauză și pentru ce ? Nu știu, știindu-mă cum că eu am proces, eară neștiindu-mă de vagabond sau de vro faptă de criminal vrednic ; pentru care după a me eliberare de cătră înaltpreasfinția-sa de la arest, văd că toate amicele și amicii sf.-sale socrului meu, cu carii mai înainte se desfătau, earăși au început a continua a lor critică și sumeață impertenență (obraznicie) ca și mai înainte ; totodată, invitîndu-mă și al meu socru și bun părinte de a-mi pleca genuchele și de a săruta mîinile pe la poslușnicele de pe la casăle boerești ca

să mă erte, zicînd că și sfinția-sa apoi atuncea va fi destoinic de a mă erta și de a-mi ceti cuvenitele rugăciuni pentru blestem !!!... Pentru care stau și mă mir : pentru care crimă să fie atît de mare plecare, căci a săruta mîinile și a mă ruga la niște femei atîta de descaracterizate, pe care sfinția-sa socrul meu le numește verbal chiar și preutese, nu însemnează altceva decît a nimecnici prin aceasta și darul, și onoarea și de a le depune la picioarele neînfrînării și a ruinării faptelor celor neplăcute lui D-zeu și chiar și a oamenilor !!! apoi dar numai în zădar repetuește sfînta noastră biserică de mai multe ori ziceria : „Preoția sfîntă, norod ales !“...

De aceea, plecat viind, cu lacrimi cad la mila duhovniceștii Dicasterii ca să-și tinză acea sfîntă mîină de mumă mai cu osăbire la nenorocitele mele tînguri și de a nu mai da motiv unor asămîne oameni desfrînați și fără de frica lui Dumnezeu de a-și face îndoit rîs de mine decît mai înainte și de a rîndui o cercetare nobilă la episcop și la alte persoane însemnate pentru ca mai bine să se descopere crima cea mai înainte pedepsită și ca mai cu lămurire să se arete curgerea efectelor sau dîndu-mi-să soția și cea ce mi-au făgăduit sf.-sa prin foae, să trăesc în liniște prin sfînta iconomie a duhovniceștii Dicasterii și favorul dreptății !

Rămîind al duhovniceștii Dicasterii preaplecat și supus serv !

Diaconul Ioan Creangă

1860, ianuarie 18 zile

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 277, B./1860, f. 8.

1860, ianuarie 30. Raportul preotului Grigore Butescu către Mitropolie în legătură cu bătăile și scandalurile provocate de dascălii și preotul Oșlobanu din Humulești

Înaltproasfințite și multmilostive stăpîne !
Iconomul Grigorie Butescu, ținutul Neamț

1860, ghenar 30

Raport

Însoțind pe lângă aceasta acta înjghebată pentru maltratație prin bataie pricinuită iconomului Teodor Oșlobanu și diaconului Costantin de la bisărica din acest târg, cu hramul sf. Lazăr, de către dascălii Ioan și Vasile, în unire cu tatăl lor, preotul Neculai Oșlobanu, tot de acolo, sărvitor, iar cel întâi, dascalu Ioan, carile au și fost mai cu samî ațîțătoriu pricinii, ca înărăvit și alte dați în asămine bontușnicii, servitor la paraclisu ospitalului, prin vărsare și de sînge, din care și stă în păstrarea protopopiei o basma mînjită și cu cîte un smoc păr din capitele bătușilor mai sus numiți.

iunie 2, 1860

La Protopopia Neamțului

Ca pi dascălii Ioan de la paraclisul spitalului și Vasile de la bisărica Sf. Lazăr să să supui cononisirii, cu facire de metanii în trii zile la fața locului, în ulița unde au urmat bataia, în ființa tuturor preoșilor și a dascălilor din târg, după care, cerîndu-și ertăciune de la bătușii, să li să ei în scris rostitor că dacă pe viitorimi vor mai cuteza de asăminea necuviință, să fie îndepărtați din cler și dați în bir.

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 276, B./1860, *Teodor Oșlobanu iconom și diaconul Costachi, pentru bataia ce au suferit de la dascalii Ioan și Vasile și tatăl lor, preotul Neculai Oșlobanu.*

1860, aprilie 29. Contractul încheiat între diaconul I. Creangă și
epitropia bisericii Patruzești de Sfinți din Iași

Contract

Prin care gios iscălitul ierodiaconul Ioan Creangă fac cunoscut că m-am alcătuit cu epitropia bisăricii sfinților 40 de Mucenici, de aici, din capitalia Iașii, ca să fiu slujitoriu în calita de diacon la această sfântă biserică, cu leafă hotărîită de 700 lei pe an, îndatorindu-mă a urma fără cea mai mică abatere, întocmai după așezămîntul tipărit ce are această biserică, și cu adăogire :

1. Că în toată vremea să urmez fără sminteală de o zi macar slujba diaconiei dinpreună cu competenții părinți slujitorii acestei biserică, în toate duminicile și sărbătorile de peste an, în toate acele zile de posturi ce să cere slujba diaconiei, precum și la orice întîmplătoare soboară, pomeniri și alte asemenea rîndueile care s-ar cere a să săvîrși în bisărică.

2-le. Că la fiecare a treia săptămînă să urmez a mă afla în toate zilele la biserică, spre deplinirea citirilor și a cîntărilor cerșute la strană după tipicul bisericesc.

3-le. Că, întrucît se atinge de rînduiala și datoriile bisericesti, să fiu pururea ascultătoriu și cu cuviinciosul respect pentru compitenții părinți slujitori a acestii bisărici.

4-le. Că mă voi feri de toate intrigile, svezile și orice alte de asăminea scandaluri neertate care s-ar atinge și ar supăra pe oricari din servitorii bisericesti, căci pentru vreo asuprire ce s-ar încerca a mi să face mie de cătră oricine, este locul compitent de la care pot a-mi cere satisfacire.

5-le. Că la întîmplare de vreo nevoie de a eși din oraș pentru cîteva zile, să fiu dator pururea a cere învoirea epitropiei, fără care nu voi putea lipsi vreodată, iar la cazurile de boală, sau alte neprivăzute înpregiurări ce m-ar nevoi să stau în casă cînd ar fi rînduiala lipsei de slujbă, să fac totdeauna mai înainte cunoscut preotului compitent, spre știință și regulă.

Aceste fiind condițiile cu care m-am alcătuit, mă îndatoresc a le păzi nestrămutat, iar la dinpotrivă urmare, epitropia va fi îndrep-

tată a mă depărta dindată și a alcătui altă persoană în locul meu, fără să-mi rămâie cel mai mic cuvânt de reclamație.

1860, aprilie 29

Diaconul Ioan Creangă

Subiscălitul iconom Ioan Grigoriu chizășluesc pentru ginerile meu că va urma după condițiile cuprinsă în acest contract.

Ioan Grigoriu, iconom

Arhiva bisericii Patruzeci de Sfinți, Iași, dosar pe 1860.

104

1860, mai 2. Carte de mutare a diaconului I. Creangă de la biserica Sfinta Treime din Iași la biserica Patruzeci de Sfinți

Înaltpreasfințite stăpîne !

La 29 aprilie trecut, dumnealui postelnicul Vasilie Drăghici, episcopul arei bisăricii cu hramul sfinților patruzeci mucenici, prin referatul adresat Dicasteriei, au cerut a i să întări alăturatul contract cu care au alcătuit la acea bisărică pe diaconul *Ioan Creangă*, ce au fost hirotonisit pe biserica Sf. Treime ; în urmarea căruie Dicasteria plecat vă aduce la cunoștință cererea făcută, primind îndrăzneală a da și a sa socotință de a se încuviința numitului dare a cărții de mutare pentru citata bisărică.

A înaltpreasfinției-voastre preaplecate și supuse slugi,

Manole, iconom
Vasile, iconom

C., iconom
secretar, Ciudin

No. 587

1860, mai 2 zile

Carte de mutare

No. 561

Anul 1860, mai 2

Pe temeiul anaforalii duhovniceștii noastre Dicasterii nr. 587, de a să învoi diaconului Ioan Creangă strămutarea de la biserica Sfintei Treimi și așezarea de slujitor bisericii sfinților 40 de Mucenici din această capitală după cerirea dumisale postelnicului Vasile Drăghici, epitropul zisei biserici, prin aceasta dăm voie și blagoslovenie a să strămuta numitul diacon de la Sf. Treime și a să așăza slujitoriu bisericii sfinților 40 de Mucenici, unde este slobod a lucra toate cele cunvenite diaconiei sale, iar strămutându-să aiurea fără știrea și înscris învoirea noastră, va fi oprit de lucrare.

Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 35.

105

1860, octombrie 26. Codicele matricular al Universității din Iași, în care este trecut și I. Creangă ca student la Facultatea de teologie

Codicele matricular al Universității de Iassi cu începere de la anul fondării, 1860, octombrie 26

Nr. curent : 92.

Numele de familie și pronumele : *Creangă Ioan, diacon.*

Vîrsta : 24 (ani).

Relegiunea : *ortodoxă.*

Locul nașterii și districtul : *Humulești, districtul Neamț.*

Numele părinților și profesiunea lor : *Ștefan Creangă.*

Naționalitatea : *romîn.*

Cursul studiilor anterioare și câte clase : *cursul inferior în seminar.*

Locul unde a făcut studiile anterioare : *Socola.*

Studiul universitar și ce an : *Teologie, anul I.*

Universitatea Al. I. Cuza, Iași, arhiva Rectoratului, condica nr. 1/1860, p. 10—11.
Cuvintele subliniate sînt scrise de mîna.

106

1861, noiembrie 7. Adresa Ministerului Cultelor și al Instruc-
țiunii Publice către Seminarul de la Socola pentru a se elibera
atestatul cuvenit lui Constantin Conta, colegul lui Creangă

Ministerul Cultelor
și al
Instrucțiunii Publice
din Moldova

Iași, 1861, noiembrie 7

Domnule rector,

Priimindu-să cererea dumisale Costantin Conta cu arătare că absolvind la 1858 cursul inferior de la acel institut nu i s-au eliberat *cuvenitul atestat pe cuvînt* că ar fi fost prea tînăr și în privire că acum numitul se află de atunci întrebuițat ca profesor sătesc, se cere d-voastră eliberarea certificatului cuvenit numitului, care se va trimite la minister spre a se expedui numitului.

Primiți, d-le, asigurarea considerației mele,

Melidon

D-lui rectore de Socola

Arh. St. Iași, fond Seminarul Veniamin, Iași, dosar nr. 7/1861—1864, f. 58—59.

1861, noiembrie 10. Certificatul lui Constantin Conta pentru absolvirea cursului de patru ani a Seminarului de la Socola, Iași, la anul 1858 (o dată cu Creangă)

Seminarul Central
Socola, Iași
No. 106

1861, noiembrie 10

Certificat

Conform oficiei cu no. 12.125 să dă acest certificat clericului Constantin Conta în vîrstă de 23 ani, fiul preutului Nistor, din satul Bodeștii, ținutul Sucevii, cum că au sevîrșit în Seminarul central cursul de patru ani încă de la 1858, și la esamenele publice ținute în acel institut au meritat notele următoare :

Din catihis	Eminenția
Din aritmetică	Prima
Istoria sf. a Vechiului și Noului Testament . . .	Prima
Gramatica romîină	Prima
Geografia nouă	Prima
Istoria bisericească	Prima
Liturgica	Secunda
Omiletica	Secunda
Introducere în teologie	Secunda
Pastorala	Prima
Teologia dogmatică	Prima
Istoria patriei	Prima
Istoria universală	Secunda
Limba latină	Secunda
Limba elenă	Secunda
Cîntările bisericești	Prima

Pe lîngă care avînd și o conduită bună, să dă numitului acest certificat, spre a-i servi de dovadă capacității sale.

Rectore, Filaret

1862, aprilie 8. Raportul săptămînal al bisericii Patruzeci de Mucenici (Sfinți) din Iași către Protoieria Iași, scris de diaconul Ion Creangă în lipsa preotului paroh

Onoratei Protoierii a orașului Eșii

Secțiunea I-a

Raport

Subscrisul aduce la știința onoratei protoierii că la biserica sf-ților 40 Martiri din acest oraș, de la întâi păr' la opt a curenteii luni aprilie 1862, au urmat numai un mort, iar botezat sau cununat, nici unul. Pentru care cu supunere referez.

În lipsă, D. I. Creangă

Nr. 13

1862, aprilie 8 zile

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 22/1862. Majoritatea rapoartelor bisericii sînt scrise de Creangă, care era utilizat drept copist de socrul său, preotul Grigoriu.

1862. Catagrafia preoților, diaconilor și a dascălilor, cum și a enoriașilor aflători în jurisdicția acestui protopopiat (Iași)

Extras, biserica 40 de Mucenici :

Iconomul Ioan Grigoriu, de 45 ani, anul 1846, luna martie 30 ; nr. 562 a păuceniei.

Sachelarul Costache Agape, de 36 ani, anul 1849, februarie 1, nr. 848 a păuceniei.

Iconomul Anastasiu, 28 ani, anul 1860, februarie 3, nr. 4 a păuceniei.

Diaconul Ioan Creangă, de 27 ani, anul 1859, decembrie 27 hironit, nr. 84 a păuceniei.

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și a Sucevei, dosar nr. 41/1862.

110

1863, martie 12. Mărturie de naștere și botez a lui Constantin Creangă, fiul lui Ion Creangă și al soției sale, Elena

Mărturie

Prin care subscrisul servitoriu bisericii sfinților Patruzeci Martiri din orașul Iașii face cunoscut că la una mie opt sute șasezeci, luna decembrie, în nouăsprezece zile, din legiuții părinți sfinția-sa diaconul Ioan Creangă și legitima sa soție Elena, născută Grigoriu, s-au născut un fiu de secul bărbătesc, cari la 23 decembrie a aceluiaș an i s-au cetit sf. botez, ungându-se și cu sf. și marele mir, în biserica numită mai sus, primind numele Constantin. Nași i-au fost dumneaei doamna Victoria Drăghici.

Drept care, spre știința și încredințare că d-lui, tînărul Costantin Creangă, este luminat cu sf. botez de subscrisul fiuu a sf. biserici a Orientului și fiuu a mai sus zișilor patroni, aflîndu-să trecut și în con-dica matriculară a menconatei biserici pe contrafață a paginei șapte, rubrica patruzeci și patru, i-am dat atestația de față, sub sigiliul menconatei biserici.

1863, martie în 12 zile

L.P. bisericii

I. Anastasiu, iconom

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar Atestații mitricale, nr. 43/1865, vol. 6.

1863, martie 22. Cererea diaconului I. Creangă pentru a se muta
ca diacon la Mănăstirea Bărboi

Înaltpreasfințite stăpîne,
diaconul Ioan Creangă, servitor bisericii sfinților
40 Martiri din acest oraș

Cerere

Fiindcă pînă astăzi am servit ca diacon la biserica sfinților
40 de Martiri un timp de 4 ani, cu leafă de 700 lei pe an, ce nu-mi
este de ajuns măcar pentru zilnicul nutriment ca familiar, nedîndu-mi-se
nici chiar regulat de către această onorabilă epitropie, ce îmi datorește
încă pe o lună și mai bine, vin a ruga pe înaltpreasfinția-voastră ca prin
spirituala binecuvîntare să binevoiți a-mi elibera o carte de mutare pe
Monastirea Bărboiul, la carea mi-am alcătuit, precum dovedește con-
tractul ce vi se reprezintă sub propria subscriere a cuvioșiei-sale arhi-
mandritului Chiril, egumenul acelei sfinte mănăstiri.

1863, martie în 22 zile

D. I. Creangă

Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 91, f. 1.

112

1863, martie 23. Contractul încheiat între diaconul I. Creangă și
egumenul de la Mănăstirea Bărboi din Iași, unde se angaja ca
diacon

Contract

Prin care subscrisul arhimandritul Chiril, egumenul sf. m-ri Băr-
boiul, din acest oraș, fac cunoscut că am alcătuit pe sf.-sa diaconul
Ioan Creangă spre a funcționa în serviciul de diacon la menționata

biserică începînd de astăzi, 23 martie 1863, cu leafa hotărîită de 48 galbeni chesaro-austriești pe an (nr. 48 galbeni), care i se vor număra în două cîștiuri, adecă 24 galbeni la Sf. Gheorghe și restul de 24 galbeni la Sf. Dimitrie ; un stînjîn de lemne de foc pentru fiecare an, date din vreme, și casă pentru locuință în ograda bisericii.

Iar sfinția-sa se îndatorește a fi cu sîrguință și cu dragoste la îndatorirea ce aparținește diaconiei, observînd moralitate precum se cuvine unei fețe bisericești. Nu va putea lipsi din serviciul sf.-sale afară de întîmplare de boale și de cazuri excepționale, și acestea prin știrea preacuvioșiei-sale egumenului monastirei.

Și de întocmai urmare făcîndu-se două asemenea contracte, s-au preschimbat între subscrisul și sfinția-sa diaconul Creangă, pentru reciproca siguranță.

Arhimandritul Chiril

1863, martie 23 zile

Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 91, f. 4.

113

1863, septembrie 11. Adresa epitropiei bisericii 40 de Sfinți din Iași în legătură cu un dulap luat de I. Creangă de la biserică

Principatele unite. Epitropia bisericii sf. 40 de Martiri din Eași.
1863, septembrie 11 zile

Onorabile părinte !

O dată cu aceasta, am onoare a vă prezenta adeverința diaconului Ioan Creangă, prin care se obligă a reîntoarce un dulap a bisericeii, luat de numitul la mutarea de la această biserică la biserică unde astăzi se găsește, pronumită Bărboi, rugîndu-vă să binevoiți a-l executa de a aduce citatul dulap la proprietatea sa cu a sa cheltuială.

Primiți, vă rog, onorabile părinte, încredințarea profundului meu respect ce vă conserv,

epitrop, aga Costache Angonescu
pășitorul bisericii, I. Anastasiu

Onorabilului meu părinte sf.-sale iconomul Ioan Poenarul, proto-
ereul secțiunii a II-a de Eșși

Adeverință

Subscrisul luînd un dulap de lemn de tei a bisericii sf. 40 Martiri
la casa unde m-am mutat, mă oblig prin asta a-l reîntoarce citatei bi-
serici oricînd mi s-ar cere.

D. I. Creangă

1863, aprilie 30

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 91, f. 6—7.

114

1863, octombrie 9. Ordinul Ministerului Cultelor și al Instruc-
țiunii Publice către prefectul județului Iași pentru întocmirea
inventarelor averii mobile și imobile a mănăstirilor secularizate.

Urmează un extras din inventarul Mănăstirii Bărțoi

Ministerul Cultelor
și
Instrucțiunii Publice
Secțiunea clerului
No. 29.038

București, anul 1863, luna oct., 9

Domnule prefect,

Prin domneasca ordonanță no. 955 destituindu-se pe arhiman-
driții Anania din egumenia Mănăstirei Golia, Macarie din egumenia
Mănăstirei Trei Ierarhi, Chiril din egumenia Mănăstirei Bărboiu și

Partenie din Egumenia Mănăstirii Frumoasa, din acel oraș, iar pentru gerarea afacerilor morale și materiale a acelor mănăstiri numindu-să curatori provizoriu, și anume, preasfinții arhieriei Filaret Stavropoleos Scriban la Trei Ierarhi, Vladimir Irinopoleos Suhupan la Golia, Marchian Iropoleos Folesco la Bărboi și cuviosul ierodiacon Calinic Dima la Frumoasa.

Această înaltă dispoziție făcându-vi-să cunoscută, pe de o parte vă invit ca în unire cu delegații ce va rîndui preasfințitul locotenent de mitropolit Moldovei și Sucevii, către care tot acum am mijlocit cele cuvenite, de îndată se încredințează numiților curatori toată dota mobilă și imobilă a acelor monastiri ce se va afla în ființa cu anume inventare, care făcîndu-se cîte în trei deopotrivă esemplare pentru fiecare, unul se va lăsa curatorului, unul se va lua de către delegatul Mitropoliei și unul îl veți trimite grabnic ministerului spre regulare. Iar pe de alta, pe destituații egumeni îi veți avea sub serioasă priveghere pînă la al doilea ordin.

Primiți, domnule prefect, încredințarea osebitei mele considerațiuni, ministru <indescifrabil>

Capul secției, Ghidionescu
Din inventarul Mănăstirii Bărboi
(În curtea mănăstirii)

8. Una perechi casă vechi di vălătuci, acoperite cu șindrilă, cuprinzătoare de trei odăi, cu ușile și ferestrele lor trebuitoare, în care locuește dieaconul Ion Creangă, servitoriu bisericii.

10. Una perechi casă di vălătuci, acoperite cu șindilă, cuprinzătoare de șapte odăi, cu ușile și ferestrelor lor, din care în cinci odăi locuește iconomul Zaharia și iconomul Grigori¹, servitorii bisericii și în două locuește văduva Nira Fotinii, fără a plăti chirie.

11. Una perechi casă di vălătuci, pi timilie de piatră, în care locuește un arhitect grec ci au lucrat la clopotniță² bisericii fără a plăti vreo chirie.

Arh. St. Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 1.792, dosar nr. 654/1863, f. 71.

¹ Grigore Conta, tatăl filozofului Vasile Conta.

² Dovadă că clopotnița a fost lucrată în secolul al XIX-lea de către un arhitect grec, care la 1863 trăia și locuia gratis la biserică.

1863, octombrie. Extras din inventarul Mănăstirii Golia, Iași

Din inventarul Mănăstirii Golia, octombrie 1863

6. O bașcă, canțileria pentru mănăstire, cuprinzătoare în două odăi ; înlăuntru două dulapuri, ușile, obloanile, de fer, acoperite cu tiniche, lângă care este o pivniță de piatră și o fînărie îngrădită cu scînduri nouă ; înlăuntru ei este o pivnicioară pentru verdețuri.

7. O casă acoperită cu șindilă, tot înlăuntru ogrăzii, și cuprinde în 5 odăi, cu toate ale lor, unde locuiesc rezeltații¹ ; aceasta este luată de guvern de la anul 1860 ; cinci odăi gios, trii pentru șezut servii ospiciului, una spălătorie și una bucătărie.

9. În poartă, diasupra, este clopotnița bisericii, naltă, solidă, de piatră, acoperită cu tiniche, deasupra, în vârful clopotniței, crucea poleită ; alătura cu clopotnița este casa apelor.

Arh. St. Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 1.792, dosar nr. 654/1863, f. 84 v.

„Bașca“ de la nr. 6 este casa unde a locuit Creangă, întrucît după secularizare „canțileria“ s-a desființat.

¹ În loc de „exeltații“ sau „smintiții la minte“.

1863, decembrie 24. Ordinul Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice către Prefectura Iași în legătură cu alcătuirea inventarului Mănăstirii Bărboi și a altora și predarea acestor averi noilor curatori

Ministerul Cultelor
și
Instrucțiunii Publice
Secțiunea clerului
No. 36.494

București, anul 1863, dec. 24

Domnule prefect,

Prin domneasca ordonanță no. 1.206 numindu-se curatori provizorii la Monastirea Bărboiu pe arhimandritul Isaia Vicol și la biserica Sf. Lazăr pe iconomul Dimitrie Petru, vă fac cunoscut aceasta și totodată vă invit ca, luînd de la cei de mai înainte curatori toată dota mobilă și imobilă după inventar, să o predați în primirea curatorilor numiți acum iarăși cu anume inventar, care, făcîndu-se cîte în două deopotrivă esemplare pentru fiecare, unul îți veți lăsa la mănăstire și unul veți trimite ministerului spre regulare.

Primiți, domnule prefect, încredințarea osebitei mele considerațiuni,

p. ministru
Al. Zanne

D-sale d-lui prefect al jud. Iași

Arh. St. Iași, fond Ministerul de Interne, tr. 1.792, dosar nr. 654, f. 369.

1864, mai 12. Adresa Mitropoliei Moldovei către Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice, în care se arată calitățile cu care este înzestrat arhimandritul Isaia Teodorescu, cerîndu-se numirea sa definitivă în funcția de rector al Seminarului de la Socola

Domnule ministru,

N-am primit încă rezultatul propunerii ce v-am făcut pentru protosinghelul Ghenadie Merișescu ca să binevoiți a-l rîndui la Aronvoda în locul arhimandritului Isaia Teodorescu, trecut provizor rector și profesor la Socola.

Cu această ocaziune mulțămindu-vă din suflet pentru bunavoiență ce ați avut a ține seamă de drepturile Mitropoliei cu numirea arhimandritului Isaia Teodorescu la Socola, îmi permit a vă adăoga că vechimea sa în profesorat, serviciul său ca predicator și demnitatea cu care au început funcțiunea sa sînt însușiri ce-i dau dreptul a fi decretat definitiv în funcțiunea de rector.

Alaltăeri a ținut în catedrala Mitropoliei un discurs foarte inteligent, demonstrînd cu sagacitate sistema vicioasă în care am stat pînă acum și chiemînd cu tărie cooperățiunea tuturor la realizarea actului din 2 mai. Acestea mă îndeamnă a vă ruga să nu scapați de vedere a-l decreta definitiv la Socola.

Locotenent de mitropolit

Nr. 1.654
1864, mai 12

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 77A./1864, f. 13.

1864, iunie 10. Cererea arhimandritului Isايا Teodorescu către mitropolit în legătură cu înființarea unei școli satești în satul Aroneanu

1864, iunie 10

Înaltpreasfințite stăpîne,

La Mănăstirea Aron-vodă mi-am fost pus în gînd o școală primară satească, la care eu însumi să fiu profesor, care și cam o pusesem în lucrare mișcat pre aceasta din observările că clasele colegiale nu merg tocmai cu bun succes din cauză că pregătirea elevilor în clasele primare nu este solidă ; acele observări mai apropiat le văd în clasul I al seminariei. Deci, ca tot aceiași idei să se urmărească în sus menționata m-re, socot și vă prostern că ar trebui să se îmbunătățească sau să fie puse tot în rîndul celor de clasa I-a, precum a fost, pentru două rezoane : 1. Pentru că toată averea M-rei Aron-vodă este hărăzită numai pentru școală, și dacă voim civilizație, ce este mai conducător la civilizație decît școala ! Și al doilea, că și guvernul o au propus de două ori de clasa I-a, o dată prin depeșa spre Anul nou și al doilea în proiectul de bujet ce au depus Adunării.

Isايا arhimandrit Teodorescu

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 84/1863, f. 10 (Mănăstirea Aron-Vodă).

1864, iunie 12. Adresa superiorului fostei Mănăstiri Bărboi, arhiepiscopul Isaia Dioclias Vicol, către mitropolit, relativ la purtarea diaconului I. Creangă

Preasfințite !

La adresa preasfinției-voastre din 10 iunie, nr. 2.074, motivat de raportul protoereului orașului Iassy, secția I, nr. 96.216, mi se cere a da relațiuni de se află în însușire de diacon servitor la această biserică diaconul Ioan Creangă și dacă sunt mulțămît de serviciul și purtarea sa.

Cu onoare răspund că se găsește în serviciul diaconiei și pînă în timpurile de față sînt mulțămît de purtarea sa atît în serviciu, cît și în viața sa privată. Primiți..., Isaia Dioclias.

Preasfinției domnului Calinic, locotenent de mitropolit Moldovei și Sucevii.

1864, iunie 12

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 37.

1864, septembrie 3. Cererea diaconului I. Creangă către Consiliul scolastic din Iași pentru a fi primit la concursul instituit pentru secția a II-a a clasei întâi de la școala primara vasiliana

Ónorabilului Consiliu scolastic din Iași

Petițiune

În puterea dreptului ce posed prin finirea cursului inferior în Seminarul central, precum și a unui an de studiu făcut în Institutul normal vasilian, cu respect viu a ruga pe onorabilul Consiliu să binevoiască

a mă enumera între concurenții ce se vor înfățișa pentru secțiunea II-a a clasei întâi de la școala primară vasiliană, ce rămasă vacantă cu ocazia trecerii d-lui Grigorescu la clasa II-a.

1864, septembrie 3
Diacon Ion Creangă

Rezoluție :

Se va avea în vedere la concurs.

G. Mîrzescu

Arh. St. Iași, fond Comitetul central de inspecțiune școlară, Iași, dosar nr. 23/1864, f. 70.

121

1864, octombrie 2/14, Iași. Adresa Comitetului de inspecțiune școlară către minister, prin care îl recomandă pe Ion Creangă spre a ocupa postul vacant de la școala primară de băieți Trei Ierarhi, la clasa I, secțiunea a II-a

România
Comitetul de inspecțiune școlară
No. 816

Iași, în 2/14 oct. 1864

Domnule ministru,

La clasa I-a, secțiunea II de la școala primară de băieți din Trei Ierarhi, devenită vacantă prin trecerea d-lui Grigorescu la clasa II-a, subsemnații au onoarea a vă recomanda, domnule ministru, pentru ocuparea clasei menționate, pe d-l Creangă Ion, carele a făcut 4 clase gimnaziale și a absolvit cu succes foarte mulțumitor cursul pedagogic din Institutul Vasile Lupu.

Primiți, vă rugăm, domnule ministru, încredințarea preadistinsei noastre considerațiuni,

T. Maiorescu, Octav Teodori, N. Culianu

D-lui ministru secretar de stat la Departamentul justiției, al Cultelor și al Instrucțiunii Publice.

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 370/1864, f. 238.

122

1864, octombrie 9, Iași. Adresa școlii primare de băieți Trei Ierarhi din Iași către Comitetul de inspecțiune școlară din Iași, în care se arată nevoile școlii, ce urmau a fi prevăzute în buget

Principatele Unite Române
Scola primaria de băieți
de la Trei Ierarhi
No. 18

Iasi, în 9 octombrie 1864

Domnilor membri !

În conformitate cu cercularea onoratului comitet scolariu, prin care sunt provocat ca se-i dau lamuriri despre trebuințele acestei scoale, spre a se prevede acelea prin budgetul ce se face pentru esercitiul anului viitoriu, scrisul are onoare a vî propune următoarele :

a) Încît pentru salariile institutorilor acestei scoale, cu toții sunt mulțiamiți și nu doresc decît se se manțienă asia cum sunt acuma.

b) Institutorii ce au fost pînă la 1 septembrie trecut, adică doi în clasa I-a și cîte unul în celelalte clasi, pe lîngă doi speciali, de religiune și de caligrafia și desemn, sunt de ajuns, dar și neaparat necesari, din considerațiunea mulțimei scolarilor ce frecuentă acesta scoală.

c) Este de neapărat ca se se prevedă în budget o sumă îndesulatoare pentru o reparațiune solidă a încăperilor scoalei și în viitoriu se se fixeze o sumă anuale potrivită pentru reparațiunile mici anuale a încăperilor și a mobilelor scoalei, pentru ca să se tienă totdeauna în stare bună, eară nu ca în cea de astazi, ruinatoare.

d) Se va prevedă în budget facerea mobilelor necesarie pentru esamenele semestrali, adică : trei mese și 24 scaune simple, asemenea și un dulap pentru archiva scoalei, una tablă mare și șese tablisie lancastrice (telegrafe) pentru clasa I-a.

e) Leafa servitorelui scoalei se fiă atîta cît și a servitorilor de pre la cancelariile instantiilor administrative, căci are de lucru mai mult decît acestia.

f) Lemnele de foc se se dea pentru șapte sobe ale scoalei și doue ale institutorelui superior și a cancelariei scoalei pentru un temp de 4¹/₂—5 lune.

g) Se se asemneze cîte 350 lei pe an pentru cheltuiialele menunte ale clasilor, precum : burete, cridă, măture, stersul hornurilor, de-ale scrisului, apa de beut pentru scolari, spalatul salelor de studiu ș.a.

Acestea sunt trebuințiile scoalei ce am socotit ca e de neaparat a se prevede prin budget, pre cari cu respect vi le fac cunoscute.

Binevoiți, domnilor membri, a primi cu acesta ocașiune încredințiare de o deosebită considerațiune și de respectul meu,

institutor superior,

I. A. Darzeu

Arh. St. Iași, fond Comitetul central de inspecțiune școlară, Iași, dosar nr. 22/1864, f. 263—263v.

1864, noiembrie 9, Iași. Adresa institutorului clasei I de la școala primară Trei Ierarhi din Iași către Comitetul de inspecțiune școlară, în care arată mobilierul și materialul didactic de care are nevoie acea clasă

Principatele Unite Române
 Institutorele clasei I-a a
 Scoalei primare din Trei Ierarhi
 În Iassii
 No. 1

Iassii, 1864, noemvre 9

Domnilor membri !

Fiindcă urmează a se face mobiliariul și efectele necesare metodei mixte pentru clasele I-a a școalelor suburbiene d-aci, pentru care ați binevoit a mă onora prin adresa cu nr. 945, ca în unire cu domnul institutore Grigorescu să vă formăm un inventar de asemenea mobilieru și efecte necesare pentru menționatele școale și fiindcă mai multe efecte sunt de lipsă la clasa I-a din Trei Ierarhi, care clasă e leagănul metodei mixte pentru scoalele noastre.

De aceea, cu tot respectul vin a vă ruga, domnilor membri, ca se binevoiți a regula facerea următoarelor efecte necesare acestei clasă :

Un vâpsitoriu pentru a se trage *figuri geometrice pe păreții* clasei, spre a se desemna de școlari, și pentru a se trage pe dușamelele clasei un cerc, pentru a șede școlarii la lectură și sîntele rugăciuni. Tragere a cîteva linii roșe pe tabla cea neagră de scris cu crida. De a se încuragia școlarii, face necesitate de vro 15 decorațiuni de zinc. Două table mari de tiniche, vâpsite cu negru, una pentru a se scrie numele școlariilor celor mai silitori, eară una pentru a se scrie cu litere mari următoarele sfătuirii :

a) Ceea ce ție nu-ți place altora nu face. Ceea ce doresci să-ți facă alții fă tu lor.

b) Să respecteți lucrurile sînte, precum bisericile, icoanele, crucile, cărțile bisericesci și persoanele cari servesc bisericei.

c) Un loc pentru fiăcare lucru și fiăcare lucru la locul său.

d) Să ne amăm patria, principele, părinții și învățătorii noștrii. Traiasca Romania, trăiască întemeietorul ei, Alexandru Ioan I-ii !

Patru tablite mai mici, vapsite tot cu negru, pe cari se va înscrie cîte un cuvînt : giucătoriu, 2-le flecar, 3-le mincinos, 4-le lenes și nesilitoriu. Mai multe tablouri cu imagini din istoria naturală, despre mai multe animale domestice. Mai multe, de asemenea, cu imagini din istoria naturală, despre mai multe animale domestice. Mai multe, de asemenea, tablouri, cu imagini despre machini agricole. Un clopoțel pentru chemarea atențiunii școlarilor. Un ciocanașiu de lemn pentru comande. Și decă se va pute, să fiă și bustul principelui atîrnat pe zidiul clasei, spre a se distepta o amoare în înima generatiunii venitoare pentru suveranul Romăniei.

Aceste santu aparatele necesare pentru cari deacă socotiți cu cale a se face, domnilor membri, veți binevoi a regula termenul licitatiunii tot pentru 15 noemvre, o dată cu facerea mobiliariului și efectele necesare la celelalte școale.

Binevoiți, vă rog, domnilor membri, a-mi priimi asigurarea preosebitului meu respect ce vă conserv.

Institutorele clasei,
V. Receanu

Arh. St. Iași, fond Comitetul central de inspecțiune școlară, Iași, dosar nr. 22/1864, f. 83—83v.

1864, noiembrie 13. I. Creangă raportează Comitetului de inspecțiune școlară că a primit decretul Ministerului de Justiție, Culte și Instrucțiune Publică pentru numirea sa în postul de institutor la clasa I, secțiunea a II-a a școlii din Trei Ierarhi și urmează a se prezenta la post

Domnilor membri,

Decretul Ministerului de Justiție, Culte și Instrucțiune Publică sub nr. 53.231, pentru numirea mea în postul de institutore la clasa I, secțiunea II-a, școala din Trei Ierarhi, subsemnatul are onoare a vă face cunoscut că l-am primit și că voi păși de îndată la postul ce mi s-a încredințat.

Primiți, vă rog, domnilor membri ai comitetului, încredințarea osebitei mele considerațiuni și a profundului respect ce vă conserv.

Creangă Ion

1864, noiembrie 13

Domnielor-sale domnilor membri ai Comitetului de inspecțiune școlară.

Arh. St. Iași, fond Comitetul central de inspecțiune școlară, Iași, dosar nr. 22/1864, f. 138.

1864, noiembrie 26. Comunicare în legătură cu începerea cursurilor la școala din Trei Ierarhi în anul școlar 1864-65

Scoala primară de băieți de la Trei Ierarhi
No. 30

Iași, în 26 noiembrie 1864

Domnilor membri,

La adresa domnielor-voastre cu nr. 1.038, am onoare a răspunde respectuos că d-l Constantin Grigorescu funcționează ca institutore de

cl. II-a primară de la 2 septembrie, zioa când toți institutorii de la această școală au început prelegerile în școală, eară sfinția-sa diaconul Ioan Creangă funcționează în clasa I-a, secțiunea II-a de la 15 septembrie, după cum se constată din registrul¹ de frecventare a institutorilor, carele vi se aduce tot acum spre vizare.

Binevoiți, domnilor membri, a primi cu această ocaziune încredințarea de stimă ce am pentru domniile-voastre.

Institutore superioare,
I. A. Darzeu

Domniilor-sale
domnilor membri ai Comitetului școlar din Iași

Arh. St. Iași, fond Comitetul central de inspecțiune școlară, Iași, dosar nr. 22/1864, f. 933.

¹ În condica de prezență Creangă iscălește la 15 septembrie 1864, marți, ora 8—11, lectură și numerare. Creangă iscălește și în condica de prezență pe anul școlar 1863/64, în calitate de suplinitor, în luna mai 1864. În statele de salar pe iunie 1864 iscălesc : C. Grigorescu, Ioan Beiu, I. Stăvrat, Gr. Petrovanu și I. Darzeu. Pînă la numire, Creangă iscălea D(iacon) Creangă Ioan ; după numirea ca institutor, pe data de 15 septembrie 1864, el iscălește Creangă Ioan.

126

1864, decembrie 15, Iași. Școala primară de băieți de la Trei Ierarhi comunică Comitetului de inspecțiune școlară lista institutorilor ce au dreptul a lua parte la alegerile comunale

Principatele Unite Romîne
Școala primaria
de baieti
de la Trei Ierarhi
Nr. 32

Iașii, în 15 decembre 1864
Prescript-verbal
Nr. 66
Lit. A, 17 decembrie

Domnilor membri !

În conformitate cu adresa domniilor-voastre cu nr. 1.099, subscrisul are onoare de a vî comunica lista de institutorii acestei scoale

cu dreptul de a lua parte la alegerile comunale după ordinea despărțirilor în cari sunt domiciliați, și anume :

Părint. econom Constantin Cornescu (catichetu) în despărțirea II-a

D. Constantin Grigorescu (instit. în clas. II) „ „ II-a

D. Ioan A. Darzeu (instit. în clas. IV-a) „ „ II-a

„ Dimitrie Stoianu (instit. de desemn și caligr.) „ „ III-a

Părint. diacon Ioan Creangă (instit. în clas. I-a, secț. II-a), în despărțirea IV-a.

D. Ioan Stavratu (inst. în clas. III-a) în despărțirea IV-a.

„ Vasile Răceanu (inst. în clas. I, secț. III-a), în despărțirea V-a.

Binevoîți, domnilor membri, a primi cu acesta ocaziune încredintare de deosebită mea considerațiune.

Institutore superioare,

I. A. Darzeu

Domniilor-sale

domnilor membri ai Comitetului școlari din Iași

Arh. St. Iași, fond Comitetul central de inspecțiune școlară, Iași, dosar nr. 22/1864, f. 218.

127

1864. Cererea lui Ion Creangă, fiul preotului Gheorghe Creangă, ~~unchiul scriitorului~~, adresată Comitetului de inspecțiune școlară pentru a fi numărat printre candidații ce concurează la clasa I de la Bolgrad

Nr. 1.047 pe 1864

Domnilor membri,

Subsemnatul, după drepturile ce posedă, vă roagă să binevoîți a-l enumera între concurenții clasei întâia de la Bolgrad.

Primiți, vă rog, d-lor membri, încrederea preaosebitei mele considerațiuni,

Ion Creangă

Domniilor-sale

d-lor membri ai Comitetului de instrucțiune școlară din Iași.

Arh. St. Iași, fond Comitetul central de inspecțiune școlară, Iași, dosar nr. 42/1864, f. 1389.

128

1865, ianuarie 10. Institutorul I. Creangă arată programa cercurilor clasei I, secțiunea a II-a a școlii din Trei Ierarhi, care și-a început activitatea

Astăzi, 10 ianuarie 1865, s-au început prelegerile la secțiunea a II-a a clasei întâi din Trei Ierarhi, și, fiind împărțită clasa în cercuri după metoda mistă, s-au predat următoarele materii :

- D. monitori :
- I. Vasiliu Constantin.
  - II. Mihăilescu Georgie.
  - III. Gheleme Andrian.
  - IV. Andriescu Nicolai.
  - V. Constantinovici Anton.

Cercul 1. Cunoașterea literelor și însonarea.

- 2. Idem, plus silabire, tabla nr. 4.
- 3. Silabire tabla nr. 7, repetiție.
- 4. Idem, proverbi.
- 5. Idem, fabule și istorioare morale.

La amfiteatre :

A. Oricare predici morale, rezonate de însuși școlari, luate din viața practică.

B. Numerarea pe numărător și rezolvirea mai multor theme, luate din viața practică.

C. Cîteva istorioare morale, oral.

D. Scrierea cifrelor

În bănci. E. Formarea literelor.

G. Mișcări gimnastice.

Institutore clas, I. Creangă

Arh. St. Iași, colecția „Manuscrise”, nr. 1.485, f. 47.

129

1865, septembrie 6. Proces-verbal scris de Ion Creangă referitor la deschiderea cursului de la secția a II-a a clasei I de la școala din Trei Ierarhi

Prescriptu-verbale

Astăzi, șese septembrie, anul una mie opt sute șeszeci și cinci, subsemnatul institutore a clasei întei, secțiunea a II-a, școala primaria din Trei Ierarhi, constată că :

a. A înscris în matriculele acestei secțiuni 32 școlari, cu care apoi a procedat la organizarea clasei după modelul saelor de asilu, în care clasă va executa methoda mixtă ce e generalminte impusă de către onorabilul Minister al Cultelor și Instrucțiunei Publice, mai cu seamă pentru fiecare clasă întii a școalelor primaria publice din România, și

b. Dupe cum se vede prin legea de instrucțiune de la două iulie, numai prin ea un învățător capabile, activ și consciincios, aflîndu-se în mizlocul a cincizeci școlari, poate cu facilitate a descepta și desvolta deodată cîtetrele însușirile bune ale fiecărui copil din clasa sea, adecă : phisice, intelectuale și morale, fără de care un scolar, pe lîngă că nu poate îmbucura pe părinții sei, apoi nu poate deveni chiar nici folositor patriei în care s-a născut și care îngrijește de el, așteptîndu-l cu brațele deschise pentru viitorul și înflorirea ei. Căci patria se asea-

mână unei mume de familie bune care, pe lângă îngrijirea ce are de a nutri din însuși țîțele sale cu deopotrivă măsură pe toți copilașii sei, apoi este totodată și model de purtare în mijlocul lor, dedîndu-i la *morală, supunere și activitate*, de la carii apoi poate accepta și fructele dorite ale ostenelelor sale, după cum zice evanghelia : „Tot pomul bun fructe bune face“. Dar fiindcă patria, durere ! nu are norocire de a avea pe toate mumele bune, asemenea celei amintite, apoi ea ș-a ales numai pe o singură mămă : o mămă comună, care este școla, în fruntea căria guvernul numai prin o simplă garanță *morală* a numit un institutore sau institutrice, încredințîndu-i ce e mai scump, mai prețios și mai gingaș, adică : desceptarea și desvoltarea *inteligenței și a calităților morale* pentru cultura poporului român, de la care se așteaptă mult.

Drept care, pe aceste considerente fiind basat și adînc convins de misiunea sea și institutorele acestei clasă încheie prescriptul-verbal de față.

Institutorele clasei,
I. Creangă

Arh. St. Iași, colecția „Manuscrite“, nr. 1.485, f. 1, *Registru pentru progresul secțiunii a II-a 1865/66, septembrie 1*. Registrul este scris în întregime de Creangă, ca institutor la școala din Trei Ierarhi, în primul semestru al anului școlar 1865/66.

130

1865, septembrie 7. I. Creangă arată programul unei zile de clasă în care s-a ținut prelegere după modelul „sălelor de azil“

Marți

Astăzi, șapte septembrie, anul una mie opt sute șeszeci și cinci, s-a ținut prelegere la clasa întei, secțiunea II-a, după modelul sălelor de azil.

S-au predat : a) Lecțiuni orale din istorioare și fabule ușoare, pentru cunoașterea inteligenței copiilor și desvoltarea lor într-un mod logic.

b. Consilii confesionale, cum au a se purta către cei mai mari și către cei asemenea lor în școală și afară de școală.

c. Făcînd cunoscut de lucrurile necesare unui școlar și cum vor trebui să le păstreze pentru ca să le aibă la timp.

d. Făcîndu-le cunoscut orele de intrare și de eșire în zilele în care școala ține prelegeri.

e. Deprinderi gimnastice pentru dezvoltarea corpului și circulația sîngelui.

Institutore clasei,
I. Creangă

Arh. St. Iași, colecția „Manuscrite”, nr. 1.485, f. 2.

131

1865. Adresa Comitetului de inspecțiune școlară către Primăria municipiului Iași pentru a aviza închirierea de locaturi pentru școli în diferite cartiere ale Iașului și înzestrarea lor cu mobilierul necesar

Comitetul central
de inspecțiune școlară
1865

Domnule primar,

Scoalele sucursale de băieți I-a de pe Iaz, 2 din Păcurari, mahalaoa Boghiu, 3-a Sărăria — ulița Asachi, 4-a în oraș pe Podul Vechi, prevăzute în bugetul lucrătoriu a Ministerului Justiției, Cultelor și Instrucțiune Publică, neputîndu-se înființa din cauză de lipsă de locuri și de mobilier trebuitor, subsemnatul avînd în vedere nevoia ce se simte pentru înființarea unor asemenea școli sucursale să poată

înlesni educațiunea copiilor din părțile sus indicate din acest oraș, care din lipsa de școli și din îndepărtare de cele actuale nu pot să le frecventeze, au onoare a vă ruga, d-le primar, să binevoiți a aviza la închiriere de localuri pentru asemenea școli și la înzestrarea lor cu mobilele necesare, astfel ca la deschiderea școalelor să funcționeze în toate părțile acestui oraș școli primare, și astfel instrucțiunea primară să ajungă la scopul dorit.

Primiți, domnule primariu, asigurarea osebitei mei considerațiuni,

D. Teohari

N. Culianu

Ion Pangrate

D-lui primar al municipiului Iași

Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar nr. 96/1865, *Acta pentru înființarea de școli sucursale de băieți și fete în orașul Iași.*

132

1866, ianuarie 13, Iași. Raportul dr. P. Cimpeanu către Primăria municipiului Iași, în care arată că, asistând la examenul elevilor școlii primare din Trei Ierarhi, a constatat că pregătirea lor este mulțumitoare, cu toate greutatețile întimpinate

13 ianuarie 1866, Iassii

Domnule primariu,

Conform cu adresa d-voastre sub no. 6.953, cu onore ve relatezu că, asistând la esaminile scoalelor primare de la sîntii Trei Ierarhi făcute pe semestrul acest de iarnă, m-am încredințat că, deși semestrul a fost mic și în decursul lui s-au urmat mai multe schimbări în obiectele de învățătură, în totul totuși progresul tinerimei la învățătură a fost

mulțămitoriu, după cum se poate vede din patru cataloage alăturate aice sub A, B, C, D.

Primiți, d-le primariu, încredințarea deosebitei mele considerațiuni,
delegat, dr. P. Campeanu

Domniei-sale
domnului primariu al municipiului Iassilor

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 45.

133

1866, aprilie 28. Superiorul bisericii Golia din Iași cere numirea definitivă a diaconului Ion Creangă la Mănăstirea Golia, în locul lui C. Idriceanu, mutat ca diacon la Sf. Spiridon

Superiorul bisericii Golia
din Iași
No. 9

1866, aprilie 28

Preasfințite,

Cu raportul nr. 1 din 23 februarie am cerut înaltpresfințitului mitropolit recunoașterea diaconului Ioan Creangă în postul de diacon Mănăstirii Golia în locul diaconului Costantin Idriceanu, permutat la Sf. Spiridon, de la 14 februarie și de când cest actual au început serviciul. Viu prin aceasta iarăși a vă ruga, preasfințite, să binevoiți a regula statornicirea numitului diacon la această biserică.

Binevoiți, preasfințite, a primi încredințarea frățeștii mele considerațiuni,

Isaia Dioclias Vicol

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 23/1866, f. 8

1866, aprilie 30. Cartea Mitropoliei prin care diaconul I. Creangă
este numit definitiv la biserica Golia

1866, aprilie 30

No. 594

Carte

În vederea recomandațiunei ce ne-a făcut frăția-sa arhierul Isaia Dioclias Vicol, superiorul Mănăstirei Golia din Iași, prin raportul no. 9 din 28 aprilie conținut, prin această carte noi învoim statornicirea diaconului Ioan Creangă la biserica pronumită Golia, în locul diaconului Costantin Idriceanu, permutat la Sf. Spiridon, recunoscându-l în această îndatorire de la 14 februarie anul curent, de când numitul servește la aretata biserică, de la care însă îi este oprit a se permuta fără scirea și înscris învoirea Mitropoliei, checi la din contra va fi oprit din lucrarea diaconiei.

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 43.

1868, decembrie 20. Suplica lui Isaia Teodorescu către mitropolitul Calinic Miclescu pentru a-i aproba plecarea sa la București
în vederea ocupării unui post de profesor

1866, decembrie 20, Iași. Extras din suplica lui Isaia Teodorescu
către mitropolitul Calinic

Miseria, lipsa și nevoia în care am ajuns este mare, prea mare. De la anul 1836, de când am început a fi suplentu profesore, nici într-un an n-am fost în așa calamitate ca în anul acesta. Luna septembrie și octomvrie am umblat gol și desculț și flămînd. Începusem a tinde

mîinele să cerșesc, însă școlarii cu recunoștință, cari de mult au studiat la mine, m-au ajutat și am putut puțin să mă înciripez.

Drept aceea, ca să mă pot plăti de datorii și să scap și din sărăcia în care sunt și să nu mă mai cuprindă vreodată, am hotărît să-mi capăt un post de profesore, oriunde aș putea în România, pentru care cu tot dinadinsul de mai multe luni am urmărit *Monitorul oficial*, în care am văzut că cele mai multe locuri la concurs de profesorat potrivite pentru mine sunt în București și sunt pe anul 1867, să încep de la luna ianuarie și merg pînă la septembrie mai în toate lunile.

Drept care, după sfintele sărbători vreu a pleca la București, și aceasta făcîndu-o cunoscut înaltpreasfinției-voastre, vă rog plecat ca să-mi dați scrisoare de binecuvîntare, împreunămergătoare cu mine.

Isaia Teodorescu, profesor

Rezoluție :

1867, ianuarie 2

Să i se facă cartea,

Kalinic Miclescu

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 2.073/1863.

El totuși nu pleacă la București, ci rămîne mai departe la Sf. Neculai din Iași, unde fusese numit la 20 august 1866. La 26 aprilie 1868 îl găsim tot la Iași, la biserica Sf. Neculai domnesc.

1866. Situația corpului didactic al școlii primare de băieți Trei Ierarhi din Iași

Scoalele de băieți din Iassy

Scoala din Trei Ierarhi înființată în 1828

Ion Creangă, 29 ani, numit cu ordinul ministerului nr. 53.231 din anul 1864, la clasa I-a, diviziunea a II-a. Studii : curs de patru clase în Seminarul Socolei, cu atestat nr. 70 din 1859, și curs preparandal din Iași, cu atestat nr. 15 din 1866.

Populațiunea școalei în anul 1864/65, cl. I = 195.

Vasile Răceanu, 24 ani, numit cu ordinul ministerului nr. 41.312 din anul 1864, la clasa I-a. Studii : curs primar în Trei Ierarhi, cu atestat nr. 23.146 din 1863 și curs preparandal din Trei Ierarhi, cu atestat nr. 10.268 din 1861.

Populațiunea școalei în anul 1864/65, cl. I = 195.

Constantin Grigorescu, 26 ani, numit cu ordinul ministerului nr. 53.215 din 1864, la clasa a II-a. Studii : curs primar la Roman, cu atestat nr. 152 din 1859, și cursul preparandal în Iassy, cu atestat nr. 10.252 din 1861.

Populațiunea școalei în anul 1864/65, cl. II = 67.

Ion Stravat, 51 ani, numit cu ordinul ministerului nr. 41.314 din 1864 la clasa a III-a. Studii : curs gimnasial și parte din curs filosofic și juridic (atestat nu are).

Populațiunea școalei în anul 1864/65, cl. III = 55.

Ion Anton Darzeu, 37 ani, numit cu decretul ministerului nr. 98.784 din 1856, la clasa a IV-a. Studii : curs de cinci clase colegiale în Iassy, cu atestat nr. 32 din 1856.

Populațiunea școalei în anul 1864/65, cl. IV = 40.

Nr. total al elevilor = 357.

1866

Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar nr. 64 din anul 1866, f. 294.

137

1867, octombrie 10. Raport privind institutorii de la școala primară de băieți din Trei Ierarhi, Iași

Domnule revizor,

Ordinile în virtutea cărora personalul actual de la această școală a funcționat și funcționează în ramul didactic sunt :

1. Părintele diacon *Ioan Creangă* funcționează în clasa I-a, secțiunea II-a, în virtutea ordinului sub. nr. 53.231 din 5 noiembrie 1864.

2. D-l *Vasile Răceanu* a funcționat mai întâi în clasa I la școala II-a din Tătarăși, în virtutea ordinului sub nr. 29.572 din 16 octom-

151

brie 1863, de unde s-a permutat la școala aceasta în clasa I-a, secțiunea III-a, prin ordinul nr. 41.312 din 17 august 1864.

3. D-l *Constantin Grigorescu* a funcționat mai întâi în clasa I-a în virtutea ordinului nr. 13.732 din 7 mai 1863, de unde s-a promovat în clasa a II-a tot la școala aceasta, prin ordinul nr. 53.215 din 5 noiembrie 1864.

4. D-l *Ioan Stavrat* a funcționat de la 1834 mai întâi clasele normale la această școală, apoi s-a promovat ca profesor la Academia Mihăileană, unde a funcționat pînă la 1848 inclusiv. În anul acesta, prin suprimare de posturi, a rămas în disponibilitate. Dovadă despre acest funcționar este Oficiul Directoratului Instrucțiunii Publice sub nr. 3.999 din 29 mai 1862, prin care i se constată anii de serviciu.

Prin decretul ministerului sub nr. 6.496 din 25 decembrie 1856 a fost chemat la postul de institutor în clasa II-a de la această școală, de unde, prin ordinul nr. 41.314 din 27 august 1864, s-a promovat la clasa III-a, unde funcționează în prezent.

5. Subscrisul *Ioan Antoni Darzeu* am funcționat mai întâi ca pedagog la internatul gimnaziului din Iași de la 1851, octombrie 1, fără decret, de unde am fost permutat, ca copist, la Consiliul școlar al Moldovei, prin decretul sub nr. 4.511 din 21 iulie 1854 ; din acest post am trecut ca institutor la clasa a III-a din Trei Ierarhi, cu decretul nr. 6.061 din 17 octombrie 1855, iar din clasa III-a, după 9 zile, am trecut în clasa IV-a, în care funcționez și astăzi, decretul însă, de numire de institutor în clasa aceasta, mi s-a dat în 1 martie 1856, sub nr. 784.

Relatîndu-vă acestea, după cum m-ați însărcinat, am onoarea a vă ruga să binevoiți, domnule revizor, a primi încredințare de perfectă stimă ce am pentru domnia-voastră.

1867, octombrie 10

Nr. 103

Institutor superior,

I. A. Darzeu

Domniei-sale

domnului revizor al școalelor din districtul Iași, Romînia etc.

Octombrie

Se va avea în privire la formarea tabloului general,

Vicol

1868, februarie 17. Proces-verbal încheiat de N. Măcărescu și Th. Codrescu, în care opinează pentru numirea definitivă a instructorului Ion Creangă la clasa I, secțiunea a II-a a școlii primare de băieți din Trei Ierarhi

Prescript-verbal

Anul una mie opt sute șasezeci și opt, luna februarie în șaptesprezece zile, subscrișii Th. Codrescu și N. Gh. Măcărescu, delegați din partea onorat primar al municipiului Iași, cu adresa sub nr. 577 și 57, în urmarea oficii onorat Minister de Culte și Instrucțiunii Publice, însemnată cu constatarea capacității, aptitudinii și moralității d. I. Creangă, institutorele clasei I al școlii primare de băieți din Trei Ierarhi, astăzi întrunindu-ne în localul menționatei școli, din actele prezentate, precum și din asistare la clase, am constatat, în privința d. Ioan Creangă, următoarele :

1. În privința capacității :

D-sa a absolvit cursul inferior al Seminarului de la Socola cu note bune, despre care posedă certificatul acelui institut cu no. 246 din anul 1858.

Asemeni, a absolvit cursul normal din Institutul Vasile Lupu, despre care posedă certificatul Ministerului de Culte no. 15 din 1866.

2. În privința aptitudinei :

D-sa a probat aptitudinea sa ca institutor prin exacte aplicațiuni a metodei uzitate actualmente la toate clasele I din țară, despre care înșine am luat cunoștință, asistând astăzi la prelegerile sale, precum și prin rezultatele bune ale examenelor semestriale despre care stau de probă cataloagele respective.

3. În privința moralității :

D-sa posedă testimoniu din partea institutorilor, colegilor săi, în care se zice că în tot timpul de când se află între domnia-lor și-a împlinit cu exactitate datoriile sale de institutor și a avut o conduită bună atât în clasă, cât și către toți aceia care au avut ocazie de a-l cunoaște, fapt despre care nimeni pînă în prezent nu a dat nici o desmințire.

4. D-l Ioan Creangă este recomandat și numit de onorat minister institutor provisoriu la clasa I, secțiunea a II-a a școlii primare de băieți din Trei Ierarhi, în anul 1864, noembrie în 5, de când și func-

ționează în puterea oficiului ministerului no. 15.231, și astfel a făcut stagiunea de institutor provizoriu cerută de legea școlară, în care timp, dând probe de capacitate, aptitudini și moralitate, subscrișii opinează că merită a fi numit institutor definitiv în postul ce ocupă.

Aceste constatate, am dresat prescriptul-verbal present spre regulă.

N. Măcărescu

Th. Codrescu

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 15.

139

1868, februarie 26. Articol publicat în ziarul „Convențiunea”, nr. 14, privitor la mergerea lui Ion Creangă la teatru

Înțelegem lipsa de disciplină în școli, în armată, în justiție, în administrațiune etc., dar lipsa de disciplină în religiune nu o înțelegem și nu o admitem.

Cînd și religiunea într-un stat începe a dispărea, atunci ce pozițiune mai tristă, ce pozițiune mai înfiorătoare, mai deplorabilă poate să prezinte acel stat dacă nu a unui martir ce se vede perind sub torturile cele mai inchizitoriale! De un timp încoace, mai cu seamă de cînd constituțiunea veni a destitua pe miniștrii lui D-zeu, aruncîndu-i în nămolul pasiunilor lumești, religiunea noastră și-a văzut peirea.

Preuții, înainte fideliu servi ai atotputernicului creator, astăzi fideliu servi ai degradațiunii omenești, au devenit a însufla oroare și repulsiune tuturor de la cele sfinte cînd gîndește cineva că unor asemenea ființi le este dat a predica morala.

Lăsăm timpul elecțiunilor, în care preuții desbrăcați de tot soiul de condițiuni morale se vîrcolesc în lume mai rău decît ființele cele mai degradate de natură. Lăsăm intrigile și zavistiile ce ș-au făcut cuib în sînul lor și venim a arăta un fact care, pentru că nu-i uzitat, a scandalizat pre mulți.

La reprezentațiunea de joi seara, dată în beneficiul d-lui Galino, doi preoți, unul în stal, iar altul în lojă, se desfătau privind și aplaudînd afectele și simțimentele din piesă.

Instituțiunea teatrală este o instituțiune morală. Fecioarele care caracteriză inocența merg și pinisază principii de morală și de mizericordie. Cu toate acestea, fiindcă îndatoririle noastre, pentru care trebuie să avem respect, nu stă în uz ca preuții să frecventeze teatrul și, ceva mai mult, fiindcă canoanele bisericesti împiedică cu desăvârșire aceasta, apoi noi nu vedem decît un manc de disciplină din partea acelor care au trecut peste aceste baricade.

Atragem serioasa atențiune a preasfințitului nostru mitropolit și-l rugăm cu tot respectul a fi mai sever asupra subalternilor săi, pentru a nu le îngădui să scandalizeze lumea, nerespectînd nici datine tradiționale, nici canoane bisericesti.

Un stat se subține prin religione, și dacă preuții încep a se lepăda de ea, ce au să facă laicii, ce are să facă statul ?

Ziarul *Convențiunea*, nr. 14, din 26 februarie 1868. Copie în Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet CLIII, nr. 100.

140

1868, martie 29, Iași. Raportul comisiei de învățători, desemnată de către Societatea pentru învățatura poporului român din Iași pentru a cerceta dacă poate fi tipărit abecedarul alcătuit de I. Creangă și alți învățători

Iași, 1868, martie 29

Domnule președinte,

Fiind însărcinați de a cerceta abecedariul prelucrat de părinții I. Creangă, G. Ienăchescu și domnii C. Grigorescu, N. Climescu, Vasile Receanu și G. Simionescu, avem onoare a relata următoarele :

Metodu ce au adoptat numiții domni la prelucrarea abecedarului e cea germană, care constă în aceea de a începe învățatura deodată cu scrierea și cu cetirea. Literale nu s-au înșirat dintr-întîi în șir alfabetic, după uzul urmat pînă acum, ci cîte una sau două, începînd cu cele mai lesne de format în scris ; din literale cunoscute copiilor s-au format cuvinte, și din aceste cuvinte, propozițiuni cîte s-au putut. Astfel, s-au făcut atîtea lecțiuni aproape cîte litere sunt în alfabet, și fiecare din aceste lecțiuni cuprinde didactica relativă în note.

După aceste lecțiuni vin altele, asupra diftongilor și a literelor despărțibile și nedespărțibile în combinațiunea lor la formarea cuvintelor care sînt necesare de a se inculca copiilor chiar la început, spre a se deprinde cu scrierea ortografică a cuvintelor ; fiecare lecțiune, urmată de instrucțiuni didactice relative.

Aceste lecțiuni formează partea I-a a abecedarului.

Partea II-a cuprinde cunoașterea literelor capitale de mîină și de tipar (în partea I-a au fost numai literele mici) și lectura de bucăți morale și instructive, și, la urmă, rugățiunile, după programa oficială.

Abecedariul fiind astfel prelucrat, comisiunea e de părere că întrunește condițiunile necesare și merită a fi tipărit. Însă observă totdeauna data : 1. Că ortografia ar trebui coresa pre unele locuri, ca să fie uniformă și să se țină precît se poate de etimologia cuvintelor, mai cu seamă în privirea pronunțării lui *e* ca *ea* și a lui *o* ca *oa*. 2. Autorii să se îngrijească a da o formă mai regulată materiei din manuscris, pentru ca să poată eși cărticica din tipar plăcută la vedere. 3. Să adaogă literele cirile și cîteva bucăți de lectură cu aceste litere.

Ce se atinge despre prețul tiparului se raportează că tipograful Goldner lasă la 8 galbeni coala tipărită în 4.000 esemplare, în formatul abecedarului d-lui G. Petrini, fără broșat, eară pe hîrtia no. 4, în formatul abecedarului d-lui M. Svarșin, lasă la 12 galbeni coala, tot în 4.000 esemplare și fără broșat.

Binevoiți, vă rugăm, d-le președinte, a primi încredințarea de stimă ce vă conservăm,

I. Stavrat
Th. Săvescu

I. A. Darzeu
A. Petrovici

Domnului președinte al Societății pentru învățatura poporului român din comuna și districtul Iassii.

Subscrișii declară că pentru edițiunea întîia a abecedarului nostru renunță la orice beneficiu.

Beneficiul însă care se va realiza din vinderea acestei prime edițiuni va fi întrebuițat la tipărirea unei a doua edițiuni.

Beneficiile edițiunii a doua și acelor ce se vor mai face vor fi a autorilor abecedarului.

Prețul unui exemplar nu va pute fi mai mare, pentru edițiunile ulterioare, decît pentru edițiunea antîia.

C. Grigorescu
V. Receanu

I. Creangă
G. Ienăchescu

Preciul unui exemplar se va otărî de oficiul societății.

C. Știubei

A. Brandia

Autorii aderează la acest amendament.

Propunem ca comisiunea în cestiunea tipăririi abecedarului împreună cu autorii să decidă cestiunea formatului abc. după mărime.

A. Brandia

Propunere

Propunem ca on. societatea să încuviințeze tipărirea abecedariului recomandat de comisiune și să se numească o comisiune care să corege manuscriptul numai în respectul ortografiei.

Roiu

Arh. St. Iași, fond Societatea pentru învățătura poporului român, dosar nr. 4/1868, f. 33—36.

141

1868, mai 2. Decretul de numire a lui Zaheu Creangă cantor la biserica Frumoasa din Iași

În temeiul recomandațiunii ce ne-au făcut ierologhia-sa îngrijitorul bisericii Frumoasa prin raportul nr. 8, noi, prin decretele nr. 658 și 659, am întărit în serviciul de cantor la acea biserică pe clericii Vasile Teodorescu și Zahei Creangă în locul îndepărtaților Alex. Romanescu și Ioan Neculau.

Pentru care facem cunoscut și cucernicieii-tale spre știință și regulă.

1868, mai 2

Kalinic, mitropolit Moldovei

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 274/1868, f. 42.

1868. Articol publicat în „Curierul de Iași”, nr. 6/1868, intitulat „Tragerea la țintă și vînatul de păsări în mijlocul orașului”

În ograda Goliei, însă nu în ospiciul alienaților, șede un diacon care are și pasiunea de a trage la țintă sau de a vîna pasările. Din nenorocire, însă, împușcătura nu lovește totdeauna ținta, și așa se și întîmplă că *popa vînatul* au împușcat o dată în loc de o pasere fereastra bisericii ce se afla tocmai deasupra altarului, și o altă dată a tras chiar deasupra balconului ospiciului; afară de aceasta, nebunii de la ospiciu se spărie foarte mult, și nu credem că slobozirea puștilor va fi un mijloc pentru a-i însănătoșa. Am auzit o dată că slobozirea puștilor în oraș este oprită.

Curierul de Iași, nr. 6 din 1868.

1868, mai 13. Adresa Subprotoierei despărțirii a III-a, prin care se comunică diaconului I. Creangă data la care se va face cercetarea în legătură cu cele scrise în articolul „Tragerea la țintă și vînatul de păsări în mijlocul orașului”

România
Subprotoiereul des. III-a
1868, mai 13
No. 17

Sfinției-sale diaconului Creangă

În urmarea rezoluției onorabilei protoerei nr. 93, motivată de ordonanța chiriarhiei no. ... relativă la chestia articolului intitulat *Tragerea la țintă și vînatul de păsări în mijlocul orașului*, subsemnatul are onoare

a vă face cunoscut că au regulat și ficsat zioa de cercetare pentru marți, în 14 a curenteii, pe la oarale 5 după amiazăzi.

Căci la neurmare din parte-vă, să va face în neființă, iar de primire veți da chitanță.

A. G., iconom

Am primit adresa onor. subproterii no. 17, pentru care adevesc de primirea ei.

1868, mai 14

I. Creangă

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar pe 1867.

144

1868, iunie 10, Iași. Contractul tipografului Goldner pentru tipărirea abecedarului lui Creangă și colaboratorii

Contract

Carele se încheie între d-l H. Goldner, proprietar de tipografie, despre una parte, și între comisiunea Societății pentru învățătura poporului român, de pe altă parte, avînd de obiect tipărirea unui abecedar român cu următoarele condițiuni :

1. D-l H. Goldner se prinde a tipări cu toată cheltuiala sa abecedarul, în patru mii (4.000) esemplare, pre chartia și în formatul abecedarului intitulat *Cursu de scriere și cetire*, de d-l M. Schwartz, în termen de la 10 iunie 1868 pînă la 15 iulie acelaș an, cu caractere latine, caligrafice și de tipar, iară la urmă cu caractere cirilice, avînd de grijă ca abecedarul să iasă curat, fără erori și cu simetria cerută de arta tipografică în ordinea textului ; ultima corectură se va face de autorii abecedarului.

D-l Goldner va tipări și copertele trebuitoare, iară broșatul privesc pe societate.

2. Societatea pentru învățătura poporului român se obligă, prin subscrișii ai săi comisari, a plăti d-lui H. Goldner de fiecare coală tipă-

rită în patru mii exemplare câte doisprezece (12) galbeni, însă acum, la subscrierea acestui contract, i se vor număra treizeci (30) galbeni, iară restul după tipărirea întregului abecedar.

Iași, 1868, iunie în 10

Comisiunea societății,
I. A. Darzeu   I. Stavrat
A. Petrovici

Proprietarul tipografiei,
H. Goldner

Arh. St. Iași, fond Societatea pentru învățătura poporului român, dosar nr. 6/1870, f. 80.

145

1868, iunie 10, Iași. Mandat de plată iscălit de P. Poni, ca secretar, pentru plata a 30 galbeni, necesari tipării abecedarului lui Creangă și colaboratorii

Societatea pentru învățătura poporului român
Mandat de plată

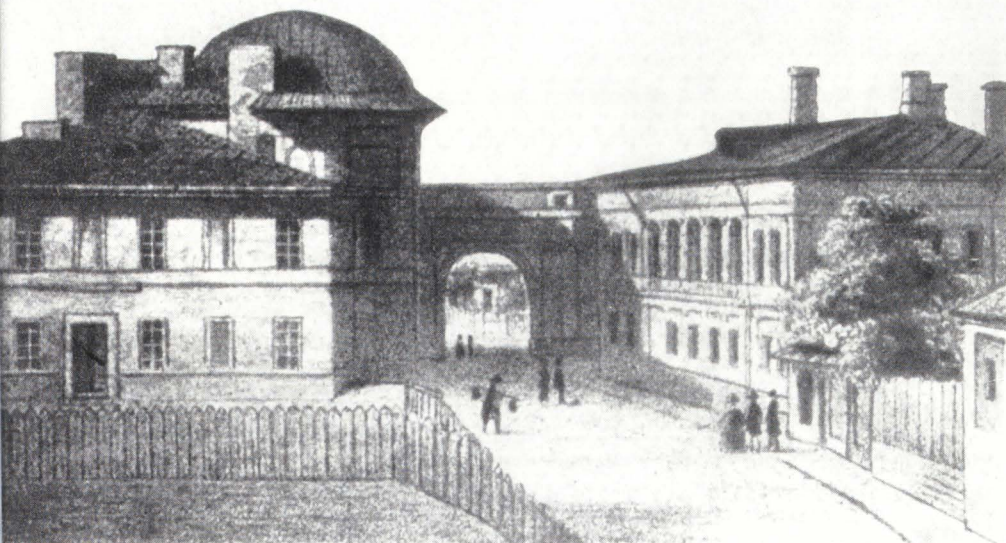
În virtutea art. 11 și 24 din regulamentul interior, d. casier al Societății pentru învățătura poporului român va plăti suma de 30 galbeni, adică treizeci galbeni, în primirea d-lui Ioan Darzeu și a colegilor săi din comisiunea pentru tipărirea abecedarului părintelui Creangă și colaboratori, spre a fi întrebuințați la tipărirea acelu abecedar conform deciziei societății luată în ședința de la 6 aprilie 1868 și a contractului încheiat între comisiune și tipograful Goldner.

Vicepreședinte, C. Cornescu, iconom
Secretar, P. Poni

Nr. 8
1868, iunie 10, Iasi

Arh. St. Iași, fond Societatea pentru învățătura poporului român, dosar nr. 6/1870, f. 73.

Academia Mihăileană. Iași

Ruinele Cetății Neamțului

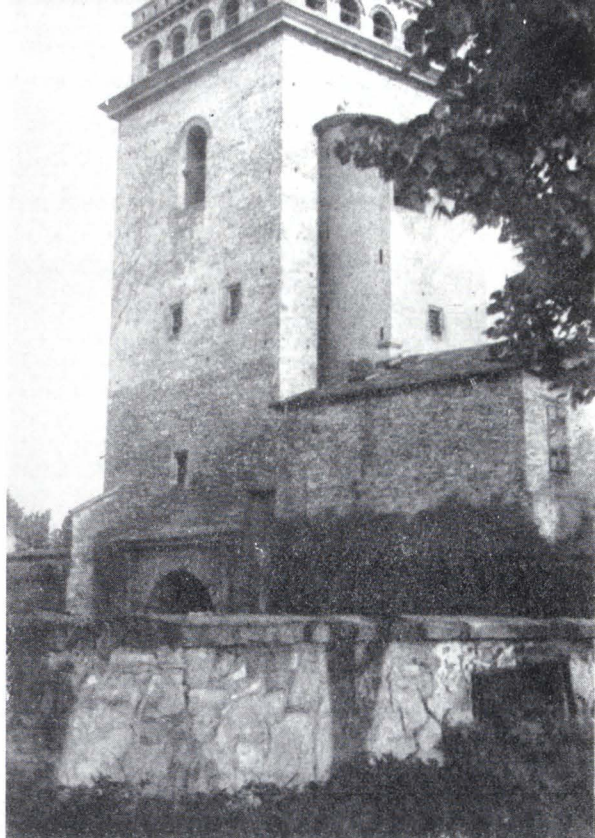
Isaia Teodorescu (Popa Duhu)
După un tablou în ulei care a
existat la Seminarul Veniamin din
Iași

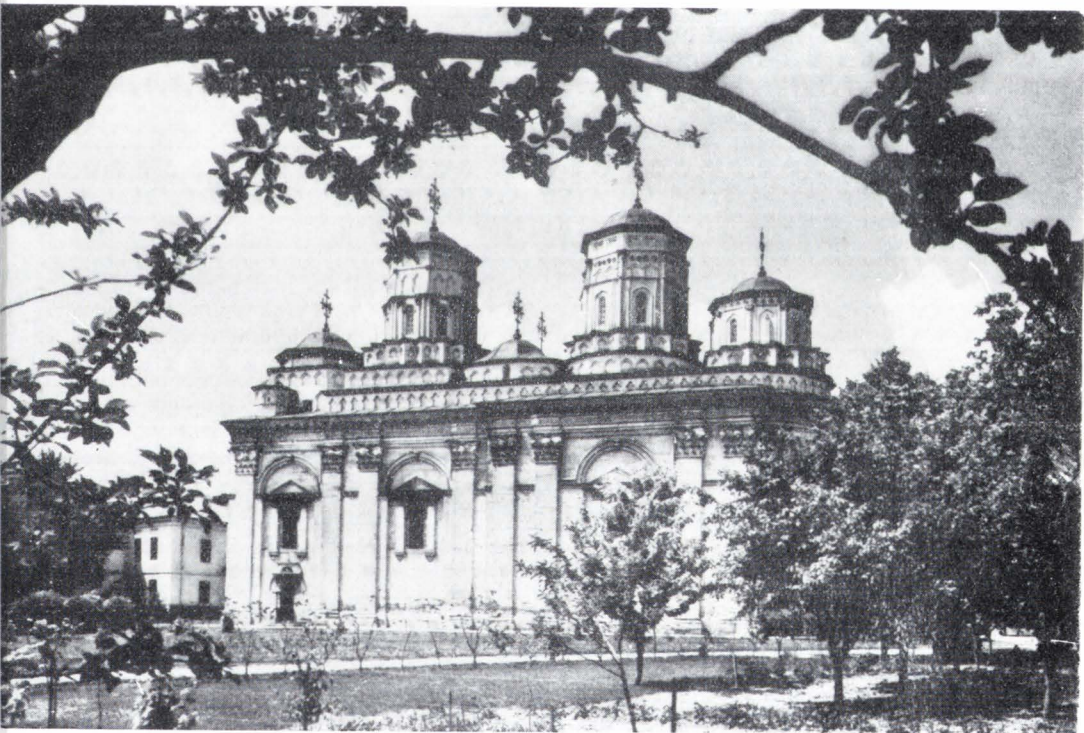
Ion Creangă, diacon

Turnul Goliei. Iași

Biserica Golia (monument istoric, sec. XVII), Iași

Hanul lui Topor (Iași) din strada Sărărie, frecventat de Creangă și Eminescu

Casa în care a locuit Creangă la Golia

1868, august 2. Dispoziția de plată pentru tipărirea abecedarului
„Metodă nouă de cetire și scriere“

Societatea pentru învățătura poporului român
din județul și comuna Iasi

Nr. 10

1868, aug. 2

Domnule casier,

Pentru achitarea tipării și broșării *Metodei nouă de cetire și scriere* de institutorii I. Creangă etc., în virtutea art. 24 din regulamentul interior al societății și a deciziunii sale conținute în pr.-verbal din 6 aprilie corente, veți binevoi a elibera suma de 21 galbeni tipografului, restul costului de tipărire socotit pe 4 $\frac{1}{2}$ coli câte 12 galbeni coala, precum și suma de 600 lei cursul pieții Iașilor, costul întreg al broșatului acestei cărți, socotit pe 4.000 exemplare, câte 6 parale exemplarul.

Primiți, domnule casier, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Președinte, dr. A. Fătu

Secretar, V. Palade

Cheltuiala de 600 lei pentru broșatul abecedarului se cuprinde în deciziunile societății din 6 aprilie; s-a încuviințat de societate în ședința din 23 august.

Dr. Fătu

Domnici-sale domnului casier I. Stavrat

Arh. St. Iași, fond Societatea pentru învățătura poporului român, dosar nr. 4/1868,
f. 55.

1868, august 14. Cererea lui V. Răceanu, G. Ienăchescu și C. Grigorescu, autorii abecedarului intitulat „Metodă nouă de scriere și cetire, pentru uzul clasei I-a” de a se cerceta și aproba acel abecedar, care s-a și tipărit în număr de 4.000 exemplare

Domnule ministru,

Subsemnații institutori am făcut un abecedar sub titlul *Metoda nouă de scriere și cetire, pentru uzul cl. I-a*, care abecedar s-a și tipărit, deocamdată în număr de 4.000 exemplare, cu speșele Societății învățaturii poporului român din districtul și comuna Iași.

Alăturăm, pe lângă aceasta, un exemplar a sus numitului abecedar și vă rugăm cu profund respect ca să binevoiți a-l supune cercetării și a-l aproba dacă se va afla demn de aprobat, precum sperăm.

Binevoiți, vă rugăm, domnule ministru, a primi asigurarea profundului nostru respect,

V. Răceanu, G. Ienăchescu, C. Grigorescu

14 august 1868

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 418/1868, f. 260.

Cererea este scrisă de Răceanu și nu este semnată decât de trei, cu toate că autori mai erau I. Creangă, V. Climescu și A. Simionescu.

1868, octombrie 29. Aprobarea dată de Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice pentru abecedarul lui Creangă

Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor

Nr. 12.355.

București, 1868, octombrie 29

Domnule președinte,

În vederea notei d-voastre nr. 12, am onoare a vă răspunde că opul intitulat : *Metoda nouă de scriere și cetire, pentru uzul clasei I*

primară, a fost aprobat cu plăcere, și nu-mi rămîne decît a exprima acelei societăți viile mele mulțumiri pentru interesul ce pune în răspîndirea de scrieri bune și folositoare învățaturii poporane.

Primiți, domnule președinte, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Ministru, D. Gusti

D-sale d-lui președinte al Societății pentru învățatura poporului român din Iasi

---

Arh. St. Iași, fond Societatea pentru învățatura poporului român, dosar nr. 4/1868, f. 97.

149

1868, noiembrie 21. Hotărîrea Societății pentru învățatura poporului român din Iași pentru a se tipări într-o nouă ediție abecedarul lui I. Creangă

Prescript-verbal

1868, noiembrie 21

Oficiul Societății învățaturii poporului român din jud. și com. Iași, avînd în vedere că întîia edițiune a *Metodei nouă de cetire și scriere* este aproape desfăcută, considerînd că societatea, în întrunirea sa din 6 aprilie, și-a luat față cu d-nii autori obligațiunea de a face și edițiunea a 2-a cu condițiunile puse de d-nii autori și aprobate de societate.

Considerînd că aprobațiunea dată *Metodei nouă* și de onor. minister prin of. no. 12.355, cum și de către corpul învățătorilor, prin îmbrățișarea ce a dat acestei publicațiuni, reclamă o cît mai curîndă reeditare a ei.

În vederea totodată că societatea, în întrunirea din 6 aprilie, a aprobat editarea întîia a abecedarului cu prețul de 12 galbeni coala în 4.000 esemplare.

Oficiul decide retipărirea *Metodei nouă* în 8.000 esemplare, autorizînd pe d-l casier I. Stavrat a contracta cu vreun tipograf retipă-

rirea abecedariului, plătind maximum 20 galbeni coala de tipar în 8.000 exemplare, în acelaș format ca edițiunea întâia.

Rambursarea societății de capitalul ce va pune în al 2-lea edițiune se va realiza de ea din cele întâi exemplare vândute, și numai după aceea se vor încredința restul exemplarelor din edițiunea a 2-a d-lor autori.

Cheltuelile pentru transport, împachetat și rabatul exemplarelor cuvenite societății pentru rambursarea capitalului său nu vor privi pe societate ; de aceea, autorii, înainte de începerea vinderii edițiunii a 2-a, vor comunica oficiului maximul rabatului cu care vor conveni d-lor a desface exemplarele d-sale, spre a se conforma și oficiul acestei norme.

Coperta de pe *Metoda nouă* va arăta că aceste cărți școlastice au aprobațiunea atât a Societății învățaturii, cât și a on. Ministeriu de Culte, și ea e tipărită cu speșele societății.

Micle, I. Stavrat, P. Poni, C. Cornescu iconom, G. Urechia, V. Palade.

Arh. St. Iași, fond Societatea pentru învățatura poporului român, dosar nr. 4/1868, f. 95.

150

1868. Adresa Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care se comunică institutorului Răceanu că s-a aprobat și adoptat între cărțile didactice pentru clasa I cartea intitulată „Metodă nouă de scriere și cetire” elaborată de el și alți instituțori

No. 10.101
1868

D-lui V. Răceanu, institutor, Iași
Domnule,

Văzînd cartea intitulată *Metoda nouă de scriere și cetire* elaborată de d-voastră și alți d-ni institutori, ministerul, auzind și pe Consiliul permanent de instrucțiune, are onoare a vă face cunoscut că

s-a aprobat și adoptat acest op între cărțile didactice pentru uzul clasei I de prin școalele primare, despre care s-a și publicat și prin Monitorul oficial.

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 418, f. 261.

151

1869, ianuarie 2. Proces-verbal semnat de institutorul I. Creangă, în care se arată situația frecvenței elevilor și materiile predate la clasa I primară a școlii din Trei Ierarhi

Prescript-verbal

Astăzi, doue ianuarie, anul una miă opt sute șesezeci și nouă, urmînd a se face essamen la secțiunea I-i și a II-a a clasei întăi primariă din Trei Ierarhi în Iassi, subsemnatul institutore al acestor secțiuni constată că :

1. De la 18 august (1868) și pînă la 19 decembre 1868 s-au ținut 99 de prelegeri (socotite după numărul zilelor).

2. S-au înscris în cataloagele matriculare ale acestor secțiuni 71 scolari, dintre cari de la 7 ani, 8, 9 și peste 12 ani.

3. S-au predat următoarele materii :

A. Sonurile limbei romîne, cunoascerea semnelor acestor sonuri scrise și tipărite, scrierea, precum și împreunarea lor pentru a forma dintr-însele silabe, cuvinte și propuseciuni. Pentru esercitarea acestei materii s-au făcut doue deprinderi, una oral, pentru dedarea auzului și a organelor de grai (ca deprindere pentru cetire), și alta în scris, pentru dedarea ochiului și a mînei (ca deprindere pentru scriere).

B. Materia s-a luat din *Metoda nouă de scriere și cetire* pentru uzul clasei antei primariă. Clasa a fost despărțită în doue divisiuni, iară divisiunea întăi — despărțită în cercuri.

C. La cercurile divisiunii I-i s-au predat : cunoaşterea literelor şi a cifrelor şi scrierea lor pe plăci.

Deprinderi orale pentru formarea ideilor şi înlăturarea cuvintelor dialectice, cu carii şcolarii în cea mai mare parte sunt deprinşi de pe acasă. Numerarea (a numera) pe machina ruscă, până la o sută, câte unul şi în cor, simultan.

D. La divisiunea a II-a, pe lângă aceste, s-au predat numerarea sistematică, scrierea numărului şi calcului din memorie mai mult cu nume concreţi şi de câte o cifră sau mici.

E. Tabla pitagorică.

F. Pentru educaţiunea fizică, fără de care nu se pot dobândi cunoştinţele, s-a exercitat gimnastica mică.

4. Prezenţa şcolarii a fost :

	pres. ante meridiane	pres. post meridiane	abs. ante meridiane	abs. post meridiane	abs. de tot
August	159	152	1	7	28
Septembre	707	696	8	19	134
Octobre	1290	1280	9	19	95
Novembre	1421	1402	5	18	132
Decembre	912	911	1	2	83
Total	4489	4441	24	65	472

5. Ca monitori s-au destins :

1. Dl-i Mardarov Ilie.
2. „ Busnea Constantin.
3. Vasiliu Gregoriu.
4. Vasiliu Leon.
5. Suching Alfred.
6. *Fanon Ion* şi
7. Rainhor Iosif.

Drept care se adevăreşte spre neschimbare cu adăogire că meritele particulare ale şcolarii sunt notele în cataloagele semestrale.

Institutore clasei,

I. Creangă

Delegatul primăriei

1869, aprilie 11, Iași. Cererea lui I. Creangă adresată Primăriei Iași pentru a i se corecta numărul decretului, greșit dat într-o copie anterioară

Domnule primariu,

Numărul decretului meu de institutore trecut în prescriptul-verbal dresat de către d-nii N. Gh. Măcăresco și Th. Codresco, din anul 1868, luna februarie în 17, delegați din partea onorabilei primării, din eroare nefiind conform cu acel din decretul original, vă rog, d-le primariu, să binevoiți a mi-l notifica în copia legalizată ce am cerut-o prin petițiunea înregistrată la nr. 5.309.

Binevoiți, d-le primariu, a primi încredere de deplina me stimă și respectul ce vă conserv.

Iași, 1869, aprilie în 11

I. Creangă

Domniei-sale d-lui primariu al urbei Iassi

1869, aprilie 11. După rezoluțiunea pusă pe contrafață, cu respect se referă că eliberându-se părintelui suplicante o întocmai copie legalizată de pe prescriptul-verbal prevăzut prin suplica sa de față, nu se mai poate reveni asupra unei nouă rectificări cerută de domnia-sa, căci atuncea ar fi contrazicere visavi de legalizarea pusă pe copia menționată.

Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar nr. 116/1868, f. 113.

1869, aprilie 30, Iași. Actul de bezmăn al bisericii Buna Vestire din Iași pentru locul cu casă din Țicău dat Mariei Ștefăniu, de la care a trecut mai târziu la Ecaterina Vartic

Epitropia bisăricii cu hramul Buna Vestire din Iași

Face cunoscut că dumneaei doamna Maria Ștefăniu, cumpărînd de la sfinția-sa preotul Petru Ghenovici o casă pe locul zisei biserici, aflătoare în mahalaoa Țicău, despărțirea a III-a, s-au învoit numita cumpărătoare cu epitropia ca pentru locul zis, după îngrăditura de astăzi, precum să vede, să plătească bezmănul pe fiicare an la epitropie, suma de zece lei vechi, și astfel urmînd numita cu plata bezmănului nesmintit în zioa de 23 aprilie a fieștecărui an, învoită este a stăpîni citatul loc în veci, atît numita, cît și urmașii ce ar avea, făcînd și zidind pe dînsa orice binale va voi. Iar la întîmplare de foc, va putea să-și facă altele, fără vreo adăogire de bezmăn, numai atuncea cînd va voi să vîndă binaoa de pe acest loc acel ce va cumpăra să aibă a să învoi pentru bezmăn cu zisa epitropiei.

Nefiind însă următoare întocmai precum mai sus s-au arătat, atuncea va fi depărtată de pe acest loc, și orice clădire va fi pe el vor rămîne în folosul proprietății, neputîndu-să îndrepta sub nici un cuvînt.

Și spre întocmai urmare, i se dă acest act din partea epitropiei și în conformitate adresei nr. 3.848 a onoratei primării, cu care autorizează pe epitropie a elibera niște asemenea. Adeverit cu iscălitura cuvenită și punerea sigiliului bisericii.

A. Gheuca

L. P. bisericii

S-au trecut la condică,

A. Gavrilescu, iconom

Nr. 10

1869, aprilie 30

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 85.

1869, iunie 20. Proces-verbal semnat de Ion Creangă, în care se arată situația frecvenței elevilor și materiile predate la secțiunea I și a II-a a clasei I primară de la școala de băieți din Trei Ierarhi

Prescript-verbal

Astăzi, douăzeci iuniu, anul una mie opt sute șasezeci și nouă, urmînd a se face essamen la secțiunea I-a și II-a a clasei I-a primaria de băieți din Trei Ierarhi, în Iassi, subsemnatul institutore al acestii secțiuni constată că :

1. De la 9 ianuaru și pînă la 20 iuniu anul curent 1869 s-au ținut 114 prelegeri, socotite dupe numărul zilelor.

2. S-au înscris în cataloagele acestor secțiuni 90 scolari (astăzi numai 79 prezenți), dintre cari de la 7 ani, 8 ani, 9 ani și peste 12 ani.

3. S-au predat următoarele materii :

A. Sonurile limbei romîne, cunoascerea semnelor acestor sonuri scrise și tipărite, precum și înpreunarea lor pentru a forma din ele silabe, cuvinte și propuseciuni. Pentru essercitarea acestei materii, s-au făcut doue deprinderi. Una oral, pentru dedarea auzului și a organelor de grai (ca deprindere pentru cetire), și alta în scris, pentru dedarea ochiului și a mînei (ca deprindere pentru scriere).

B. Silabirea care s-a essercitat pre cît s-a putut de bine și precis. Materia s-a luat din cartea numită *Metoda nouă de scriere și citire* pentru usul clasei I-i primaria.

Classa a fost despărțită în doue divisiuni, iară divisiunea I-ia, despărțită în cercuri : cercul I, cunoascerea literelor și a cifrelor și scrierea lor pe plăci ; deprinderi orale pentru formarea ideilor și înlăturarea cuvintelor dialectice, cu cari scolarii în cea mai mare parte sunt deprinși de pe acasă, și numerarea (a numera pe machina rusască) pînă la o sută în cor simultan etc.

Cerc. II. Insonare și cetire de la lecțiunea nr. 1 și pînă la nr. 11, plus numerare și scriere.

Cerc. III. De la nr. 11 înainte, pînă la lecțiunea 22 etc.

„ IV. De la 22 și pînă la lecț. 28 din partea a II-a etc.

„ V. De la lecț. 28 pînă la 36 etc.

„ VI. De la 36 înainte, pînă la partea III-a.

Iara cu divisiunea II, insonare, silabire și cetire din toată cartea, precum și poesiele, proverbele și sîntele rugăciuni pe de rost.

C. Din regulele limbei romîne de d-l Titu Maiorescu.

D. Numerarea mai desvoltată, calculul din memorie și scrierea numerilor.

E. Tabla pitagorică.

F. Pregătirea ideilor pentru clasele următoare.

G. Scrierea după model.

H. Pentru desvoltarea educațiunei fizice, s-a essercitat gimnastica mică.

4. Frecventarea scolarilor a fost :

Lunile	Prezentele și absentele pe anul întreg școlar 1868-69				
	pres. ante meridiane	pres. post meridiane	abs. ante meridiane	abs. post meridiane	abs. de tot
August	159	152	1	7	28
Septembrie	707	696	8	19	134
Octombrie	1290	1280	9	19	95
Novembre	1421	1402	5	18	132
Decembre	912	911	1	2	83
Ianuariu	1031	1045	14	„	156
Februariu	1465	1454	14	24	179
(Martie)	1443	1352	10	39	268
(Aprilie)	712	642	1	1	84
(Mai)	1491	1481	21	27	141
Iunie	... ¹ 159	851	4	15	161
Total	... ²	6825	64	106	989

5. Ca *monitori* s-au destinat d. d-nii :

1. Nidelschi Ilie.
2. Mardarov Ilie.
3. Busnea Constantin.
4. Suching Alfred.
5. Nicolau Costache.
6. Vasiliu Leon.

¹ Rupt, în original.

² *Ibidem.*

7. Vasiliu Gregoriu.
8. Ghingher Zalec.
9. Rainhor Iosif.
10. Buter Dimitrie.

Se adeveresce spre neschimbare cu adăogire că rezultatele dobândite sunt notele ce se află în cataloagele respective.

Institutore clasei, I. Creangă
Delegatul primăriei <indescifrabil>

Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar nr. 174/1868, f. 441—442.

155

1869, decembrie 28. Raportul lui I. Creangă și N. S. Săvinescu
privitor la îndeplinirea misiunii date de Societatea pentru învățătura
poporului român pentru lichidarea gestiunii vechiului casier
Stavrat și predarea conturilor noului casier

Comisiunea financiară a Societății învățaturii poporului român
din comuna și județul Iași.

1869, decembrie 28

Domnule președinte,

Conform delegațiunei ce ni s-a pus de către oficiul onorabilei Societăți a învățaturii poporului român, procedînd la lucrarea compturilor de la d. fostul casier Ioan Stavrat și tradarea lor în primirea d. T. C. Victor, actualul casier, am și efectuat această lucrare după cum se aprobă prin procesul-verbal dresat la această ocasiune, și astfel ne-am împlinit misiunea cu care fusesem însărcinați.

La constatarea celor de mai sus vă prezentăm acel proces-verbal dinpreună și cu trei anecse găsite la d. Stavrat și asupra cărora nu se vede pusă nici o regulare a oficiului, cauză care ne-a și împiedecat de a le alătura la acta societății.

Totodată opinăm și vă rugăm, d. președinte, a se da d. Ioan Stavrat și T. C. Victor câte o copie legalizată de oficiu de pe procesul nostru verbal.

Primiți, vă rugăm, d. președinte, salutările noastre,

I. Creangă   N. S. Săvinescu

D-sale d. președinte al

Societății învățaturii poporului român

din com. și jud. Iași

Arh. St. Iași, fond Societatea pentru învățatura poporului român, dosar nr. 6/1870, f. 100.

Registrul este scris de Săghinescu.

156

1869. Raport de inspecție la școala primară din Trei Ierarhi, „cea mai bună din toată Romînia“

Domnule ministru,

Scola primară din Trei Ierarhi (Iassy), prin trecutul ei, prin importanța ei actuale și prin chiar excepționala sea situațiune bugetară, are dreptul la un raport speciale din partea mea, carele ați binevoit să mă însercinați cu inspecțiunea unora din scoalele de peste Milcov.

Aceasta scoală e de bună seamă astăzi cea mai *bună* din toată Romania, din respectul *didacticu*, cum ar putea să fie cea mai bună și din respectul *localului*, dacă s-ar cheltui ceva mai mult în ist an, pentru îndreptarea scăderilor pedagogice și igienice ce mai presintă actualminte edificiul ei.

Acest local, mai ales în partea cea mai nouă, mai are și acele inconvenienti cu mult mai grave, că ameninția d-a cădea, sprijinite fiind cu bărne podelile camerilor din catul de sus, care, fără de sprijinul acelor

bărne, puteau deja să fie ocazionat grave nenorociri, căzând peste scolarii din catul de jos.

Cît despre uși stricate, ferestre prin care sueră vântul, sobe ce nu mai încălzesc... aci se află de toate de aceste.

O radicală reparațiune este urgentă !

II. Din respectul mobilierului și aparatelor, scoala aceasta poate arata, vericît de stricat azi, un mobilier și aparate didactice care manifestă neîndoios că în acea școală institutorei știu ce va să zică o *metodă de învățămînt*. Nu rămîne îndoială că tot materialul acesta trebuie să se renoiască, și anche (*sic*) întroducîndu-se în el acele îmbunătățiri ce au primit de cîteva ani orice mobilă școlară și toate aparatele didactice. Șapte ani de progres au avut didactica europeană ; școala din Trei Erarhi a urmărit acele progrese, dar au fost paralizate cercările prin lipsa de aparate apropiate și prin starea deplorabilă în care au ajuns aparatele ce care subsemnatul a dotat școala, când, în 1860, a introdus în acea școală *metoda mixtă* în clasa I-a, cu metoda legografică, și în celelalte clase metode speciale de materie.

Trebuie să se mulțămim institutorei, diaconului *Creangă, V. Receanu* și *Grigorescu* ca, în loc să profite de stricarea aparatelor, ca să nu facă decît ca ceilalți colegi institutori, adică să lepede metodele bune, dar mai obositoare, și să recurgă la cea *individuale*, cînd nu la nici una, d-lor au mers înainte pe calea în care au fost puși de subsemnatul, și au mers chiar și cu *farimiturile* de aparate ce au mai rămas.

III. Acestei stăruinți a bravilor acestor institutori se datorează azi încîntătoarea impresiune ce cineva primesce intrînd în clasele duminicilor și privind numeroșii d-lor școlari. Aici nu se mai vede acea populațiune școlastică stupidă, distrămată, turbulentă sau somnulentă, neatentivă totdeauna, pururea murdară... ce întălnim prin celelalte școli primării. Clasa, grația metodelor pedagogice și didactice, ba chiar și igienice, ale d-lor institutori supracitați, are aspectul cel mai mulțămitor. Vezi aici copii curați, vericît de săraci îmbrăcați, peptănați, spălați, sănătoși, deștepți, atențioși, vii și pătrunzători, cugetînd pururea, și pururea răspunzînd cu o cugetare bună, emulîndu-se între ei fără ură și numai în profitul propriu intelectual, eară nu în vedere cu respălătiri *material*.

Dacă, domnule ministru, aplicațiunea metodelor ce am fost introdus eu peste Milcov n-ar fi avut în favoarea lor *știința și aplicațiunile* ei din țările culte, rezultatele aplicațiunii lor preste Milcov anchă ar fi de ajuns ca să poată merita chestiunea să se preocupe pre bărbați, care împreună

cu dv. sînt chemați a conduce destinele patriei prin *instrucțiunea și educațiunea* poporului român.

În clasa I-a de la Trei Erarhi se întrebuițează una după alta metoda *mixtă*, cea *legografică*, cea intuitivă sînt mai ales admirabile rezultatele ce se obțin cu metoda *legografică* și mai ales cu combinarea acestei metode cu metoda *întonărei*.

Dar *acești a scrie să a socoti* nu este scopul scoalei, nu trebuie să fie scopul ce urmărește scoala : căți cetitori buni, căți caligrafi, căți *computători* abili, dar cetățeni mișei și ființe nedemne d-a purta numele de om !... Clasa I-a din Trei Erarhi și-a făcut datoria nu d-a face cetitori etc., ce d-a pregăti *terenul* animei și al minței și d-a arunca semență bună în ele, semența carea, rourată cu *roua cetirei și scrierei*, să crească floarea *culturei* adeverate, intelectuale și morali.

De aceea în clasa I-a aceasta, scolarul primește în proporțiunea dereaptă a vârstei și inteligenței toate cunoștințele enciclopedice în mic, a tuturor cunoștințelor, cătră care *lectura* e mijlocu numai, ea neputînd fi *scopu*, cum o cred cei care cer cu orice preț ca săteanul să știe *numai scrie și ceti...*

Dupe cum întreg organismul animal al copilului el disvoltă vârsta spre a-l face *om*, așa clasa I primară trătează pre copil ca pre o ființă morale, care trebuie să fiă desvoltată dopotrivă cu toate facultățile sale. În loc d-a-l tâmpi, ca prin mai toate scolile noastre, cu o silabire *stupidă* de b — a = *ba*, sau o lectură mecanică și repugnantă de alte două ore, doi secli ! și cu o nu mai puțin ucidetoare *numerare* mecanică de cifre, ori cu o memorizare papagalicească fără scop, cl. I din Trei Erarhi învață pe copil *a cugeta și a fi om*. Ea ajută naturalile sale tendinți, a-și apropia *cunoștinți* multe, varii, utile sau frumoase, prin mijloacele pedagogice cele mai în armoniă cu procederea naturală a minței copilului...

Ți-e drag să ascuți *naivele* cugetări libere ale copilașilor din această scoală și, așa zicînd, disbaterile lor entusiaste și emulatoare, aproposito de un *ac*, de o *penă*, de o *insectă*, aceasta e așa. De ce e așa, de ce nu e așa ? Cum ar fi să fie ? Ce se face cu ea ? Acele *leçons des choses* făcute cum le-am văzut făcîndu-se în clasa I-a și a II-a din Iassy sunt mai salutarie și mai instructive decît nu știu cîte sute de pagine învățate pe dinafară de copii din alte scoli, din *Prietenul tinerimei* sau cutare colecțiune de versuri ori proză !

De aceea nu e de mirare de vei voi spune că respective un scolar din clasa I-a de la Trei Erarhi din Iassy *știe mai mult* decît scolarii din clasa a IV-a din alte scoli.

Un mare rezultat obținut în clasa I-a de la Trei Erarhi este că mai nu rămân în școală repetenți preste an, pe când sunt pe aiurea școlari în clasa I-a câte doi, trei și mai mulți ani.

În definitiv, dd. institutori *Receanu, Creangă, Grigorescu* merită toată lauda pentru zelul, inteligenția și perseverința cu care de câțiva ani urmăresc aplicațiunile cele mai varii ale metodelor raționale indicate azi de știința lui Pestalozzi.

Populațiunea clasei I-a împărțită în trei diviziuni, cu doi institutori, este de 135 școlari. Reputațiunea bine meritată care fac clasei acesteia, ei poate aduce îndoită și întreită populațiune ; din strămtorarea localului și lipsa unui institutore sau doi divizionari se oprește întreprimirea de mai mulți școlari decât cifra de sus.

Voi observa că în această cifră evreii sunt pentru o însemnată parte, ceea ce este tot în lauda d-lui *Creangă*, care, în calitatea sa de preot, s-ar părea că ar atrage cu anevoiă la școală pe evrei, dar care îi atrage grație reputațiunii metodei de care se servește.

IV. Clasa a II-a, avînd de institutore pre d-l Grigorescu, primul institutore cu care am introdus în 1860 metoda mixtă în clasa I-a, prosperă și promite a deveni din ce în ce mai bună, d-l Grigorescu silindu-se a nu fi la clasa II-a mai puțin bun institutore decât fu la clasa I-a.

Clasa aceasta are 56 de elevi.

Regretez că în loc de a continua predarea gramaticii dupe metoda de la *sintesa la analiză*, începînd de la propozițiune la părțile ei, d-lui, spre a nu *călca* programul (care atîta lasă de dorit), d-l Gregorescu se vede silit a da școlarilor o carte *Gramatica d-lui Macarescu*.

Clasa III-a este de curînd încredințată unui nou învățetor. Silința și inteligența ce nu îi lipsesc vor face din acesta un institutore la înălțimea reputațiunii școlii din Trei Erarhi.

Clasa IV e condusă de d-l Darzeu, unul din cei mai conștiincioși institutori de peste Milcov. Studiul literar, ca și acel științific au în metodele judicioase ale d-lui Darzeu garanții de răpede comunicare în mintea junilor școlari. În clasa d-lui Darzeu se scrie mai corect limba decât vericari alta din Iassy, poate din țară !

V. Ce am putea propune relativ la această escilentă școală, sunt :

- a. Restaurarea, repararea și îndreptarea din respectul pedagogic, didactic și igienic a edificului școlii, căci e proprietate a statului.
- b. Înființarea unui nou mobilier și de noi aparate după cerințele didactice etc. și după metodele ce am adus de la espozițiunea de la Paris.

c. Adaogerea de cel pucin o nouă diviziune pentru cl. I în coprin-
sul curței bisericeii, sau sub Trei Erarhi.

d. Reformarea programului de materie și ore, cel pucin pentru
scoala aceasta, după cerințele metodelor adoptate.

Primiți, vă rog, domnule ministru, încredințarea preaosebitei mele
considerațiune,

V. Alexandrescu

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 116/1869.

157

1870, februarie 28. Propunerea făcută de Ion Creangă și alții
pentru aprobarea unei reprezentații teatrale în folosul Societății
pentru învățătura poporului român

Propunem ca onor. Societate a învățăturai poporului român din
distr. și com. Iassi să ceară de la onorab. consiliu comunale Iassi să bine-
voiască a da o reprezentațiune la Teatrul Național în folosul acestei So-
cietăți.

I. Creangă

V. I. Castano

P. Victor

I. Pompilian, iconom

C. Grigorescu

Adunarea, în ședința din 28 februarie 1870, în rostire cu art. 34 din
Regulament desbătînd, a decis respingerea de la ordinea zilei.

A. Fătu

Arh. St. Iași, fond Societatea pentru învățătura poporului român, dosar nr. 6/1870, f. 69.
Propunerea este scrisă de Creangă.

1870, februarie 28. Raportul lui Ion Creangă și alți institutori în legătură cu distribuirea ajutoarelor pentru elevii săraci

Societatea învățaturii poporului român din comuna și județul Iassy, însărcinată cu distribuirea de ajutoare la elevii și elevele sărmâne

1870, februar 28

Domnule președinte,

Societatea învățaturii poporului român din com. și jud. Iașii în ultima sa ședință trecută, în luna decembrie anul trecut, a decis îmbrăcarea a unui număr de elevi și eleve din școalele primare, spre a le facilita mergerea la clase și, în acest scop, fixînd suma de 1.000 lei noi, a însărcinat pe biroul societății a regula aducerea întru împlinire a deciziei sale de mai sus. Biroul, prin procesul său verbal tot din acea zi, a numit o comisiune compusă din subsemnații, care să reguleze aceste recomandațiuni tot atunce și listele primite din partea d. institutori a elevilor.

Domnule președinte, fiind acum nobila misiune cu care am fost însărcinați, avem onoare a vă comunica, pe lîngă aceasta, toate actele probatorii despre efectuarea lucrării; totodată, am socotit cu cale, în scop de a înlesni orișicui ar dori a avea o idee cît s-ar putea mai clară despre aceasta, a face și un compt cît s-au putut în mai scurt, pe care iarăși îl comunicăm și care cuprinde suma de 3.098 lei, 23 parale vechi, sau 991 lei, 56 bani noi.

Dacă cît de puțin am fi putut ajunge la scopul dorit, aceasta nu ni se va atribui numai nouă, ci și nobililor sentimente a d-lor și d-nelor institutoare, care ne-au dat tot concursul de care am avut necesitate, și cu lipsa căruia într-un timp atît de tîrziu, scurt și cam greu, dacă nu rău, cum au fost acum, suntem siguri că am fi întîmpinat multe dezagrame.

Finind, vă rugăm ca să binevoiți a regula eliberarea mandatului necesar pentru a putea achita sumele ce datorim în piață pentru efectuarea lucrării menționate mai sus.

Primiți, domnule președinte, vă rugăm, salutările noastre respectuoase,

T. C. Victor

I. Creangă

N. S. Săghinescu

1870, mai 19. Cererea institutorilor V. Răceanu, N. Grigorescu și I. Creangă pentru a li se acorda un ajutor bănesc pentru tipărirea unui manual didactic

Domnule președinte,

Subsemnații institutori posedând materia unei cărți de citire pentru usul claselor primarie, a cărei lipsă este bine simțită în școale, și fiindcă noi nu dispunem de mijloace pecuniare, am voi a o tipări cu spese Societății învățături poporului român din distr. și comuna Iașșii, de a cărei binefăcătoare protecțiune s-a bucurat și abecedarul nostru intitulat *Metodă nouă* etc.

Pentru care, cu tot respectul vă rugăm, domnule președinte, ca în cel mai scurt timp să binevoiți a regula cele ce veți găsi de cuviință.

Binevoiți, vă rugăm, d-le președinte, a priimi încredere de deplina noastră stimă și respectul ce vă păstrăm,

V. Receanu   C. Grigorescu   I. Creangă

Iașșii, 1870, mai 19

Domniei-sale domnului președinte al Societății învățături poporului român din distr. și comuna Iașșii

Cf. al. 3 din subart. 40, susținem cererea d-lor autori,

V. I. Castano   T. C. Vicol

Arh. St. Iași, fond Societatea pentru învățatura poporului român, dosar nr. 6/1870, f. 84.
Cererea este scrisă de Răceanu.

1870, Iunie 14. Extras din procesul-verbal al ședinței Societății pentru învățătura poporului român privitor la discuțiile și numirea comisiei pentru verificarea manuscrisului abecedarului elaborat de I. Creangă și alți institutori

Prescriptul-verbal
ședința din 14 iunie 1870

Se citește cererea d-lor autori V. Receanu, C. Grigorescu și I. Creangă pentru imprimarea unei cărți de lectură, precum și cererea d-lui Anton Darzeu pentru imprimarea unei geografii. Cererile sunt susținute conform art. 40, al. 3.

D-nii autori dau oarecare deslușiri asupra manuscriptelor lor. Păr. Creangă supune societății că abecedarul imprimat cu spesele ei și compus de aceiași autori a căpătat aprobarea atât a ministerului, cât și a publicului prin desfacerea a 20.000 exemplare. D. Palade, vorbind asupra regulamentului, cere numirea unei comisii conform citatului art. pentru cercetarea meritului operelor respective, regulându-se întrunirea societății pentru duminică în 21 iunie 1870 spre ascultarea raporturilor. Părintele Creangă răspunde că cartea de lectură va fi de 7 și 1/2 coale în prețul de 12 galbeni coala, adică 84 galbeni, afară de broșat.

Se suspendă ședința pentru înțelegerea asupra componerii comisiunilor, iar la redeschidere procedându-se la votare, se numesc două comisii compuse din domnii :

1. Toma Săvescu
Neculai Quintescu   pentru cartea de lectură
Alex. Brandia
2. Ion Stavrat
Semurcaș   pentru geografie
Mihail Buznea

Arh. St. Iași, fond Societatea pentru învățătura poporului român, dosar nr. 6/1870, f. 92.

1870, septembrie 5. Cererea lui I. Creangă adresată direcției Liceului comercial din Iași pentru primirea fratelui său, Teodor Creangă, ca bursier în internatul acestei școli

Iași, 5 septembrie 1870

Domnule director,

Voesc ca fratele meu Creangă Teodor, orfan și pauper, care a absolvit cursul învățăturilor primare în acest an, să intre ca elev bursier în internatul Liceului central din Iași, pe care d-voastră-l derijați.

Anexînd pe lîngă aceasta atestatul ce posedă, precum și toate actele necesare, cu tot respectul vin a vă ruga, d-le director, să binevoiți a-l enumera între elevii concurenți pentru asemenea scop și a regula primirea lui.

Binevoiți, domnule director, a primi încredere de deplina mea stimă și respectul ce vă conserv,

I. Creangă

Am primit actele ce s-au anexat pe lîngă aceasta.

1870, octomb. 13

I. Creangă

Domniei-sale
domnului director Liceul central din Iași

Arch. St. Iași, fond Liceul național Iași, dosar nr. 82/1870.

În raportul cu care s-au recomandat bursierii este trecut și Creangă Teodor, în vîrstă de 11 ani și 8 luni, cu medie 7,50.

1870, octombrie 20, București. Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice comunică Comitetului școlar Iași schimbarea institutorului I. Creangă de la clasa I, diviziunea a II-a, de la școala primară Trei Ierarhi la școala sucursală nr. 1, în locul lui G. Ienăchescu, care trece la școala din Trei Ierarhi

România
Ministerul Cultelor
și al
Instrucțiunii Publice
No. 10.005

București, 1870, în 20 oct.

Domnule președinte,

D-nul I. Creangă, institutorul clasei I, diviziunea II de la școala primară din Trei Ierarhi, cum și d-nul G. Ienăchescu, institutorul clasei I-a de la școala sucursală no. 1, după consimțământul d-lor reciproc, fiind permutați cu începere de la curinte, unul în locul altuia, subsemnatul are onoare a vă comunica această dispozițiune spre știință și regula d-voastră.

Primiți, domnule președinte, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

P. ministru, C. Esarcu

Cap. div. Nițulescu

D-lui președinte al Comitetului școlar din Iași

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 83 i.

1870, octombrie 31, Iași. Raportul institutorului Ion Creangă către Primăria Iași, în care arată reparațiile necesare la școala primară de băieți nr. 7, sucursala nr. 1, cerind urgentarea lor, căci iarna se apropie, și copiii sint sărăcuț îmbrăcați și chiar desculți

România

Școala primară de băieți no. VII

Sucursala no. 1

No. 18

Iassii, 1870, oct. 31

Domnule primariu,

La menționata școală urmînd necesitate de construirea din nou a tutulor sobelor, care, fiind foarte vechi, nu se pot încălzi și fumeză cumplit, de reparațiunea zaplazului, care este căzut și parte aproape de a căde, de cîrpirea acoperemîntului caselor pe unde plouă etc., subsemnatul, conform art. 71 din *regulament*, cu tot respectul aduce aceasta la cunoștința d-voastre, d-le primariu, rugîndu-vă totodată a lua de urgență măsurile ce veți *socoti de cuviință* ; fiindcă timpul aspru se apropie ca mîne, și casele fiind vechi, de vălătuci sau nuele și subțiri în păreți, precum și băieții sărăcuț îmbrăcați, ba unia chiar desculți și goi mai de tot, școala ar suferi, fiind pusă în imposibilitate de a puté fi frecventată, și aceasta cred că ar aduce mare daune *instrucțiunii*.

Primiți, vă rog, d-le primariu, asigurarea stimei și respectului ce vă conserv.

Institutore I. Creangă

Dom.-seale domnului primariu urbei Iassii

Arh. St. Iași, colecția „Documente“ pachet DLIII, nr. 22.

1870, decembrie 19. T. Săvescu, în urma vizitei făcute la clasa I de la școala publică de băieți nr. 2 din suburbia Sărării, condusă de institutorul I. Creangă, arată buna pregătire a elevilor și conștiinciozitatea institutorului

19 decembre 1870

Conform dreptului ce-mi dă art. 67 din regulamentul nou școlastic, eu, institutorele superioare al scolei publice no. 2 de băieți din suburbia Sărării, am vizitat clasa I-a sucursale dirigeată de domnul institutore Creangă și am constatat în răspunsurile suficiente, în caligraphia școlariilor multă puritate, aseduitate și devotamentul ce-și dă domnul institutore.

În respectul materiale al școlei, ar fi de dorit ca în venitoriu să se repare odaia de școală cu mai multă soliditate, precum și aceia a domnului institutore.

T. Săvescu

Arh. St. Iași, colecția „Manuscrise“, nr. 1.506.

1870, decembrie 21. Raportul lui A. Naum în urma inspecției făcute la școala sucursală din Sărării, condusă de I. Creangă

Anul școlar 1870—1871
decembrie, în 21 zile

Am inspectat școala sucursală din Sărării, sub direcțiunea păr. Creangă. Am rămas foarte mulțumit, încât se atinge de progresul elevilor. Din nefericire, însă, numai cu multe suferințe din partea d-lui institutore se poate susține această școliția. Localul rău, friguros, lipsa de obiectele

cele de întâia necesitate supără și descurajază pe cel mai devotat om. Rog pe d-l institutore a stăruii, și anume la primărie, ca să ia dispozițiuni mai bune pentru închirierea unui alt local și <cuvinț indescifrabil> școala ca obiectele necesare despre care se va da o listă esactă comunei.

A. Naum

Arh. St. Iași, colecția „Manuscrise“, nr. 1.506.

166

1870, decembrie 23. Proces-verbal semnat de institutorul Ion Creangă, în care arată activitatea desfășurată la clasa I de la școala sucursală primară de băieți nr. 1 din Iași

Prescript-verbal

Anul una miă opt sute șeptezeci, luna decembre în douazeci și trei, subsemnatul institutore al clasei întâi de la școala sucursală primară de băieți nr. 1 din Iassi, încetînd cu prelegerile semestrului întâiu al anului școlar 1870/71, constată că :

1. De la șesesprezece august și pînă la douăzeci și trei decembre, s-au ținut 97 prelegeri, socotite după numărul zilelor.

2. Numarul școlarilor înscriși în cataloagele matriculare ale acestei școale e de 24, dintre cari 13 sunt remași din anul expirat, pentru complectarea obiectelor clasei I-i, este venit la începutul anului școlar curent, și 10 sunt veniți pe rînd, în cursul acestui semestru.

3. S-au predat următoarele materii :

a. Sonurile limbei romîne, cunoașterea semnelor acestor sonuri scrise și tipărite, precum și împreunarea lor pentru a forma silabe, cuvinte și propuseciuni.

Pentru esercitarea acestei materii s-au făcut două deprinderi : una oral, pentru dedarea auzului și a organelor de grai — ca deprindere pen-

tru citire — și alta în scris, pentru dedarea ochiului și a mâinei — ca deprindere pentru scriere.

b. Însonarea, care s-a exercitat în cor, simultan, pre cât s-a putut de bine și precis. Materia s-a luat din abecedariul intitulat *Metoda nouă de scriere și citire*. Cu cea mai mare parte dintre școlari, pe lângă însonare, s-a făcut și citire logică, pînă la partea III-a a citatei cărți ; cu ceilalți, cunoașterea literelor și a cifrelor și scrierea lor pe plăci, distingerea sunurilor, deprinderi orale pentru formarea ideilor și înlăturarea cuvintelor dialectice cu care școlarii în cea mai mare parte sunt deprinși de pe acasă ; și enumerarea sau a numera pe machina rusască, pînă la 100, în cor, simultan.

c. Asemene cu cei mai înaintați, numerarea pe machina menționată după sistema numerării, calcul din memoria cu numeri mici și scrierea numerilor pînă la mii.

d. Ca preparațiune a ideilor pentru clasele următoare s-au făcut : deosebirea între sunuri și litere, ce se numesc vocale și ce consoane și de pe ce se cunosc atît unele, cât și altele ? Ce se numește son, silabă, cuvînt și propuseciune ? Din ce se compun propuseciunile, cuvintele și silabele ? Deosebirea între ființe sau animale și lucruri, despre contrarietăți, culori etc., etc.

e. Tabla pitagorică în cor, simultan.

f. Cu cei mai înaintați, scrierea după model, iară cu cei mai puțin înaintați, formarea literilor și a cifrelor pe plăci, după modelul ce-l au în carte.

g. Pentru desvoltarea educațiunei fizice, prin care se fac școlari mai ageri la cugetare, s-a exercitat gimnastica mică.

4. Ca monitori s-au destins d-nii : 1. Nicolau Georgie ; 2. Chelariu Constantin și 3. Vasiliu Costache.

Pentru care se adeverește spre neschimbare ; cu adăogire că meritele particulare ale școlarilor sunt notele ce se află în cataloagele semestrale.

Institutore, I. Creangă

1871, ianuarie 3. Raportul lui Ilie Baican adresat primarului municipiului Iași, în care arată că, asistind la examenul semestrului I la școala sucursală nr. 1, a constatat buna pregătire a elevilor, fapt pentru care aduce mulțumiri institutorului I. Creangă

Iassy, 1870/71, ianuarie 3

Domnule primare !

Subsemnatul, conform adresei 14.164 din luna și anul ce au expirat, prin care mă onorați cu numirea de delegat asupra examenului semestrului I-1870/71, la școala sucursală de elevi nr. 1, am onoare de a vă aduce la cunoștință că în ziua de două ianuarie 1871 am asistat la sus-citatul examen, și constatând (dupre răspunsurile ce ni-au adresat elevii) bunele și zeloasele aplicațiuni a d-lui institutore *Creangă*, căruia îi fac mulțumirile mele, cu profund devotament vă rog, d-le primare, să binevoiți a primi din parte-mi mulțumirile cele mai sincere, pentru onorea ce-mi ați făcut. Totodată alătur, pe lângă aceasta, și un exemplar de cataloage.

Primiți, vă rog, d-le primare, asigurarea preaprefectei mele considerațiuni de stimă și devotamentul ce vă conserv.

Delegat, Elie Baican

Domniei-seale
domnului primare a municipiului Iassy

Arh. St. Iași. colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 17.

1871, ianuarie 5. Raportul lui Ilie Baican către revizorul școlilor primare din Iași, în care arată că, asistând la examenul școlii sucursale nr. 1, delegat fiind de Primăria municipiului Iași, a fost pe deplin satisfăcut de răspunsurile elevilor, fapt pentru care aduce institutorului I. Creangă mulțumiri pentru zelul depus

Iași, 1870/71, ianuarie 5

Domnule revisore !

Subsemnatul vă înscientez că, fiind invitat de către onor. Primărie de Iassy, prin adresa no. 14.164 din luna expirată, pentru a figura ca delegat la examenul scoalei sucursale no. 1 d- aici, am asistat la sus-citatul examen, fiind pe deplin satisfăcut de răspunsurile micilor elevi, instruiți de d-l institutore Creangă, pentru a căruia zel și activitate-i fac mulțumirile mele făcându-mi totodată oficiul către onor. primărie.

Primiți, vă rog, d-le revizore, asecurarea preaprefectei mele considerațiuni.

Delegat, Elie Baican

Domniei-seale
domnului revisore a scoalelor primare din Iassy

Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 24.

1871, februarie 25/9, Iași. Adresa școlii primare sucursale de băieți nr. 1 din Iași către Primăria Iași, prin care institutorul I. Creangă recomandă spre închiriere casele lui M. Cerchez din strada Kogălniceanu nr. 769, care corespund din toate punctele de vedere pentru școală, vechiul local fiind cu totul deteriorat

România

Institutorul școlii primare sucursale

de băieți no. 1

din urbea Iassii

No. 3

Iassii, 1871, febr. 25/9

Domnule primariu,

Localul acestei școlii nefiind satisfăcătoriu scopului din cauza vechimei, ce amenință aproape căderea, prăbușindu-se mai în toate părțile, încît în astă iarnă subsemnatul împreună cu *sermanii școlari* a dus mare necaz din cauza frigului celui nesuferit, care, cu toate precauțiunile luate — sobe făcute în mijlocul iernei — nu s-a putut împedeca, străbătînd din toate părțile prin părășii cei foarte vechi și subțiri.

Din aceste considerente, subsemnatul, socotind de datorie a sa, cu tot respectul vine a recomanda d-voastre spre închiriere cu începere de la 23 aprilie, anul curent 1871, casele d-lui Mihalache Cerchez, din strada Kogălniceanu no. 769, care le cred a fi satisfăcătoare atît în privința *higienică*, cît și a situațiunei lor, formînd *un centru* potrivit pentru asemenea școală, rugîndu-vă totodată ca dispozițiunea ce veți binevoi a lua s-o faceți de îndată cunoscută și d-lui *Naiman Paraschivescu*, proprietarul acestor case, pentru a ști că se socoate ca resiliat de la 23 aprilie viitoriu 1871 contractul închiet pe timp de trei ani între d-sa și onorabila primărie.

Primiți, vă rog, domnule primariu, asigurarea predestinsei mele considerațiuni și a respectului ce vă conserv.

Institutor, I. Creangă

Domniei-seale

domnului primariu urbei Iassii

1871, iunie 16/28, Iași. Raportul institutorului Ion Creangă către Primăria Iași, în care arată situația școlărilor din clasa I de la școala sucursală de băieți nr. 1 din Iași, în urma examenului public ținut în prezența delegatului primăriei și a părinților elevilor

România

Institutorele școlei primarie

sucursale de băieți no. 1

din Iassii

No. 6

Iassii, 1871, iuniu 16/28

Domnule primariu,

La 14/26 a luni curente ținându-să esamen public la menționata școală în prezența d-lui delegat rînduit de onorabila primărie și a unui număr de părinți ai școlărilor, conform lezei, subsemnatul cu toată stima cuvenită vine a vă relata următoarele : că numărul școlărilor ce au frecventat această școliță în anul acesta este de 33 școlari ; dintre aceștia, 14, cari au venit după timp, vor rămîne pentru complectarea sciințelor mai departe, după program, iar restul de 19 școlari, cari au obținut notele suficiente, vor fi promovați la clasa II de pe la școalele megieșe, *potrivit scopului* ; dintre acești 19 din urmă, 9 școlari, care s-au destins atît la purtare, cît și la studiu, și ale căror pronume, nume și grade se vor indica mai jos, vor fi premiați conform art. 86 din regulamentul de ordine și disciplină. Iată-i :

1. Nicolau Georgie	grad I (cu cunună)
2. Constantinescu Vasile	} grad II
3. Popovici Vasile	
4. Folescu Constantin	
5. Chelariu Constantin	} grad III
6. Vasiliu Costache	
7. Stîngaciu Georgie	
8. Teodorescu Vasilie	
9. Ionescu Georgie	

Cît despre meritul particular ce a obținut fiecare școlar, binevoind, vă puteți informa din catalogul semestral ce s-a luat de cătră d-l delegat, pentru a se înainta unor primării cu un anume raport din parte-i.

Aceste avînd deocamdată a le aduce la cunoștința d-voastre, cu tot respectul vin a vă ruga, d-le primariu, să binevoiți a regula cele de cuviință.

Primiți, vă rog, d-le primariu, asigurarea destinsiei mele considerațiuni și a respectului ce vă conserv.

Institutore, I. Creangă

Domniei-sale
domnului primariu urbei Iassii

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 6.

171

1871, iunie 27/0 iulie, Iași. Raportul institutorului Ion Creangă către Primăria Iași, în care arată starea rea a localului școlii primare sucursale de băieți nr. 1 din Iași și recomandă spre închiriere casele Luțicăi Harisladina

România
Institutorele școalei primarie
sucursală de băieți no. 1
din Iassi
no. 9

Iassii, 1871, iuniu 27/iuliu 9

Domnule primar,

În urma raportului no. 3 din 25 februarie/9 martie anul curent, prin care v-am arătat starea cea rea a localului menționatei școale — după cum și d-voastră ați văzut înșivă — precum și necesitatea închirierii unui alt local care să corespundă mai bine scopului, și după însărcinarea pusă asupra-mi de d-voastră pentru găsirea unui alt local, subsemnatul, după

multă căutare, am aflat nisce case a d-nei *Luțica Harisiadina*, vis-à-vis de grădina primăriei, despre medeanul sîntului Spiridon, unde se află astăzi și comisia III-a.

Casele sunt destul de potrivite pentru asemenea scop, și de aceea le recomand d-voastre spre închiriere cu începere de la 26 octombrie, anul curent 1871.

Astăzi locuesce-ntr-însele d-l profesore Grigorie Cobîlcescu, care, după cît am aflat, plătesce 60 galbeni și ceva reparațiune.

Sunt două odăi și un salon foarte mare și luminos, în care pot încăpé cel pucin 60—70 școlari, și unde se poate face o școală de *model*; se scie că în toate țările unde instrucțiunea este înaintată, clasa I primară este cea mai interesantă, căci de acolo isvorăsc mulțimea școlarilor care inopulează celealte classe următoare.

În speranță, domnule primariu, că veți lua în considerațiune și această necesitate morală-socială, vă rog, cu tot respectul, să binevoiți a regula cele de cuviință.

Primiți, vă rog, domnule primariu, asigurarea destinsei mele considerațiuni și a respectului ce vă conserv.

Institutore, I. Creangă

Domniei-sale
domnului primariu urbei Iassii

No. 326
1871, august 1

Domnule primar,

Casele propuse prin suplica de față pentru școala sucursală de băeți din Sărărie, după lămuririle ce am luat nu să închiriază. D-na proprietară a voit a ceda o alta tot în aceeași ogradă, care, fiind alătura cu camera de despărțire și mulți alți chirigii, subscrisului să pare foarte incomodă, nepotrivită pentru școală.

Avem însă în privire greutate de a găsi case bune și bine situate și în privire ca d-nul proprietar a caselor unde astăzi stă școala, a început a face reparațiunile necesare, subscrisul este de părere că pentru un timp, pînă cînd se vor găsi case potrivite, acea școală poate rămînea încă unde se găsește, precum și însuși d-nul institutore ne-a declarat.

L. Angheliki

1871, septembrie 3. Adresa (Mitropoliei) prin care se comunică diaconului Ion Creangă că a fost dat în judecata consistoriului

Nr. 40

Diaconului Ion Creangă

1871, septembrie 3 zile

Anexat aci am onoare a trimite sf.-tale spre lămurire, în copie, raportul sf.-sale superiorului M-rei Golia nr. 10, în temeiul căruia, cu ordinul înaltpreasf. mitropolit nr. 1.470, ești dat în judecata acestui consistoriu și te¹ invit ca pe vineri, în zece septembrie viitor, la amiazăzi, să vii la acest consistoriu. De primire și urmare vei da adeverință.

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 85/1871, f. 4.

¹ Înainte de te este scris *vă*, care este șters apăsat.

1871, septembrie 8, Iași. Porunca Mitropoliei către Protoieria Iași privitoare la caterisirea lui Ion Creangă din diaconie

Cucernicieii-sale protoiereului urbei Iași

În vederea considerentelor pe care se bazează opiniunea emisă de spiritualul nostru, Decasteria în referatul nr. 49 asupra diaconului Ioan Creangă de la biserica Golia din această urbă, relativă la conduita sa socială și cauzele anume prevăzute și constatate în dosarele respectivi, pentru care în mai multe rînduri au fost grațiat, și văzînd că opiniunea emisă asupra-i este bine stabilită față de rostirea sf. canoane, s-au și confirmat.

Și, dar în puterea canon. 51 al sinod. al VI ecumenic din *Pedalion*, a cap. 64, punctul al 2-lea și cap. 100 din pravila bisericească *Îndreptarea legii*, dispunem ca numitului diacon Ioan Creangă să fie oprit de lucrarea diaconiei pentru totdeauna pînă cînd, în conformitatea canon. 78 al sinod. din Cartagena, Pravila bis. *Îndreptarea legii*, se va nevoi a se îndrepta, dînd legale probe întru aceasta să fie ertat.

Aceasta dar făcîndu-se cunoscut cucerniciei-tale, îți scriem de a și aduce întru îndeplinire, referîndu-ne de rezultat.

Kalinic, mitropolit Moldavei

Nr. 1.651

1871, septembrie 8

Nr. 265

1871, septembrie 11

Părintelui Creangă Ioan

După motivul înaltei ordonanțe nr. 1.651, subsemnatul protoiereu are onoare a vă face cunoscut că sînteți oprit de lucrarea diaconiei pentru totdeauna, pînă cînd vei da probă de îndreptare. Dînd legală probă de îndreptare, pentru aceasta atuncea vei fi ertat.

Protoiereu, Buțureanu

Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 92.

174

1871, septembrie 11. Adresa Mitropoliei prin care comunică diaconului Ion Creangă noul termen fixat pentru judecarea sa de către consistoriu

Nr. 45

1871, sept. 11 zile

Diaconului Ioan Creangă

Avînd în vedere că sfinția-ta nu te-i prezentat astăzi la acest consistoriu, după cum eri, în ziua de respect, vi s-a făcut verbal cunoscut și

cînd și sf.-ta tot verbal ai promis a te prezenta, apoi, conform rostirei § 6 din instrucții, s-au regulat un al doilea termen pentru 13 a curente, în temeiul căria vă invit ca în arătata zi, la ora 11 antemeridiane, să vii la acest ~~consistoriu~~, conform citației nr. 40. De primire și urmare veți da adevărîță.

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 85/1871, f. 6.

175

1871, septembrie 11. Adevărîță semnată de I. Creangă, care arată că la data fixată s-a prezentat pentru a fi judecat, însă pînă la ora 3 p.-m. nu s-au prezentat judecătorii, nici pîrîșul. Cere aminarea termenului de judecată, fiind oprit de doctor să iasă din casă 4 zile

Adevărîță

Conform adresei nr. 40, subsemnatul m-am prezentat în ziua citată la ameazăzi, asceptînd pînă la trei ore postmeridiane, însă nici judecătorii, nici pîrîșul meu nu era facia. De aceea, pe la trei încuindu-se ușa, am fost nevoit a mă retrage fără nici un rezultat. Cît pentru termenul de 13 fiind oprit de doftor de a eși din casă cel pucin 4 zile, cer amînarea terminului.

I. Creangă

1871, sept. 11/23

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, dosar nr. 85/1871, f. 7.

1871, septembrie 20. Raportul Protoieriei Iași către Mitropolie, în care arată situația găsită la biserica Golia la inspecția făcută

Protoieria Iași

Nr. 256 din 20 septembrie 1871

La Mitropolie

Cătră cele expuse prin referatul no. 215 din 14 iulie trecut, cu profund respect vă supun la cunoștință că duminică la 12 ale curenteii, motivat de informațiuni particulare, am pășit la biserica supranumită Golia, chiar în timpul serviciului divin, când am găsit la serviciu numai pe economul Dimitrie Andronic ca cel de jurne, pe ierodiaconul Irinarh, pe cantorele din strana dreaptă, pe acel din strana stîngă și pe eclesieriu, iară pe economii Dimitrie Mardarov, Grigorie Folescu, precum și pe diaconul Ioan Creangă nu. Întrebînd unde sunt acești din urmă, mi s-au răspuns că cel întâi poate să fie acasă, iară cel al doilea, adică Folescu, este dus la vie, nefiind la biserică nici dimineață, măcar deși era duminică ; voind dar a constata pe lîngă aceasta și alte cazuri, am ordonat a-i chema și pe acești doi, iară pînă la venirea sfințiilor-sale punînd celor prezenți întrebarea despre abătuta urmare a economului Folescu și despre care mă informasem că în una din zile servindu-se sobor în acea biserică, sfinția-sa, neplăcîndu-i veșmintele ce i se dăduse, le-au asvîrlit, mi s-au răspuns că nu numai atunci au urmat părintele Folescu cu acest fel de manieră, ci că pe timpul fostului superior al acelei biserici, tot sfinția-sa economul Folescu au svîrlit la pămînt sfințele procovețe care erau puse pentru acoperirea sfintelor, de unde le-au ridicat ierodiaconul Irinarh, fiind și acesta îmbrăcat ca cel de jurne ; acest fact pentru că s-au urmat, s-au sprijînit atît de cătră numitul ierodiacon, cît și de cătră sfinția-sa economul Andronic și paraclisierul Gheorghe Popovici (Vasilii), în prezența ambilor cantori. Întrunindu-se apoi și economii Mardarov și Folescu, mai întîi am întreat pe acest de al doile pentru ce n-au fost dimineața la biserică, fiind zi de duminică, și mi-au răspuns că avînd interes la vie, s-au dus acolo de dimineață. Punînd apoi din nou pe tapet chestiunea aruncării veșmintelor și a procovețelor, economul Folescu s-au aparat cu cuvîntul că vestmintele erau atît de rupte, încît îi era cu neputință a se servi cu ele, iar despre procovețe, au negat cu totul. Din așa motiv, făcînd din nou întrebare celor de mai sus,

paraclisierul s-au încercat a nega, dar ceilalți au susținut faptul precum s-au constatat și în absența părintelui Folescu.

Cît se atinge despre că nu am chemat și pe al doilea diacon, Ioan Creangă, împrejurarea au fost că nu era acasă în ograda bisericii, ci la altă casă, unde are și școală, și unde m-am informat că și staționează mai mult. Aceste împrejurări și acest rezultat cu profund respect îl supun cunoștinței înaltpreasfinției-voastre, pentru a decide cele ce veți găsi de cuviință.

C. Buțureanu, iconom

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, colecția „Documente”, pachet 553, nr. 104.

177

1871, septembrie 22. Referatul consistoriului Mitropoliei Iași privitor la „relele purtări” ale diaconului Ion Creangă

Nr. 49

Referat

După primirea ordonanței înaltpreasfinției-voastre, nr. 1.470, răspunzătoare la referatul nr. 35, cu care ați dat în judecata acestui consistoriu pe diaconul Ioan Creangă pentru conduita lui socială și pentru cauzele espuse prin dosarele ce vor fi existînd, pe de o parte sub nr. 40, s-au citat pe numitul diacon pentru zece ale curentei luni septembrie, eară pe de altă parte, observîndu-se opisul, s-au găsit în arhiva direcțiunii dosarele nr. 1.795 din 1.863, intitulat *Mergerea la teatru a preoților*, în care figurează și sfinția-sa, și nr. 3.082 din 1868, intitulat *Reaoa purtare a diaconului Ioan Creangă*.

La citatul termen însă, din cauză că a doua zi după cea de respect, adică la 11 a curenteii, el nu se prezintă, după cum în acea zi i se făcuse verbal cunoscut, și sfinția-sa tot verbal au promis că va urma a se pre-

196

zenta, s-au fixat un al doilea termen, și anume pentru treisprezece, tot ale curentei, când însă n-au fost următor a se prezenta de fel, ci s-au mărginit numai în cele expuse prin adeverința ce au eliberat de primirea citației nr. 45, adică că e bolnav și cere încă un termen, fără a justifica cu nimic cazul boalei propus, și din care punct de vedere nici că i s-au putut acorda prelungirea termenului.

Asupra acestora, la 23 a curentei debătându-se și considerînd că datul în judecată diacon la anul 1868 pentru că au fost la teatru au fost supus canonului, dară după rugămintea ce au făcut și promisiunea ce au dat de bună conduită l-ați grațiat, probă rezoluțiunea nr. 154 pusă asupra raportului protoiereului de oraș nr. 44 aflător în dosarul 1.795.

Considerînd că tot numitul diacon la anul acela din nou au fost oprit de serviciu pentru că au slobozit o pușcă în ograda bisericii și chiar asupra bisericii, dar iarăși s-au grațiat, probă raportul aceluiaș protoiereu nr. 118 aflător la dosarul nr. 3.082.

Considerînd răspunsul diaconului Creangă dat la adresa protoiereului nr. 43, aflătoriu în citatul dosar nr. 1.795, fila 15, prin care se încearcă a justifica că oprirea preoților de a merge la teatru ar fi nenerită, explicînd scenele ce se dau că ar fi contra viciurilor și în susținerea a tot ce este just în ceea ce privește datoria omului către Dumnezeu și societate, încît probează o văzută deconsiderare a instituțiilor și a legilor religioase.

Considerînd că de către sfintele canoane se oprește cu desăvîrșire mergerea clerului la teatru sub caterisis, probă canonul 51 al sinodului al 6-lea ecumenic din Pedalion.

Considerînd că diaconul Ioan Creangă cu slobozirea puștii spre biserică au căzut în vinovăția necinstirii ei, iară cap. 64 din pravila biserică *Indreptarea legii*, la punctul al 2-lea, osîndește pe un asemenea la lipsa preoției.

Considerînd că obștește este știut cum că diaconul Creangă nu vețuiește împreună cu soția lui timp de mai mulți ani, fără a fi probat prin locurile competente a lui nevinovăție, încît și cu aceasta au devenit vinovat rostirei cap. 100 din aceeași pravilă.

Considerînd că acest diacon, în loc de a se corija în purtări după atîtea ertări, din contra, au devenit a-și tunde și părul, și cu aceasta au căzut sub vinovăția prescrisă prin prescriptul-verbal din douăzeci august anul curent, dresat în urmarea și spre deplinirea ordonanței nr. 1.385, cu care s-au dat în critica consistoriului așa abătuta a lui urmare, și

pentru care sub nr. 35 din 23 august trecut s-au referat înaltpreasfinției-voastre.

Considerînd, în vederea și pe baza considerentelor de mai sus, opinează :

Diaconul Ioan, pentru că au mers la teatru și apoi la cercetare au cutezat a susține că nu au greșit, ci încă s-a silit a argumenta că acolo au găsit moralul dumnezeesc ; pentru că au slobozit cu pușca asupra bisericii ; pentru că după acea nici trăiește cu soția lui și încă ș-au tuns părul, să fie oprit de lucrarea diaconiei pentru totdeauna. Iară dacă în conformitatea rostirii canonului 78 al sinodului din Cartagina, pravila bisericească *Îndreptarea legii*, se va nevoi a se îndrepta, dînd legale probe întru aceasta, să fie ertat.

Aceste circumstanțe și această opinie, o dată cu prezentarea citatelor dosare, cu profundul respect le supunem desăvîrșitei hotărîri a înaltpreasfinției-voastre.

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet 553, nr. 101.

178

1871, decembrie 24. Proces-verbal semnat de institutorul Ion Creangă în care arată activitatea desfășurată pe semestrul I la clasa I a școlii primare sucursale nr. 1 Iași

Prescript-verbal

Anul una miă opt sute șeptezeci și unul, luna decembre, în douăzeci și patru, subsemnatul institutore al clasei I-i de la școala primară sucursala no. 1 din Iassi de băeți, încetînd cu prelegerile semestrului I-iu al anului școlar 1871/72, constat că :

1. De la șesesprezece august și pînă la douăzeci și patru decembre 1871 s-au ținut 112 prelegeri, socotite după numărul zilelor.

2. Numărul școlarilor înscriși în cataloagele matriculare și nominale ale acestei școale e de 25, dintre cari 12 sunt rămași din anul trecut

pentru complectarea obiectelor clasei I-i, 4 sunt veniți la începutul anului școlar și 9 sunt veniți pe rînd în cursul acestui semestru.

3. S-au înscris de la 7 ani, 8 ani, 9 ani, 10 ani etc.

4. S-au predat următoarele materii :

a. Sonurile limbei romîne, cunoașterea semnelor — literelor — acestor sunuri scrise și tipărite, precum și împreunarea lor pentru a forma silabe, cuvinte și propuseciuni.

Pentru essercitarea acestei materii s-au făcut două deprinderi : una oral, pentru dedarea auzului și a organelor de grai — ca deprindere pentru citire — și alta în scris, pentru dedarea ochiului, a mînei — ca deprindere pentru scriere.

b. Însonarea, care s-a essercitat precît s-a putut de bine și precis. Materia s-a luat din abecedarul intitulat *Metoda nouă de scriere și citire*. Cu cea mai mare parte dintre școlari — pe lîngă însonare — s-a făcut și citire logică atît din partea I și a II, cum și din partea III-a a menționatei cărți, ear cu ceilalți, cunoașterea literelor și a cifrelor și scrierea lor pe plăci, distingerea sunurilor, deprinderi orale pentru formarea ideilor și înlăturarea cuvintelor dialectice cu care școlarii, în cea mai mare parte, sunt deprinși de pe acasă, și numerarea sau a numera pe machina ruscă pînă la 100, în cor, simultan.

c. Asemenea, cu cei mai înaintați, sistema numerării, pe machina menționată, calcul din memorie cu numere mici și scrierea numerilor pînă la mii.

d. Ca preparațiune a ideilor pentru clasele următoare s-au făcut : deosebirea între sunuri și litere, ce se numesc vocale și ce consoane, și după ce se cunosc atît unele, cît și altele ?

Ce se numesc son, silabă, cuvînt și propuseciune ? Din ce se compun propuseciunile, cuvintele și silabile ?

Deosebirea între ființe — animale — și lucruri, despre contrarul lucrurilor, culori etc., etc.

Acest essercițiu s-a făcut mai mult în cor, simultan și după metoda *intuitivă*.

e. Cu parte din școlari, și tabla pitagorică.

f. Cu cei mai înaintați, scrierea după model, eară cu cei mai puțin înaintați, formarea literilor și a cifrelor pe plăci, după modelul ce-l au în carte.

g. Pentru desvoltarea educațiunii fizice, prin care școlarii devin mai forți și mai ageri la cugetare, s-a essercitat gimnastica mică.

5. Ca monitori s-au distins d-nii : 1. Popescu Costache ; 2. Folescu Constantin și 3. Dimitriu Dimitrie etc.

Pentru care se adevărește spre neschimbare cu adăogire că meritele particulare ale școlărilor sunt notele ce se află în cataloagele semestrale.

Delegatul Primăriei,
institutoare I. Creangă

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 83, H, f. 8—9.

179

1871, decembrie 30. Adresa Protoieriei Iași, prin care somează pe Ion Creangă a preda neîntirziat cheile caselor din curtea bisericii Golia, în care a locuit pe vremea cînd era diacon la acea biserică

Protoieria Iași

No. 354

30 decemvrie 1871

Onorabile părinte,

Avînd în vedere îndelungatul timp de cînd v-ați permutat domiciliul din curtea bisericii supranumită Golia, considerînd invitările ce vi s-au făcut pentru a preda cheile caselor în care ați domiciliat ca fost diacon la zisa biserică, vă somez ca de îndată după primirea acestia să predați acele chei precuciviosului superioare al zisei biserici, sciind că la diu contra voi fi nevoit a lua act despre atare urmare din parte-vă, și prin urmare voi înainti lucrări în acest sens, care vor putea produce rezultate în defavoarea sfinției-voastre.

Primiți asigurările mele,

C. Buțureanu, iconom

Sfinției-sale diaconului Ioan Creangă

Avînd în vedere că eclesieriul Athanasie Popescu, prin care s-au trimis invitarea prezentă, au adus astăzi răspunsul verbal cum că gășind

pe diaconul Ioan Creangă și înmînîndu-i-o au refuzat a o primi, sub cuvînt că „*nu recunoaște autoritatea protoieriei în această afacere, ci numai acea a poliției*“, apoi luîndu-se act de aceasta la timp, se va avea în privire. Iară pentru predarea cheilor în chestiune se vor adresa cele de cuviință Prefecturii poliției de oraș.

C. B., iconoin

Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet 553, nr. 101.

180

1872, ianuarie 11/23, Iași. Adresa școlii primare sucursale de băieți nr. 1 din Iași către Primăria Iași, prin care se cere mărirea cantității de lemne destinată acelei școli; clădirea fiind veche, cu pereții foarte subțiri, este friguroasă

România
Institutorele școlii primare
sucursală de băieți nr. 1
din Iassi
No. 4

Iași, 1872, ianuarie 11/23

Domnule primar,

Doi stînjini de lemne dați de onorabila primărie n-ajung la această școală, fiindcă casele sunt vechi, cu pereții subțiri, de nuele, și prin urmare foarte friguroase, din care cauză urmează neapărat a se face foc de patru-cinci ori pe zi, pentru a putea încălzi pe sermanii copilași cari, în cea mai mare parte, sunt foarte săraci și, prin urmare, goi și aproape desculți. De aceea, cu tot respectul vin a vă ruga, d-le primariu, să binevoiți a mai încuviința o măsură oarecare de lemne, cît veți găsi de cuviință, căci din doi stînjini d-abia mai sunt lemne pentru trei, mult patru săptămîni. Afară de acesta, vă mai rog să mi se dee patru lei noi pe cari i-am

dat mai mult, din proprii mei bani, peste suma de una sută șasezeci lei noi, votați de onorabila primărie pentru 2 stînjini lemne, dar care lemne în realitate n-au fost cu puțință a se lua și transporta de la gară decît cu 82 lei noi stînjenul, după cum a plătit și d-l Vasile Grigoriu, însercinat de comună cu această treabă, dar căruia i s-a promis verbal că i se încuviințează acei doi lei mai mult peste suma de 80 lei noi, nefiind posibilă altfel luarea și transportarea lemnului de la gară, care, dupe cum se scie, acum s-au și mai scumpit.

Primiți, vă rog, d-le primariu, încredințare de deplina me stimă și respectul ce vă conserv.

Institutore, I. Creangă

Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 20.

181

1872, ianuarie 11/23, Iași. Adresa școlii primare sucursale de băieți nr. 1 către Primăria Iași, în care arată că localul școlii este nesatisfăcător și recomandă spre închiriere casele din Iași, Strada Romînă, numite hanul lui Varzariu

România
Institutorele școalei primarie
sucursală de băieți no. 1
din Iassii
No. 3

Iassii, 1872, ianuarie 11/23

Domnule primariu,

Casele în care se află astăzi menționata școală nefiind satisfăcătoare din cauza vechimei lor, subsemnatul crede de datorie sa a vă preveni din timp, recomandîndu-vă totodată casa cu no. 760, din dispărțirea III-a, Strada Romînă, intitulată „hanul lui Varzariu“, care, după

informațiunile ce am luat, sunt luate la mezat — nu știu pe cât timp — de către d-l Pavili, prin domnul Sofian, cu preț de 40 galbeni pe an, și trecute unui evreu, cu preț de 60 galbeni pe an, pentru speculă — circimă — această casă pare a întruni mai toate condițiunile necesare unei bune case de școală, fiind bine reparate, centru potrivit, părății de zid, odăi spacioase, loc de ajuns împrejurul casei, ogradă, pozițiune îndemâ-natecă pentru frecventarea școlarilor și aer destul de curat. Pe lângă aceasta, ea costă și mai puțin cu 20 galbeni pe an decât casele în care se află în prezent menționata școală, case care sunt destul de vechi, cu părății de nule, din care cauză sunt foarte friguroase și care din zi în zi devin mai amenințătoare.

Afară de aceasta, d-le primar, cred că dacă d-voastră, cu autoritatea ce aveți, ați interveni din timp în asemenea cas și pentru un asemenea scop pe lângă d-l ministru instrucțiunii publice și al cultelor, d-sa poate că le-ar oferi comunei fără să mai pretindă chirie, eară de nu, chiar cumpărându-le comuna, tot n-ar fi în paguba sa. Numai unica casă din aceste împrejurimi este a guvernului, și cred că ar fi bine a nu scăpa această ocaziune, căci la asemenea loc se găsesc foarte cu greu case pentru școală, și aceste cu un preț foarte exagerat și, prin urmare, împovărat pentru comună.

În tot cazul, d-le primariu, vă rog, cu tot respectul, să binevoiți a regula cele ce veți găsi de cuviință.

Primiți, vă rog, d-le primariu, încredințare de deplina mea stimă și respectul ce vă conserv.

Institutore, I. Creangă

Domniei-seale
domnului primariu al urbei Iassii

1872, mai 6/18, Iași. Raportul institutorului I. Creangă către
Revizoratul școlar, în care arată situația frecvenței elevilor de
la clasa sa

România
Institutorele școlii primare
sucursală de băieți no. 1
din Iași
No. 11

Iassii, 1872, mai 6/18 zile

Domnule revizor,

Auzind că o circulară emanată de la d-voastră, motivată din ordinul d-lui ministru no. ... s-ar fi purtat pe la școale, prin care se cere de urgență a vi se face cunoscut atît numărul școlarilor, cît și numele institutorilor, deși nu am văzut acea circulară, cu toată stima cuvenită mă grăbesc și eu a vă face cunoscut că la menționata școliță frecvențează 27 — douăzeci și șapte — școlari și că numele și familia institutorului acestei clase este *Ioan Creangă*.

Primiți, vă rog, d-le revizor, încredințarea și deplina me stimă și respectul ce vă conserv.

Institutore, I. Creangă

D-sale domnului revizor școlar A. Naum

1872, mai 13, Iași. Raportul bisericii Bărboi către Mitropolie în legătură cu odăile din curtea bisericii care sînt ocupate de G. Sofroniu, cîntăreț la acea biserică

Romînia
Îngrijitorul bisericii Bărboiul
No. 7

Iasii, 13 mai 1872

Înaltpreasfințite,

La adresa naltpreasfinției-voastre no. 779 din 26 aprilii an. curg., subscrisul cu respect vă referează următoarele :

Odăile din curtea bisericii Bărboiul, foaste locuite de diaconul Ioan Creangă pînă în 1866, sînt ocupate din acel an și pînă în prezent de d. Georgie Sofroniu, cîntăreț II la astă biserică. Formalitățile care i s-au oferit de ministeriu și în puterea căroră locuește în ele sînt acestea :

În considerațiune că servitorii bisericii sînt chieșiți de datoria lor de a se afla în toate zilele la serviciul divin și pentru a fi în pozițiune a îndeplini astă datorie, Ministeriul Cultelor și Instrucțiunii Publice a solicitat prin adresa nr. 32.371 la Ministerul de Finanțe ca să ofere cîntărețului II Georgie Sofroniu — carele atunci ședea în mahala — odăile locuite de diaconul Ioan Creangă.

În urma acestei solicitări, Ministerul de Finanțe ordona Prefecturei de Iași, prin adresa no. 4.686 15/27 mai 1866 ca să lase numitele odăițe spre locuință pe seama cîntărețului II Georgie Sofroniu.

Acestea sînt, naltpreasfințite, formalitățile cu care cîntărețul II Georgie Sofroniu ocupă numitele odăi.

Sunt cu profund respect al înaltpreasfinției-voastre smerit și supus,

Nicefor Iliescu Sprînceană

Naltpreasfințitului arhiepiscop și mitropolit Moldovei și Sucevii

1872, iunie 3/15. Iași. Adresa institutorului Toma Săvescu către I. Creangă pentru a veni cu școlarii în vîrstă de 8 ani, duminică și sărbătoarea, în Piața Palatului administrativ pentru exerciții cerute de „higienea și ordinea milltară“

Domnule institutore și coleg,

Dupre dispozițiunile domnului ministru de instrucțiune publică și de culte, comunicate acestei școale prin circulara domnului revizore școlar încă de la 10 a trecutei luni mai, urmînd ca în toată duminica și sărbătoarea, cînd va fi timp favorabil, să ducem copii adjuși în etate de opt ani, care urmează atît la această școală, cît și de la școala sucursală din această suburbie, în Piața Palatului administrativ, la orele opt dimineața, spre a face exerciții curente de igienă și ordinea militară, subsemnatul am onoare a vă avisa atare dispozițiune și vă rog ca de mîne să aduceți copiii acei școale, avînd etatea cerută, la această școală, pe la orele șapte ant.-m., ca o dată cu a școalei d-aci, să meargă la exerciții sub conducerea unuia din domnii institutori, care regulă de urmat ne conerne și pre d-voastră successivamente în venitoriu.

Primiți, colege, stima mea.

Institutore superior, Thoma Săvescu
Școala primară suburbia Sărăria

Domniei-sale domnului Ioan Creangă, inst. școalei sucursale
de băeți

No. 24

1872, iunie 3/15

Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 83, H, f. 23.

1872, iunie 10, București. Ordinul Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice către Revizoratul școlar Iași pentru a se lua în primire, cu inventar, arhiva, localul și zestrea școlii de la institutul Ion Creangă, care de pe data de 1 iulie se destituie din postul ce-l ocupă la școala sucursală nr. 1 băieți din Iași

Ministerul Cultelor și al
Instrucțiunii Publice
Diviziunea școalelor
Nr. 6.995

București, 1872, iunie 10

Domnule revizor,

Din adresa preasfințitului mitropolit al Moldovei și Sucevei nr. 1.182, luînd ministerul cunoștință că diaconul Ioan Creangă, pentru faptele sale incorigibile și incompatibile cu caracterul său de cleric, fiind judecat de autoritatea bisericească, s-a exclus din clericii altarului, considerînd că numitul, prin pierderea demnității sale de preot, nu poate să mai fie nici institutore în corpul didactic, pentru aceste motive subsemnatul, auzind pe Consiliul permanent al instrucțiunii, vă face cunoscut că cu începere de la 1 iulie curent a destituit pe numitul din postul de institutore ce ocupă la clasa I-a de la școala sucursală nr. 1 de băieți din Iași, rămînînd astfel vacantă acea clasă pînă la începutul anului școlar viitor, cînd urmează a se da școalelor primare o nouă reorganizare.

Comunicîndu-se dumneavoastră această dispozițiune, vă invit a dispune de a se lua archiva, localul și zestrea citatei școale de la numitul, cu inventar în regulă, păstrîndu-se pînă la numirea altui institutore.

Primiți, domnule institutore, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Ministru

p. Cap. Diviziei,
<indescifrabil>

D-lui revizor școlar la Iași

1872, iunie 15. Adresa Mitropoliei, prin care comunică Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice excluderea diaconului Ion Creangă din rîndul clericilor

Nr. 1.182

Anul 1872, luna iunie, 15 zile

Domnule ministre !

Diaconul Ion Creangă, profesore în Iassy, prin faptele selle incorrigibile și incompatibile cu caracterul de cleric, fiind judecat de autoritatea bisericeii, astăzi este exclus dintre clericii altarului. În vederea acestora și pentru a nu se induce poporul în eroare că el participază încă în cler, vă rugăm să binevoiți a face să se publice aceasta spre știința tuturor.

Primiți, domnule ministre, distinsa considerațiune ce vă păstrăm, rugîndu-vă a primi arhipăstoreasca noastră binecuvîntare,

Calinic, mitropolit Moldaviei

p. director Mitropoliei, Ciudin

Domniei-selle d-lui ministru instrucțiunii publice și al cultelor

Nr. 3.303 din 4 iulie 1872. *Consiliul permanent — aviz.*

Avînd în vedere prezenta adresă a preasf.-sale mitropolitului de Iassy în privința institutorului din Iassy, diaconul Ioan Creangă, prin care se comunică că din cauza nedemnei sale conduite s-a exclus din clericii altarului.

Avînd în vedere că numitul institutor, în asemenea pozițiune, nu poate a mai face parte din corpul didactic, de aceea consiliul este de opiniune că diaconul Ioan Creangă să se destituie din postul de institutor ce ocupă la școala de băeți, sucursala nr. 1 din Iassy, și acest post ce rămîne vacant se va avea în vedere a se ocupa la începutul anului școlar, cu organizarea ce este a se face școalelor primare.

Al. Orăscu, Aaron Florian <2 iscălituri indescifrabile>

Se aprobă și se va publica că diaconul Creangă, excluzîndu-se din cler de către mitropolit și în urmare nemaifiind preot, nu poate — pierzînd a sa demnitate de preot — să mai fie institutor în corpul didactic.

G. Costaforu

1872, iunie 21/3, Iași. Raportul institutorului Ion Creangă către Primăria Iași, în care arată situația școlară a clasei ce conduce după examenul public ținut în prezența delegaților primăriei, ministerului și a părinților elevilor

România

Institutorele școlii primară

sucursală de băeți no. 1

din Iassi

No. 17

Iassii, 1872, iunie 21/3 zile

Domnule primariu,

La 14/26 a luni curente ținându-se essamen public la menționata școală, în prezența d-lor delegați rînduiți de onorabila primărie și onorabilul ministeriu, precum și a unui număr considerabil de cetățeni și de părinți ai școlarilor, subsemnatul, cu toată stima cuvenită, vine a vă relata următoarele : că numărul școlarilor ce au frecventat această școliță în anul școlar present 1871—72 este de 31, adecă treizeci și unul școlari ; dintre aceștia, 16, cari au venit după timp, vor rămîné pentru completarea studiilor mai departe, după program, eară restul de 15 școlari, cari au obținut note suficiente, vor fi promovați la clasa II-a primară de pe la școalele megieșe, potrivit scopului ; dintre acești 15 din urmă, 3 școlari cari s-au destins atît la purtare, cît și la studiu, și ale căror pronume, nume și grade se vor indica mai jos, vor fi premiați, conform circulărei d-lui ministru no. ..., eară 2 școlari, dintre cei 16 dintăi — secțiunea I-a — cari s-au destins atît prin silință, cît și prin conduita lor, care poate servi de model celorlalți școlari, vor fi premiați de cătră onorabila primărie, sub titlu de mențiuni onorabile. Eată-i :

1. Folescu Constantin	— gradul I-i cu cunună
2. Grosu Leon	— gradul II-lea
3. Anastasiu Ioan	— gradul III-lea
4. Tăutu Ioan	} — cu titlu de mențiuni onorabile.
5. Costaki Benjamin	

Cît despre meritul particular ce a obținut fiecare școlar, binevoindu-vă, puteți informa din catalogul semestral însocit de un prescript-

verbal ; catalogul și prescriptul menționat s-au luat de cătră d-l delegat pentru a se înainta onorabilei primării, cu un anume raport din parte-i.

Primiți, vă rog, d-le primariu, asigurarea destinsiei mele considerațiuni și a respectului ce vă conserv.

Institutor, I. Creangă

Domniei-seale
domnului primariu al urbei Iassii

Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 83, H, f. 26.

188

1872, iunie 21/3, Iași. Adresa scrisă de Creangă către Primăria Iași, cerind repararea localului în care funcționa școala sucursală nr. 1 de băieți din Sărărie

România
Institutorele școalei primare
sucursală de băieți no. 1
din Iassii
Nr. 18

Iassii, 1872, iunie 21/3 zile

Domnule primar,

Dacă nu se poate schimba localul menționatei școale cu un altul mai bun și tot așa îndemînos pentru instrucțiune, apoi urmează necesitate de reparațiune, și anume : repararea caselor pe dinlăuntru și pe dinafară ; curățirea sobelor ; cîrpirea acoperemîntului pe unde amenință ploaia și reparațiunea hogeagurilor ; reparațiunea și curățirea reterăzilor ; repararea zaplazului ; un paravan de scînduri în dosul casei, prin care să se mai poată apăra pereții de ploaie și de ger iarna și unde să se poată păstra lemnele tăete ale școalei, care de altmintrelea se iroiesc prin furături stînd în islaz ; asemenea, reparațiunea zemnicului și alte mărunte reparațiuni.

Acestea aducându-le la cunoștința d-voastră, vă rog cu tot respectul, d-le primar, să binevoiți a regula cele de cuviință.

Primiți, vă rog, d-le primar, asigurarea distinsei mele considerațiuni și a respectului ce vă conserv.

Institutor, I. Creangă

Domniei-sale
domnului primar al urbei Iassi

Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 83, H. f. 29.

189

1872, iunie 22/4. Iași. Raportul învățătorului Ion Creangă de la clasa I a școlii primare de băieți nr. 1 din Iași către revizorul școlar, în care arată situația elevilor și a frecvenței la sfârșitul anului școlar

România
Institutorul școlii primare
sucursală de băieți no. 1
din Iassi
No. 19

Iassi, 1872, iunie 22/4 zile

Domnule revizor,

În urmarea circulării d-voastre nr. 162 din 17/29 iunie anul curent 1872, prin care-mi puneți în vedere art. 81 și 74 din regulamentul de ordine și disciplină, subsemnatul are onoare a vă relata următoarele : că la 14/26 iunie anul curent 1872 ținându-se examen public în prezența d-lor delegați rînduiți de onorabila primărie și onorabilul ministeriu, precum și a unui număr considerabil de cetățeni și de părinți ai școlarilor, subsemnatul chiar în timpul începerii examenului n-a uitat a pune în vederea onorabilei comisiuni examinatoare art. 81 din regulament, rugînd-o verbal

să binevoiască a se conforma cu el. În ceea ce privește însă art. 74, am onoare a vă anuncia că menționata școliță a fost frecventată în anul present școlar 1871—72 de 31 școlari, unii veniți la început, eară alții pe rînd, în cursul anului.

Că dintre cei 31 școlari, 15 obținînd note satisfăcătoare, se promovează în clasa II-a primară de pe la școalele megieșe, potrivit scopului, eară restul de 16 școlari care, din diferite circumstanțe — lipsiți de haine și cărți, unii chiar și de nutrimentul necesar, eară unii veniți tîrziu — vor rămîne pentru complectarea studiilor mai departe, după program.

Ca premianți s-ar fi putut destinge mai mulți, însă numărul fiind foarte restrîns, s-au premiat numai 5, dintre cari 3 din secțiunea II-a de către onorabilul ministeriu, eară 2 din secțiunea I-a, de cătră onorabila primărie, sub titlu de mențiuni onorabile, și anume :

1. Folescu Constantin	gradul I cu coroană	
2. Grosu Leon	gradul II-lea	
3. Anastasiu Ion	gradul III-lea	
4. Tăutu Ion	} cu titlu de mențiuni onorabile	
5. Costaki Benjamen		

Aceste în ceea ce privește starea morală a școlii. Însă de starea materială a ei lasă mult de dorit ; deocamdată, un număr de plăci, cărți, hîrtie etc. ar trebui să se pună la dispozițiunea institutorului, cu care să poată preîntîmpina lipsurile celor săraci în timpul anului.

Localul, dacă nu se poate schimba, cel puțin să fie bine reparat ; și această necesitate s-a arătat și onorabilei primăriei locale în mai multe rînduri, prin anume raport din parte-mi.

Acestea aducîndu-le la cunoștința d-voastră, domnule revizor, vă rog să binevoiți a regula cele de cuviință.

Primiți, vă rog, d-le revizor, asigurarea distinsei mele considerațiuni și a respectului ce vă conserv.

Institutor, I. Creangă

D-sale
d-lui revizor școlar în districtul și comuna Iassii

Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 26.

1872, iulie 28. Raportul Revizoratului școlar din Iași către Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice, în care arată că școala din Sărărie, care a fost condusă de destituitorul institutor Ion Creangă, întrunea „calități de dorit”, așa după cum se vede și din rapoartele delegaților care au asistat la examene

Revizoratul școlar Iași

Nr. 210

1872, iulie 28

Domnule ministru,

Răspunzînd oficii domniei-voastre nr. 6.995, am intervenit la primărie ca să ea pe seamă în îngrijirea sa școala sucursală din Sărărie de la destituitorul institutor Ion Creangă.

Cu această ocaziune sînt dator a vă refera : ca institutore, acest om era neimputabile. Școlița sa, mică dar populată, întrunea calități de dorit ; acolo corpul și inteligența erau deopotrivă cultivate, precum probează și rapoartele delegaților care au asistat la examenul din urmă.

Primiți, rog, domnule ministru, asigurarea profundului meu respect.

A. Naum.

D-lui ministru al cultelor și instrucțiunii publice

Nr. 3.450 din 16 august 1872

Consiliul permanent aviz.

Luîndu-se cunoștință și nefiind nimic de observat, se va pune la dosar.

Aaron Florian <urmează două iscălituri indescifrabile>

August 17

Se aprobă, Cristian Tell

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 1.497/1872, f. 199.

Ciorna acestui raport, cu unele modificări, se găsește la Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 75.

1872, iulie 31/12, Iași. Memoriul înaintat de Ion Creangă ministrului în legătură cu destituirea sa din învățământ. Rezoluția lui Tell din 5 august 1872: „Se menține dispozițiunea luată de d-l. C. Costa-Foru“

5.633

Iassii, 1872, iuliu 31/12 zile

1872, aug. 5

Se menține dispozițiunea luată

de d-l G. Costa-Foru

Ministerul Cultelor

214

13.200, aug. 5

Domnule ministru,

Văzînd comunicatul în *Monitorul* no. 155, am fost dureros surprins de a mă vedé și de d-voastră, d-le ministru, condamnat fără să fi fost ascultat, și eliminat din corpul învățător fără să fi fost supus judecăței, precum cere legea instrucțiunei publice.

Permiteți-mi, vă rog, d-le ministru, ca măcar după faptul îndeplinit al destituirei mele nejudicate să viu a vă ruga să binevoiți a asculta justificarea mea la acușările ce v-au adus în contră-mi.

Simpla expunere a faptelor încît privesce desbrăcarea mea voluntară de haina clericală vă va arăta, sper, motivele pucin serioase ce au determinat persecutarea mea de cătră superiorii mei spirituali.

Vă anexez întîiu în contextul sau copia exactă de pe raportul îngrijitorului bisericei unde eram acum un an ca desservent ; asemenea și protestul meu adresat pretinsei jurisdicțiunii eclesiastice ce ș-a arogat atributele de a mă judeca.

Din aceste veți vedé, d-le ministru, că urmărirea spirituală în contra mea a purces numai singur de la faptul că mi-am scurtat părul, suprimînd incomoda și desgracioasa coadă de pe spate.

Canonesce am dovedit că dreptatea era de partea mea. Aceasta să probează chiar și prin cartea de judecată ce mi-a comunicat-o protoiereul și care, asemenea, v-o anexez în copie exactă.

Ce zice, în adevăr, sentința dată în contra mea ? Nimică altă decît că sunt suspins de a oficia ca diacon pe timp nedeterminat. N-am fost eliminat din cler, că nu era pentru ce ; căci părul fiind vegetabil, poate

crește earăși la loc ; n-am fost judecat de altă, fiindcă nu era nimic a mi se imputa, ci numai am fost lovit cu rigoare extremă, drept bătae de joc !

Atunci, avînd consciință că nu ca cleric meritasăm a fi învățător, ci ca învățător cîștigasăm oarecare merit care mă făcea demn de vocațiunea mea, mi-am continuat cariera de învățător unde acum eram determinat a-mi concentra toată activitatea mea intelectuală și unde autoritățile școlare timp de opt ani de zile, cît am funcționat, n-au avut a-mi imputa nimica, că n-am derogat demnităței profesionale întru nimic.

Văzînd însă că învățătorul continuă a fi persecutat numai și numai de cătră superiorii spirituali, pentru că purta haine largi și părul lung, am venit la ideea de a mă desbrăca însumi de aceea ce era un pretext de persecuțiune din partea superiorilor eclesiastici de aici. Pentru această, însă, nu mă așteptam, eram departe a cugeta chiar că voi fi lovit și de d-voastră ; din contra, măguleam în sinemi cu ideea că voi pute de aci-nainte răspunde și mai bine chiemărei mele de învățător, consacrin-du-mă cu totul carierei didactice.

D-voastră se vede că n-ați cunoscut adevărata stare a împrejurărilor mele și ați farmat cariera unui om tocmai în momentul cînd el, ca învățător, luasă o rezoluțiune în adevăr demnă, fiindcă nu mai era acoperită de schima fășăriei. Căci ce însemna osînda mea în termenii „*de îndreptare întru aceasta*“, și dacă adevărata cauză a fost tăerea părului ?

Din toate aceste puteți vede, d-le ministru, că în adevăr măsura suspensiunii mele de la altariu n-a fost decît o oarbă persecuțiune sistematică, care s-a pus din toate puterile, ca să mă lovească din toate părșile, pînă chiar și în existență.

Dară, d-le ministru, cu d-voastră, om franc și cu idei moderne, nu trebuia superiorii eclesiastici să ascundă adevărul ; adevărul este că în contra mea de mult a fost întinsă o persecuțiune pentru ideile mele de progres, și aceasta v-o pot proba prin un fapt anterior, din cele mai lovitore pentru mine ! Cu cinci ani în urmă, răutatea și corupțiunea unui *călugăr* a făcut ca eu, împreună cu unicul copilaș al meu, să fiu abandonat de socia mea pentru totdeauna, rămîind văduv, și că pentru această faptă imorală și scandaloasă nu s-a luat nici o măsură în contra acelu *călugăr*, nu mi s-a făcut nici o satisfacțiune morală din partea superiorilor eclesiastici. Prin urmare, d-le ministru, vedeți că eu, nu de azi, de eri, caut a dobîndi emanciparea mea de supt o atare autoritate, care nu se respectă fiindcă nu pedepsește pe cei ce merită pedeapsa, ci pe cei nevinovați !

Acum cinci ani m-au lovit în familie ! Acum un an, în serviciul meu la biserică, eară acum au făcut ca să mă loviți și d-voastră în pozițiunea mea de la școală. Dară cred că d-voastră, protectorul obligat al

școalelor, nu veți lăsa ca să sufăr și de această din urmă nedreaptă lovitură, întemeind depărtarea mea din corpul profesoral pe motive puțin serioase și pucin caritabile și aș pute zice chiar necreștinesci ale persecutorilor mei clericali.

Ce-mi rămîne de făcut altă decît a vă spune respectuos că d-voastră n-ați putut lua în contra mea măsura riguroasă, precît și injustă, decît puindu-vă deasupra garanțiilor legale ce legea instrucțiunii asigură orișicărui membru al corpului învățător, adecă de a nu fi destituit fără judecată ! Și că asemenea casuri s-au mai întîmplat, fără ca d-voastră să fi lovit pe nici unul, știind că sacerdoțiul profesoratului este independent și nu este de loc legat cu schima preoțască.

Acum pot oare spera că d-voastră, în urma lovirei date mie, veți veni a face reparațiunea reclamată de o strictă legalitate ?

Pot spera că, mai bine informat, veți lua în considerațiune justificarea mea și-mi veți face dreptate ?

Speranța nu abandonează pe bunul creștin, și aștept, respectuos, răspunsul d-voastre întru aceasta.

Primiți, vă rog, d-le ministru, încredințarea înaltei stime și a profundului respect ce vă conserv,

Ion Creangă

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 1.497/1872, ff. 214, 217.

192

1872, august 25. Atestarea dată lui Ion Creangă că este lipsit de mijloace și nu poate plăti taxele pentru internat ale fiului său,
Constantin

Atestațiune

Subscrișii cetățeni din urba Iași atestăm prin aceasta că d. Ioan Creangă, domiciliat în Iași, desp. III-a, este lipsit de orice mijloace pentru

a putea interna cu plată în școala militară pe fiul d-sale, Creangă Constantin. Drept care i-am eliberat atestațiunea prezentă pentru a putea fi scutit de plata internatului.

1872, august în 25

A. Pilescu
A. Velciu
A. B. Mihailescu
L. Trantomir
P. Florea

Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar nr. 117/1866, f. 2.

193

1872, august 25. Proces-verbal prin care autoritatea comunală constată că Ion Creangă nu posedă în oraș nici o avere mobilă sau imobilă

Proces-verbal

Anul 1872, luna august, 25 zile. Noi, Iancu I. Angheliki, ajutor de primar pentru disp. III, conform încheierii cu care ni s-a recomandat suplica d. Ioan Creangă, înregistrată la nr. 2.227, prin care cere act de paupertate spre a fi scutit de plata internatului la școala militară pentru fiul d-sale, Constantin, cercetînd în unire cu d. comisar al disp., după informațiunile luate, am constatat cele ce urmează :

Semnăturile în număr de cinci din atestația prezentă sînt proprii a persoanelor subscribe, care au susținut cele declarate.

D-nul Ioan Creangă, de profesiune liberă, plătește contribuțiunea personală, avînd un singur copil. Nu posedă nici o avere mobilă sau imobilă în urbe.

Despre cele mai sus relatate, s-a dresat procesul-verbal de față, care s-a scubscris și de către d. comisar respectiv.

Comisar <indescifrabil>

Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar nr. 117/1866, f. 2 v.

194

1872, august 25. Certificat de paupertate eliberat de Primăria
Iași lui Ion Creangă

Certificat de paupertate

Nr. 9.276

1872, august 25

Numele și pronumele părinților	Pozițiunea actuală a familiei Nr. copiilor	Starea ce are și contribuția ce plătește	Observații
D. Ioan Creangă	Nu are decît un copil	Nu are nici o avere mobilă sau imobilă în astă urbe. Plătește contribuțiunea personală.	

Primarul municipiului Iași

Liberat de noi, primarul municipiului Iași, spre satisfacerea cererii ce ne-a adresat d. Ioan Creangă prin petițiunea din 25 ale curentei și pe baza încredințării luată din prescriptul-verbal prezentat acestui oficiu cu referatul registrat la nr. 16.797, din care se constată că numitul petiționar

actualmente nu are nici o avere mobilă sau imobilă în astă urbe din care să poată întreține solvent la învățătură în internatul școalei militare pe unicul d-sale fiu, numit Constantin.

Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar nr. 117/1866, f. 3.

195

1872, august 25. Cererea lui Ion Creangă către primarul orașului Iași pentru a-i legaliza două acte, unul privitor la naționalitatea fiului său, Constantin, iar celălalt, actul de paupertate

Domnule primariu,

Alăturatele pe lângă aceasta două acte, unul, pentru naționalitatea fiului meu, Constantin Creangă, și cel al doilea, că nu posed avere pentru a plăti internatul fiului meu în școala militară. Vă rog, d-le primar, să binevoiți a le legaliza după regulă, încât privește identitatea subsemnărilor din ele.

Primiți, vă rog, d-le primariu, asigurarea distinsei mele considerațiuni,

I. Creangă

1872, august 25

Domniei-sale domnului primar al urbei Iași

Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar nr. 117/1866, f. 1.

1872, septembrie 15, Iași. Inventar de mobilierul și dota școalei primare din Sărărie, fostă sucursala nr. 1, actualmente nr. 3

Inventar

de mobilierul și dota școalei primare de băieți din Sărărie, fostă sucursală no. 1, actualmente no. 3

1. 1 icoana domnul Isus Christos	Făcute de
2. 1 una tabelă mare de lemn culoare neagră . .	comună
3. 6 bănci bune	„
4. 1 masă cu saltar	„
5. 1 scaun	„
6. 1 mașină rusească pe care fac școlarii numă- rătoare	„
7. 1 ornic mare de perete rotund, nou	„
8. 1 firmă cu inscripțiunea școlii (nouă) . . .	„
9. 1 clopotul cu stîlpul lui așezat din nou . . .	„
10. 1 o puțină nouă de stejar, culoarea verde, pentru apă	„
11. 2 două cofe culoarea verde	„
12. 1 portretul mării-sale domnitorului . . .	cumpărate
13. 5 decorațiuni pentru școlari	de fostul
14. 2 două sigilii cu inscripțiunea școalei . .	institutoare
15. 1 registru de constatarea inspecțiunilor . .	„
16. 1 idem pentru expedițiune	„
17. 1 un atlas cu portretul mării-sale domni- torului	date de minister
18. 1 legea instrucțiunii publice (broșură) . . .	„
19. 1 regulament de ordine și disciplină . . .	„
20. 1 <i>Monitorul oficial</i> pe anii de la înființarea școalei	„
21. 2 dosare sigilate de d. institutoare Creangă, pentru lucrările relative la interesele școalei, de la anul 1866 pînă astăzi.	

Obiectele notate în inventarul de față le-am primit prin d-l ajutor de primar Ioan Anghelichi.

Directorele, A. Petrovici

1872, septembrie 15

Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 76.

197

1872, noiembrie 29, Iași. Cererea lui I. Creangă, V. Răceanu și C. Grigorescu adresată ministerului pentru a li se da cuvenita aprobare de trecere în rîndul manualelor didactice a lucrării lor intitulată „*Învățătorul copiilor*“, care a apărut în a 2-a ediție

Domnule ministru,

Lipsa unei cărți de lectură fiind foarte mult simțită în școlile primare, subsemnații ș-au luat curajul a elabora o asemenea carte în orele ce li rămîneau libere din ocupațiunea de institutori, și în anul 1871 au tipărit cartea intitulată *Învățătorul copiilor*, pentru uzul claselor primare. Pentru care imediat s-au și cerut aprobarea onor. ministerului prin petițiunea trimisă împreună cu un exemplar, în 22 mai 1871. Deși nu primisem nici un răspuns, văzînd însă că edițiunea I este desfăcută în total, și în speranța că cartea va fi aprobată, am tipărit a doua edițiune, care a apărut de sub presă tot în acel an. Domnule ministru, pînă cînd barbați mai competenți în această materie vor elabora o carte mai bună, alăturîndu-vă pe lîngă aceasta încă un exemplar din ediția II-a, venim și acum cu profund respect a vă ruga să binevoiți a da menționatei cărți aprobarea cuvenită, pentru a servi ca carte didactică în clasele primare. Cît pentru ortografie, binevoiți a cunoaște că cartea apăruse mai în total de sub presă cînd s-a introdus în școlile ortografia de astăzi, însă dacă necesitatea ar cere ca noi să

mai tipărim o altă edițiune, atunci ne vom conforma în totul cu ortografia nouă.

Binevoiți, vă rugăm, domnule ministru, a primi asigurare de deosebit respect și devotament ce vă păstrăm,

I. Creangă   V. Răceanu   C. Grigorescu

29 noiembrie 1872

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 5/1872.

198

1872, decembrie 20. Proces-verbal încheiat de comisia cercetării cărților didactice, în care se arată că lucrarea „Invățătorul copiilor“ nu poate fi trecută în rîndul cărților didactice pînă nu i se vor aduce unele modificări

Comisia cercetării cărților didactice

20 dec. 1872

Prescript-verbal

Aviz

Examinînd consiliul alăturata carte de cetit pentru clasele primare, opină că, deși atît în privirea materiei, cît și a formei, această carte însușește multe calități care o ar recomanda, cu toate acestea, nu se poate autoriza ca carte didactică decît cu condițiune de a se face modificațiunile următoare :

1. Să se tipărească cu noua ortografie adoptată și introdusă în școalele publice.

2. Să se corije neadevărurile ce se întîmplă la unele exemple de cetit de materie științifică, precum că plumbul ar fi un metal foarte strălucitor, că arsenicul ar fi otrava cea mai tare și altele asemenea.

3. Exemplele de citit cu litere slavone să fie mai puține și tipărite cu caractere curate ; asemenea, și exemplele în poezie să se mai împuțineze.

4. Provincialismii, atît în ziceri singulari, cît și în fraze și expresiuni, să se înlătore pe cît va fi posibil, sau cel puțin să se explice în paranteze, precum : la *bortele* copacilor, să se adauge și *scorburi* ; la zicerea șalgăi, să se zică în paranteză ciocănari, asemenea și altele.

Împlinindu-se cu conștinciozitate aceste condițiuni, cartea menționată promite a fi de mare utilitate pentru copiii din clasa IV primară.

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 5/1872.

199

1872. Sinodul bisericii din satul Humulești

Biserica din satul Humulești

Biserica s-a început a se zidi din nou din lemn la anul 1766, cînd s-au și sfințit de mitropolitul Moldovei, Gavril Calimah ; atuncea era trupul, altariul și clopotnița tot în trupul bisericii. Costul ei numai din lemn este 3.700 lei vechi. Catapiteazma și alte lucruri, făcute de atuncea, tot de acei ctitori. Din timp în timp, biserica ruinîndu-se, s-au reînnoit prin osîr-dia și sîrguința servitorilor bisericii de atuncea, sachelariul Gavril și preotul Ion Iordăchescu și alți ctitori. Lemnul bisericii s-au dat de M-rea Neamț. Reînnoirea bisericii au fost la anul 1832, și la anul 1835 s-au sfințit din ordinul mitropolitului, de protoiereul Grigore Butescu, de atuncea.

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei, Sinodul bisericii cu hramul sf. ierarh Nicolaie din Humulești, jud. Neamț, anul 1872.

1872. Sinodicul bisericii Sf. Lazăr din Tg.-Neamț

Biserica Sf. Lazăr din Tg.-Neamț

Biserica este făcută de Vasile Lupu-voievod și soția sa, Tudosca doamna, sfințită sub patronul marele mucenic Dimitrie.

În 1853 s-au zidit din nou din cărămidă de către M-rea Neamț, fiind în îngrăditura spitalului, în timpul stăreției lui Neonil, și s-au sfințit tot în acel an de starețul Naftanail, schimbându-se din patronul Sf. Dimitrie și numindu-se Sf. Lazăr, când tot în acel timp s-au și ridicat dreptul de stăpânire a moșiei împreună cu hrisoavele de M-rea Neamț, iar patronul Sf. Dimitrie s-au mutat în paraclisul spitalului, fondat tot de către M-rea Neamțului, rămîind atît biserica, cît și servitorii ei fără folos de la zisa monastire, nemaiînzestrîndu-se cu nici un odor decît numai iconostasul și catapiteazma din vechea biserică de lemn.

La 1868, când au ars Tg.-Neamț, au ars și acoperemîntul ei de draniță și apoi s-au acoperit de către poporâni, când s-a făcut și un turn, ca să fie de clopotniță atît bisericii Sf. Lazăr, cît și bisericii de la spital.

Aceste date sînt scrise de iconomul Gheorghe Creangă, parohul de la Sf. Lazăr, la anul 1872, decembrie.

Arh. St. Iași, fond Mitropolia Moldovei și Sucevei. Sinodicul bisericii Sf. Lazăr din Tg.-Neamț, 1872.

Creangă și Eminescu la bojdeucă. Pictură în ulei de O. Băncilă

Ion Creangă la Slănic în 1885

SLĂNIC

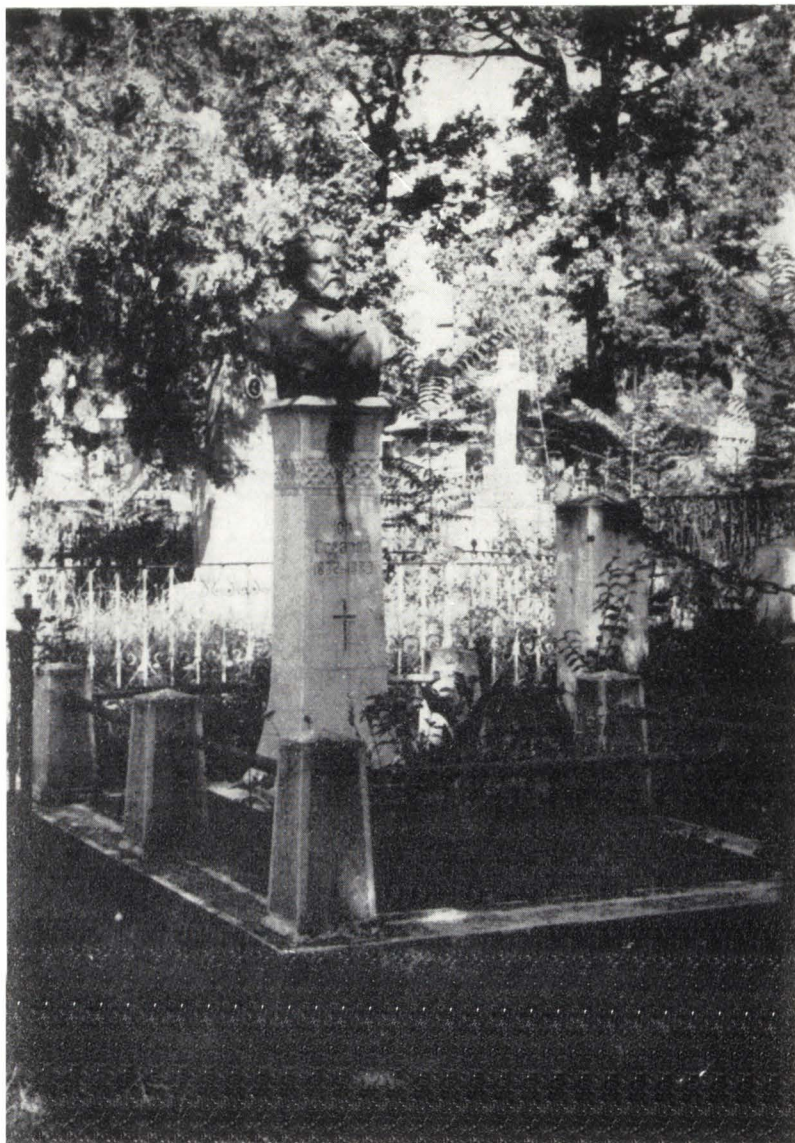
Ion Creangă în 1889

195.

Ion Creangă, portret în ulei din bojdeucă

Mormîntul lui Ion Creangă din cimitirul Eternitatea (Iași)

1874, ianuarie 3/15. Proces-verbal încheiat la Primăria Iași privind mărturia ce dau 5 persoane din Iași pentru stabilirea datei nașterii lui Zaheu Creangă

Primarul municipiului Iassy

Proces-verbal

În anul 1874, luna ianuarie, ziua 3/15. Înaintea noastră, primarul comunei Iași, județul Iași, s-au înfățișat d. Zaheu Creangă, de profesie cantor, domiciliat în Iassy, dispărțirea a II, fiu major a d-lui Ștefan Creangă, mort în Iassy, care ne-au spus că, voind a contracta căsătorie și neputînd să-și procure acte de nașterea sa, au adus la ziua, oara și locul de noi hotărîte cinci marturi în stare și dispuși a împlini prin declarațiunile lor lipsa actului de naștere, conform art. 56 și 57 *Codica Civilă*. După care ne-a prezentat pe d. Neculai Givid, de 69 ani, fără profesie, domiciliat în Iassy, dispărț. a II, d. Alecu Panaitescu, de 56 ani, fără prof., dom. disp. IV, d. Iancu Leonescu, de 70 ani, fără prof., dom. dispărț. V, d. Ion Darie, de 67 ani, fără prof., dom. disp. V, și d. Alecu Botez, de 46 ani, fără prof., dom. disp. II, cari ne-au mărturisit că cunosc foarte bine pe d-l Zaheu Creangă, care este aci de față, calificat și domiciliat precum se arată mai sus, că știu că d-l Zaheu Creangă este născut în Iassy, la anul 1842, luna ianuarie, în 2 zile, și că din cauză că pe timpul arătat nu se țineau cu esactitate registrele matriculare, prin urmare nu-i este cu putință să-și procure act de naștere pentru căsătoria ce are să contracteze.

Constatînd toate aceste, am eliberat d-lui Zaheu Creangă un esemplar de acest proces-verbal, subscriș de toți cei de față, după ce li s-au cetit și de noi, primarul, spre a se adresa la tribunal pentru omologarea sa, conform art. 58 din *Codicile civile*.

p. primar <indescifrabil>

Marturii : N. Givid

A. Panaitescu

I. Leonescu

I. Darie

A. Botez

secretar, Antonescu

p. șef, Dimitriu

L.P. Prim. Iași

Suplicantul, Z. Creangă

No. 92

1874, ianuarie 3/15. Proces-verbal încheiat la Primăria Iași privind mărturia ce dau 5 persoane din Iași pentru stabilirea datelor morții părinților lui Zaheu Creangă

Proces-verbal

În anul 1874, luna ianuarie, ziua 3/15. Înaintea noastră, primarul comunei Iași, s-au înfățișat d. Zaheu Creangă, de 31 ani, de profesie cantor, domiciliat în Iassy, dispărțirea a II, fiu major al d-lui Ștefan Creangă, mort în Iassy, și al d-nei Smaranda Creangă, moartă în Iassy, care ne-au spus că, voind a contracta căsătorie și neputînd să-și procure acte de moartea părinților săi, au adus la ziua, oara și locul de noi hotărîte cinci marturi în stare și dispuși a împlini prin declarațiunile lor lipsa actului de moarte, conform art. 56 și 57 *Codica civilă*. După care ne-a prezentat pe d-l Neculai Givid, de 69 ani, fără profesie, domiciliat în Iassy, dispărț. a II, d. Alecu Panaitescu, de 56 ani, fără prof., dom. disp. IV, d. Iancu Leonescu, de 70 ani, fără prof., dom. disp. V, d. Alecu Botez, de 46 ani, fără prof., dom. disp. II, și d. Ion Darie, de 67 ani, fără prof., dom. disp. V, cari ne-au mărturisit că cunosc foarte bine pe d. Zaheu Creangă, care este aci de față, calificat și domiciliat precum se arată mai sus, că știu că d. Ștefan Creangă este mort în Iassy, la anul 1856, luna iunie, în 18 zile și d-na Smaranda Creangă este moartă în Iassy, la anul 1859, luna mart, în 15 zile și că din cauză că pe timpul arătat nu se țineau cu esactitate registrele matriculare, prin urmare nu-i este cu putință să-și procure act de moarte pentru căsătoria ce are să contracteze.

Constatînd toate aceste, am eliberat d-lui Zaheu Creangă un esemplar de acest proces-verbal, subscris de toți cei de față, după ce li s-au cetit și de noi, primarul, spre a se adresa la tribunal pentru omologarea sa, conform art. 58 din *Codicile civile*.

p. primar <indescifrabil>

Marturii : N. Givid

secretar, Antonescu

A. Panaitescu

p. șef, Diinitriu

I. Leonescu

Suplicantul, Z. Creangă

I. Darie

No. 93

A. Botez

1874, februarie 10. Afiş publicat de Societatea pentru învățătura
poporului român în legătură cu funcționarea cursurilor gratuite
pentru adulți

1874, februarie 10

Societatea pentru învățătura poporului român din comuna și județul Iași, luînd deciziunea de a redeschide școalele gratuite de adulți, și, pentru acest scop, oferindu-se mai mulți domni profesori, se publică spre cunoștință generală

Programul cursurilor

Secțiunea I

1. Scriere și citire	D-l Creangă, fost institutor.
2. Limba română	„ G. D. Buțurianu, prof. la școala centrală de fete.
3. Geografia României	„ I. M. Codrescu, fost judecător.
4. Aritmetica	„ Gasiorowski, profesor la liceul nou.
5. Desemn	„ L.-col. Asaki.

Secțiunea II-a

1. Istoria română	D-l Vizanti, profesor la Universitate.
2. Istoria generală	„ Florescu, idem.
3. Hygiena	„ Dr. Brandia, idem.
4. Morala	„ Florantin, idem.
5. Limba română	„ Buțureanu.
6. Limba franceză	„ Codrescu.
7. Desemn	„ L.-col. Asaki.
8. Geografia	

Secțiunea III

1. Istoria contemporană a României	D-l Curius, profesor la gimnaziul Ștefan cel Mare.
2. Datoriile și drepturile cetățeanului	„ Leonardescu, prof. la Univ.

3. Fizică populară	D-l Micle, prof. la Univ.
4. Limba română	„ Buțureanu.
5. Limba franceză	„ Clavel.
6. Historia naturală aplicată la arte și industrie	„ Dr. Brandia, prof. la Univ.
7. Desemnul	„ Lt.-col. Asaki.

Pe loc, cum se vor oferi profesori, se vor înființa cursuri de religie, de comptabilitate, de economie casnică, de astronomie populară, de chimie aplicată și de elemente de geometrie.

Cursurile sunt gratuite. Ne adresăm mai ales la acei români de orice clasă care au înaintat în vrîstă și n-au avut fericirea de a trece prin școli și la aceia care voiesc să mai înaintească în învățatură.

Cursurile vor începe duminică, în 10 februarie, la școala de la Trei Ierarhi, la ora două după douăsprezece. D. Vizanti va vorbi asupra folosului învățături pentru popor.

Toți acea domni care vor voi să urmeze cursurile sunt rugați a nu lipsi în ziua și ora zisă, spre a da numele lor la directoriul acestor cursuri.

Cursurile se vor ține duminicile și în zilele de sărbătoare. Orele și zilele fiecărui curs se vor publica săptămîna viitoare.

Directori, Darzeu, Florescu, Vizanti

L. P.

Arh. St. Iași, fond Societatea pentru învățatura poporului român, dosar nr. 13/1874, f. 195.

1874, februarie 17, Iași. Cererea lui I. Creangă, V. Răceanu și C. Grigorescu către Societatea pentru învățatura poporului român, spre a fi ajutați cu bani în vederea tipăririi ediției a III-a din „Învățătorul copiilor“

Domnule președinte,

Subsemnații autori și proprietari cărței de lectură intitulată *Învățătorul copiilor*, pentru uzul școalelor primare, venim cu tot respectul a

cere prin d-voastră, domnule președinte, onor. societății ce prezidați, mijloace pentru tipărirea edițiunii III-a a acestei cărți.

Această carte, domnule președinte, a apărut pînă acum în două edițiuni, în număr de 12 mii exemplare. Ambele edițiuni au fost tipărite cu mijloace streine ; acum însă, lipsindu-ni acele mijloace și fiindcă cartea a fost și sperăm că și de acum va fi bine primită de d-nii institutori atît din această urbe, cît și din alte localități, recunoscîndu-se utilitatea ei, am voi să nu înceteze pînă nu va apărea o alta mai bună. Cartea nu este aprobată definitiv de onor. ministeriu, deși în două rînduri am cerut aprobarea ei, căpătînd numai la cea din urmă răspunsul „că deși această carte, atît în privința materiei, cît și a formei, însușește multe calități care o recomandă, totuși, nu se poate proba decît cu condițiunea de a se tipări cu ortografia nouă și a i se face oarecare corectări“.

Noi sperăm, domnule președinte, că în urma corectării ce i s-ar face prin concursul nostru și al unei comisiuni rînduite, cît și prin cererea ce am ruga să o facă onor. societatea prin domnia-voastră, d-le președinte, către d-l ministru al instrucțiunii publice, s-ar aproba și adopta aceasta ca carte didactică pentru uzul școalelor primare. Cît pentru ortografie și alte modificări în privința formei, declarăm că primim orice modificări ar face onor. societate.

Domnule președinte ! Adresîndu-ne cu această cerere, nu ne îndoim cîtuși de puțin atît de concursul d-voastră, cît și de bunavoință a onor. societăți, întrucît tot această societate încuragîndu-ne, ne-a agiutat la tipărirea abecedarului *Metoda nouă de scriere și cetire*, care s-a răspîndit așa de iute și a dat și va da încă mult timp roade salutare pentru răspîndirea cu ușurință a primelor cunoștințe fragetelor generațiuni.

Dacă meritul e al autorilor, d-le președinte, apoi onoarea se cuvine onor. societăți, care le-a procurat mijloace.

Binevoiți, vă rugăm, domnule președinte, a primi asigurarea de deosebit respect ce vă păstrăm.

Iassii, 1874, februarie 17

V. Răceanu, C. Grigorescu, I. Creangă

(S-au citit în ședința din 25 martie.)

1874. martie 25. Extras din procesul-verbal al ședinței Societății pentru învățatura poporului român, în care s-a admis în principiu retipărirea cărții „Invățătorul copiilor“

Se citește cererea făcută de d-nii Răceanu, Grigorescu și Creangă de a se tipări, cu spesele societății, edițiunea III-a a cărței de lectură întitulată *Invățătorul copiilor*. Acordându-se cuvîntul d-lui Creangă pentru a susține cererea, arată că cartea de pe la finele anului 1871 s-a tipărit în 2 edițiuni, 12.000 exemplare, care s-au distribuit în mai toate școlile țării. În adevăr, cartea nu s-a aprobat formal de minister, dar i s-a recunoscut meritul în privința materialului și a formatului ei, relevîndu-se numai cîteva erori de detail. Objecția cea principală ce i s-a adus este că nu s-a tipărit cu ortografia nouă — greco-latină — a d-lui ministru ghegeneralul Tell. D-l Darzeu, la rîndul lui, arată că cartea este întrodusă în toate clasele primare și că este superioară tuturor cărților de felul acesta apărute în limba romînă pînă acum. După oarecare discuție, se admite în principiu retipărirea cărței, și conf. art. 40, al. 3 din regulamentul interior, se rînduește o comisiune compusă din d-nii A. Xenopol, P. Poni și I. A. Darzeu, care vor fi rugați să facă modificările — împreună cu autorii — ce vor crede de cuviință, atît în privința științifică și literară, precum și în cea didactică.

Arh. St. Iași, fond Societatea pentru învățatura poporului român, dosar nr. 13/1874, f. 48.

1874, martie 26, Iași. Ciorna adresei Societății pentru învățatura poporului român către A. D. Xenopol. P. Poni și I. Darzeu, prin care sint invitați să facă revizuirea cărții „Invățătorul copiilor“, în vederea retipării

Societatea pentru învățatura poporului român din Iași, în ședința din 25 martie, luînd în considerațiune cererea d-lor Creangă, Grigorescu și Răceanu de a se imprima, cu spesele societății, cartea d-sale de lectură

pentru clasele primare, intitulată *Învățătorul copiilor*, după mai multe desbateri a admis în principiu retipărirea ei din fondurile societății.

Acum, însă, cartea avînd trebuință a fi revăzută atît în privința literară, cît și științifică pentru oarecare greșeli de detalii, din care unele sînt arătate de minister prin adresa nr. ..., societatea în unanimitate recunoscînd competența d-voastră în asemenea materie, vă roagă ca împreună cu domnii... să binevoiți a vă însărcina cu această revizuire. Rezoluțiunea a fost luată în unanimitate de voturi. Alegerea d-voastră a întrunit unanimitatea voturilor.

Sperînd că nu ne veți refuza folositorul dv. concurs, vă rog să primiți mulțămiri anticipate, împreună cu asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

1874, martie 26

Arh. St. Iași, fond Societatea pentru învățătura poporului român, dosar nr. 13/1874, f. 55. Documentul reprezintă ciorna adresei cu nr. 46, 47 și 48 adresată lui A. D. Xenopol, P. Poni și I. Darzeu, care fuseseră propuși pentru verificarea lucrării.

207

1874, martie 31. Proces-verbal încheiat de comisiunea de verificare a cărții „*Învățătorul copiilor*“, care avizează retipărirea acestei cărți

Proces-verbal

Subsemnații I. Darzeu, P. Poni și A. D. Xenopol, însărcinați de către onorabila societate pentru învățătura poporului român a cerceta cartea numită *Învățătorul copiilor* a d-lor institutori Grigorescu, Creangă și Răceanu, am revăzut-o cu de-amăruntul și suntem de părere că se poate admite, făcîndu-se corecțiunile propuse de noi autorilor și notate în exemplarul alăturat.

Iași, în 31 martie 1874

P. Poni, Darzeu, A. D. Xenopol

Arh. St. Iași, fond Societatea pentru învățătura poporului român, dosar nr. 13/1874, f. 70. Același proces-verbal a fost înaintat și Ministerului Învățămîntului la 7 mai 1874.

1874, aprilie 21. Declarație semnată de institutorii Creangă, Grigorescu și Răceanu în legătură cu taniii primiți pentru tipărirea ediției a III-a a lucrării didactice „Învățătorul copiilor“

Declarație

Societatea venind în ajutorul tipăririi cărței *Învățătorul copiilor*, cu suma de 1.200 lei noi, noi, subsemnații, declarăm că vom înapoi această sumă împreună cu un dar de 200 lei noi în termen de un an de zile de la numerarea banilor.

1874, aprilie 21

C. Grigorescu, I. Creangă, V. Răceanu

Arh. St. Iași, fond Societatea pentru învățătura poporului român, dosar nr. 13/1874, f. 71.

1874, mai 11. Cererea lui C. Grigorescu, I. Creangă și V. Răceanu către minister, pentru a li se da cuvenita aprobare pentru cartea de citire „Învățătorul copiilor“

Domnule ministru,

Subsemnații, conform adresei ministeriale no. 12.898 din 22 decembrie 1872, supuind cartea de citit în clasele primare intitulată *Învățătorul copiilor* unei serioase revizui, cum dovedește prescriptul-verbal

pe care avem onoare a-l prezenta d-voastre în copie, respectuos vă rugăm, domnule ministru, să binevoiți a da menționatei cărți aprobarea cuvenită.

Binevoiți, vă rugăm, domnule ministru, a primi încredințarea preadistinsei noastre considerațiuni.

1874, mai 11 zile

C. Grigorescu, Ion Creangă, V. Răceanu

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 2.734/1875.

210

1874, mai 18. Cererea lui I. Creangă către minister pentru a fi numit la clasa I și a II-a de la școala nr. 2 din Păcurari

Primit, 18 mai, la consiliu, Ghidionescu

Domnule ministru,

Fiind vacantă cl. I și II de la școala nr. 2 din Păcurari, Iassii, subsemnatul vine cu profund respect, d-le ministru, a vă ruga să binevoiți a dispune de a i se încredința acea clasă în considerațiunea drepturilor ce are, ca vechiu institutor eșit din atare pozițiune în 1872, iuliu 14. Totodată vă declar, d-le ministru, că și de acum înainte, ca și în trecut, nu voi face politică militantă.

Primiți, vă rog, d-le ministru, încredințarea deosebitei mele stime și a profundului respect ce vă păstrez,

1874, mai 18

I. Creangă

D-sale
d-lui ministru instrucțiunii publice și cultelor

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 2.519/1874, vol. II.

1874, mai 23. Avizul Consiliului permanent dat lui I. Creangă pentru a fi reîntegrat în postul de institutor la școala de băieți nr. 2 din Păcurari

23 mai 1874

Consiliu permanent
Aviz

Avînd în vedere prezenta petițiune a d-lui I. Creangă, prin care cere a fi reîntegrat în postul de institutore ce a ocupat ; avînd în vedere că de la încetarea numitului de a mai face parte din corpul didactic nu a trecut mai mult de trei ani, conf. art. 368 din lege, considerînd asemenea că d-l Creangă în tot timpul funcționării sale în trecut au dat probe de un bun și apt institutor ; considerînd că chiar în acești doi ani din urmă, de cînd nu mai face parte din corpul didactic, tot n-a încetat de a lucra pentru instrucțiune, ocupîndu-se cu publicațiuni de cărți didactice, consiliul, în considerațiune acestor motive, este de opiniune ca d-l I. Creangă să se reîntegreze în postul de institutor, numindu-se la vacanța cl. I și II de la școala de băieți no. 2 din Păcurari (Iassy). Concursul publicat pentru acest post se va revoca.

Nr. 4.778

Anul 1874, mai 27

D-lui I. Creangă, în Bucuresci

Avînd în vedere cererea din petițiunea dv. înregistrată la no. 8.759 și auzind pe Consiliul permanent al instrucțiunii, subsemnatul vă numesc institutore cu titlu provizoriu la cl. I și II de la școala primară de băieți no. 2 din suburbia Păcurari (Iassy), cu salariul după buget și cu începere de la 1 septembrie viitor.

Comunicîndu-vă această denumire, sunteți invitat ca, mai înainte de a pleca la Iași pentru a intra în îndeplinirea atribuțiunilor postului ce vi se încredințează, să vă prezentați în pretoriul acestui ministeriu, spre a fi supus legiuitorului jurămînt.

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 2.519/1874, vol. II.

1874, mai 27, București. Adresa Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice către Comitetul școlar Iași, prin care se face cunoscută numirea lui I. Creangă ca institutor la clasa I și a II-a de la școala primară de băieți nr. 2 din Păcurari

Ministerul Cultelor
și al
Instrucțiunii Publice
Diviziunea școalelor
No. 4.780

București, 27 mai 1874

Domnule președinte,

D-l I. Creangă, fost institutore, fiind numit cu titlu provizoriu și cu începere de la 1 septembrie viitoriu în postul de institutore cl. I și II de la școala primară de băieți no. 2 din suburbia Păcurari, subsemnatul are onoarea a vă face cunoscut de aceasta spre știință și a vă invita tot deodată să binevoiți a introduce pe numitul în funcțiunea ce i s-a încredințat.

Primiți, domnule președinte, asigurarea considerațiunii mele,

p. ministru, D. Ghidionescu

D-sale

d-lui președinte al Comitetului școlar din Iassi

24 august 1874

Se va face întrebare d-lui ministru de culte și al instrucțiunii publice dacă concursul publicat prin *Monitorul* no. 180 pentru postul de institutor la clasele 1 și 2-a de la școala no. 2 din Păcurari mai poate avea loc față cu adresa prezentă, care, deși poartă data din 27 mai expirat, însă s-au adus astăzi de d-l institutor Creangă.

1874, august 17. Cererea lui C. Grigorescu, I. Creangă și V. Răceanu adresată Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice pentru a li se autoriza cărțile didactice pentru uzul școlilor primare, cele două lucrări ale lor „Metoda nouă de scriere și citire” și „Învățătorul copiilor”

Domnule ministru,

Subsemnații, elaborând două cărți destinate pentru uzul școalelor primare de ambe sexe, una cu titlul *Metoda nouă de scriere și citire*, care apărură în anul 1868 și fu aprobată și adoptată de onor. minister ca carte didactică, după care se introduse în mai toate școalele primare publice și private din România, aplicându-se pînă astăzi cu bune rezultate, după cum se constată în practică. A doua e cartea de lectură cu titlul *Învățătorul copiilor*, apărută în anul 1871 și introdusă asemenea în cea mai mare parte din școale. Anul acesta se retipări cu concursul onor. societății pentru învățătura poporului român din Iași, după ce fu cercetată cu de-amăruntul, împreună cu noi, de o comisiune rînduită din partea acestei onor. societăți, a cărei prescript-verbal am avut onoarea a-l prezenta în copie domniei-voastre, cu petițiunea înregistrată la no. 8.434 din 14 mai, anul curent. Pentru a ne conforma dispozițiilor cuprinse în regulamentul comisiunii pentru examinarea cărților de școală, avem onoarea a trimite cîte două exemplare a fiecărei din aceste cărți, rugîndu-vă să binevoiți a le autoriza ca cărți didactice pentru uzul școalelor primare urbane și rurale de ambe sexe.

Binevoiți, vă rugăm, domnule ministru, a primi expresiunea celui mai profund devotament,

C. Grigorescu, I. Creangă, V. Răceanu

1874, august 17

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 2.734/1875.

Cărțile au fost trimise spre examinare Comisiunii pentru cercetarea cărților didactice din Iași, care avea următorii membri: Vasile Alecsandri, P. P. Carp, col. Dabija, Iacob Negruzzi, I. M. Melik, A. D. Xenopol, P. Poni, V. Burlă, Al. Lambrior, Samson Bodnărescu, G. Panu, I. A. Darzeu. Președinte era Vasile Alecsandri. În iunie 1875, în locul lui N. Catargi, Al. Lambrior și G. Panu, prin decretul nr. 1.221/1875 la raportul lui T. Maiorescu, sînt numiți N. Culiănu, Șt. Virgolici și M. Eminescu.

1874, august 31. Ordinul primarului din Iași către ajutorul de primar referitor la instalarea institutorului I. Creangă la școala primară de băieți nr. 2 d'in Păcurari

No. 7.636
1874, august 31

D-lui Dimitrie Miler, ajutorile primăriei

Conform comunicatului d-lui ministru cultelor și al instrucțiunii publice no. 4.780, am onoare a vă adresa poftire, d-le ajutore, să binevoiiți a introduce pre d-l Creangă în funcțiunea de institutor cl. I și II de la școala primară de băieți no. II din suburbia Păcurarii, supuindu-l mai întâi la prestarea jurământului prevăzut de legea instrucțiunii, referindu-mi de rezultat.

Primiți, vă rog, d. ajutore, încredințarea osebitei mele considerații.

Primariu, N. Gane

Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 50.

1874, septembrie 4, Iași. Raportul Primăriei Iași către Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice privind instalarea institutorului I. Creangă la școala primară de băieți nr. 2 din Păcurari

România
Primariul municipiului
Iassi
No. 7.788

Anul 1874, luna septembrie 4

Domnule ministru,

Conform comunicatului d-voastră no. 4.780 și spre a nu suferi serviciul pînă la primirea explicațiunilor ce v-am cerut prin adresa no. 7.449,

la 1 sept. curent supunând jurământului prevăzut de lege pe d-l Ion Creangă, institutorele clasei I și II de la școala de băieți no. II din Păcurari, și instalându-l la acest post, după cum din referatul registrat la no. 13.834 se constată, subsemnatul are onoare a vă aduce la cunoștință spre a d-voastră știință și regulă.

Binevoiți, vă rog, domnule ministru, a primi încredințarea preosebitei mele considerații.

P. primar <indescifrabil>

D-sale

d-lui ministru de culte și instrucțiune publică

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 52.

216

1874, noiembrie 8. Act de căsătoria lui Zacheu Creangă cu Marla
Dimitriu, născută Gheorghiu

Registru stării civile pentru căsătoriiți, no. 112

D-l Zacheu Creangă, cu d-na Maria Dimitriu, născută Gheorghiu. Act de căsătorie din anul una mie opt sute șaptezeci patru, luna noembriu, ziua opt. oara trii după amiază. Act de căsătorie a d. Zacheu Creangă, de triizeci ani, de religie ortodocsie, cantor, născut în orașul Iassy la anul una mie opt sute patruzăci doi, luna ianuaru în două zile, domiciliat în Iassy, dispărțirea II, holtei, fiu major a d-lui Ștefan Creangă, răposat, și a d-nii Smaranda Creangă, răposată. Și a d-nii Maria Dimitriu, născută Gheorghiu, de triizăci unu ani, de religie ortodocsie, fără profesie, născută în orașul Iassy la anul una mie opt sute patruzăci și trii, luna mai în opt zile, domiciliată în Iassy, dispărțirea II, văduvă după răposarea soțului său cel întâi, d-l sublocotenent Neculai Dimitriu, fie majoră a d-lui Constantin Gheorghiu și a d-nei Maria Gheorghiu, ambii răposăți. Cei de față contractanți ni-au declarat că nu s-au făcut nici un contract de căsătorie.

Actele preliminare sunt publicațiunile făcute fără opozițiune în aciastă comună în duminicile de la douăzeci și douăzeci șapte a lunii octombriu, anul curent. Actul de nascere al fiitorului soț rezultând din un act de dovedire, făcut după declarațiunea a cinci marturi, de primarul comunii Iassy sub no. 92, legalizat de Trib. Iassy, secțiunea III sub no. 3.778 din 6 mai 1874. Actul de moarte a părinților fiitorului soț rezultând din un act de dovedire făcut de Trib. Iassy, secțiunea III sub no. 3.779 din 6 mai 1874. Act de nascere fiitoarei soții, rezultând din un act de dovedire făcut de primarul comunii Iassy sub no. 94, legalizat de Trib. Iassy, secția III sub no. 3.780 din 6 mai 1874. Act de moarte a soțului cel întâi a fiitoarei soții, estras din registrele actelor civile a comunii Sculeni, plasa Braniștea, județul Iași, sub no. 51 din anul 1873. Actul de moarte a părinților fiitoarei soții rezultând din un act de dovedire făcut de primarul comunii Iassy sub no. 95, legalizat de Trib. Iassy, secția III sub no. 3.781 din 6 mai 1874. Tuturor acestor acte parafate de noi și oprite la primărie spre a rămânea alăturate la registru, precum și cap. VI de sub titlul V c.c. s-au dat cetire de noi în auzul tuturor celor de facia mai sus arătați. După care contractanții ni-au declarat că voesc a lua în căsătorie, unul pe d-na Maria Dimitriu, născută Gheorghiu, alta pe d-lui Zacheu Creangă. Și noi, Alecsandru Baronzi, consilier comunal și oficier stării civile comunii Iassy, despărțirea I și II, am pronunțat în numele legii că d-lor, contractanții, sunt uniți prin căsătorie. Toate cele de mai sus s-au făcut în public, în casa primăriei, în ființa ceruților patru marturi, și anume : d. Manoil Ancuț, de șasăzăci ani, funcționar, domicil. desp. IV, Scarlat Velciu, douăzăci șasă ani, funcționar, domiciliat în despărțirea I, d. Vasile Teodorescu, de triizăci ani, funcționar, domiciliat în desp. II, și d. Grigore Teodorescu, de douăzăci nouă ani, cantor, domiciliat desp. II, cei doi dintâi din partea soțului, iar cei din urmă din partea soției, care totodată afirmă pe responsabilitatea lor că soții nu sunt uniți între sine prin nici un grad de înrudire prohebit de legea civilă pentru căsătorie, că d. Zacheu Creangă n-a mai fost căsătorit și că ambii n-au ascendenți în drept de a le da consimțimînt la căsătoria lor. Și după ce am dat cetire acestui act în auzul tuturor celor de facia soți și marturi, l-au subscris împreună cu toți aceștia. Soția nu scie a scri. Soțul, Z. Creangă, soția, Maria Dimitriu, născ. Gheorghiu. Marturi, M. Ancuții, S. Velciu, V. Teodorescu, Gr. Teodorescu. Oficier stat civil, A. Baronzi.

1874, noiembrie 29, Iași. Raportul Comisiei pentru examinarea cărților didactice către Ministerul Cuștelor și al Instrucțiunii Publice, cu care se trimit 13 procese-verbale asupra mai multor cărți didactice, între care și asupra „Metodei nouă de scriere și citire” și „Invățătorul copiilor”. Raportul este scris de Eminescu

2.789 865 Iași, în 29 noiembrie 1874

Comisia pentru examinarea
cărților didactice 7.821
No. 11

La consiliu cu 13 raporturi ale comisiei

Domnule ministru,

Am onoare a vă înainta pe lângă aceasta treisprezece raporturi în copie de pe originale prezentate comisiei în ședința din 14 a luni cur., la care au participat 8 membri.

1. Raport asupra cărții *de citire*, de I. Ionescu. Deși concluziile raportului admit cartea de bună cu mici schimbări, totuși, comisia luând-o-n cercetare mai de aproape o respinge, pe temeiul că ea cuprinde numai învățături unilaterale, adică numai *morale* și de *politeță*, iară nu și cunoștințe practice, cari să dea ocazie a desvolta și învațuți mintea copiilor.

2. Raport asupra cărții *Noul abecedar* sau elemente de lectura și scriere după cel mai nou metod, de *Massim* și *Bădilescu*. S-au admis concluziile raportului în unanimitate, prin care se respinge cartea din învățământ.

3. Raport asupra cărții *Curs complet de comptabilitate*, de *Teodor Ștefănescu*. Se primește de comisie raportul cu concluziile lui, se fac însă observații în privința *limbei*, că ar fi de dorit ca unele cuvinte străine, precum *jurnalier*, *surse* etc., să se schimbe. Apoi autorul mai întrebunțează și cuvinte improprii, precum : operațiuni esercitate de *universul întreg* ș. a.

4. Raport asupra cărții *Metodă nouă de scriere și citire*, de *Creangă, Grigorescu* ș. a. Se primesc concluziile raportului și se admite cartea-n unanimitate.

5. Raport asupra cărții *Învățătorul copiilor*, compusă de aceeași. Asemenea, se primesc concluziile raportului în unanimitate și se admite cartea.

6. *Aritmetica practică*, de *d. Iarcu*. Se primesc în unanimitate concluziile raportului, cari resping cartea.

7. Raport asupra cărții *Elemente de geometrie*, de *A. M. Legendre*, cu adaose și modificaliuni de *E. A. Blanchet*, traducere de *Riu-reanu* și *Angelescu*. Comissia admite concluziile raportului prin care se respinge cartea.

8. *Noțiuni pregătitoare de geografie* pentru școlarii din *clasa I-ea primară* de ambe sexe, de *I. Alexie*. Concluziile raportului respectiv se primesc și cartea se respinge.

9. *Manual de sintaxe a limbei romîne*, cu o paralelă a limbei latine pentru clasele inferioare gimnaziale, de *Petru Popescu*. Concluziile raportului respectiv s-au admis în unanimitate și cartea s-au respins.

10. *Noțiuni de istoria romînilor*, de *N. C. Florentin*. Cartea s-au respins în unanimitate pe baza concluziilor raportului.

11. *Guvernul familiei*, elaborat de *O. Spinozzolla* după opul lui *A. Pandolfini*. Se admit concluziile raportului și cartea se respinge.

12. *Elemente de fizică*, de *E. Bacaloglu*. Concluziile raportului se primesc în unanimitate și cartea se admite sub rezervele pomenite în raport.

13. *Fizica*, de *Ionescu*. Se primesc concluziile raportului și cartea se respinge în unanimitate.

O dată cu aceasta am onoare a înainta onor. ministeriu atît cărțile în număr de 13, arătate în adresa de față, cît și acelea asupra cărora s-au raportat cu adresa comissiei no. 9.

Vicepreședinte, P. Poni

Secretar, S. Bodnărescu

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 2.735/1875, tt. 44, 48, 79.
Adresa este scrisă de M. Eminescu.

1875, ianuarie 22. București. Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice cere Comitetului școlar Iași informații asupra institutorilor P. Șerban, G. Enăchescu și I. Creangă, în vederea numirii lor definitive în posturile ce ocupă

Ministerul Cultelor
și al
Instrucțiunii Publice
No. 687

București, 22 ianuarie 1875

Domnule președinte,

D-nii I. P. Șerban, institutorul cl. III de la școala de băeți din Tătărași. G. Enăchescu, institutorul claselor I și II de la școala no. 2 de băeți din Trei Ierarhi, și I. Creangă, institutorul cl. I și II de la școala no. 2 de băeți din Păcurari, cer numirea definitivă în posturile lor.

În vedere cu aceste cereri și auzind pe Consiliul permanent al instrucțiunii, subsemnatul vă invită să dați informațiuni asupra stagiului de serviciu provizoriu, asupra zelului, capacității și moralității d-lor Șerban, Enăchescu și I. Creangă.

P. ministru, T. Nica

D-sale
d-lui președinte al Comitetului școlar Iași

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 54.

1875, ianuarie 28, Iași. Adresa Primăriei Iași către ajutorul de primar D. Miller, pentru a cerceta și informa asupra institutorului I. Creangă, potrivit ordinului ministerului

România
Primariul municipiului
Iași
No. 1.136

Iași, ianuarie 28/1875

Domnule ajutore,

Domnul ministru de culte și instrucțiune publică prin comunicatul no. 687 mijlocind a i se da informațiuni despre stagiul de serviciu provizor, zelul, capacitatea și moralitatea domnului I. Creangă, institutorele clasei I și II-a de la școala primară de băeți nr. II din Păcurari, subsemnatul vă roagă, d-le ajutore, să binevoiți a cerceta despre cele de mai sus, referind de rezultat, spre a se pute comunica ministerului.

Primiți, vă rog, domnule ajutore, încredințarea osebitei mele considerații.

P. primar <indescifrabil>

D-sale
d-lui ajutor de primar Dimitrie Miller

1875, ghenar 30

Domnule primar,

După științele pozitive ce am căpătat, pot afirma cu toată asigurarea că d-l profesore Creangă este foarte zelos și capabil profesore, că își îndeplinește datoria cu esactitate și că se bucură de o bună reputațiune. Stagiul după decrete, din două perioade, are 8 ani trecuți.

D. Miller

1875, martie 12. Raport către Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice privind moralitatea și activitatea institutorilor
D. Șerban, I. Creangă și Gh. Enăchescu

No. 2.399
1875, martie 12

D-lui ministru al cultelor și al instrucțiunii publice

Conform comunicatului d-voastre no. 687, însărcinându-se o comisiune care să constate stagiul de serviciu provizor, zelul, capacitatea și moralitatea d-lor institutori I. P. Șerban, de la clasa III-a, școala primară de băeți no. 1 din Tatarăși, I. Creangă, clasa I-a și II de la școala de băeți din Păcurari no. 2, și părintele Gh. Enăchescu de la clasa I și II din Monastirea Trei Ierarhi, s-a primit acum de la ea următoarele relațiuni :

D-l Șerban, pe lângă moralitatea și capacitatea de care se bucură, are și un stagiul de serviciu cu începere de la luna mai, anul 1868.

D-l Creangă, tot după asemenea acte, din două perioade, 8 ani trecuți ; d-sa este foarte zelos și capabil, împlinindu-și datoria cu esactitate, bucurându-se de o bună reputațiune.

Asemenea, părintele Gh. Enăchescu, pe lângă bunele sale calități ce întrunesc condițiunea de institutore, stagiul său de serviciu să începe de la anul 1867, după decretele ce posedă din anul menționat.

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 56.

1875, iunie 16. Propunerea Comisiunii pentru examinarea cărților didactice din Iași pentru numirea în locul lui N. C. Catargi, A. Lambrior și G. Panu a lui N. Culiano, Șt. Virgolici și M. Eminescu

România. Comisiunea pentru esaminarea cărților didactice din Iași
Nr. 3
1875, iunie 16

Domnule ministru,

Am onoare a răspunde la adresa d-voastre nr. 3.638 că în locul d-lor membri N. C. Catargi, A. Lambrior și G. Panu, comisia a decis a se recomanda pe domnii N. Culiano, Șt. Virgolici și M. Eminescu.

Viceprezident, P. Poni.

19/6 1875. Se aprobă, T. Maiorescu

D-sale
d-lui ministru al instrucțiunii publice și cultelor.

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 2.734/1875, f. 92.

1875, iunie 18. Raportul lui Ion Creangă către Primăria Iași în legătură cu cele constatate cu ocazia asistării la examinarea școlarilor din clasa a II-a și a III-a de la școala primară de băieți nr. 2 din Sărărie

Domnule primar,

Conform adresei d-voastre nr. 4.906 din 26 mai anul curent, asistând la esaminarea școlarilor din clasele a II-a și a III-a de la școala primară de băieți nr. 2 din Sărărie, am constatat următoarele :

Din șezeci de școlari înscriși în cataloagele școlii, pe care tot acum am onoare a le înmîna d-voastră, s-au prezentat la examen 41 : 18 în cl. I, 13 în c. II-a și 10 în a III-a.

Dacă progresul clasei I — care-i cheia și lăcata instrucției primare, și aceasta, temelia pe care se razămă întregul învățămînt — nu este totgmai acel dorit înția și poate cea mai împiedecătoare cauză e unirea clasei I cu a II-a sub un singur institutor care, oricît de activ și de conștiincios ar fi el, nici disciplina nu o poate ținea cum trebuie, nici instrucția nu o poate da cum se cade ; noi mai ales, fiind lipsiți cu totul de casele zidite anume pentru școlii, precum și de aparatele intuitive care ajută mult la dezvoltarea școlilor, mai ușurînd întrucîtva și munca învățătorului.

Cu toate acestea, din maniera și răspunsurile școlilor, am putut constata că d-nii institutori de la numita școală ș-au făcut datoria conștiincios, numai pare-mi-se că limbajul ținut cu cei mici, de es. *malad, recompense* et., etc., este prea îngreuietor pentru frageda lor minte, ba chiar de prisos, și ar fi de dorit ca graiul tatei și al mamei — curățit numai de cuvintele dialectice — să aibă mai multă trecere măcar în școllele începătoare.

În privința igienică, numita școală este bine îngrijită.

Aceste constatate după slabele mele puteri, cu respect le aduc la cunoștința d-voastre.

1875, iuniu 18

I. Creangă

Arh. St. Iași, colecția „Documente“, pachet DLIII, nr. 7.

1875, septembrie 2. Telegrama Ministerului Învățămîntului către
Revizoratul școlar Iași pentru cunoașterea cărților didactice apro-
bate de minister

Circulară parțială
Nr. 6.834
1875, sept. 2

Revizori școlari Botoșani, Dorohoi, Iași

Cărțile didactice aprobate și care au fost introduse deocamdată
în școale sînt :

1. Abecedarul d-lui Barbu Constantinescu, în mod obligator.

Cartea de citire prelucrată de o asociațiune de învățători, publi-
cată la Librăria Socec în 1875.

Cartea de lectură intitulată *Învățătorul copiilor*, de d-l Creangă,
Grigorescu și V. Răceanu, alegînd aceste două pe acea care se va crede
mai nimerită.

Gramatica romîină, de Manliu și desemn pentru școalele primare de
fete de Eliad.

Iar în privința celoralte cărți trebuitoare și privitoare la alte
obiecte vi se face cunoscut că se poate uza pînă la noi dispozițiuni de cele
aprobate de minister mai înainte.

Ministru, Maiorescu

S-au comunicat prin circulară învățătorilor din orașul Iași.
La acta oficiilor ministeriale.

M. Eminescu

1875, decembrie 24. Cererea lui T. Maiorescu adresată domnului pentru a semna proiectul de decret privind introducerea obligatorie în școlile primare a unor cărți didactice

Preaînălțate doamne,

Referindu-mă la raportul general ce am supus măriei-tale la 15 noiembrie expirat, vin cu cel mai profund respect a vă ruga, preaînălțate doamne, să binevoiți a semna anexatul proiect de decret prin care se introduc ca obligatoare în școlile primare următoarele cărți :

1 și 2. *Metoda nouă de citire*, de Creangă etc., în locul căreia se poate admite însă, pentru același obiect, și *Abecedarul*, de dr. Barbu Constantinescu.

3 și 4. *Cartea de citire* în 3 vol., de învățătorii asociați, în locul căreia însă se poate admite și *Cartea de citire* de Creangă etc.

5. *Gramatica română*, partea etimologică, de Manliu.

24 dec. 1875

T. Maiorescu

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 3.041/1875. Cu decretul nr. 2.037 se aprobă.

1875. *Raportul Comisiei pentru corectarea cărților didactice din Iași asupra abecedarului „Metodă nouă de scriere și citire” a lui Ion Creangă ș. a.*

Report

asupra abecedarului intitulat *Metoda nouă de scriere și citire*, compus de institutorii I. Creangă, C. Grigorescu etc.

Acest abecedar este compus din trei părți : în partea întâia se arată literele, cele mici de mână, paralele cu cele de tipar ; formarea cuvintelor

unisilabe din cîte o vocală cu două, trei și mai multe consonante, exerciții asupra vocalelor *i* și *u* ca semisunătoare sau mute și asupra diftongilor și triftongilor.

În partea a doua se arată formarea cuvintelor multisilabe și exerciții asupra vocalelor și consonantelor, a cărora întrebuițare prezintă oarecare dificultăți, precum și asupra legăturii consonantelor cu vocalele în cuvintele multisilabe ; la urmă sunt literele capitale și semnele ortografice, cu exemple asupra întrebuițării lor.

Lecciónile din aceste două părți sunt metodic înorînduite, plecînd de la ușor la mai greu și cuprinzînd exerciții de ajuns pentru ca elevii să se deprindă de la început a scrie și a rosti cuvintele cum se cuvine.

În partea a treia sunt 52 bucăți de cetit, în prosă și în versuri (din care cîteva cu litere cirilice), și la urmă rugăciunile cele mai obicinuite.

Materia acestor bucăți de cetit este instructivă și morală, parte culeasă de la diverși autori, parte compusă de proprietarii abecedarului.

Atît stilul, cît și expresiunile întrebuițate sunt potrivite cu inteligența elevilor începători.

Întreaga carte este de cinci coale, format octav.

Meritul acestui abecedariu stă mai cu seamă în partea întîia și a doua. Alcătuirea lecțiunilor de aceste două părți este bazată pe metoda legografică, după care elevii ajung a scrie și a ceti într-un timp mai scurt decît cu metodele vechi.

Eată fundamentul acestui metod.

Cetirea se învață prin scriere, de aceia mai întîi se ieu literele cele mici, care însă nu se înșiră în ordinea alfabetică, toate deodată, ci se împart în mai multe lecțiuni, alegîndu-se mai întîi acele care se scriu mai lesne și care servesc de bază în formarea celor următoare.

Din literele învățate într-o lecțiune se formează îndată cuvinte (nu silabe fără înțeles), și din aceste cuvinte, propozițiuni cîte se pot, din fiecare lecțiune literele învățate se repetază în cea următoare, formîndu-se dintr-însele alte cuvinte și propozițiuni pe care elevii le scriu și le citesc ¹.

În fiecare lecțiune elevii se exercitează a despărți cuvintele din propozițiune, literele și silabele din cuvinte, spre a se deprinde a ceti și a scrie corect.

---

¹ Aici Eminescu a făcut următoarea adăugire : „În modul acesta urmînd, elevii fără întîrziere învață a cunoaște literele, a le scrie și a le citi unite în cuvinte”.

Subscrisul fiind în pozițiune de a cunoaște rezultatele căpătate în școală cu acest abecedariu, propun a se recomanda ca cel mai bun de câte se întrebuintează astăzi.

P. conformitate

S. Bodnărescu

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 3.041 pe anul 1876, f. 29.

226

1876, ianuarie 4/16, Iași. Raportul lui Baican către Primăria municipiului Iași, în care arată că, examinând elevii ce la școala de băieți nr. 2 din Păcurari, a rămas deplin satisfăcut de răspunsurile date, mulțumind totodată institutorilor I. Creangă și Brașoveanu pentru zelul și activitatea depusă

Iași, 1876, 4/16 ianuarie

Domnule primar,

Conform adresei domniilor-voastre no. 11.706 din 14/26 decembrie 1870 și cinci, am onoare a vă face cunoscut că am procedat la examinarea elevilor de la școala a II pentru băieți din Păcurari, unde am rămas pre deplin satisfăcut de răspunsurile elevilor și de conduita lor, desigur inspirate lor de către domnii institutori respectivi. Mulțumesc respectuos domniilor-voastre, domnule primare, pentru încrederea ce ați pus în persoana me (cu numire de delegat sus-scrisei școale). Mulțumesc și domnilor institutori Brașoveanu și Creangă (frățește), pentru zelul și activitate ce arată în exercițiul misiunii d-lor-seale.

Primiți, vă rog, domnule primar, predistinsele mele considerații și profundul devotament ce vă conserv.

Delegat, Baican

Domniei-sale
domnului primariu municipiului Iași.

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 23.

1876, ianuarie 21, Iași. Circulara revizorului școlar M. Eminescu către toate școlile primare, privitoare la cărțile didactice care urmau să fie introduse oficial în învățămînt

Revizoratul școlar județului Iași și Vaslui

Nr. 10

1876, ianuarie 21

Domnule director,

Prin înaltul decret domnesc 2.037 din 30 decembrie anul expirat, mărirea sa domnitorul au aprobat introducerea în mod obligatoriu a următoarelor cărți didactice în școlile primare :

1. *Metoda nouă de cetire* de Creangă ș. a. p. cl. I.

2. *Cartea de cetire* de o asociație de învățători, vol. I, p. cl. II.

3. *Idem.*

4. *Idem.*

5. *Gramatica romînă* de Manliu. (În locul cărții de la nr. 1 se poate admite și abecedarul de d-l B. Constantinescu, iar în locul celor de sub 2, 3, 4, cartea de cetire de Creangă ș. a.).

Vă comunic această dispoziție cu invitare de a îngriji neîntîrziat de introducerea acestor cărți în școala ce dirigeați.

Revizor școlar, M. Eminescu

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLV, nr. 29.

Circulară către toate școlile primare. Textul de tipar. Îscălitura autografă.

1876, mai 26. Raportul revizorului școlar M. Eminescu privitor
la cartea lui Creangă „Povățuitoriu la citire prin scriere“

Iași, în 26 mai 1876

No. 256

Obiectul : raport asupra cărții pedagogice : *Povățuitoriu la citire prin scriere*.
Anexat un exemplar.

28 mai

La consiliu,
Ghidionescu

Ministeriul Cultelor și
Instrucțiunii Publice
8.194 — 28 mai

Domnule ministru,

Cartea alăturată pe lângă acest raport, intitulată *Povățuitoriu la citire prin scriere*, espune metoda după care trebuie să se predea scrierea și citirea în clasa I-ea primară spre a ajunge la țintă ușor și temeinic. Ea se referă la abecedariul compus de Creangă, Ienachescu ș. a., care pîn-acuma e cel mai bun abecedariu românesc, aprobat atît de comisia examinatoare, cît și de onor. ministeriu.

Deosebirea între metoda propusă de această broșură și învățarea rutinară și mecanică, precum se profesază ea în genere în școalele noastre, este deosebirea dintre învățămîntul viu și intuitiv și mecanismul mort al memorării de lucruri neînțelese de copii ; este deosebirea dintre pedagogie și dressură. Într-adevăr, prin metoda veche a silabi-zării, a memorării mecanice de semne și cuvinte, inteligența copiilor nu era cu mult mai bine tractată decît inteligența unui animal, care se deprinde prin frică și silă la o mulțime de apucături automate, de care nu-și poate da sama.

De-aceea, precum zice cu drept cuvînt prefața carticelei, copiii, după sistema veche, nu numai că învață cu desgust și foarte cu greu a citi și a scrie, apoi ceea ce învață într-un semestru sunt în stare să uite într-o lună. Și, din nefericire, nu se predau la noi numai scrierea și citirea astfel, ci toate obiectele. O privire numai în manualele noastre scolastice ne va încredința că elevii trebuie să fi învățînd ca în somnambulism, că nu știu nici ce scriu, nici ce citesc. Abia cînd vrîsta li trezește mintea, li se ia albeața de pe ochi și încep a înțelege ce au învățat în școală. Dar acele

cunoștințe, câștigate în mod mecanic, nu s-au lipit de memorie, au rămas numai niște urme slabe din ele, încât omul matur, pe de o parte, nu se mai poate folosi de dînsese, pe de alta, vede că e prea tîrziu pentru a mai reîncepe. Și toate acestea abstragînd de la desgustul împotriva cărții pe care metoda mecanică îl inspiră copiilor.

Chiar pagina întăia ni arată marea deosebire de metodă. Nu mai întîlnim pe învățătorul sever și țeapăn cu vergile-n mîină, ci un suflet uman, care se coboară la treapta sufletelor copilărești și le *disciplinează*, nu le *siluește*. Prin jocuri, copiii învață a iubi orînduiala. Apoi li se face deosebirea între ființe și lucruri ; copiii sunt puși a numi ființe și a spune ce *fac* ele, cum *sunt* ; tot astfel la lucruri, încât în zilele cele de-nțăi se zgrăvesc în mod neșters în frageda lor minte cunoștințe cari li vor fi atât de folositoare la deosebirea gramaticală a cuvintelor. Urmărind șirul acestor desvoltări treptate, vă veți convinge, domnule ministru, că învățătorul nu anticipează niciodată, că el se servește totdeauna de micul capital de cunoștințe din viața copilului pentru a-l face pe acesta să vie de sine la ceea ce nu știusse. Copilul se deprinde a distinge, a judeca, a-și da sama de ceea ce gîndește. C-un cuvînt, autorii cărții aplică în privirea spiritului omenesc aceeași metodă binecuvîntată pe care naturalistu o recomandă pentru corp. Nici un om nu se întărește cetind un tractat de gimnastică, ci făcînd exerciții ; nici un om nu se-nvață a judeca citind judecăți scrise gata de alții, ci judecând singur și dîndu-și singur sama de natura lucrurilor.

Aceste laude s-ar păre exagerate în alte țeri, dar într-a noastră nu sunt decît juste. Oricît de modestă în aparență ar fi cartea, ea însemnează începutul unei reforme adănci în instrucția elementară ; ea a rupt-o cu dogmatismul, isvorul metodei propuse este însași natura inteligenței, procesul ei de desvoltare.

De-aceea resomez din nou :

1) Cartea introduce în cl. I-ea exercițiile de intuițiune (*Anschauungsübungen*), înainte de a pune abecedarul și pana în mîina copilului.

2) Cunoștințele se dau pe cale intuitivă, încât copilul ajunge prin judecata sa proprie la ele, iar învățătorul îl *conduce* numai.

3) Cartea urmează metoda *sonetară*. Consoanele se disbracă de elemente vocalice și se dau curate. Între metoda sonetară și silabism este deosebire mai atât de mare cîtă este între silabismul vechiu și nou. După silabismul vechiu, de ex., *riță az mislete*, se citeau *ram*. Tot atât de greoiu e silabismul nou alături cu însonarea. Afară de aceea, insonarea introduce o gimnastică a vocii copilului, care-l face să pronunțe foarte curat.

4) Cartea se deosebește în mod favorabil de alte tractate de acest soi prin aceea că e o lucrare cu totul originală, nu copiată sau prelucrată după manuale străine. Ea este fructul experiențelor lungi a doi învățători înzestrați de la natură cu darul de-a instrui.

De-aceea subsemnatul cu tot respectul vă roagă să binevoiți a o recomanda tuturor învățătorilor de cl. I-ea din țară și să-i permiteți a o recomanda asemenea învățătorilor din circumscripțiunea sa.

Primiți, vă rog, domnule ministru, asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Revizor școlar,
M. Eminescu

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 3.040, f. 146, 146 v., 171, 171 v.

229

1876. Raportul Comisiei pentru examinarea cărților didactice din Iași asupra cărții de citit intitulată „Învățătorul copiilor“ de I. Creangă ș. a.

Comisia pentru esaminaarea cărților didactice, Iași

Se primește, Poni

1876

Raport

asupra cărții de citit intitulată *Învățătorul copiilor*, compusă de I. Creangă, C. Grigorescu și V. Răceanu.

În cartea aceasta sînt 120 de bucăți de citit în proză și în versuri, parte împrumutate de la diverși autori romîni, parte compuse de d-nii sus-numiți. Subiectele tratate în aceste bucăți sînt foarte bine alese, avînd de scop a înnobili sentimentele copiilor și a-i înavuți cu felurite cunoștințe folositoare.

Ortografia este simplă, cuvintele populare și stilul ușor și plin de simțire.

Propun deci a se recomanda ca o carte bună pentru trebuința școlilor primare.

Secretar, S. Bodnărescu

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii, dosar nr. 3.041/1876, f. 49.

230

1879, iunie 25. Act prin care Ecaterina Vartic cumpără, tot cu bezmăn, locul și bojdeuca din Țicău. Martor și redactor al actului, Ion Creangă

Act de vecinică vânzare

Subsemnata Mariea Ștefăniu — astăzi Ciogolea — declar prin punerea degetului meu în acest act că casa ce o am în mahalaua Munte-nimea-de-Sus, despărțirea III-a, pe loc cu bezmăn a bisericei Bunei Vestiri din Iași (mărimea locului : șapte stînjeni fața și șeisprezece stînjeni lungu), o am trecut — cu consimțimîntul soțului meu, Nastasă Ciogole — în de veci vânzare dumisale Ecaterina Vartic, în preț de 50 galbeni, adecă cincizeci de galbeni austriaci a treizeci și șapte de lei vechi galbenul ; cari bani i-am primit deplin acum, la facerea actului ; dînd și eu din parte-mi dumisale Ecaterina Vartic atît actul cu care am cumpărat acest acaret, precum și actele vechi și țidulele de plata bezmănelui pînă în prezent.

Așadar, dumneei Ecaterina Vartic de astăzi înainte va fi stăpîină pe acest acaret pentru totdeauna, din neam în neam, nefiind supărată de nimene atît din partea mea, a soțului meu, Nastasă Ciogole, cît și a rudelor noastre. Bezământul îl va plăti de acum nainte dumneei Ecaterina Vartic după cum se va împăca cu epitropia bisericei Bunei Vestiri ; la care și eu, Mariea Ștefăniu, astăzi Ciogole, m-am rugat onoratei epitropii să bine-

voiască a întări acest act după ale sale forme. Și spre întocmai urmare, am iscălit eu, Mariea Ciogole, soțul meu, Nastasă Ciogole, precum și persoanele ce s-au întâmplat față.

Iașii, 1879, iunie 25

x Maria Ciogole

At. Ciogolea

Am fost față,

I. Creangă

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 87.

231

1880. mai 26. Chitanță dată de epitropia bisericii Buna Vestire
Ecaterinei Vartic pentru plata bezmănelui pe anul 1879

Dumneai Ecaterina Vartic au plătit bezmănel la epitropia bisericii Buna Vestire pentru casa ce are pe locul zisei biserici, în sumă de 10 lei vechi, pe anul trecut.

A. G., iconom

Nr. 11 — 1880, mai 26

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 86.

1880, decembrie 10. Adresa Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care se comunică direcției școlii nr. 2 Păcurari, Iași, că nu se acordă concediul cerut de institutorul I. Creangă, nefiind justificat prin act medical

Ministerul Instrucțiunii Publice

1880, decembrie 10

Domnule director,

Cazul de boală arătat de dv. prin raportul no. 83 nefiind justificat prin act medical, vă fac cunoscut că nu se poate acorda concediul cerut de institutorul Creangă.

P. ministru, Liveanu

D-sale

d-lui director al școlii no. 2 Păcurari, Iași

Rezoluție

În 13 decembrie 1880

D-l Ion Creangă va face prin d-nii doctori care-l curează actul medical cerut de d-l ministru de a i se pute acorda concediul cerut.

Director, Brașoveanu

Documentele cu nr. 232—233, 235—243, 245—246 și 248 au fost găsite în 1939 la școala primară „Gh. Asachi”, care continua școala unde fusese Creangă institutor. Arhiva acestei școli s-a pierdut în timpul războiului. Documentele au fost publicate în lucrarea Gh. Ungureanu, *Din viața lui Ion Creangă*, Buc., 1940.

1881, ianuarie 12. Adresa Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care comunică școlii nr. 2 Păcurari că s-a aprobat concediu de o lună institutorului I. Creangă

Ministerul Instrucțiunii Publice

1881, ianuarie 12

Domnule director,

În baza actului medical prezentat de d-voastră prin raportul cu no. 86 și auzind pe Consiliul permanent de instrucțiune, subscrisul vă face cunoscut că acordă concediu de o lună institutorului I. Creangă, cu condițiune propusă de suplinire.

D-sale

d-lui director al școlii nr. 2 Păcurari

234

1881, octombrie 5, Iași. Consimțământul lui I. Creangă și al soției sa'e, Elena, la căsătoria fiului lor Constantin Creangă cu Elena Adamescu din București

Consimțământ

Subsemnatul Ican Creangă și Elena Creangă, domiciliați în orașul Iassy, desp. III-a, declarăm prin aceasta că consimțim la căsătoria fiului nostru, sublocotenent Constantin Creangă, domiciliat în București, ce voește a contracta căsătoria cu d-ra Elena Adamescu, fiica d-lor Andrei și Angelina Adamescu, domiciliată în București, pentru care eliberăm

fiului nostru acest consimțământ, care conține a noastră liberă voință părintească, și pentru a ave toată puterea cerută de lege, îi am dat autentificarea cuvenită.

Iassy — 1881, octomb. 5

I. Creangă   Elena Creangă

Nr. 852

3 octombrie

Arh. St. Iași, fond Tribunalul județului Iași, secția a III-a, Autentice pe anul 1881, registrul nr. 461, f. 156 v.

235

1883, noiembrie 7. Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice comunică școlii nr. 2 din Păcurari că s-a aprobat concediu medical de 3 luni institutorului I. Creangă, cu condiția de a fi supliniit

1883, noemvrie 7

Domnule director,

În baza actului medical prezentat pe lângă raportul d-voastră no. 105 și auzind pe Consiliul permanent de instrucțiune, subscrisul vă face cunoscut că acordă institutorului I. Creangă concediul cerut, de trei luni, cu condițiune de a fi supliniit de institutorul cl. I, iar clasa acestuia se va ține în acest timp prin elevii Școlii normale Vasile Lupu, din ultimul an, pentru care s-a scris directorului școlii.

P. ministru, Tocilescu

D-sale

d-lui director al școlii no. 2 Păcurari

1884, mai 30. Adresa Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care se face cunoscut școlii nr. 2 din Păcurari că s-a aprobat concediu de 2 luni institutorului I. Creangă

Ministerul Instrucțiunii Publice

1884, mai 30

Domnule director,

În baza actului medical prezentat de d-voastră pe lângă raportul no. 23 și cu condițiunea propusă de suplinire, scrisul, auzind pe Consiliul permanent de instrucțiune, vă face cunoscut că acordă institutorelui Creangă concediul cerut de două luni.

P. ministru, Tocilescu

D-sale

d-lui director al școalei no. 2 Păcurari, Iași

1885, octombrie 15. Adresa Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care se comunică școlii nr. 2 din Păcurari, Iași, că s-a aprobat concediu medical de 6 luni institutorului I. Creangă, cu condiția de a fi supliniit de F. Apostol

Ministerul Instrucțiunii
No. 13.458

1885, octomvrie 15
Primit : 1885, octomvrie 20

Domnule director,

În vederea mijlocirii făcută de d-l inspector general al școalelor prin raportul no. 51, subsemnatul, auzind pe Consiliul permanent de instrucție, are onoare a vă comunica că pentru cazul de boală constat

prin act medical înaintat s-a acordat institutorelui cl. II Ion Creangă un concediu de șase luni, cu începere de la 15 septembrie trecut și cu condiția de a fi supliniț de d-l F. Apostol.

P. ministru, Haret

D-sale
d-lui director al școlii no. 2 Păcurari

238

1886, martie 20. Ordinul Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii
Publice prin care se acordă prelungirea concediului medical lui
Creangă

Ministerul Instrucțiunii Publice

1886, martie 20

Domnule director,

Văzînd actul medical și petițiunea d-lui institutor de clasa III I. Creangă, trimise de raportul d-voastră no. 13, și auzind și pe Consiliul permanent de instrucțiune, subsemnatul vă face cunoscut că s-a acordat prelungirea concediului numitului încă cu trei luni zile, cu condițiunea de a fi supliniț de pr. A. Popovici.

P. ministru, Haret

D-sale
d-lui director al școlii primare no. 2 Păcurari

1886, aprilie 2. Ordinul Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care se comunică școlii primare nr. 2 din Păcurari că I. Creangă nu are dreptul la gradația a IV-a

Ministerul Instrucțiunii Publice
No. 3.974

1886, aprilie 2

Domnule director,

Repețitele cereri ale d-lui I. Creangă, institutorul cl. II, nu se pot satisface deoarece nu are dreptul la gradația IV decît de la 1 aprilie 1887, ca unul ce nu împlinește al patrulea termen decît în octomvrie acest an, fiindcă, deși servește din noemvrie 1864, are întrerupere de serviciu de la 1 iulie 1872 pînă la 27 mai 1874, cît a fost suspendat.

Primiți, domnule director, asigurarea considerațiunii mele.

P. ministru, Haret

D-sale

d-lui director al școalei primare no. 2 Păcurari

1886, septembrie 25. Ordinul Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care se acordă prelungirea concediului de boală lui Ion Creangă

Ministerul Instrucțiunii Publice
12.261

1886, septembrie 25

Domnule director,

În vederea actului medical trimis cu raportul dv. nr. 69, subsemnatul, auzind pe Consiliul permanent al instrucțiunii, vă comunică că a

acordat institutorelui cl. II I. Creangă concediul de șasă luni, cu condiția de a fi supliniit de preotul Al. Popovici.

P. ministru, Haret

D-sale
d-lui director al școlii primare no. 2 Păcurari

241

1887, februarie 11. Raportul institutorului Brașoveanu, directorul școlii nr. 2 din Păcurari, prin care cere să se prelungească concediul lui Creangă, care „din cauza boalei ce suferă“ nu poate continua serviciul

Școala primară no. 2
Păcurari, Iași

1887, februarie 11

Domnule ministru,

Domnul Ioan Creangă, institutorele clasei II-a de la această școală, căruia i-ați acordat un concediu de șese luni, cu începere de la 16 august anul 1886, cu ordinul no. 12.261 din 25 septembrie acelaș an, acum, la 16 a lunii curente, îi expiră acel concediu și, nefiind încă în stare de a continua cu sărviul din cauza boalei ce suferă, mi-a prezentat o petițiune a d-sale dinpreună cu un certificat medical, pe care acte, o dată cu aceasta, am onoare a vi le înainta, rugându-vă cu respect să binevoiți, domnule ministru, a regula cum veți găsi de cuviință.

Director, N. Brașovanu

D-sale
d-lui ministru al instrucțiunii publice

1887, februarie 25. Ministerul acordă prelungirea concediului de
boală lui Creangă

Ministerul Instrucțiunii
2.354

1887, februarie 25

Domnule director,

Conform mijlocirii ce faceți prin raportul dv. no. 13, subsemnatul, auzind pe Consiliul permanent al instrucțiunii, vă face cunoscut că a acordat institutorelui cl. II I. Creangă prelungirea concediului pînă la finele anului școlar curent, cu condițiunea de a fi supliniți ca și pînă acum de preotul Al. Popovici.

P. ministru, Haret

D-sale

d-lui director al școlii primare no. 2 Păcurari

1887, septembrie 4. Ministerul acordă 6 luni concediu de boală
lui Creangă

Ministerul Instrucțiunii Publice
11.884

1887, septembrie 4

Domnule director,

În vederea certificatului medical prezentat de d-l I. Creangă, institutorele cl. II de la aceeași școală, subsemnatul, auzind pe Consiliul permanent al instrucțiunii, vă face cunoscut că i s-a acordat concediul cerut

de 6 luni, cu începere de la 15 august și condițiunea propusă de suplinire pe preotul Al. Popovici.

P. ministru, Haret

D-sale

d-lui director al școlii primare no. 2 Păcurari

244

1887, septembrie 17. Petiția lui Creangă către Primăria orașului Iași în legătură cu necazurile suferite din partea unui vecin

Domnule primariu,

De 17 pe 18 ani locuiesc într-o bojdeucă de căsuță din mahalaua Muntenimea-de-Sus, strada Țicăul-de-Sus (dacă se mai poate numi stradă) no. 4. Din dosul acestei locuinți, cu vreo 8 ani în urmă, se afla de asemenea o bojdeucă veche și povîrnită spre cădere a unuia Costache Popea ; acesta a vîndut-o unui leah, numit Mihalache Novac ; și acest Novac, cu vreo 6 ani în urmă, folosindu-se de absența mea din Iași, în timpul vacanței celei mari, și-a stricat casa cea veche pînă la pămînt și și-a înjghebat alta *nouă*, tot de vălătuci, ca și cealaltă veche care o avea, cu deosebire numai că pe aceasta *nouă* a îngrămădit-o așa de tare cu dosul înspre casa unde locuiesc eu, și care e sprijinită pe mai multe furci de stejar puse din vechime, încît, din pricina acestei îngrămădiri, n-aveai pe unde să te porți la o *întîmplare*, ferească D-zeu ! Dar pînă să viu eu de pe unde eram, lucrul se făcuse (cu autorizare, sau fără autorizare, nu știu), și l-am lăsat așa, negîndindu-mă la vro scofală de la locurile cu bezmăn de prin tihăriile Țicăului, căruia-i mai zic și „Valea Plîngerii“ !

Dar ce se întîmplă ? Novac făcîndu-și casa cu bani streini și neavînd de unde-i plăti, creditorii Hoiescu și cu unul Botezatu i-o scot în vînzare ; și, nefiind alți mușterei, rămîne casa asupra lor ; și aceștia, după vro 2—3 ani, au vîndut-o și ei cu începere de la Sf. Gheorghe, anul curent, unuia Vasile Coca.

Cu toți ceialalți proprietari de mai înainte, afară de Novac, n-am avut nici o neînțelegere, nici o supărare.

În vara aceasta înse, megieșul Vasile Coca se duce la primărie de-și scoate o autorizație *pe nevăzute*, și-și mai adaogă încă acoperemîntul seu, din dos, dinspre mine, cu un tavan, dar în loc de un tavan, el își lățește acoperemîntul într-o parte cu 2 (cînd nici unul nu se cădea) și în alta cu... 3 tavanuri, îmi rîcîiește casa pe dedesupt, scoate pămîntul de pe lîngă furcile casei unde locuiesc și mă dă la pămînt.

În urma celor arătate de mine, vă rog respectuos, d-le primariu, să binevoiți a regula cum veți crede cele de cuviiță.

Binevoiți a primi, vă rog, d-le primariu, încredințare de stima și profundul respect ce vă păstrez.

I. Creangă
1887, sept. 17, Iași

Domniei-sale
domnului primariu al orașului Iașii

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 83, P.

245

1888, februarie 9. Ministerul acordă prelungirea concediului medical lui Creangă pînă la 15 august

Ministerul Cultelor
și
Instrucțiunii Publice

1888, februarie 9 — No. 1.434

Domnule director,

Văzînd petiția și actul medical trimise pe lîngă raportul dv. no. 8 și auzînd pe Consiliul permanent de instrucțiune, subsemnatul vă face cunoscut că a acordat prelungirea concediului institutorelui cl. II I. Creangă pînă la 15 august viitoriu, cu condițiune a fi suplinit, ca și pînă acum, de preotul A. Popovici.

P. ministru, Haret

D-sale
d-lui director al școalei no. 2 de băeți din Păcurari, Iași

1888, septembrie 3. Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice
acordă prelungirea concediului medical lui I. Creangă pe timp
de un an

Ministerul Instrucțiunii Publice

1888, septembrie 3 — Nr. 10.789

Domnule director,

Vă comunic că s-a acordat d-lui I. Creangă, institutor la școala
no. 2 de băeți Păcurari, Iași, încă un concediu de un an, cu condiția de a
fi supliniit, ca și în trecut, și cu începere de la 15 august curent.

P. ministru

D-sale

d-lui director al școalei no. 2 de băeți din Păcurari, Iași

1888, septembrie 9. Petiția lui Creangă către Primăria Iași în
legătură cu necazurile pe care le avea din partea unui vecin în
legătură cu bojdeuca

Iași, 1888, septembrie 9

Domnule primariu,

În mahalaua Țicăul-de-Sus, în dosul casei unde locuiesc eu de 12 ani
treceți, este o casă a unuia Vasile Coca. Acest proprietar, Coca, mai an a
cerut voe de la primărie să-și mai lățască streșina casei lui din dos cu o
scîndură, și el a lățit-o cu doue scînduri. Eu, văzînd ce a făcut el, am re-

clamat locului competent atunci, și i-a și dat jos acea scîndură. Astăzi d-l inginer-arhitect Albineț spune că i-a dat voe acelu Coca să-și pue acea scîndură fără să me încunoștiințeze și pe mine, ca megieș, dacă prin aceasta nu mi se face un rău, astupîndu-se trecerea cu desăvîrșire pe din dosul caselor și la întîmplare de foc, Doamne ferește, fiind de mare primejdie pentru noi și pentru toată mahalaua.

Vă rog, deci, respectuos, domnule primariu, să binevoiți a regula cele de cuviință.

I. Creangă

D-sale

d-lui primariu al urbei Iași

Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar nr. 3/1888.

248

1888, septembrie 21. Ordinul Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care se aprobă lui I. Creangă concediu medical pe timp de un an de zile cu începere de la 16 august

Ministerul Instrucțiunii Publice
No. 10. 728

1889, septembrie 21

Notificare de concediu

Am onoare a vă face d-voastră cunoscut că ministerul a încuviințat d-lui Ioan Creangă, institutor cl. II de la acea școală, după formele cerute de lege, concediu de un an de zile cu începere de la 16 august și cu condițiunea de a fi supliniit de preotul Alexandru Popovici.

D-sale

d-lui director al școlii primare no. 2 de băeți, Iași

1890, ianuarie 1. Foaie volantă tipărită la Iași, prin care se anunță moartea lui Ion Creangă

IOAN CREANGĂ

Profesor, în vârstă de 52 ani, după o lungă suferință a încetat din viață în ziua de 31 decembrie. Înmormântarea va avea loc marți, 2 ianuarie, ora 1 precis, la cimitirul Eternitatea, unde se află depusă rămășițele lui.

Fii, frate și surori roagă pe toți amicii, colegi și cunoscuți a asista la înmormântare.

1890, ianuarie 1

Arh. St. Iași, Biblioteca, tipărituri-foi volante, nr. 203.

1890, ianuarie 2. Singura însemnare ce s-a găsit în arhiva Primăriei Iași în legătură cu moartea lui Ion Creangă

S-au scris îngrijitorului cimitirului Eternitatea de a da un loc de mormânt clasa I pentru a se înmormînta pe defunctul I. Creangă.

Plătit taxa cu chitanța nr. 8.606.

1890, ianuarie 2

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 89.

1890. Ianuarie 25. Act de cesiune prin care căpitanul C. I. Creangă, fiul lui Ion Creangă, cedează lui A. Nanu drepturile tată'ui său ca asociat la exploatarea Tipografiei naționale din Iași

Act de cesiune

Subscrisul căpitan Constantin I. Creangă, domiciliat în Brăila, fiul și moștenitorul defunctului meu părinte Ión Creangă, declar că am cesionat și trecut în proprietatea d-lui Alexandru Nanu toate drepturile de coasociat la proprietatea și exploatarea Tipografiei Naționale din Iași, ce repozatul meu părinte avea după contractul de asociațiune din 1 noiembrie 1881 împreună cu d-nii I. Mardariu, C. Grigorescu, Elefter Ropală, I. A. Darzeu, Gh. C. Bou, V. Recianu, Ion S. Ionescu și Gh. Enăchescu preot.

Prețul cesiunii de față, în sumă de 1.036 lei, 60 bani (una mie treizeci și șase lei, șasezeci bani), declar că l-am primit deplin astăzi de la dl. Al. Nanu, pe care-l substitui în toate drepturile, acțiunile și privilegiile ce am după contractul susmenționat și nu mi-am rezervat nici un drept de orice natură și sub orice titlu, remițând tot acuma d-lui Nanu și exemplarul de contract de asociațiune a tatălui meu.

Făcut în Iași astăzi 25 ianuar 1890,

Căpitan C. I. Creangă

Consimt,

A. Nanu, proprietar, domiciliat în Iași, disp. IV.

<În continuare, urmează procesul-verbal de autentificare nr. 197 din 25 ianuarie 1890 al Tribunalului județului Iași, secția a III-a.>

Arh. St. Iași, fond Tribunalul județului Iași, secția a III-a, registrele de acte autentice pe anul 1890, nr. 553, act nr. 197.

1893, iulie 8. Cererea lui Zahei Creangă către Tribunalul Iași
pentru a i se reconstitui actul său de naștere

Domnule președinte,

Subscrisul Zahei Creangă, domiciliat în Iași, desp. 3-a, avînd necesitate pentru lichidarea dreptului meu de pensiuine a prezenta și actul meu de naștere și fiindcă pe timpul nașterii mele, la anul 1839, luna august, nu se țineau registre de stare civilă în regulă, deoarece era înainte de punerea în aplicare a *Cod. civ. romîn.*

Fiindcă am necesitate de urgență a prezenta zisul act la comitetul pensiunilor, rog, d-le președinte, în conformitate art. 33 *Cod. civ.*, a admite să prezint cinci marturi romîni creștini, persoane de încredere ce notez pe contrapagină, și în conformitate cu legea, rog a priimi mărturisirile lor, pe baza cărora, constatîndu-se data și locul nașterii mele, să binevoiți a dispune eliberarea hotărîrei dv. care să-mi servească ca act de naștere. Totodată, fiindcă actul ce voesc a-mi forma este a-mi servi la pensiuine, rog a ordona a se cita și pe d-l avocat al statului, ca să asiste la formarea acestui act.

Primiți, vă rog, d-le președinte, asig. considerațiunii mele,

Zahei Creangă

1893, iulie 8

D-sale

d-lui președinte al Trib. Iași, secția III-a, Iași

Arh. St. Iași, fond Tribunalul județului Iași, secția a III-a, dosar nr. 305/1893.

1893, august 18. Sentința Tribunalului Iași, secția a III-a, de
reconstituirea actului de naștere a lui Zahei Creangă

Sentința Trib. Iași, s. III
Nr. 155/1893

Considerînd că din depunerile martorilor ascultați astăzi în instanță sub prestare de jurămînt, cf. art. 196 pr. civilă, se constată că Zahei Creangă e născut aici în Iași, la anul 1839, luna august, din părinții legiuți Ștefan a Petrei și Smaranda lui David Creangă, cu ocazia venirii lor aici în Iași, ambii acum defuncți, și că dînsul a fost botezat la biserica Sf. Andrei din acest oraș, iar familia de „Creangă” și-a luat de pe părinții mamei sale.

Trib. hotărăște :

Admite cererea lui Zahei Creangă și constată că dînsul e născut aici în Iași, la anul 1839, din părinții legiuți Ștefan a Petrei și Smaranda lui David Creangă, ambii acum decedați.

18 august 1893

Arh. St. Iași, fond Tribunalul județului Iași, secția a III-a, dosar nr. 305/1893.

1915, februarie 3. Adresa directorului Școlii normale Vasile Lupu
din Iași în legătură cu mizerabila stare în care se găsește boj-
deuca în care a trăit Ion Creanga

Școala normală Vasile Lupu, Iași

No. 832 — 3 februarie 1915

Copie

Am onoare a vă face cunoscut că în cursul lunei iunie 1914, cu pri-
lejul excursiunilor și a vizitelor ce am făcut în Iași și prin împrejurimi, am
vizitat și „bojdeuca” din Țicău, în care a trăit și lucrat atîta nemuritorul
I. Creangă, unul dintre cei mai mari prozatori ai neamului nostru.

Elevii mei, toți feciori de țărani, au rămas adînc mișcați văzînd starea de ruină în care se găsește locuința ocupată odată de unul care face atîta cinste neamului nostru.

La propunerea subsemnatului, toți s-au legat prin jurămînt a strînge fondurile trebuitoare pentru reclădirea — nu mai poate fi vorba de restaurare ! — „bojdeucei“, cum și a îngriji pentru totdeauna de locul din fața casei, care ar urma să fie plantat cu o grădină în felul țărănesc, așa cum o iubea Creangă.

Pe temeiul acestui legămînt și luînd înțelegere cu profesorii școlii, am emis liste de subscripție, încredințîndu-le elevilor noștri.

Rezultatul a fost, față de împrejurările grele prin care trecem și față cu lipsa celor al căror obol l-au putut solicita elevii noștri, destul de îmbucurător. Avem aproape *una mie lei*.

Nădăjdum să mai strîngem încă pînă la cel puțin 2.000—2.500 lei, întrucît nu credem că ar fi nevoie de mai mulți bani pentru bojdeucă.

Vă aducem cele de mai sus la cunoștință și le supunem aprecierii dv., întrucît noi nu vom putea face nimic fără binevoitorul dv. concurs.

Nu vă cerem bani. E, pentru noi, un punct de onoare să izbutim a înfăptui singuri lucrul început.

Domnia-voastră însă ne puteți ajuta în alt chip, și anume :

a. Făcînd ca locul și bojdeuca lui Creangă să intre și de drept în stăpînirea comunei Iași, întrucît de fapt ni se pare că actualmente e un fel de *res nullius*.

b. Înșarcinînd serviciul tehnic al comunei ca să facă un plan și devis de reclădire, în marginile sumei de 2.000—2.500 lei. La facerea planului se va ținea strict socoteală de casa Creangă așa cum a fost, spre a nu i se da altă înfățișare.

c. Să ne dați asigurarea că această bojdeucă nu se va afecta pentru alte nevoi decît pentru funcționarea unei mici biblioteci de mahala, iar paza casei să fie dată în seama unui student sărac, fecior de țaran, care ar găsi acolo adăpost pentru a-și putea face studiile.

Dacă domnia-voastră, domnule primar, binevoîți a primi propunerile noastre, atunci noi ne legăm că, îndată ce se va limpezi chestiunea proprietății locului, să vărsăm casei comunale sumele ce sunt ori vor fi în păstrarea noastră, spre a se putea începe cît mai neîntîrziat lucrările de reclădire.

Binevoîți, vă rog, domnule primar, a primi încredințarea considerațiunei deosebite ce vă păstrez.

Director, I. Mitru

Se recomandă d-lor I. Mitru, M. Codreanu și arhitect Mihăilescu pentru a cerceta propunerea și a-și da părerea, bineînțeles după ce se va convinge în mod neîndoios că proprietatea este a petiționarului.

Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar nr. 390/4, pe anul 1889—1900, *Bojdeuca I. Creangă*.

255

1916, octombrie 14. Cererea lui C. Deliu în legătură cu vânzarea
bojdeucii lui Creangă

Domnule primar,

Subsemnatul Constantin Deliu, domiciliu în Iași, stradela Dochia no. 11, proprietarul caselor în care a locuit Ion Creangă, remasă de la răposata mea soție, Ecaterina Deliu, născută Vartic, s-ar învoi să cedeze onoratei primării proprietatea deplină asupra locului și caselor, în schimbul unei despăgubiri care să-i îngăduie a-și procura o casă asemănătoare și care nu ar fi mai mare de 1.500 lei.

Își permite să vă reamintească apoi că onor. primăria, făgăduind să reconstruiască casa unde a locuit Creangă și lăsând întreprinderea să *tărăgănceze, în loc să o reconstruiască subsemnatul, cum ar fi putut face, a trebuit să o lese să cadă în ruină, locuind în altă casă cu chirie.*

În ceea ce privește lucrurile rămase de la Ion Creangă, mare parte au fost date de soție d-lui Octav Minar (recte Popovici), care ar putea spune pentru care motive i-au fost dăruite, vândute, ori încredințate ; au rămas numai un scrin, o oglindă, o fotografie a lui Eminescu, o mesuță pentru foc și o oglindă mică, în proprietatea subsemnatului.

Formalitățile pentru dovedirea proprietății exclusive necesitînd cheltuele numai cu siguranța acceptării în principiu a ofertei ar putea fi îndeplinită.

Primiți, vă rog, domnule primar, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

C. Deliu

D-sale
domnului primar Iași

14 octomvrie 1916

În timpurile anormale prin care trecem, comuna neputându-se ocupa de această afacere, la dosar pînă la stăruință.

Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar nr. 390/4, pe anul 1889—1900, *Bojdeuca I. Creangă*.

256

1918, aprilie 15. Act de constituire a Societății „Ion Creangă”

Act de constituire

Astăzi, în Duminica Florilor, 15 aprilie 1918, subsemnații, luînd parte la solemnitatea predării „Bojdeucii Ion Creangă” din Iași, str. Țicăul-de-Sus, no. 4, restaurată de către comitetul anume constituit în acest scop, către Universitatea din Iași, însuflețiți de dorința de a continua opera începută de cultură națională, am hotărît a ne constitui în Societatea Ion Creangă, cu următoarele scopuri :

1. Să se editeze scrierile lui Ion Creangă în ediții populare eftine și într-o ediție critică, de lux, cu ilustrațiuni.

2. Să se răspîndească în toate straturile sociale scrierile lui Ion Creangă.

3. Să se vegheze asupra bunei întrețineri a imobilului și să sporească muzeul și biblioteca.

4. Să se adune mijloacele pentru realizarea acestor scopuri prin cotizații, donațiuni și serbări.

Pînă la o nouă alegere, vechiul comitet de restaurare rămîne ca comitet al Societății Ion Creangă.

Drept care s-a încheiat prezentul proces-verbal.

I. Ionescu, N. A. Bogdan, Dr. N. Leon, C. Vasiliu, I. Simionescu, T. T. Burada, Ion Colibaș etc.

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 95, f. 1.

257

1918, mai. Invitația făcută de Societatea „Ion Creangă” lui George Enescu pentru a-și da concursul la festivalul organizat pentru adunarea de fonduri în scopul tipării lucrărilor lui Creangă

Societatea Ion Creangă, Iași
mai 1918

Maestre

Societatea Ion Creangă, organizînd un mare festival pentru a se strînge un fond necesar editării și răspîndirii scrierilor marelui povestitor popular Ion Creangă și cunoscînd îndeajuns sentimentele dv. frumoase, vă rugăm să binevoiți a ne da prețiosul dv. concurs.

Primiți, vă rugăm, asigurarea distinsei noastre stime și considerațiuni.

Arh. St. Iași, colecția „Documente”, pachet DLIII, nr. 95. Festivalul a avut loc la 2 mai 1918, orele 9, cu participarea lui George Enescu, Marioara Ventura, Toni Bulandra, I. Manolescu, Jean Atanasiu.

A

adetiu — taxă, dijmă.

ahtarlicuri — lucruri mărunte de drogherie și altele pe care le vindeau negustorii ambulanti („desăgarii”) prin iarmaroace sau la zile de târg, de unde și termenul de „ahtarlicari”.

anafora — raport. De obicei, termenul se întrebuința pentru rapoartele făcute către domn sau mitropolit de către instituțiile superioare.

B

bejenar — fugar, emigrant ; *bejenar hrisovulit* — categorie fiscală în care intrau locuitorii aduși de peste hotare, pe baza unui hrisov de privilegiu, de către un boier.

bez — fără.

bezmăn — embatic, formă de arendare a unei proprietăți pe termen lung, în care arendașul se bucura de toate drepturile de proprietate ; taxă anuală ce se plătea proprietarului de către acel ce stăpînea un loc cu bezmăn.

birnici — contribuabili care plăteau vistieriei bir.

boieresc — obligațiile de lucru, bani și dijmă, datorate de țărani proprietarului moșiei în schimbul lotului de pământ acordat ca loc de hrană. Boierescul este echivalent cu renta feudală.

bojeiu milostiu gospodar zemli Moldavscoi — cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei.

bontușnic, sau *buntușnic* — rebel, insurgent, răsculat ; *bont* sau *bunt* — revoltă, răscoală. *buinrdiu* — ordin scris de un pașă, vizir sau domn. Rezoluție domnească.

C

carte gospod — poruncă domnească.

catagrafie — recensămînt, statistică, inventar.

căminar — grad mic de boierie.

cinovnic — funcționar. De obicei, termenul se întrebuițea pentru slujbașii cu un grad (cin) mai mic.

člen — membru într-un comitet, comisie etc.

E

exoflisi — a stinge o datorie ; a termina de plătit o datorie.

F

fitanție — chitanță.

G

gîrneață — un fel de stejar.

gloabă — amendă.

globit — amendat.

gospod — domnesc.

H

havalea, ∞ *le* — corvezi ; obligațiile țăranilor către statul feudal în afară de bir. De aici și termenul de *birnici havalegii*.

hrisov — act domnesc, bulă, diplomă domnească.

hrisovuliți — categorie fiscală în care intrau acei locuitori care plăteau impozitul către stat conform unui hrisov, și nu la fel cu satul sau târgul în care locuiau. Astfel, avem „neguțitori hrisovuliți”, „bejenari hrisovuliți”, „jidovi hrisovuliți” etc.

I

i — și.

L

laz, ∞ *uri* — poiană, curătură ; loc de fînaț făcut prin despădurire ; loc îngrădit.

M

mitrică — act de naștere și botez, ținut, înainte de 1865, de către biserică.

O

ocolășie — cancelaria ocolășului, sau privighitorului de ocol, a vechiului administrator al ocolului, mai târziu subprefect.

ofis — decret domnesc.

orîndă — arendă, posesie ; în general, termenul se întrebuițea pentru arendarea cârciumilor de pe o moșie, de unde numirea de *orîndar* sau *orînda moșiei*. Deoarece în trecut majoritatea cârciumilor de pe moșiile boierești erau ținute în orîndă de evrei, s-a format o categorie fiscală numită „jidovii orîndari“.

ot — de la.

P

paștiri — slujitori ai isprăvnicilor în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Prestau slujba cu schimbul o dată la 3 sau 4 săptămîni. Erau recrutați în majoritate dintre țărani din satele apropiate de sediul isprăvniciei. Ei serveau ca organe inferioare de administrație la strîngerea dărilor, la executarea contribuabililor pentru îndeplinirea diferitelor sarcini impuse de isprăvnicii etc.

paradosi — a preda în învățămînt.

patentă — document emis de vistierie negustorilor care plăteau impozit personal conform patentei la care erau impuși. Cine posedă o patentă se chema „negușitor patentar“.

politie — oraș.

pont, ∞ *uri* — articol dintr-o lege, regulament, învoială, contract („ponturile boierescului“, „ponturile vămii“ etc.).

pozvolit — învoit, îngăduit.

privilegheți — categorie fiscală în care intrau oamenii care se bucurau de unele privilegii obținute pentru anumite slujbe făcute statului feudal. Termenul îl întîlnim în documente pînă la anul 1865. În această categorie intrau următorii : vel-căpitanii, căpitanii, vornicii de poartă, porușnicii, postelniceii, polcovniceii, ispravnicii de aprozi, mai tîrziu profesorii, avocații etc. Vistieria ținea pentru evidența acestor oameni o „condică a privilegheților“.

procatoh — cel care a fost înainte, anterior.

protocol — condică, registru.

R

răpștiri — cîrtiri, murmure, ocări.

rupte de vistierie — categorie fiscală în care intrau acei locuitori care nu plăteau birul în cislă cu satul, ci după o învoială („ruptoare“, „ruptă“), de la caz la caz, cu vistieria. Ei primeau de la vistierie un document personal („peci“), pe baza căruia erau trecuți în recensămîntul fiscal („catagrafie“) ca o categorie aparte, numită și trepte, în care intrau mazilii, ruptașii și ruptele de vistierie.

S

scutelnici — categorie fiscală pînă la Regulamentul organic, în care intrau acei locuitori care erau scutiți de a plăti bir și a face corvezi (havalele) statului, fiind trecuți în privilegiul boierilor de a avea un număr de oameni scutiți în raport cu rangul ce-l aveau. Scutelnicii aveau, în schimb, obligații de muncă, bani sau produse

față de boierii care-i scuteau, peste obligațiile boierescului. Privilegiul scutelnicilor fiind desființat prin Regulamentul organic, s-a plătit anual boierilor despăgubiri în bani în raport cu numărul scutelnicilor la care aveau dreptul.

sin — fiu.

sprafcă — cercetare.

sudit — supus străin.

sulger, uneori *sluger* — grad mic de boierie.

T

tij — asemenea.

triminie — trimestru.

V

vadea — termen, soroc.

vechilimea — procură.

vel — mare ; *biv-vel* — fost mare.

veleat — anul de la facerea lumii care se întrebuința în trecut la datarea documentelor. Pentru aflarea anului erei noastre se scade 5508 sau 5509, după cum anul calendaristic începe cu luna septembrie sau ianuarie.

volnic — liber, emancipat, slobod.

Z

zăcelnic — în locul oamenilor de scuteală desființați prin Regulamentul organic s-a dat dreptul proprietarilor de moșii să aibă în slujba casei lor câte un om din zece dintre locuitorii satelor de pe moșia respectivă. Ei se chemau zăcelnici sau slujbași volnici.

zet, uneori scris *zăt* — ginere.

A

Aaron Florian : 208, 213.
 Acozmii Ioan : 106.
 Adamescu Andrei : 258.
 Adamescu Angelina : 258.
 Adăruțescu Elena : 258.
 Aftanasie, diacon : XLII.
 A. G., iconom : 159, 256.
 Agafia, maică la mănăstirea Văratec :
 XVII.
 Agapeni, cotun : X.
 Agapi Constantin (Agape Costache) :
 XXI, XLV, 125.
 Agapia, m-re : 78.
 Albești, sat : 28.
 Albineț, inginer arhitect : 268.
 Alecsandri Vasile : LXXX, 236.
 Alexandrescu V. : 176. Vezi și Ure-
 che V. A.
 Alexandru Ioan I : 139. Vezi și Cuza-
 vodă.
 Alexie I. : 241.
 Alinescu Ioan : XLII.
 Anania, arhimandrit : 128.
 Anastasiei Miron : XVI, 86.
 Anastasiu I., iconom : 125, 128.
 Anastasiu Ion (Ioan), elev : 209, 212.
 Ancuț Manoil : 239.
 Andoni a Dăscăliței : 64.
 Andrei a Petrii : 107. Vezi și Ciubotaru
 Andrei.

Andrei, preot : 113.
 Andriescu Nicolai : 143.
 Andronic Dimitrje : 195.
 Angelescu : 241.
 Angheliki Iancu I. : 191, 217, 218, 221.
 Angonescu Costache : 128.
 Anton Vasile : 35.
 Antonescu V. : 225.
 Apetrei Vasile : 39.
 Apostol F. : LXXIX, 261.
 Arhipescu Vasile (Vasilie) : XXXV, 43,
 52.
 Aron-vodă : XXXII, 132.
 Asaki, lt. col. : 227, 228.
 Atanasie Sevastian : 30.

B

Baboi Grigore, locuitor din Boboești :
 60. Vezi și Grigore a lui Baboi.
 Baboi Ion Lupu, tatăl Nastasiei David
 Creangă : XV.
 Baboi Vasile, diaconul, fratele Nastasiei
 Creangă : XV, XXVI, 42.
 Baboi Vasile, fiul diaconului Vasile Ba-
 boi, fratele Nastasiei Creangă :
 42.
 Baboi Vasile, locuitor din Boboești : 60.
 Bacaloglu E. : 241.
 Bacău : XXXV, LXXXIII.
 Baia, sat : XLI, 95.

- Baican Ilie (Elie) : LXXII, LXXVIII,
186, 187, 250.
- Baș Alec : XVI, XVII, XXVI, XXVII
40, 41, 42, 57, 77, 82.
- Baș P. : 85.
- Bance Andrei : 20.
- Bance Simion : 20.
- Baronzi Alecsandru : 239.
- Basero, doctor : XXXI.
- Bădilescu : 240.
- Bănești, sat : XXXVI, 103.
- Beiu Ion (Ioan) : LXV, 141.
- Belcești, sat : IX.
- Beldiman Vasile : 55.
- Bistricean Davidică : 86.
- Bîrlad : XXXV, 43.
- Bîrsan Zaheu : 35.
- Blanchet E. A. : 241.
- Blăgești, sat : IX.
- Blebea, sat : VI, VIII.
- Boboești (Băboești), cotun : VI, VII, IX,
X, XV, XXVI, LXXXIII, 33, 58,
60.
- Bobulescu Ioan : XLII, 104.
- Bobulescul Ioan : 43.
- Bodești (Bodeștii, Bodeștii-Precistei), sat :
XXXV, XLI, 37, 54, 56, 99, 123.
- Bodnărescu Samson : LXXX, 236, 241,
250, 255.
- Bogdan N. A. : LXXXII, 276.
- Bolgrad : 142.
- Borca, sat : XXIV, XXVIII.
- Bordeianu Constantin : 107.
- Bordeianu Grigore : 25.
- Bordeianu Ștefan : 28, 39.
- Bordeianului (Feciorii ~) : 14.
- Borș Toader : 40.
- Botez Alec : 225, 226.
- Botez F. Dumitru : 57.
- Botezatu : 265.
- Boroșani (Boroșanii) : XXIII, XXXV,
XXXVI, 28, 43, 103, 247.
- Bou Gh. C. : 270.
- Bradul (Bradul) Ioan : XXXVIII, XL,
XLI, XLIII, 101.
- Brandia Alex. : 157, 179.
- Brandia, dr. : 227, 228.
- Braniștea : 239.
- Brașoveanu N. : LXXVII, LXXVIII,
250, 257, 263.
- Brat Ioan : 99.
- Bratu B. : LXIII, LXXV.
- Brăila : 270.
- Brețcu : V.
- Broșteni (Broștenii) : XVI, XXIV,
XXV, XXVI, XXVII, XXVIII,
LXXXIII, 40, 41, 42, 57, 77, 80,
81, 82.
- Bucur Ioan : 27.
- Bucur Zahei : 35.
- București : LXXVI, LXXVII, LXXXIII,
128, 150, 162, 181, 207, 234, 235,
258.
- Budescu Costachi : 107, 108.
- Budescul Gheorghe : 43.
- Buhalnița, sat : XLI.
- Buliga (prisaca lui ~) : VI, 3, 4.
- Burada, profesor : LXIII.
- Burada T. T. : 276.
- Burlă V. : 236.
- Busnea Constantin : 166, 170.
- Buter Dimitrie : 171.
- Butescu Grigore : 118, 223.
- Butnariu Dumitru : 35.
- Buțureanu, protoiereu : LVII, LVIII,
193, 200, 201.
- Buțurianu D. G. : 227, 228.
- Buzău : 105.
- Buznea Mihail : 179.

C

- Calimah Alexandru-voevod : 6.
- Calimah (Călimah) Gavril : VI, 223.
- Calinic (Kalinic) Miclescu : LVIII, 134,
149, 150, 157, 193, 208.
- Calinic Dima : 129.
- Campeanu P. : 148.
- Canta Alec : 9.
- Carp Ioan : 104.
- Carp P. P. : 236.
- Castano I. V. : 176, 178.
- Catargi N. C. : 236, 245.
- Catargiu Costin : 25.
- Catargiu Ștefan : 33.

- Catrina, fiica lui Ion din Bălățești : vezi Ciubotaru Katrina.
- Cațichi : LXIX.
- Cazimir P. : 79.
- Călinescu G. : XXII, LXIII, LXXVI.
- Cealpău Gheorghe : XI, 64.
- Cerchez Mihalache : LXXII, 188.
- Chelariu Constantin : 185, 189.
- Chelsie, monahul : 8, 9, 23, 26.
- Chesarie, ierodiamon : 104.
- Chiriac Ioan : 54.
- Chiriac, preot : 17.
- Chirica Stamate Stolnic : 9.
- Chiril, arhimandrit : LI, LII, 126, 127, 128.
- Chirilă Ioan : 86.
- Chiriță, revizor : LXXVIII.
- Cibotariul Ioniță sîn Nicolai, Humulești : 21.
- Cichirdic Nastasia : XXXIX.
- Cioara, sat : IX.
- Ciobur Avram : 61.
- Ciogole Maria : 255, 256.
- Ciogole Nastasă (Ar.) : 255, 256.
- Cișman, institutor : LXXVIII.
- Ciubotar Chiriac, fiul lui Vasile Ciubotar, Humulești : XVII.
- Ciubotar David, Humulești : XVII.
- Ciubotar Ecaterina, fiica lui Vasile Ciubotar, Humulești : XVII.
- Ciubotar Gheorghe, fiul lui Vasile Ciubotar, Humulești : XVII.
- Ciubotar Ioniță, Humulești : XVII.
- Ciubotar Ipate, Humulești : XVII.
- Ciubotar Maștei, Humulești : XVII.
- Ciubotar Miron, Humulești : XVII.
- Ciubotar Paraschiva, soția lui Vasile Ciubotar, Humulești : XVII.
- Ciubotar Petre, fiul lui Luca Ciubotar, Humulești : 17.
- Ciubotar Safta, soția lui Luca Ciubotar, Humulești : XVII.
- Ciubotar Todossia, soția lui Ioniță Ciubotar, Humulești : XVII.
- Ciubotar Vasile, Humulești : XVII.
- Ciubotar Zamfira, fiica lui Vasile Ciubotar, Humulești : XVII.
- Ciubotariu Luca, vechil, Humulești : 21, 25.
- Ciubotaru Acsinia, soția lui Petre Ciubotaru, bunicul scriitorului : XVII, XVIII.
- Ciubotaru Ancuța (căs. Humă), fiica lui Petre Ciubotaru, bunicul scriitorului : XVIII.
- Ciubotaru Andrei, fiul lui Petre Ciubotaru, bunicul scriitorului : XVIII, 36. Vezi și Andrei a Petrii.
- Ciubotaru Andrei, Humulești : XVII.
- Ciubotaru Katrina (fiica lui Ion din Bălățești), soția lui Chiriac Ciubotaru, unchiul scriitorului : XVIII.
- Ciubotaru Chiriac, fiul lui Petre Ciubotaru, bunicul scriitorului : XVIII, 64.
- Ciubotaru Ecaterina, sora scriitorului : XVIII.
- Ciubotaru, familie : VI, XVI, LXXXIII. Vezi și *Statistica satului Humulești*, p. 65—74.
- Ciubotaru Iliana, sora scriitorului : XVIII.
- Ciubotaru Ion, Humulești : XVII.
- Ciubotaru Ion (poreclit Mogorogea), fiul lui Vasile Ciubotaru, unchiul scriitorului : XVIII. Vezi și Vasiliu Ioan.
- Ciubotaru Luca, Humulești : XVII, 14, 17.
- Ciubotaru Maria (fiica diaconului Grigore din Grumăzești), soția lui Andrei Ciubotaru, unchiul scriitorului : XVIII. Vezi și Maria, fiica diaconului Grigore...
- Ciubotaru Maria (n. Cucu Maria), soția lui Vasile Ciubotaru, unchiul scriitorului : XVIII, 37.
- Ciubotaru Maria, sora scriitorului : XVIII.
- Ciubotaru Nastasia, fiica lui Petre Ciubotaru, bunicul scriitorului : XVIII, 31, 35. Vezi și Cojocariu Nastasia.

- Ciubotaru Petre, bunicul scriitorului : XVI, XVII, XVIII, 17, 28, 31, 35, 36, 39.
- Ciubotaru Smaranda, mama scriitorului : 31, 107, 108, 109. Vezi și Creangă Smaranda.
- Ciubotaru Ștefan, Humulești : XVII.
- Ciubotaru Ștefan (Ștefan a Petrii, Ștefan sin Petre), tavaľ scriitorului. fiul lui Petre Ciubotaru : VII. IX, XII, XIII, XIV, XV, XVI. XVII, XVIII, XLV, LXIV, LXXXIII, 31, 36, 84, 94, 108, 109, 272. Apare și cu numele de Creangă Ștefan : LXV, 109, 121, 226, 238.
- Ciubotaru Teodor, fratele scriitorului : XVIII. Vezi și Creangă Teodor.
- Ciubotaru Vasile, fiul lui Petre Ciubotaru, bunicul scriitorului : XVIII. XXXVIII, XL, 14, 17, 37, 107.
- Ciubotaru Vasile, fratele scriitorului : XVIII.
- Ciubotaru Vasile, Humulești : VII.
- Ciubotariu Zaharia, fiul lui Vasile Ciubotaru, unchiul scriitorului : XVIII. 37.
- Ciubuc zis Clopotarul : XV.
- Ciubucani, sat : XV.
- Ciudin : 120, 208.
- Cîmpeanu P. : LXVII.
- Cîrligăturii (ocol. ~) : 108.
- Clavel, profesor : 228.
- Climescu Nicolae (N.) : LXV, 155, 162.
- Cobîlcescu Grigore (Grigorie) : LXXXII, 191.
- Coca Vasile : 265, 266, 267, 268.
- Cocca C. : XXXVI, 103.
- Codreanu M. : 274.
- Codrescu M. I. : 227.
- Codrescu (Codresco) Th. : 153, 154, 167.
- Cogeasca-Veche, sat : XXXI, XXXIII.
- Cojoc Zaharie : 28.
- Cojocariu Andrei : 31.
- Cojocariu Gavril : 35.
- Cojocariu Ioan : XVIII, 31, 32, 35.
- Cojocariu Ion, fiul lui Cojocariu Ioan și al Nastasiei, soră cu Ștefan a Petrii : 35.
- Cojocariu Nastasia : 31, 35. Vezi și Ciubotaru Nastasia.
- Cojocariu Paraschiva : 110, 111.
- Cojocariu Vasile : 31.
- Cojocariu Zaharia : 37, 106.
- Colibaș Ion : 276.
- Coman, familia descendentă din Creangă Coman, Pipirig : XIV, 16.
- Constandachi Alecu : LXIX.
- Constantin, iconom : 116.
- Constantin A. : 110.
- Constantin a Cozmii : 107.
- Constantin a Ștefănesei : 62, 63.
- Constantin Nicolaie-voievoda : 4.
- Constantin sîn Simion Stan : 110, 111.
- Constantinescu Barbu : 247, 248, 251.
- Constantinescu Vasile : 189.
- Constantinovici Anton : 143.
- Conta Ana, soția lui Nicolai Conta : 57.
- Conta Ana, soția preotului Nistor Conta : XXXV, 56.
- Conta Constantin : XL, XLI, XLIII, XLIV, 99, 122, 123.
- Conta Grigore : XVI, XXX, XXXV, LIII, 38, 40, 129.
- Conta Nicolai (Neculai) : XXII, XXIX, XXXV, XXXIX, 37, 54, 56, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.
- Conta Nistor : XXXV, 37, 38, 54, 56, 99, 123.
- Conta Vasile : XXX, XXXV, LIII.
- Cornescu Constantin : 142, 160, 164.
- Costaforu (Costa-Foru) G. : 208, 214.
- Costaki Benjamin : 209, 212.
- Costan Filip : 57.
- Costantin, diacon : 118.
- Cotîrğași (Cotîrğașul), sat : XXVIII, 40.
- Creangă (Dumitru sîn Ion Creangă) : XII, 60.
- Creangă (Nică sîn Ion Creangă) : XII, 60.
- Creangă Anastasia (Nastasia), bunica scriitorului : XIV, XV, 55, 86.

- Creangă Constantin (Costache), fiul scriitorului : XLVIII, LXVII, 125, 217, 219, 258, 270.
- Creangă Coman, Pipirig : XIV, XV, 16.
- Creangă David, bunicul scriitorului : XI, XII, XIV, XV, XVI, XXV, XXVII, XXVIII, 16, 20, 31, 32, 35, 55, 60, 78, 86, 272.
- Creangă Dumitru, fiu al lui David Creangă, bunicul scriitorului : XV.
- Creangă Elena, fiica lui Gheorghe Creangă, unchiul scriitorului : XVI.
- Creangă Elena, soția scriitorului : 258, 259. Vezi și Grigoriu Elena.
- Creangă Gheorghe, fiul lui David Creangă, bunicul scriitorului : XV, XXI, 55, 78, 79, 86, 143, 224.
- Creangă Gheorghe, Pipirig : XIV, XV.
- Creangă Ioan, feciorul lui Vasile Creangă, Pipirig : 61.
- Creangă Ioana, fiica lui David Creangă, bunicul scriitorului : XV, 27, 32. Vezi și Zăbulic Ioana.
- Creangă Ion (Ioan), fiul lui David Creangă, bunicul scriitorului : XII, XV, 60, 86.
- Creangă Ion, fiul preotului Gheorghe Creangă, unchiul scriitorului : 143.
- Creangă Ion, frate cu David Creangă, bunicul scriitorului : XV, 16.
- Creangă Ion (Ioan), scriitorul : studiu introductiv (V-LXXXII), 32, 94, 101, 109, 111, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 134, 135, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 150, 151, 153, 155, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 166, 167, 171, 172, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 187, 188, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 216, 217, 218, 219, 220, 222, 227, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 240, 242, 243, 244, 246, 248, 250, 251, 254, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 266, 267, 268, 269, 270, 272, 273, 274, 275, 276.
- Creangă Ion, străbunicul scriitorului : XII, XIV, XV, 16.
- Creangă Maria, fiica lui David Creangă, bunicul scriitorului : XV.
- Creangă Smaranda, mama scriitorului : XII, XIII, XV, XVI, XIX, 31, 143, 226, 238, 272. Vezi și Ciubotaru Smaranda.
- Creangă Ștefan birsanul, strămoșul : XIV.
- Creangă Teodor, fratele scriitorului : 180. Vezi și Ciubotaru Teodor.
- Creangă Vasile, frate cu David Creangă, bunicul scriitorului : XIV, XV, 16, 61.
- Creangă Vasile, preot, Fălticeni : XXXVI.
- Creangă Zahei, fratele scriitorului : XVIII, XX, LXIII, 157, 225, 226, 238, 239, 271, 272.
- Cucu Constantin : 40.
- Cucu Iftimi : XVIII.
- Cucu Maria : vezi Ciubotaru Maria.
- Cujbă Ion : 35.
- Cujbă Ioniță : XV.
- Cujbeni, cotun : X.
- Culianu (Culiano) N. : LXVI, 136, 147, 236, 245.
- Curius, profesor : 227.
- Cuza-vodă : VI, LXVI. Vezi și Alexandru Ioan I.
- Dabija : 236.
- Darie Ion : 225, 226.
- Darie Iordache : 19.
- Darzeu A. I. : LXV, LXVI, LXVII, 137, 141, 142, 151, 152, 156, 160, 175, 179, 228, 230, 231, 236, 270.
- David, familia descendentă din Creangă David, Pipirig : XIV, 16.
- David Isachi : 64.
- Davidel, locuitor din Pipirig : 35.
- Deliu C. : LXXXI, LXXXII, 274, 275.

Deliu Ecaterina : 274. **Vezi și Vartic Ecaterina.**
Diaconov Vasilie : 40.
Dimitrache Stan : 18, 19.
Dimitrie Petru : 131.
Dimitriu : 225, 226.
Dimitriu Dimitrie : 40.
Dimitriu Dimitrie, **monitor** : 199.
Dimitriu Ioan : XLI, 97.
Dimitriu Maria : 238, 239. **Vezi și Gheorghiu Maria.**
Dimitriu Neculai : 238.
Dimitriu Teodor : 97.
Dioclias Isaia : 134. **Vezi și Vicol Isaia.**
Dionisie, arhimandrit : 105, 106.
Donici Alexandru : 51.
Dobrovici, serdar : 25.
Domentian (Domintian), arhimandrit : 9, 21, 23, 26.
Dorohoi : 247.
Drăghici D. : 25.
Drăghici Vasile : XLVIII, 120, 121.
Drăghici Victoria : 125.
Dristariu Toader : 35.
Dristariu Vasile : 35.
Duca Ion : 108.
Dumitriu Gheorghe : LV.

E

Ecaterina, fiica iconomului Grigore din Bănești : 103.
Ecaterina, soția preotului Grigore din Humulești : 27.
Eftimescu Constantin : 43.
Eliad, autorul unui manual de desen : 247.
Eminescu : XVI, XXIII, LXXX, LXXXIV, 236, 240, 241, 245, 247, 249, 251, 254, 274.
Eni Iordachi : 12.
Esarcu C. : 181.

F

Famen Ion : 166.
Farcașa, sat : XXVIII, XL, XLI, 96.
Fasolă Chiriac : 63.

Făcuții, moșie : XIII, XIX, 107, 108.
Fălticeni (Fălticenii) : XXVII, XXXI, XXXIII, XXXV, XXXIX, 81, 90, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 103.
Fătu A. : 161, 176.
Feștilă D. : 12.
Florantin : 227.
Floreza P. : 217.
Florentin N. C. : 241.
Florescu, profesor : 227, 228.
Focșa Constantin : 43.
Focșa Dimitrie : 43.
Folescu Constantin : 189, 199, 209, 212.
Folescu Grigorie : 195, 196.
Folescu (Folesco) Marchian Iropoleos : LIII, 129.
Fote Cojocar : XVII.
Fotinii Nira : 129.
Furtună D. : LXXVI.

G

Gabor, locuitor din Pipirig : 35.
Galaț : 43.
Galino : LVII, 154.
Galu, sat : VII, X, 18, 19, 20, 58, 59.
Gane N. : 237.
Gane, postelnic : XXXV, XXXIX, 103.
Gasiorowschi, profesor : 227.
Gavril a Apostului : 107.
Gavril, econom : 54.
Gavril Irimia : 107.
Gavril, săchilarul : 33, 223.
Gavril sin Gheorghe Rusu : 107.
Gavril sin Vasile a Nastasoai : 107.
Gavrilescu A. : LI, LVIII, 168.
Gălușcă Dumitru : LXV.
Gheleme Andrian : 143.
Ghenovici Petru : LXXXI, 168.
Gheorghe a Ungurencii : XI, 64.
Gheorghe, locuitor din Plotun : 56.
Gheorghică Constantin : 56.
Gheorghică Petrea : 86.
Gheorghiu Constantin : 238.
Gheorghiu Maria — fiică : 238, 239. **Vezi și Dimitriu Maria.**

Gheorghiu Maria — mamă : 238.
Gherbe Grigore : XI, 65.
Gheuca A. : 168.
Ghica Alecu Chefal : 112.
Ghica Alex., logofăt : 23.
Ghica Grigore-vodă (Ghica Grigore
Alecs. vv.) : XXIX, 84, 105.
Ghica N. : 62.
Ghidionescu : LXXVI, 129, 233, 235,
252.
Ghindăoani, sat : XXX, XXXV, 38.
Ghingher Zalec : 171.
Ghiorghi a Lucăi : 39.
Giulești, sat : XLI, 95.
Givid Neculai : 225, 226.
Gîțlan Simion : XXXVIII, XL, XLI.
Goldner H. : 156, 159, 160.
Grigoraș C. : 84.
Grigoraș Gheorghe : 35.
Grigoraș Vasile : 35.
Grigore a lui Baboi, locuitor din Bobo-
ești : 35. Vezi și Baboi Grigore.
Grigore din Grumăzăști, diacon : XVIII,
36.
Grigore, iconom, Bănești : 103.
Grigore, iconom, Tg.-Neamț : 61.
Grigore, locuitor din Petea : 103.
Grigore, preot în Humulești : XXIV,
XXV, 32, 39.
Grigore, preot în Petea : 103.
Grigorescu Constantin : LXV, LXVI,
LXVII, 135, 138, 140, 141, 142,
151, 152, 156, 162, 173, 176, 178,
179, 222, 229, 230, 231, 232, 233,
236, 240, 248, 254, 270.
Grigorescu Ecaterina : XXXVI.
Grigorescu Vasile : 103.
Grigorescu Vasilie : XXXVI, XXXVII,
XXXIX, XLI, 94, 95, 96, 97, 98,
99, 100, 102.
Grigori, locuitor din Humulești : 28.
Grigorie, iconom : 27, 36.
Grigoriu : 38.
Grigoriu Ilcana (Iliana) : XLIV, 109,
125. Vezi și Creangă Elena.
Grigoriu Ioan : XXI, XLIV, L, 109, 112,
113, 115, 116, 120, 124.
Grigoriu Vasile : 202.

Grosu Leon : 209, 212.
Grumăzăști : 36.
Gura-Dreptului : VII.
Gura-Largului : VII, XV.
Gusti D. : 163.

H

Hagioangă Ioan : 65.
Haret : LXXIX, 261, 262, 263, 264,
265.
Harisiadina Luțica : LXXII, 191.
Heck Nestor : XXI.
Hodora, sat : IX.
Hodorogea Grigoraș : 20.
Hoiescu : 265.
Hristea, diacon : LV.
Humă Andrei : XVII.
Humă (Humu), familie : VI, XVII.
Humă Gavril : XVII.
Humă Gheorghe : XVIII.
Humă Ion : XVII, 17.
Humă Luca : XVII, XVIII, 17.
Humă Onofrei : XVII.
Humă Sandu : XVII.
Humă Ștefan : XVII, 17.
Humă Vasile : 17.
Humulescu Gheorghe : XXV.
Humulescu, vezi Ioan preot.
Humulești : V, VI, VII, VIII, IX, XII,
XIII, XIV, XV, XVI, XVII,
XVIII, XX, XXII, XXIII,
XXVII, XXVIII, XLII, LVII,
LXIV, LXV, LXXXII, LXXXIII,
3, 5, 8, 11, 14, 15, 17, 20, 21, 22,
24, 25, 27, 29, 31, 32, 33, 36, 37,
39, 52, 62, 82, 83, 84, 85, 90, 94,
98, 99, 100, 106, 107, 108, 109,
111, 121, 223. Vezi *Statistica eco-
nomică a satului*, la p. 65—74.
Huși : XXXV.

I

Iacob a Vasiichii : 17.
Iancu, autor de manual : 241.
Iași (Iassy, Iașii, Eși, Eșii) : XI, XIII,
XVI, XVIII, XIX, XX, XXI,

XXXI, XXXIII, XLI, XLV,
LXVI, LXVIII, LXX, LXXI,
LXXII, LXXIII, LXXV, LXXVI
LXXVII, LXXVIII, LXXIX,
LXXX, LXXXI, LXXXII,
20, 58, 76, 82, 84, 90, 105, 109,
112, 119, 125, 127, 128, 131, 134,
135, 136, 138, 140, 141, 142, 143,
147, 148, 149, 150, 151, 152, 153,
155, 156, 160, 161, 163, 164, 165,
167, 168, 169, 171, 172, 174, 175,
176, 177, 178, 180, 181, 182, 184,
186, 187, 188, 189, 190, 191, 192,
195, 198, 200, 201, 203, 204, 205,
207, 208, 209, 210, 211, 212, 213,
214, 216, 218, 219, 225, 226, 227,
229, 230, 231, 233, 234, 235, 236,
237, 238, 239, 240, 242, 243, 244,
247, 250, 251, 252, 254, 255, 256,
257, 259, 260, 263, 265, 266, 267,
268, 270, 271, 272, 273, 274, 275,
276.
Academia Mihăileană : 152.
Aroneanu, bis. și m-re : XXXII.
Asachi Gh., școală : LXXVII ;
uliță : LXVIII, 146.
Barnoschi, m-re : LII, LV.
Bărboi, bis. și m-re : XXI,
XLII, L, LII, LIII, LIV, LV, LVI,
LVII, 126, 127, 128, 129, 131,
205.
Bîrnova, m-re : LII.
Boghiu, mahala : LXVIII, 146.
Buna Vestire, bis. : XLIV, XLV,
LXXXI, LXXXII, 76, 113, 168,
255, 256.
Cetățuia, m-re : LII.
Dancu, m-re : LII.
Eternitatea : 269.
Frumoasa, bis. : XVIII, 129, 157.
Galata, m-re : LII.
Golia, bis. și m-re : XLII, LVI,
LVII, LVIII, LX, LXVIII,
LXXI, LXXXII, 128, 130, 148,
149, 158, 192, 195, 200.
Iaz, str. : LXVIII, 146.
Kogălniceanu, str. : LXXII, 188.

Liceul Central : 180.
Mitoc : LXVIII.
Muntenime, cartier : LXVIII,
255, 265.
Nicorița, m-re : LII.
Patruzeci de Mucenici (Sfinți),
bis. : XIV, XXXIX, XLIV,
XLV, XLVIII, XLIX, LI, LII,
112, 113, 119, 120, 121, 124, 125,
126, 127, 128.
Păcurari : LXVIII, LXXVI,
LXXVII, LXXVIII, 146, 233,
234, 235, 237, 238, 242, 243, 244,
250, 257, 258, 259, 260, 261, 262,
263, 264, 265, 266, 267.
Piața Palatului administrativ : 206.
Podul Vechi, str. : LXVIII, 146.
Sărarie : LIX, LXVII, LXVIII,
LXXI, LXXX, LXXXI, 146, 183,
191, 206, 213, 220, 245.
Seminaria Veniamină : XXXIV,
40, 43, 49, 52, 103.
Sf. Andrei, bis. : 272.
Sf. Atanasie, bis. : 30.
Sf. Gheorghe Lozonschi, bis. : LI.
Sf. Ioan Gură-de-Aur, bis. : LII,
LV.
Sf. Lazăr, bis. : LII, 118, 224.
Sf. Neculai domnesc, bis. : XXXI,
150.
Sf. Sava, bis. și m-re : LII.
Sf. Spiridon, bis. : XVIII, 148,
149 ; piață : LXXII, 191.
Sf. Treime, bis. : XLIX, L, 120,
121.
Socola, bis. : XXXVI ; seminar :
XV, XXII, XXIX, XXXI,
XXXIII, XLI, LXIV, LXV, 38,
54, 55, 56, 105, 132, 150, 153.
Strada Română : 202.
Tătărași : 151, 242, 244.
Trei Ierarhi, institut pedagogic :
LIV ; m-re : 128, 129, 244 ;
școală : XLVIII, LVIII, 135, 136,
138, 140, 141, 143, 147, 150, 151,
152, 153, 165, 169, 172, 173, 174,
175, 181, 228.

Țicău : LXXXVI, LXXIX,
LXXXI, LXXXII, LXXXIV,
168, 265, 267, 272, 275.
Valea Plîngerii : 265.
Vasile Lupu, institut : 135, 153.
Vărzariu, han : LXXIV, 202.
Idriceanu Constantin : LVI, 148, 149.
Ienăchescu (Enăchescu) Gheorghe : XXI,
XLII, LXV, LXVII, LXVIII,
LXIX, LXX, LXXXVIII, 155, 156,
162, 181, 242, 244, 252, 270.
Ieremia, ieromonahul : XXIX, XLII.
Iftimie Petrea : XI, 65.
Ilarie, arhimandrit : 8, 9, 21, 23, 26.
Ilie (Ilii) a Vasichii (Vasilcăi) : XXV,
17, 83.
Iliescu Nicefor Sprînceană : 205.
Inochentie, ierodiacon : 104.
Ioan (Ion) a Boanei : XXXVIII, XL, 99.
Ioan a lui Apostul (a Apostului, sin
Apostol) : 28, 31, 107.
Ioan, iconom, Fălticeni : 103.
Ioan, iconom, Iași : 116.
Ioan (1), locuitor din Humulești : 28.
Ioan (2), locuitor din Humulești : 28.
Ioan, preot, Pipirig : 27, 86.
Ioan, preot, zis Humulescu, fiul preo-
tului Grigore : XXIV, XXV, 27,
28, 29, 30, 32, 36, 39, 106.
Ion a lui Gavril a Ciubotarului : XVII.
Ion a Ștefăneșei : 63.
Ion a Vasiichii : 17.
Ion din Bălățești : XVIII.
Ion, locuitor din Bodești : 57.
Ion, monah : 28.
Ion, vornic, Pipirig : 20.
Ionescu : 241.
Ionescu Dimitrie : LIII.
Ionescu Georgie : 189.
Ionescu I. : 240, 270, 276.
Ioniță a Gafiței : 35.
Iordache, dascăl : XXIV, 17, 27.
Iordache, preot : 39.
Iordachi, preot : XVII.
Iordăchescu Ion : 223.
Irinarh, ierodiacon : 195.
Iuca Vasile : 40.

K

Koșula A. : XXIX.

L

Lambrior Al. : 236, 245.
Lăcătuș Petrea : 86.
Lăcătușu Marin : 56.
Lămășeni, sat : XXXVIII.
Legendre A. M. : 241.
Leon, N. : 276.
Leonardescu : 227.
Leonescu Iancu : 225, 226.
Liveanu : 257.
Lupu Iacob : 35.

M

Macarie, arhimandrit : 30, 128.
Macarie, ierodiacon : XLII, 104.
Maiorescu Titu : XXI, XXXII, LXIII,
LXIV, LXV, LXVI, LXXVI, 136,
170, 236, 245, 247, 248.
Mancaș Dimitrie : 43.
Mandinescu Alexandru : 43.
Mandrea Ștefan : 104.
Manliu : 247, 248, 251.
Manole, iconom : 120.
Mardarie Apamias : 79, 80.
Mardariu I. : 270.
Mardarov Dimitrie : 195.
Mardarov Ilie : 166, 170.
Maria Constantin sin Simion Stan : 110,
111.
Maria, fiica diaconului Grigore din Gru-
măzăști : 36. Vezi și Ciubotaru
Maria.
Mariea, soția preotului Grigore din Pe-
tea : 103.
Marx : XII.
Massim : 240.
Mavrocordat : LXVIII.
Măcărescu (Măcăresco) Gh. N. : 153, 154,
167, 175.
Meletie, mitropolit : XXXIII, 44, 46, 55.
Melhisedec, ierodiacon : XLII, 50, 52.
Melidon : 122.
Melik M. I. : 236.

Merișescu Ghenadie : 132.

Micle : 164, 228.

Miclescu : 24.

Miclescu D. : 112.

Mihailescu B. A. : 217.

Mihăilescu : 274.

Mihăilescu Georgie : 143.

Milicescu D. : 51.

Miller (Miler) Dimitrie : LXXVII,
LXXVIII, 237, 243.

Miloș Ioan : 43.

Minar Octav : 274.

Mircovici Iacov Teodorovici : 18.

Mitru I. : LXXXII, 273, 274.

Mîrzescu G. : 135.

Mogorogea : vezi Ciubotaru Ion (po-
reclit Mogorogea).

Moișa, sat : XLI, 97.

Moișanu Gheorghe : XLI, 97.

Moișanu Grigorie : 97.

Mrejer Nechita : 40.

Muntean Alexandru : 35.

N

Naftanail, stareț : 224.

Nanu Neculai (Nicolae, Nicolai) : XVI,
XXV, XXVI, XXVII, XXVIII,
41, 42, 55, 57, 80, 82.

Naum A. : LXXI, LXXIV, LXXV, 184,
204, 213, 270.

Neamț (Neamțu), m-re : V, VII, VIII,
X, XI, XVIII, XXVIII, XXIX,
XXX, XXXI, XXXV, LXXXIII,
6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 19, 21,
22, 24, 25, 27, 28, 29, 31, 33, 39,
55, 58, 61, 62, 75, 79, 85, 87, 88,
89, 91, 105, 223, 224.

Neamț, ținut : VII, XV, XXII, LXIV,
LXV, LXXXIII, 20, 21, 27, 28,
31, 33, 36, 37, 38, 39, 42, 54, 55,
61, 62, 78, 79, 83, 84, 85, 87, 90,
106, 108, 118, 121.

Neculau Ioan : 157.

Nedelschi Ilie : 170.

Negel Grigore : XVIII.

Negru Vasile : 86.

Negruzzi Iacob : 236.

Neonil, stareț : XXVIII, XXIX, XXX,
XXXV, 29, 61, 75, 87, 88, 89,
105, 106, 224.

Nica T. : 242.

Nică a Vîrvarii : 86.

Nicodim, egumen : 3, 4.

Nicolau Costache : 170.

Nicolau Georgie : 185, 189.

Nistor Ion : LXV.

Nistor, locuitor din Bodești : 57.

Nițulescu : 181.

Novac Mihalache : 265.

O

Obadă Ioan : 35.

Ocolul-de-Sus, sat : VII, 31, 39, 62, 85,
106, 108.

Ocolul-Muntelui, sat : V, VII, XV,
XXVII, XXVIII, 55, 61, 77, 80,
81, 82, 85.

Odobescu Al. : LII.

Oglinzile, sat : VII.

Onea Grigore : 86.

Onea Ioan : 86.

Orăscu Al. : 208.

Oșlobanu Ioan : XL, 118.

Oșlobanu Neculai : XVII, XL, 118.

Oșlobanu Teodor : XL, 118.

Oșlobanu Vasile : 118.

P

Palade D. : 179.

Palade V. : 161, 164.

Panaite Starostele : 19.

Panaiteșcu Alecu : 225, 226.

Pandolfini A. : 241.

Pangrate Ion : 147.

Panu G. : 236, 245.

Paraschivescu Naiman, Costachi : LXIX,
LXXIII, 188.

Paris : 175.

Partenie, arhimandrit : 129.

Parvul Ioan : XLII.

Pașcani : LXXVII.

Pavăl Gheorghe : 40.

Pavili Nicu : LXIX, 203.

Pestalozzi : 175.
Petea, sat : XXXVI, 103.
Petre sîn Ioniță Cujbă : 56.
Petrea Maxim : 60.
Petrini G. : 156.
Petrovanu Gr. : LXV, 141.
Petrovici A. : LXXIV, LXXVI, 156, 160, 221.
Piatra-Neamț (Piatra) : XVI, XXXV, LXXXIII, 12, 15, 18, 19, 43, 51, 60.
Pilescu A. : 217.
Pipirig : V, VII, IX, X, XI, XII, XIII, XIV, XV, XVI, LXXXIII, 18, 19, 27, 32, 33, 35, 42, 55, 58, 60, 61, 78, 79, 82, 85, 86.
Pișilăgeni, cotun : X.
Pișiligă Dumitru : 35.
Pîrăul-Ursului (Părăul-Ursului) : V, VI, VIII, IX, 5, 8, 21, 22, 24, 25.
Platon, arhimandrit : LII.
Plotunul, sat : VI, VII, X, XVI, 33, 55, 58, 60.
Poenari (Poenarul) Ioan : XLV, 110, 128.
Polizu : 21.
Pometele (Pometili), sat : V, VI, VIII, IX, 5, 8, 14, 21, 22, 24, 25.
Pompilian : 176.
Poni Petru : LXXX, 160, 164, 230, 231, 236, 241, 245, 254.
Popazol (Popazoglu) Gheorghe : 63.
Popea Costache : 265.
Popescu Athanasie : 200.
Popescu Costache : 199.
Popescu Petru : 241.
Popovici : 274.
Popovici A. : LXXIX, 261, 263, 264, 265, 266, 268.
Popovici David : XL.
Popovici Gheorghe : LXXXI, 76.
Popovici Gheorghe (Vasilii) : 195.
Popovici Grigorie : 41.
Popovici Ioan : XL, 96.
Popovici Iosif : 96.
Popovici Vasile : 189.
Posa Gheorghe : LXV.
Posa Ștefan : XL, XLI, XLIII, 100, 101.

Posa Toma : XL, 100.
Preuteștii, sat : VII.
Prigoreni, sat : XIV, XIX, 107, 108.

Q

Quintescu Neculai : 179.

R

Radu Ion : 35.
Radu Leon : 24.
Rainhor Iosif : 166, 171.
Răceanu (Receanu) V. : LXVI, LXVII, 139, 142, 151, 155, 156, 162, 164, 173, 175, 178, 179, 222, 229, 230, 231, 232, 233, 236, 247, 254, 270.
Rădeanul David : 8.
Răducă, banul : 6.
Răuceștii-de-Jos, sat : VII.
Răuceștii-de-Sus, sat : VII.
Răzmiriță Ecaterina : 55, 86.
Răzmiriță Vasile (Vasile) : XVI, 55, 86.
Rencescu Filaret : 49.
Rîureanu : 241.
Roiu : 157.
Roiul Nicolae : 43.
Roman : XXXV, 43, 56, 151.
Romanescu Alex. : 157.
Romanescu I. : 12.
Ropală Elefter : 270.
Rosăt Ienăcachi : 9.
Roset Petrache : 12, 15.
Roset (Rosăt, Rusăt) Iordachi : 3, 7, 9.
Roșu Andrei : 39, 62, 63.
Roșu (Roș) Grigore (Grigoraș) : 28, 39, 85, 107.
Roșu Luca : 106.
Roșu Vasile : 107.
Rudeanu Gheorghie : 95.
Rudeanu Nicolai : XLI, 95.
Ruginoasa, sat : IX.
Rusu Ioan : 35.

S

Sachelarie Gavril : 28.
Sadova—Cîmpulung-Moldovenesc : V, XV.

- Safta sin Avram Ciobur : 61.
 Săgiu Grigore : LIII.
 Sandovici Georgie : XLII, 104.
 Sandu Gheorghe : 40.
 Sava : 14.
 Savin Gavril : 8, 21, 25.
 Săghinescu S. N. : 177.
 Sălivestru, arhimandrit : 6.
 Săvescu Toma (Thoma, Th.) : LXXI,
 LXXV, 156, 179, 183, 206.
 Săvinescu N. S. : 172.
 Schwartz M. : 156 (greșit : Svarțin), 159.
 Scriban Filaret (Stavropoleos) : XLII, 50,
 55, 104, 109, 123.
 Scriban Neofit : XLII, 78, 104.
 Scriban Teoctist, ieromonah : XLII.
 Sculeni, sat : 239.
 Secul (Săcul), m-re : VI, XXVIII, 3, 4,
 6, 8, 9, 21, 26, 58, 61, 75, 87,
 88, 89.
 Seghinescu D. Georgie : 104.
 Semurcaș : 179.
 Simionescu A. : 162.
 Simionescu G. : 155.
 Simionescu I. : 276.
 Simionescu Simion : 98.
 Simionescu Zaharia : XXXVIII, XL,
 XLI, XLIII, 98, 101.
 Smărăndița (Smaranda) : XXII, 33.
 Sofian : 203.
 Sofroniu Georgie : LIII, 205.
 Sofronie, mitropolit : XLVI, 112.
 Soteanu Manoli : XXI.
 Spinozzolla O. : 241
 Stahi Toma : 64.
 Stan birsanu : XIV.
 Stan Constantin (Costandin) : 62, 64.
 Stan Dimitrie : 58.
 Stan Dumitrachi : X, 18.
 Stan Iordachi : 18.
 Stan Zaharia : 64.
 State Ioniță : 8.
 State Petre : 28, 39, 62, 63.
 Statistica economică a satului Humu-
 lești : 65—74.
 Stavăr Constantin : 28.
 Stavrat Ioan : LXV, LXVI, 141, 142,
 151, 152, 156, 160, 161, 163, 164,
 171, 179.
 Stirbă, sat : XLI.
 Strîngaci Georgie : 189.
 Stoianu Dimitrie : 142.
 Stoica D. Dimitrie : XLII, 104.
 Strat Gavril Apostol : 85.
 Sturza Dimitrache : 9.
 Sturza, logofăt : 46.
 Sturzea Ioan-voievod : 22, 23, 26.
 Sturza Mihai-voievod : 22, 23, 44.
 Sturzea Sandul : 3.
 Suceava : XXIV, XXVI, XXVII,
 XXVIII, 52, 57, 77, 80, 81, 82, 93,
 102, 123, 129, 134, 205, 207.
 Suching Alfred : 166, 170.
 Suhopan (Suhupan) Vladimir Irinopo-
 leos : LVII, 129.
 Suțu, vel-vist : 84.

Ș
 Șerban I. P. : LXXVIII, 242, 244.
 Ștefan a Blendioai : 107.
 Ștefan a Popii : 107.
 Ștefan cel Mare : XXXI.
 Ștefan, privighitor : 77, 80, 81.
 Ștefan sîn Maștei Ciubotar : 36.
 Ștefan, vornic : 108.
 Ștefănescu Gheorghe : XL.
 Ștefănescu Ioan : 104.
 Ștefănescu Teodor : 240.
 Ștefănești : 59.
 Ștefăniu (Ștefănciu) Maria : LXXXI.
 168, 255.
 Știubei C. : 157.
 Șuțu Mihail Grigori, voievod : 8, 22, 23,
 26.

T
 Talpău Toader : 86.
 Tăriță Iacob : 35.
 Tăriță Nicuță : 35.
 Tăutu Ioan : 209, 212.

Tăutu Ioan, ban : 9.
Tell Cristian : 213, 230.
Teodor, preot : 56.
Teodorescu Andrei : 55.
Teodorescu Constantin : 104.
Teodorescu Grigore : 239.
Teodorescu Isaia (Duhu) : XXIX, XXX, XXXI, XXXII, XXXIII, LIV, LXVII, LXXXIV, 78, 87, 92, 106, 132, 133, 149, 150.

Teodorescu Vasile, cantor : 157, 239.
Teodorescu Vasile, elev : 189.
Teodori : LXVI.
Teodori Octav : 136.
Teohari D. : 147.
Țilișca-Sibiului : V.
Timișești (Timișăști) : VII, IX.
Țirgul-Frumos : IX, XLIX.
Țirgul-Neamț : V, VI, VII, XVI, XVIII, XXVIII, XXX, XXXI, XXXIII, XXXV, XLI, LXXXIII, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 15, 19, 25, 52, 61, 62, 63, 75, 79, 83, 86, 88, 89, 105, 109, 224.

Toader a lui Iftimie : 35.
Toader a lui Toma Stahi : 64.
Toader a lui Zaharia Stan : 64.
Toader Anton : 35.
Tocilescu : 259, 260.
Todosiia : 20, 21.
Toplița : XV.
Trantomir L. : 217.
Trăsnea Gheorghe (Trăsne Gheorghie) : XXXVIII, 90.
Trăsnea (Trăsne) Ștefan : XXXVIII, 90.
Trifan Tăbăcar : 20.
Tudosca, doamna : 224.
Turnu-Severin : XXI.

T

Turloi Niță : 65.

U

Ungureanu Gh. : LXXXIII.
Ungureanu Iftimi : 60.
Ureche V. A. : LXVII. **Vezi și Alexandrescu V.**

Urechia G. : 164.
Ursu Ioan : 86.
Ursu Neculai : 35.

V

Varanici Ioan : 35.
Varatic, m-re : 59, 80.
Vartic : LXXVI, LXXXI.
Vartic Ecaterina : LXXXI, 255, 256, 274. **Vezi și Deliu Ecaterina.**
Vasile a Aniței : 64.
Vasile a lui Baboi, locuitor din Boboești : 35. **Vezi și Baboi Vasile.**
Vasile a Todiresei : 35.
Vasile a Vădanii : 64.
Vasile (fiul lui Ilii a Vasiichi) : XXV, 17, 83.
Vasile, iconom : 103, 120.
Vasile Lupu-voievod : 224.
Vasile, preot în Broșteni : 41.
Vasile (Vasile), preot în Pipirig : 32, 61.
Vasile sîn Ioan Cojocariu : 110, 111.
Vasiliu, familia : XXVI.
Vasiliu C. : 276.
Vasiliu Constantin, droșcar : LXXXI, 76.
Vasiliu Constantin, monitor : 143.
Vasiliu Costache : 185, 189.
Vasiliu Gregoriu : 166, 170.
Vasiliu Ioan (Mogorogea) : XXXVIII, XL. **Vezi și Ciubotaru Ion (poreclit Mogorogea).**
Vasiliu Ion, Iași : 76.
Vasiliu Leon : 166, 170.
Vasiliu Vasile : IX.
Vaslui : XXXV, 251.
Velciu A. : 217.
Velciu Scarlat : 259.
Velini D. : 49, 50.
Veniamin Costache : VIII, 8, 26, 30.
Verdeanu N. : 57.
Vicol C. T. : 178.
Vicol Dioclias Isaia : XLII, LIII, 104, 131, 148, 149, 152. **Vezi și Dioclias Isaia.**
Victor C. T. : 171, 177.
Victor P. : 176.

Vidrașcu : LXXVIII.
Visarion, preot : 178.
Vizanti : 227, 228.
Vinători (Vinătorii), sat : XXIV, 28.
Vinătorii-de-Jos : VII.
Vinătorii-de-Sus : VII.
Virgolici Iancu : LXV.
Virgolici Șt. : 236, 245.
Virnav : LXVIII.
Vroncel Gheorghe : 35.

Z

Zabulic Gheorghe : 32.
Zabulic Ioan : 32.

Zabulic Ioana : 32. Vezi și Creangă
Ioana.
Zaharescu Ioan : XLI, 95.
Zaharescu Vasilie : 95.
Zaharia, iconom : 129.
Zaheu, locuitor din Pipirig : 20.
Zahiu Ion : 86.
Zamfira, fiica lui Ioan Bîrlibă : 32.
Zamfira, soția preotului Ioan din Hu-
mulești : 28.
Zanne Al. : 131.
Zgrof Iorgu : XI, 64, 65.

X

Xenopol A. : 230, 231, 236.

FACSIMILE . . . . . LXXXIV--I

- 1743 (7251), ianuarie 15. Porunca lui Constantin Nicolaie-voievod către Iordache Rusăt vel-vornic, ca să judece pricina dintre Mănăstirea Secu și niște oameni „ce le zic humuleștii“ pentru un loc de lângă Tg.-Neamț.
- 1838, decembrie 4. Mărturie dată de locuitorii satului Humulești candidatului la preoție Ioan, fiul preotului Grigore, în legătură cu hirotonirea ca diacon.
- 1839, iunie 10. Actul de naștere al lui Ion Creangă.
- 1852, ianuarie, Iași. Patenta de neguțitor, cl. a III-a, eliberată de Vistierie lui Ștefan sin Petre Ciobotar din satul Humulești.
- 1855, august 29. Adeverința dată de școala catihetică din Folticeni clericului Ion Creangă, pentru a se putea înscrie la Seminarul de la Socola.
- 1859, iulie 1, Iași. Cererea Smarandei, soția răposatului Ștefan a Petrii Ciobotaru, din satul Humulești, pentru a fi scutită de birul pentru patentă.
1855. Catalog al școlii catihetice de la Folticeni. La nr. 25 este trecut Creangă Ioan.
- 1859, august 21. Mărturia preotului de la biserica Patruzeci de Sfinți din Iași, dată lui Ion Creangă, pentru a se putea căsători.
- 1866, aprilie 30. Cartea Mitropoliei prin care diaconul I. Creangă este numit definitiv la biserica Golia.
- 1870, decembrie 23. Proces-verbal semnat de institutorul Ion Creangă, în care arată activitatea desfășurată la clasa I de la școala sucursală primară de băieți nr. 1 din Iași.
- 1872, iunie 13. Ultimul raport făcut de Creangă înainte de a fi destituit.
- 1871, septembrie 11. Adeverința dată de Ion Creangă în legătură cu citarea lui la decasteria Mitropoliei.
- 1872, iunie 15. Adresa Mitropoliei prin care se comunică Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice excluderea diaconului Ion Creangă din rîndul clericilor.
- 1872, iulie 28. Raportul revizorului școlar G. Naum către minister în legătură cu destituirea lui I. Creangă din învățămînt.

- 1872, iulie 31. Memoriul înaintat de Creangă ministerului în legătură cu destituirea sa din învățământ.
- 1874, noiembrie 29. Raportul Comisiei pentru examinarea cărților didactice, cu care se trimit 13 procese-verbale asupra mai multor cărți didactice, între care și asupra *Metodei nouă de scriere și citire și Învățătorul copiilor*. Raportul este scris de M. Eminescu.
- 1874, mai 27. Ordinul de reintegrare în învățământ al lui Ion Creangă.
- 1875, iunie 18. Raport făcut de Creangă ca delegat să asiste la examenul de la școala primară de băieți din Sărărie.
- 1875, iunie 16. Propunerea Comisiei pentru examinarea cărților didactice din Iași pentru numirea în locul lui N. C. Catargi, A. Lambrior și G. Pann a lui N. Culiario, Șt. Vîrgolici și M. Eminescu.
- 1876, mai 26. Raportul revizorului școlar M. Eminescu privitor la cartea lui Creangă *Povăstitoriu la citire prin scriere*.
1876. Raport în legătură cu abecedarul *Învățătorul copiilor*.
1876. Raportul Comisiei pentru examinarea cărților didactice din Iași, privitor la abecedarul *Metodă nouă de scriere și citire*.
- 1887, septembrie 17. Reclamația lui Creangă împotriva unui vecin în legătură cu bojdeuca.
- 1879, iunie 25. Act prin care Ecaterina Vartic cumpără, tot cu bezmăn, locul și bojdeuca din Țicău. Martor și redactor al actului, Ion Creangă.
- 1889, decembrie 31. Actul de deces al lui Ion Creangă.
- 1890, ianuarie 2. Înștiințare privind înmormântarea scriitorului.

Ion Creangă. După o fotografie din 1877 (originalul se află la Casa memorială „Ion Creangă” de la Golia) . . . p. IV—V

Casa părintească din Humulești, astăzi Casa memorială „Ion Creangă”.

Valea Ozanei.

Vechea școală domnească din Țîrgul-Neamț, unde a învățat Creangă în 1853 (foto 1963).

Mormîntul Smarandei, mama lui Creangă, în cimitirul din Humulești.

Vedere din Fălticeni-Vechi.

Fălticeni. Casa din Ulița Rădășenilor, în care a locuit Creangă pe când învăța la școala catihetică (foto 1963).

Casa din curtea bisericii 40 de Sfinți (Iași), în care a locuit Creangă pe când era cîntăreț . . . p. 64—65

Academia Mihăileană, Iași.

Ruinele cetății Neamțului.

Isaia Teodorescu (Popa Duhu). După un tablou în ulei care a existat la Seminarul Veniamin din Iași.

Ion Creangă, diacon.

Turnul Goliei. Iași.

Biserica Golia (monument istoric, sec. XVII), Iași.

Hanul lui Topor (Iași) din strada Sărărie, frecventat de Creangă și Eminescu.

Casa în care a locuit Creangă la Golia, astăzi Casa memorială „Ion Creangă“ . . . . . p. 160—161

Creangă și Eminescu la bojdeucă. Pictură în ulei de O. Băncilă.

Ion Creangă la Slănic în 1885. În grup se află și Gr. Cobîlcescu, dr. Ciurea, A. D. Xenopol etc. După fotografia originală, păstrată la Arhivele Statului din Iași.

Ion Creangă în 1889.

Ion Creangă, portret în ulei din bojdeucă.

Mormîntul lui Ion Creangă din cimitirul Eternitatea (Iași) p 224—225

Studiu introductiv	V
Notă asupra ediției	LXXXIII

LISTA DOCUMENTELOR

1. 1743 (7251), ianuarie 15. Porunca lui Constantin Nicolaie-voievod către Iordache Rusăt vel-vornic, ca să judece pricina dintre Mănăstirea Secu și niște oameni „ce le zic humuleștii“ pentru un loc de lângă Tg.-Neamț	3
2. 1743 (7251), februarie 3. Cartea lui Constantin Nicolaie-voievod, prin care întărește Mănăstirii Secu stăpînirea pe un loc de lângă Tg.-Neamț	4
3. 1814, iulie 18. Jalba stareșului Mănăstirii Neamț și Secu către domn, în pricina ce au cu tîrgoveții din Tg.-Neamț și locuitorii din satele Humulești și altele pentru imășul vitelor și pentru niște popușoi	5
4. 1815, mai 14. Porunca Vistieriei către Isprăvnicia ținutului Neamț pentru a se executa întocmai hrisovul prin care tîrgoveții din Tg.-Neamț sînt obligați să plătească Mănăstirii Neamț anumite taxe pentru vînzarea rachiului	7
5. 1820, aprilie 22. Invoială între Mănăstirea Neamț și locuitorii din satele Pometele, Pîrăul-Ursului și Humuleștii pentru îndatoririle locuitorilor către mănăstire	8
6. 1829. Tabel statistic pentru Tg.-Neamț	10
7. 1829. „Statisticească știință“ asupra satului Humulești	11
8. 1829. „Statisticească știință“ asupra Mănăstirii Neamț	12
9. 1830. Catagrafie de breslele tîrgului și mahalalele din Tg.-Neamț, între care și Humulești	14
10. 1830. „Statisticească știință“ asupra satului Humulești, ținutul Neamț	15
11. 1831. Tabel centralizator al catagrafiei satului Pipirig, ținutul Neamț, proprietate a Mănăstirii Neamț	16

12.	1831. Tabel centralizator al catagrafiei satului Humulești, din catagrafia locuitorilor Moldovei făcută în anul 1831	17
13.	1833, aprilie 18. Jalba locuitorilor din satele Galu și Pipirig, ținutul Neamț, așezate pe moșia Mănăstirii Neamț, în care arată asupririle și exploatarea din partea arendașului moșiei.	18
14.	1833, octombrie 30, Pipirig. Invoială între locuitorii satelor Pipirig și Galu și arendașul moșiei, privind obligațiile locuitorilor	19
15.	1834, ianuarie 2. Jalba unei femei văduve din satul Humulești, ținutul Neamț, către Vistierie, ca să fie ajutată	20
16.	1834, august 13. Jalba locuitorilor din satele Humulești și Pîrăul-Ursului, de lângă Tg.-Neamț, ca să li se întărească vechea învoială ce o au cu Mănăstirea Neamț pentru boieresc. . .	21
17.	1834, august 28. Anafora către domn pentru întărirea învoielii pentru boieresc făcută de locuitorii satului Humulești . .	22
18.	1835, martie 9. Secretariatul de stat al Moldovei comunică vechilului Mănăstirii Neamț hotărîrea domnească privind învoiala locuitorilor satului Humulești și Mănăstirea Neamț .	24
19.	1836, martie 16. Carte domnească de întăritură a învoielii pentru boieresc dintre Mănăstirea Neamț și locuitorii satelor Humulești, Pomete și Pîrăul-Ursului	25
20.	1838, ianuarie 23. Act de căsătorie a lui Ioan Zachei Bucur cu Ioana David Creangă	27
21.	1838, decembrie 4, Humulești. Mărturia preoților, ctitorilor și poporânilor bisericii Sf. Ierarh Nicolaie din Humulești în legătură cu hirotonia ca diacon a candidatului Ioan, fiul preotului Grigore	27
22.	1838, decembrie 18. Cererea clericului Ioan din Humulești către Mitropolie pentru a fi rînduit preot la biserica din acel sat	29
23.	1839, ianuarie 20. Actul de naștere al lui Andrei, fiul lui Ioan Cojocaru și al Nastasiei, fiica lui Petre Ciubotaru	31
24.	1839, iunie 10. Actul de naștere al lui Ion Creangă	31
25.	1839, iunie 15. Actul de naștere al lui Gheorghe, fiul Ioanei lui David Creangă, căsătorită cu I. Zăbulic	32
26.	1839, septembrie 6. Actul de naștere al Smărăndiței, fiica preotului Ioan și colega de bancă la școala din Humulești a lui Nică al lui Ștefan a Petrii	32
27.	1841, octombrie 9. Invoială pentru lucrul boierescului a locuitorilor satului Pipirig	33
28.	1842, februarie 2. Actul de naștere al lui Ion (în act, greșit Zahau), fiul Nastasiei, soră cu Ștefan a Petrii, căsătorită cu Ion Cojocaru	35

29.	1842, februarie 18. Peci de cununie pentru Andrei, fiul lui Petrea Ciubotaru, cu Maria, fiica diaconului Grigore din Grumăzești	36
30.	1843, ianuarie 4. Act de naștere al lui Ștefan, fiul lui Andrei a Petrii Ciubotar	36
31.	1843, ianuarie 4. Act de naștere al lui Zaharia, fiul lui Vasile a Petrii Ciubotar și a femeii sale, Maria	37
32.	1843, octombrie 2. Cererea preotului Nistor Conta din satul Bodești, ținutul Neamț, pentru a da la seminar pe fiul său Neculai Conta, de 15 ani (mai târziu catihetul lui Creangă la Fălticeni)	37
33.	1844, aprilie 15. Adresa Vistieriei prin care dă voie lui Grigore Conta, „nefiind cuprins în nici o dare“, să poată fi hirotonit. Grigore Conta a fost tatăl lui Vasile Conta	38
34.	1844, iunie 22. Mărturia locuitorilor satului Humulești pentru diaconul Ioan ca să fie hirotonit preot în satul lor în locul bătrînului său tată, preotul Grigore	39
35.	1844, decembrie 6. Adresa Epitropiei învățăturilor publice către Seminarul central, în legătură cu mai mulți candidați, între care și Grigore Conta	40
36.	1845, august 8. Atestat eliberat de școala sătească de la Broșteni lui Vasile Diaconov, fiul lui Nechita Mrejer din satul Cotîrğași. Se arată obiectele la care a învățat	40
37.	1845, august 8. Atestat eliberat de școala sătească din Broșteni lui Grigorie Popovici, fiul preotului Vasilie din satul Broșteni	41
38.	1845, august 8. Atestat eliberat de școala sătească din Broșteni lui Vasile Baboi, fiul diaconului Vasile Baboi, din cotuna Boboești, satul Pipirig	42
39.	1845, noiembrie 23. Jurnal care constată examinarea mai multor tineri la Seminarul central din Iași. Între ei, și Vasile Arhipescu, primul catihet de la Fălticeni	43
40.	1845, noiembrie 23. Anaforaoa Epitropiei școlilor din Moldova către domn în legătură cu înfiinșarea școlilor catihetice pe la ținuturi	44
41.	1845. Regulamentul de funcționare a școlilor catihetice	46
42.	1846, martie 10. Raport în legătură cu organizarea școlilor catihetice pe la ținuturi	49
43.	1847, februarie 21. Extras din anaforaoa mitropolitului Meletie către domn în legătură cu învățămîntul copiilor locuitorilor săteni	50
44.	1847, martie 10. Raportul Comitetului de inspecție al școlilor din ținutul Neamț către Epitropia învățăturilor publice privitor la conflictul cu școala bisericească	51

45. 1847, iunie 6. Jalba preotului Vasile Arhivescu, catihetul de la Fălticeni, în legătură cu greutățile ce le întâmpină cu școala „ce ș-au început cursul acum” 52
46. 1848, ianuarie 28. Catagrafia bisericii cu hramul Sf. Neculai din satul Humulești. Lîngă cimitir erau două chilii, în care preotul Ioan va înființa școala 52
47. 1848, februarie 21. Atestat dat de Seminarul central din Iași clericului Niculai Conta, fiul lui Nistor Conta și frate cu Grigore Conta, tatăl lui Vasile Conta 54
48. 1849, februarie 5. Mărturia locuitorilor satului Plotun pentru candidatul Gheorghe, fiul lui David Creangă și al Anastasiei, pentru a fi hirotonit diacon în acel sat. Învățase carte cu profesorul N. Nanu, la Broșteni 55
49. 1849, februarie 16. Mărturia locuitorilor satului Bodești, dată candidatului Niculai Conta pentru a se hirotoni preot 56
50. 1849, februarie 17. Adresa Comitetului de inspecție școlară pentru ținutul Suceava către Isprăvnicia Suceava în legătură cu școala sătească de la Broșteni 57
51. 1849, iulie 9. Reclamația locuitorilor din satul Pipirig, cu cotunele Boboești și Plotun, așezate pe moșia Neamț, împotriva exploatării nemiloase și a schingiuirilor neomenești pe care le sufereau de la arendașul aga D. Stan 58
52. 1849, octombrie 15, Tg.-Neamț. Peciul dat de Protopopia Tg.-Neamț preotului Vasile din satul Pipirig, ca să poată săvîrși căsătoria fiului lui Vasile Creangă, anume Ioan, cu Ioana, fata lui Avram Ciobur 61
53. 1849, noiembrie 30, Iași. Adresa Departamentului bisericesc din Iași către starețul Mănăstirii Neamț privitoare la necesitatea înființării unei școli în Tg.-Neamț 61
54. 1849, decembrie 27, Humulești. Jalba locuitorilor satului Humulești pentru „jaful” suferit din partea clucerului Popazol. 62
55. 1849. Extras din constatările comisiei de anchetă în satul Pipirig 64
56. 1849. Statistica economică a satului Humulești, situat pe moșia Mănăstirii Neamț 65
57. 1850, aprilie 18. Adresa starețului Mănăstirii Neamț, Neonil, în legătură cu înființarea unei școli în Tg.-Neamț 75
58. 1850, iunie 2, Iași. Zapisul cu care Vasiliu Constantin droșcarul vinde casa făcută de el pe locul cu bezmăn de la biserica Buna Vestire din Țicău lui Gheorghe Popovici 76
59. 1850, iunie 10. Raportul privighetorului Ocolului-Muntele către Isprăvnicia ținutului Suceava în legătură cu funcționarea școlii din satul Broșteni 77

60. 1850, iulie 8. Atestat dat candidatului Gheorghe Creangă, fiul lui David Creangă din satul Pipirig, în care se arată că la învățăturile preoțești a răspuns „de mijloc” 78
61. 1850, iulie 26, Tg.-Neamț. Departamentul bisericesc recomandă locșitorului de mitropolit, Apamias, pe candidatul Gheorghe Creangă, pentru a-l hirotoni diacon la paraclisul spitalului din Tg.-Neamț 78
62. 1850, iulie 30, Mănăstirea Văratice. Adevărta lui Mardarie Apamias privind hirotonisirea ca diacon a candidatului Gheorghe Creangă din satul Pipirig 79
63. 1850, august 10. Raportul privighetorului Ocolului-Muntele privind închiderea „pansionului” din satul Broșteni 80
64. 1850, decembrie 8. Raportul privighetorului Ocolului-Muntele către Isprăvnicia ținutului Suceava privind închiderea „pansionului” din satul Broșteni 81
65. 1851, martie 26, Iași. Raportul profesorului școlii sătești de pe moșia Broșteni, ținutul Suceava, N. Nanu, către Departamentul averilor bisericești în legătură cu lista și numărul școlarilor ce au urmat la școala înființată de marele logofăt Al. Balș 82
66. 1851, noiembrie 13, Humulești. Jalba lui Ilii a Vasiichi din satul Humulești, pentru a fi iertat de bir, fiind bătrîn și avînd un singur fiu, Vasile, luat în Miliția pămîntească 83
67. 1852, ianuarie, Iași. Patentă pentru negușitorii de starea a treia dată lui Ștefan sin Petre Ciobotar din satul Humulești 84
68. 1852, martie 16. Raportul Isprăvniciei Neamț către Vistierie, privitor la situația unor patentari din satul Humulești 85
69. 1852, octombrie 10, Pipirig. Mărturia unor locuitori din satul Pipirig, proprietate a Mănăstirii Neamț, dată pentru diaconul Gheorghe Creangă, cerut a fi hirotonisit preot la paraclisul spitalului din Tg.-Neamț 85
70. 1853, iunie 1. Adresa stareșului Mănăstirilor Neamț și Secu către ieromonahul Isaia Teodorescu pentru a primi însărcinarea de profesor la școala publică pentru învățatura copiilor tineri înființată în Neamț 87
71. 1853. Cererea lui Neonil, stareșul Mănăstirii Neamț, adresată domnului în legătură cu caracterul bisericesc ce trebuie să aibă școala zidită în Tg.-Neamț cu cheltuiala Mănăstirilor Neamț și Secu 88
72. 1853, august 22, Iași. Hrisov domnesc prin care se întărește fondarea școlii publice din Tg.-Neamț cu mijloacele Mănăstirilor Neamț și Secu 89

73. 1854, noiembrie 21. Adeverință eliberată de școala bisericească din Fălticeni candidatului Gheorghe Trăsne din satul Humulești	90
74. 1855, iunie 2. Raportul profesorului Isaia Teodorescu privind situația școlii din Tg.-Neamț	91
75. 1855, iunie 2, Tg.-Neamț. Raportul lui Isaia Teodorescu către starețul Mănăstirii Neamț, în care îi descrie starea mizerabilă a școlii înființate în Tg.-Neamț	92
76. 1855, iulie 9. Raportul catihetului ținutului Suceava către comitetul Seminarului de la Socola privitor la examenul ținut la școala catihetică și numărul clericilor „pregătiți și cu talente“ ce vor fi trimiși la 1 septembrie la Iași	93
77. 1855, septembrie 1. Raportul catihetului ținutului Suceava, cu care trimite adeverințele celor zece clerici, printre care și Ion Creangă	93
78. 1855, august 29, Fălticeni. Adeverință dată de școala catihetică din Fălticeni clericului Ion Creangă, fiul locuitorului Ștefan a Petrii din satul Humulești, pentru a se putea înscrie la Seminarul de la Socola, Iași, în clasa a II-a	94
79. 1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catihetică din Fălticeni clericului Nicolai Rudeanu, fiul dascălului Gheorghe, din satul Giulești, pentru a se putea înscrie la Seminarul de la Socola, Iași	95
80. 1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catihetică din Fălticeni clericului Ioan Zaharescu, fiul preotului Vasile din Baia, pentru a putea intra în Seminarul de la Socola, Iași	95
81. 1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catihetică din Fălticeni clericului Ioan Popovici, fiul dascălului Iosif Popovici din satul Farcașa, pentru a putea intra la Seminarul de la Socola, Iași, în clasa a II-a	96
82. 1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catihetică din Fălticeni clericului Gheorghe Moişanu, fiul preotului Grigore din satul Moişa, pentru a putea intra la Seminarul de la Socola, Iași, în clasa a II-a	97
83. 1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catihetică din Fălticeni candidatului Ioan Dimitriu, fiul diaconului Teodor din satul Moişa, pentru a putea intra în clasa a II-a la Seminarul de la Socola, Iași	97
84. 1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catihetică din Fălticeni lui Zaharia Simionescu, fiul lui Simioan din Humulești, pentru a putea intra în clasa a II-a la Seminarul de la Socola, Iași	98

85. 1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catihetică din Fălticeni lui Ioan Brat, fiul lui Ioan a Boanei din satul Humulești, pentru a putea intra în clasa a II-a de la Seminarul Socola, Iași 99
86. 1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala catihetică din Fălticeni lui Constantin Conta, fiul preotului Nistor din satul Bodești, pentru a putea intra în clasa a II-a de la Seminarul Socola, Iași 99
87. 1855, august 29, Fălticeni. Adeverință eliberată de școala bisericească din Fălticeni lui Ștefan Posa, fiul lui Toma Posa din satul Humulești, pentru a putea intra în clasa a II-a de la Seminarul Socola, Iași 100
88. 1855, noiembrie 6, Humulești. Cererea lui Ioan Creangă, Ștefan Posa, Zaharia Simionescu și Ioan Bradul către starețul Mănăstirii Neamț ca să fie primiți în internatul școlii din Tg.-Neamț, părinții lor neavînd posibilități materiale de a-i întreține 101
89. 1856, septembrie 10. Raportul catihetului ținutului Suceava către comitetul Seminariei centrale, în care arată că a primit „toate ale shoalei“, potrivit ofisului, și că se va strădui să corespundă postului ce i s-a încredințat 102
90. 1856. Mărturia unor poporâni ai bisericii Adormirea din Fălticeni, dată lui Vasile Grigorescu, doveditoare că a avut purtări bune pentru a fi hirotonit preot la acea biserică 103
91. 1857, iunie 10. Listă de profesorii și obiectele ce se predau la Seminarul de la Socola, Iași 104
92. 1858, aprilie 30. Jalba lui Isaia Teodorescu către mitropolit în legătură cu învățămîntul pe la sate și mănăstiri 105
93. 1858, decembrie 2. Mărturie dată de locuitorii satului Humulești pentru sărăcia unor locuitori care nu mai puteau plăti birul 106
94. 1859, mai 17. Mărturia preotului Costache Butescu din satul Prigoreni, ținutul Iași, doveditoare că Ștefan a Petrii Ciubotaru a murit pe moșia Făcuții, ținutul Iași, și a fost înmormîntat la biserica din satul Prigoreni, la 30 iunie 1858 107
95. 1859, iulie 1. Cererea Smarandei, soția răposatului Ștefan a Petrii Ciubotaru din satul Humulești pentru a fi scutită de impozitul pentru patentă 108
96. 1859, august 21. Mărturia preotului de la biserica Patruzeci de Sfinți din Iași, dată lui Ion Creangă, pentru a-și putea scoate peciul de cununie cu Pleana, fiica preotului Ioan Grigoriu 109
97. 1859, octombrie 16. Jalba unor văduve din Humulești pentru a fi scăzute de birul patentelor plătite soților decedați, foști patentari 110

98.	1859, noiembrie 5. Mărturia unor poporâni de la biserica Patruzeci de Mucenici din Iași, dată lui Ion Creangă spre a se hirotonisi preot la acea biserică	111
99.	1860, ianuarie 13. Jalba diaconului Ion Creangă către mitropolitul Moldovei împotriva socrului său, preotul Ioan Grigoriu de la biserica Patruzeci de Mucenici din Iași	112
100.	1860, ianuarie 16. Cererea diaconului Ion Creangă către mitropolitul Moldovei, pentru a fi eliberat de la arestul Decasteriei	115
101.	1860, ianuarie 18. Jalba diaconului Ion Creangă adresată Decasteriei împotriva socrului său	116
102.	1860, ianuarie 30. Raportul preotului Grigore Butescu către Mitropolie în legătură cu bătăile și scandalurile provocate de dascălii și preotul Oșlobanu din Humulești	118
103.	1860, aprilie 29. Contractul încheiat între diaconul I. Creangă și epitropia bisericii Patruzeci de Sfinți din Iași	119
104.	1860, mai 2. Carte de mutare a diaconului I. Creangă de la biserica Sfânta Treime din Iași la biserica Patruzeci de Sfinți	120
105.	1860, octombrie 26. Codicele matricular al Universității din Iași, în care este trecut și I. Creangă ca student la Facultatea de teologie	121
106.	1861, noiembrie 7. Adresa Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice către Seminarul de la Socola pentru a se elibera atestatul convenit lui Constantin Conta, colegul lui Creangă	122
107.	1861, noiembrie 10. Certificatul lui Constantin Conta pentru absolvirea cursului de patru ani a Seminarului de la Socola, Iași, la anul 1858 (o dată cu Creangă)	123
108.	1862, aprilie 8. Raportul săptămînal al bisericii Patruzeci de Mucenici (Sfinți) din Iași către Protoieria Iași, scris de diaconul Ion Creangă în lipsa preotului paroh	124
109.	1862. Catagrafia preoților, diaconilor și a dascălilor, cum și a enoriașilor aflători în jurisdicția acestui protopopiat (Iași)	124
110.	1863, martie 12. Mărturie de naștere și botez a lui Constantin Creangă, fiul lui Ion Creangă și al soției sale, Elena	125
111.	1863, martie 22. Cererea diaconului I. Creangă pentru a se muta ca diacon la Mănăstirea Bărboi	126
112.	1863, martie 23. Contractul încheiat între diaconul I. Creangă și egumenul de la Mănăstirea Bărboi din Iași, unde se angaja ca diacon	126
113.	1863, septembrie 11. Adresa epitropiei bisericii 40 de Sfinți din Iași în legătură cu un dulap luat de I. Creangă de la biserică	127

114. 1863, octombrie 9. Ordinul Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice către prefectul județului Iași pentru întocmirea inventarelor averii mobile și imobile a mănăstirilor secularizate. Urmează un extras din inventarul Mănăstirii Bărboi 128
115. 1863, octombrie. Extras din inventarul Mănăstirii Golia, Iași 130
116. 1863, decembrie 24. Ordinul Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice către Prefectura Iași în legătură cu alcătuirea inventarului Mănăstirii Bărboi și a altora și predarea acestor averi noilor curatori 131
117. 1864, mai 12. Adresa Mitropoliei Moldovei către Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice, în care se arată calitățile cu care este înzestrat arhimandritul Isaia Teodorescu, cerându-se numirea sa definitivă în funcția de rector al Seminarului de la Socola 132
118. 1864, iunie 10. Cererea arhimandritului Isaia Teodorescu către mitropolit în legătură cu înființarea unei școli sătești în satul Aroneanu 133
119. 1864, iunie 12. Adresa superiorului fostei Mănăstiri Bărboi, arhiereul Isaia Dioclias Vicol, către mitropolit, relativ la purtarea diaconului I. Creangă 134
120. 1864, septembrie 3. Cererea diaconului I. Creangă către consiliul scolastic din Iași pentru a fi primit la concursul instituit pentru secția a II-a a clasei întâi de la școala primară vasiliană 134
121. 1864, octombrie 2/14, Iași. Adresa Comitetului de inspecțiune școlară către minister, prin care îl recomandă pe Ion Creangă spre a ocupa postul vacant de la școala primară de băieți, Trei Ierarhi, la clasa I, secțiunea a II-a 135
122. 1864, octombrie 9, Iași. Adresa școlii primare de băieți Trei Ierarhi din Iași către Comitetul de inspecțiune școlară din Iași, în care se arată nevoile școlii, ce urmau a fi prevăzute în buget 136
123. 1864, noiembrie 9, Iași. Adresa institutorului clasei I de la școala primară Trei Ierarhi din Iași către Comitetul de inspecțiune școlară, în care arată mobilierul și materialul didactic de care are nevoie acea clasă 138
124. 1864, noiembrie 13. I. Creangă raportează Comitetului de inspecțiune școlară că a primit decretul Ministerului de Justiție, Culte și Instrucțiune Publică pentru numirea sa în postul de institutor la clasa I, secțiunea a II-a a școlii din Trei Ierarhi și urmează a se prezenta la post 140
125. 1864, noiembrie 26. Comunicare în legătură cu începerea cursurilor la școala din Trei Ierarhi în anul școlar 1864—65 140

126. 1864, decembrie 15, Iași. Școala primară de băieți de la Trei Ierarhi comunică Comitetului de inspecțiune școlară lista instituțiilor ce au dreptul a lua parte la alegerile comunale 141
127. 1864. Cererea lui Ion Creangă, fiul preotului Gheorghe Creangă, unchiul scriitorului, adresată Comitetului de inspecțiune școlară pentru a fi numărat printre candidații ce concurează la clasa I de la Bolgrad 142
128. 1865, ianuarie 10. Institutul I. Creangă arată programa cercurilor clasei I, secțiunea a II-a a școlii din Trei Ierarhi, care și-a început activitatea 143
129. 1865, septembrie 6. Proces-verbal scris de Ion Creangă referitor la deschiderea cursului de la secția a II-a a clasei I de la școala din Trei Ierarhi 144
130. 1865, septembrie 7. I. Creangă arată programul unei zile de clasă în care s-a ținut prelegere după modelul „sălelor de azil” 145
131. 1865. Adresa Comitetului de inspecțiune școlară către Primăria municipiului Iași pentru a aviza închirierea de localuri pentru școli în diferite cartiere ale Iașului și înzestrarea lor cu mobilierul necesar 146
132. 1866, ianuarie 13, Iași. Raportul dr. P. Cîmpeanu către Primăria municipiului Iași, în care arată că, asistînd la examenul elevilor școlii primare din Trei Ierarhi, a constatat că pregătirea lor este mulțumitoare, cu toate greutățile întîmpinate 147
133. 1866, aprilie 28. Superiorul bisericii Golia din Iași cere numirea definitivă a diaconului Ion Creangă la Mănăstirea Golia, în locul lui C. Idriceanu, mutat ca diacon la Sf. Spiridon 148
134. 1866, aprilie 30. Cartea Mitropoliei prin care diaconul I. Creangă este numit definitiv la biserica Golia 149
135. 1866, decembrie 20. Suplica lui Isaia Teodorescu către mitropolitul Calinic Miclescu pentru a-i aproba plecarea sa la București în vederea ocupării unui post de profesor 149
136. 1866. Situația corpului didactic al școlii primare de băieți Trei Ierarhi din Iași 150
137. 1867, octombrie 10. Raport privind institutorii de la școala primară de băieți din Trei Ierarhi, Iași 151
138. 1868, februarie 17. Proces-verbal încheiat de N. Măcărescu și Th. Codrescu, în care opinează pentru numirea definitivă a institutorului Ion Creangă la clasa I, secțiunea a II-a a școlii primare de băieți din Trei Ierarhi 153
139. 1868, februarie 26. Articol publicat în ziarul *Convențiunea* nr. 14, privitor la mergerea lui Ion Creangă la teatru 154

140.	1868, martie 29, Iași. Raportul comisiei de învățători, desemnată de către Societatea pentru învățătura poporului român din Iași pentru a cerceta dacă poate fi tipărit abecedarul alcătuit de I. Creangă și alți învățători	155
141.	1868, mai 2. Decretul de numire a lui Zaheu Creangă cantor la biserica Frumoasa din Iași	157
142.	1868. Articol publicat în <i>Curierul de Iași</i> , nr. 6/1868, intitulat <i>Tragerea la țință și vînatul de păsări în mijlocul orașului</i>	158
143.	1868, mai 13. Adresa Subprotoieriei despărțirii a III-a, prin care se comunică diaconului I. Creangă data la care se va face cercetarea în legătură cu cele scrise în articolul <i>Tragerea la țință și vînatul de păsări în mijlocul orașului</i>	158
144.	1868, iunie 10, Iași. Contractul tipografului Goldner pentru tipărirea abecedarului lui Creangă și colaboratorii	159
145.	1868, iunie 10, Iași. Mandat de plată iscălit de P. Poni, ca secretar, pentru plata a 30 galbeni, necesari tipării abecedarului lui Creangă și colaboratorii	160
146.	1868, august 2. Dispoziția de plată pentru tipărirea abecedarului <i>Metodă nouă de cetire și scriere</i>	161
147.	1868, august 14. Cererea lui V. Răceanu, G. Ienăchescu și C. Grigorescu, autorii abecedarului intitulat <i>Metodă nouă de scriere și cetire, pentru uzul clasei I-a</i> , de a se cerceta și aproba acel abecedar, care s-a și tipărit în număr de 4.000 exemplare	162
148.	1868, octombrie 29. Aprobarea dată de Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice pentru abecedarul lui Creangă	162
149.	1868, noiembrie 21. Hotărârea Societății pentru învățătura poporului român din Iași pentru a se tipări într-o nouă ediție abecedarul lui I. Creangă	163
150.	1868. Adresa Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care se comunică institutorului Răceanu că s-a aprobat și adoptat între cărțile didactice pentru clasa I, cartea intitulată <i>Metodă nouă de scriere și cetire</i> elaborată de el și alți institutori	164
151.	1869, ianuarie 2. Proces-verbal semnat de institutorul I. Creangă, în care se arată situația frecvenței elevilor și materiile predate la clasa I primară a școlii din Trei Ierarhi	165
152.	1869, aprilie 11, Iași. Cererea lui I. Creangă adresată Primăriei Iași pentru a i se corecta numărul decretului, greșit dat într-o copie anterioară	167
153.	1869, aprilie 30, Iași. Actul de bezmăn al bisericii Buna Vestire din Iași pentru locul cu casă din Țicău dat Mariei Ștefăniș, de la care a trecut mai târziu la Ecaterina Vartic	168

154. 1869, iunie 20. Proces-verbal semnat de Ion Creangă, în care se arată situația frecvenței elevilor și materiile predate la secțiunea I și a II-a a clasei I primară de la școala de băieți din Trei Ierarhi 169
155. 1869, decembrie 28. Raportul lui I. Creangă și N. S. Săvinescu privitor la îndeplinirea misiunii date de Societatea pentru învățătura poporului român pentru lichidarea gestiunii vechiului casier Stavrat și predarea conturilor noului casier . 171
156. 1869. Raport de inspecție la școala primară din Trei Ierarhi, „cea mai bună din toată Romînia“ 172
157. 1870, februarie 28. Propunerea făcută de Ion Creangă și alții pentru aprobarea unei reprezentații teatrale în folosul Societății pentru învățătura poporului român 176
158. 1870, februarie 28. Raportul lui Ion Creangă și alți institutori în legătură cu distribuirea ajutoarelor pentru elevii săraci . . 177
159. 1870, mai 19. Cererea institutorilor V. Răceanu, N. Grigorescu și I. Creangă pentru a li se acorda un ajutor bănesc pentru tipărirea unui manual didactic 178
160. 1870, iunie 14. Extras din procesul-verbal al ședinței Societății pentru învățătura poporului român privitor la discuțiile și numirea comisiei pentru verificarea manuscrisului abecedarului elaborat de I. Creangă și alți institutori 179
161. 1870, septembrie 5. Cererea lui I. Creangă adresată direcției Liceului comercial din Iași pentru primirea fratelui său, Teodor Creangă, ca bursier în internatul acestei școli 180
162. 1870, octombrie 20, București. Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice comunică Comitetului școlar Iași schimbarea institutorului I. Creangă de la clasa I, diviziunea a II-a, de la școala primară Trei Ierarhi la școala sucursală nr. 1, în locul lui G. Ienăchescu, care trece la școala din Trei Ierarhi . 181
163. 1870, octombrie 31, Iași. Raportul institutorului Ion Creangă către Primăria Iași, în care arată reparațiile necesare la școala primară de băieți nr. 7, sucursala nr. 1, cerînd urgentarea lor, căci iarna se apropie, și copiii sînt sărăcuț îmbrăcați și chiar desculți 182
164. 1870, decembrie 19. T. Săvescu, în urma vizitei făcute la clasa I de la școala publică de băieți nr. 2 din suburbia Sărării, condusă de institutorul I. Creangă, arată buna pregătire a elevilor și conștiinciozitatea institutorului 183
165. 1870, decembrie 21. Raportul lui A. Naum în urma inspecției făcute la școala sucursală din Sărărie, condusă de I. Creangă 183

166. 1870, decembrie 23. Proces-verbal semnat de institutorul Ion Creangă, în care arată activitatea desfășurată la clasa I de la școala sucursală primară de băieți nr. 1 din Iași 184
167. 1871, ianuarie 3. Raportul lui Ilie Baican adresat primarului municipiului Iași, în care arată că, asistând la examenul semestrului I la școala sucursală nr. 1, a constatat buna pregătire a elevilor, fapt pentru care aduce mulțumiri institutorului I. Creangă 186
168. 1871, ianuarie 5. Raportul lui Ilie Baican către revizorul școlilor primare din Iași, în care arată că, asistând la examenul școlii sucursale nr. 1, delegat fiind de Primăria municipiului Iași, a fost pe deplin satisfăcut de răspunsurile elevilor, fapt pentru care aduce institutorului I. Creangă mulțumiri pentru zelul depus 187
169. 1871, februarie 25/9, Iași. Adresa școlii primare sucursale de băieți nr. 1 din Iași către Primăria Iași, prin care institutorul I. Creangă recomandă spre închiriere casele lui M. Cerchez din strada Kogălniceanu nr. 769, care corespund din toate punctele de vedere pentru școală, vechiul local fiind cu totul deteriorat 188
170. 1871, iunie 16/28, Iași. Raportul institutorului Ion Creangă către Primăria Iași, în care arată situația școlarilor din clasa I de la școala sucursală de băieți nr. 1 din Iași, în urma examenului public ținut în prezența delegatului primăriei și a părinților elevilor 189
171. 1871, iunie 27/9 iulie, Iași. Raportul institutorului Ion Creangă către Primăria Iași, în care arată starea rea a localului școlii primare sucursale de băieți nr. 1 din Iași și recomandă spre închiriere casele Luțicăi Harisiadina 190
172. 1871, septembrie 3. Adresa (Mitropoliei) prin care se comunică diaconului Ion Creangă că a fost dat în judecata consistoriului 192
173. 1871, septembrie 8, Iași. Porunca Mitropoliei către Protoieria Iași privitoare la cațerisirea lui Ion Creangă din diaconie 192
174. 1871, septembrie 11. Adresa Mitropoliei prin care comunică diaconului Ion Creangă noul termen fixat pentru judecarea sa de către consistoriu 193
175. 1871, septembrie 11. Adevăriniță semnată de I. Creangă, care arată că la data fixată s-a prezentat pentru a fi judecat, însă pînă la ora 3 p.-m. nu s-au prezentat judecătorii, nici pîrșul. Cere amînarea termenului de judecată, fiind oprit de doctor să iasă din casă 4 zile 194

176. 1871, septembrie 20. Raportul Protoieriei Iași către Mitropolie, în care arată situația găsită la biserica Golia la inspecția făcută 195
177. 1871, septembrie 22. Referatul consistoriului Mitropoliei Iași privitor la „relele purtări” ale diaconului Ion Creangă . . . 196
178. 1871, decembrie 24. Proces-verbal semnat de institutorul Ion Creangă în care arată activitatea desfășurată pe semestrul I la clasa I a școlii primare sucursale nr. 1 Iași 198
179. 1871, decembrie 30. Adresa Protoieriei Iași, prin care soamează pe Ion Creangă a preda neîntârziat cheile caselor din curtea bisericii Golia, în care a locuit pe vremea când era diacon la acea biserică 200
180. 1872, ianuarie 11/23, Iași. Adresa școlii primare sucursale de băieți nr. 1 din Iași către Primăria Iași, prin care se cere mărirea cantității de lemne destinată acelei școli; clădirea fiind veche, cu pereții foarte subțiri, este friguroasă 201
181. 1872, ianuarie 11/23, Iași. Adresa școlii primare sucursale de băieți nr. 1 către Primăria Iași, în care arată că localul școlii este nesatisfăcător și recomandă spre închiriere casele din Iași, Strada Romînă, numite hanul lui Varzariu 202
182. 1872, mai 6/18, Iași. Raportul institutorului I. Creangă către Revizoratul școlar, în care arată situația frecvenței elevilor de la clasa sa 204
183. 1872, mai 13, Iași. Raportul bisericii Bărboi către Mitropolie în legătură cu odăile din curtea bisericii care sînt ocupate de G. Sofroniu, cîntăreț la acea biserică 205
184. 1872, iunie 3/15, Iași. Adresa institutorului Toma Săvescu către I. Creangă pentru a veni cu școlarii în vîrstă de 8 ani, duminica și sîrbătoarea, în Piața Palatului administrativ pentru exerciții cerute de „higiena și ordinea militară” 206
185. 1872, iunie 10, București. Ordinul Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice către Revizoratul școlar Iași pentru a se lua în primire, cu inventar, arhiva, localul și zestre școlii de la instituitorul Ion Creangă, care de pe data de 1 iulie se dătuie din postul ce-l ocupă la școala sucursală nr. 1 băieți din Iași 207
186. 1872, iunie 15. Adresa Mitropoliei, prin care comunică Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice excluderea diaconului Ion Creangă din rîndul clericilor 208
187. 1872, iunie 21/3, Iași. Raportul institutorului Ion Creangă către Primăria Iași, în care arată situația școlară a clasei ce conduce după examenul public ținut în prezența delegaților primăriei, ministerului și a părinților elevilor 209

188. 1872, iunie 21/3, Iași. Adresa scrisă de Creangă către Primăria Iași, cerînd repararea localului în care funcționa școala sucursală nr. 1 de băieți din Sărărie 210
189. 1872, iunie 22/4, Iași. Raportul învățătorului Ion Creangă de la clasa I a școlii primare de băieți nr. 1 din Iași către revizorul școlar, în care arată situația elevilor și a frecvenței la sfîrșitul anului școlar 211
190. 1872, iulie 28. Raportul Revizoratului școlar din Iași către Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice, în care arată că școala din Sărărie, care a fost condusă de destituitul institutor Ion Creangă, întrunea „calități de dorit”, așa după cum se vede și din rapoartele delegaților care au asistat la examene 213
191. 1872, iulie 31/12. Iași. Memoriul înaintat de Ion Creangă ministrului în legătură cu destituirea sa din învățămînt. Rezoluția lui Tell din 5 august 1872 : „Se menține dispozițiunea luată de d-l C. Costa-Foru” 214
192. 1872, august 25. Atestarea dată lui Ion Creangă că este lipsit de mijloace și nu poate plăti taxele pentru internat ale fiului său, Constantin 216
193. 1872, august 25. Proces-verbal prin care autoritatea comunală constată că Ion Creangă nu posedă în oraș nici o avere mobilă sau imobilă 217
194. 1872, august 25. Certificat de paupertate eliberat de Primăria Iași lui Ion Creangă 218
195. 1872, august 25. Cererea lui Ion Creangă către primarul orașului Iași pentru a-i legaliza două acte, unul privitor la naționalitatea fiului său, Constantin, iar celălalt, actul de paupertate 219
196. 1872, septembrie 15, Iași. Inventar de mobilierul și dota școlii primare din Sărărie, fostă sucursala nr. 1, actualmente nr. 3 220
197. 1872, noiembrie 29, Iași. Cererea lui I. Creangă, V. Răceanu și C. Grigorescu adresată ministrului pentru a li se da cuvenita aprobare de trecere în rîndul manualelor didactice a lucrării lor intitulate *Învățătorul copiilor*, care a apărut în a 2-a ediție 221
198. 1872, decembrie 20. Proces-verbal încheiat de comisia cercetării cărților didactice, în care se arată că lucrarea *Învățătorul copiilor* nu poate fi trecută în rîndul cărților didactice pînă nu i se vor aduce unele modificări 222
199. 1872. Sinodicul bisericii din satul Humulești 223
200. 1872. Sinodicul bisericii Sf. Lazăr din Tg.-Neamț 224

201. 1874, ianuarie 3/15. Proces-verbal încheiat la Primăria Iași privind mărturia ce dau 5 persoane din Iași pentru stabilirea datei nașterii lui Zaheu Creangă 225
202. 1874, ianuarie 3/15. Proces-verbal încheiat la Primăria Iași privind mărturia ce dau 5 persoane din Iași pentru stabilirea datelor morții părinților lui Zaheu Creangă 226
203. 1874, februarie 10. Afiș publicat de Societatea pentru învățătura poporului român în legătură cu funcționarea cursurilor gratuite pentru adulți 227
204. 1874, februarie 17, Iași. Cererea lui I. Creangă, V. Răceanu și C. Grigorescu către Societatea pentru învățătura poporului român, spre a fi ajutați cu bani în vederea tipăririi ediției a III-a din *Învățătorul copiilor* 228
205. 1874, martie 25. Extras din procesul-verbal al ședinței Societății pentru învățătura poporului român, în care s-a admis în principiu retipărirea cărții *Învățătorul copiilor* 230
206. 1874, martie 26, Iași. Ciorna adresei Societății pentru învățătura poporului român către A. D. Xenopol, P. Poni și I. Darzeu, prin care sînt invitați să facă revizuirea cărții *Învățătorul copiilor*, în vederea retipăririi 230
207. 1874, martie 31. Procesul-verbal încheiat de comisiunea de verificare a cărții *Învățătorul copiilor*, care avizează retipărirea acestei cărți 231
208. 1874, aprilie 21. Declarație semnată de institutorii Creangă, Grigorescu și Răceanu în legătură cu banii primiți pentru tipărirea ediției a III-a a lucrării didactice *Învățătorul copiilor* 232
209. 1874, mai 11. Cererea lui C. Grigorescu, I. Creangă și V. Răceanu către minister, pentru a li se da cuvenita aprobare pentru cartea de citire *Învățătorul copiilor* 232
210. 1874, mai 18. Cererea lui I. Creangă către minister pentru a fi numit la clasa I și a II-a de la școala nr. 2 din Păcurari 233
211. 1874, mai 23. Avizul Consiliului permanent dat lui I. Creangă pentru a fi reintegrat în postul de institutor la școala de băieți nr. 2 din Păcurari 234
212. 1874, mai 27, București. Adresa Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice către Comitetul școlar Iași, prin care se face cunoscută numirea lui I. Creangă ca institutor la clasa I și a II-a de la școala primară de băieți nr. 2 din Păcurari 235
213. 1874, august 17. Cererea lui C. Grigorescu, I. Creangă și V. Răceanu adresată Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice pentru a li se autoriza cărțile didactice pentru uzul școlilor primare, cele două lucrări ale lor *Metoda nouă de scriere și citire* și *Învățătorul copiilor* 236

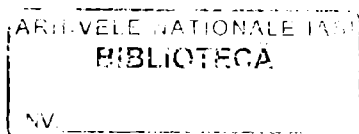
214. 1874, august 31. Ordinul primarului din Iași către ajutorul de primar referitor la instalarea institutorului I. Creangă la școala primară de băieți nr. 2 din Păcurari 237
215. 1874, septembrie 4, Iași. Raportul Primăriei Iași către Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice privind instalarea institutorului I. Creangă la școala primară de băieți nr. 2 din Păcurari 237
216. 1874, noiembrie 8. Act de căsătoria lui Zacheu Creangă cu Maria Dimitriu, născută Gheorghiu 238
217. 1874, noiembrie 29, Iași. Raportul Comisiei pentru examinarea cărților didactice de către Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice, cu care se trimit 13 procese-verbale asupra mai multor cărți didactice, între care și asupra *Metodei nouă de scriere și citire și Învățătorul copiilor*. Raportul este scris de Eminescu 240
218. 1875, ianuarie 22, București. Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice cere Comitetului școlar Iași informații asupra institutorilor P. Șerban, G. Enăchescu și I. Creangă, în vederea numirii lor definitive în posturile ce ocupă 242
219. 1875, ianuarie 28, Iași. Adresa Primăriei Iași către ajutorul de primar D. Miller, pentru a cerceta și informa asupra institutorului I. Creangă, potrivit ordinului ministerului 243
220. 1875, martie 12. Raport către Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice privind moralitatea și activitatea institutorilor D. Șerban, I. Creangă și Gh. Enăchescu 244
221. 1875, iunie 16. Propunerea Comisiunii pentru examinarea cărților didactice din Iași pentru numirea în locul lui N. C. Cărtăgea, A. Lambrior și G. Panu a lui N. Culișanu, Șt. Vîrgolici și M. Eminescu 245
222. 1875, iunie 18. Raportul lui Ion Creangă către Primăria Iași în legătură cu cele constatate cu ocazia asistării la examinarea școlărilor din clasa a II-a și a III-a de la școala primară de băieți nr. 2 din Sărărie 245
223. 1875, septembrie 2. Telegrama Ministerului Învățămîntului către Revizoratul școlar Iași pentru cunoașterea cărților didactice aprobate de minister 247
224. 1875, decembrie 24. Cererea lui T. Maiorescu adresată domnului pentru a semna proiectul de decret privind introducerea obligatorie în școlile primare a unor cărți didactice 248
225. 1875. Raportul Comisiei pentru cercetarea cărților didactice din Iași asupra abecedarului *Metodă nouă de scriere și citire* a lui Ion Creangă ș. a. 248

226. 1876, ianuarie 4/16, Iași. Raportul lui Baican către Primăria municipiului Iași, în care arată că, examinînd elevii de la școala de băieți nr. 2 din Păcurari, a rămas deplin satisfăcut de răspunsurile date, mulțumind totodată institutorilor I. Creangă și Brașoveanu pentru zelul și activitatea depusă . 250
227. 1876, ianuarie 21, Iași. Circulara revizorului școlar M. Eminescu către toate școlile primare, privitoare la cărțile didactice care urmau să fie introduse oficial în învățămînt 251
228. 1876, mai 26. Raportul revizorului școlar M. Eminescu privitor la cartea lui Creangă *Povăștitoriu la citire prin scriere* . 252
229. 1876. Raportul Comisiei pentru examinarea cărților didactice din Iași asupra cărții de citit intitulată *Învățătorul copiilor* de I. Creangă ș.a. 254
230. 1879, iunie 25. Act prin care Ecaterina Vartic cumpără, tot cu bezmăn, locul și bojdeuca din Țicău. Martor și redactor al actului, Ion Creangă 255
231. 1880, mai 26. Chitanță dată de epitropia bisericii Buna Vestire Ecaterinei Vartic pentru plata bezmănelui pe anul 1879 256
232. 1880, decembrie 10. Adresa Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care se comunică direcției școlii nr. 2 Păcurari, Iași, că nu se acordă concediul cerut de institutorul I. Creangă, nefiind justificat prin act medical 257
233. 1881, ianuarie 12. Adresa Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care comunică școlii nr. 2 Păcurari că s-a aprobat concediu de o lună institutorului I. Creangă 258
234. 1881, octombrie 5, Iași. Consimțămîntul lui I. Creangă și al soției sale, Elena, la căsătoria fiului lor Constantin Creangă cu Elena Adamescu din București 258
235. 1883, noiembrie 7. Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice comunică școlii nr. 2 din Păcurari că s-a aprobat concediu medical de 3 luni institutorului I. Creangă, cu condiția de a fi supliniit 259
236. 1884, mai 30. Adresa Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care se face cunoscut școlii nr. 2 din Păcurari că s-a aprobat concediu de 2 luni institutorului I. Creangă . . 260
237. 1885, octombrie 15. Adresa Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care se comunică școlii nr. 2 din Păcurari, Iași, că s-a aprobat concediu medical de 6 luni institutorului I. Creangă cu condiția de a fi supliniit de F. Apostol 260
238. 1886, martie 20. Ordinul Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care se acordă prelungirea concediului medical lui Creangă 261

239.	1886, aprilie 2. Ordinul Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care se comunică școlii primare nr. 2 din Păcurari că I. Creangă nu are dreptul la gradația a IV-a	262
240.	1886, septembrie 25. Ordinul Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care se acordă prelungirea concediului de boală lui Ion Creangă	262
241.	1887, februarie 11. Raportul institutorului Brașoveanu, directorul școlii nr. 2 din Păcurari, prin care cere să se prelungească concediul lui Creangă, care „din cauza boalei ce suferă nu poate continua serviciul“	263
242.	1887, februarie 25. Ministerul acordă prelungirea concediului de boală lui Creangă	264
243.	1887, septembrie 4. Ministerul acordă 6 luni concediu de boală lui Creangă	264
244.	1887, septembrie 17. Petiția lui Creangă către Primăria orașului Iași în legătură cu necazurile suferite din partea unui vecin	265
245.	1888, februarie 9. Ministerul acordă prelungirea concediului medical lui Creangă pînă la 15 august	266
246.	1888, septembrie 3. Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice acordă prelungirea concediului medical lui I. Creangă pe timp de un an	267
247.	1888, septembrie 9. Petiția lui Creangă către Primăria Iași în legătură cu necazurile pe care le avea din partea unui vecin în legătură cu bojdeuca	267
248.	1888, septembrie 21. Ordinul Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice prin care se aprobă lui I. Creangă concediu medical pe timp de un an de zile cu începere de la 16 august	268
249.	1890, ianuarie 1. Foaie voluntă tipărită la Iași, prin care se anunță moartea lui Ion Creangă	269
250.	1890, ianuarie 2. Singura însemnare ce s-a găsit în arhiva Primăriei Iași în legătură cu moartea lui Ion Creangă	269
251.	1890, ianuarie 25. Act de cesiune prin care căpitanul C. I. Creangă, fiul lui Ion Creangă, cedează lui A. Nanu drepturile tatălui său ca asociat la exploatarea Tipografiei naționale din Iași	270
252.	1893, iulie 8. Cererea lui Zahei Creangă către Tribunalul Iași pentru a i se reconstitui actul său de naștere	271
253.	1893, august 18. Sentința Tribunalului Iași, secția a III-a, de reconstituirea actului de naștere a lui Zahei Creangă	272

254.	1915, februarie 3. Adresa directorului Școlii normale Vasile Lupu din Iași în legătură cu mizerabila stare în care se găsește bojdeuca în care a trăit Ion Creangă	272
255.	1916, octombrie 14. Cererea lui C. Deliu în legătură cu vânzarea bojdeucii lui Creangă	274
256.	1918, aprilie 15. Act de constituire a Societății „Ion Creangă”	275
257.	1918, mai. Invitația făcută de Societatea „Ion Creangă” lui George Enescu pentru a-și da concursul la festivalul organizat pentru adunarea de fonduri în scopul tipăririi lucrărilor lui Creangă	276
Glosar		277
Indice		281
Tabla ilustrațiilor		295

Redactor responsabil : ELISABETA BRINCUS
Tehnoredactor : IDA MARCUS

Dat la cules 24.11.1964. Bun de tipar 14.12.1964. Apărut 1964. Tiraaj 5180. ex. cartorale Hirtie scris tip 1 A. de 63 g/m². Format 700x1000/16. Coli ed. 29,57. Coli tipar 25,25. Planşe 27 tipo. A. nr. 15068/1964. C. Z. pentru bibliotecile mari 8R. C. Z. pentru bibliotecile mici 8R-6.

Intreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918”,
str. Grigore Alexandrescu nr. 93-95, Bucureşti — R.P.R.
comanda nr. 2282.

52 C

00015169

